

พลเมืองก้าวหน้า

ปฏิรูปประเทศไทยด้วยพลังชุมชนท้องถิ่น

เลขมาตรฐานประจำหนังสือ: 978-616-329-033-5

บรรณาธิการอำนวยการ

ดวงพร เสงบุญพันธ์

กองบรรณาธิการ

สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ผู้จัดการ

เนาวรัตน์ ชุมยวง

บรรณาธิการ

อาทิตย์ เคนมี

กองบรรณาธิการต้นฉบับ

วีรพงษ์ สุนทรจิตตราวัฒน์ / อภिरดา มีเดช / อารยา คงแป้น /

กฤตพจน พงศ์ศิริประสิทธิ์ / บุญชัย แซ่เงี้ยว

ช่างภาพ

สุภัทร อ่อนราษฎร์ / กฤตพจน พงศ์ศิริประสิทธิ์

บรรณาธิการศิลปกรรม

ณัชวัญ ศรีอรุโณทัย

ศิลปกรรม

กิรตรีพร ทับทวี

พิสูจน์อักษร

ศิริปูน วงษ์ชื่น

สถานที่ติดต่อ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

อาคารศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ เลขที่ 99 ซอยงามดูพลี

แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120

โทรศัพท์ 0 2343 1500

โทรสาร 0 2343 1551

www.thaihealth.or.th

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สำนัก 3)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ดำเนินการผลิต

เปนนไท พับลิชชิ่ง

โทรศัพท์ 0 2736 9918

โทรสาร 0 2736 8891

waymagazine.org

waymagazine@yahoo.com

สารบัญ

สมพร ใช้บางยาง ประธานคณะกรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	10	พฤกษ์ ยิบมันตะศิริ กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	26
เอ็นนู ซื่อสุวรรณ รองประธานกรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	12	มุกดา อินต๊ะสาร กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	28
ธวัชชัย พักอังกูร ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	14	สุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์ กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	30
สุวรรณณี คำมั่น ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	16	แพทย์หญิงประนอม คำเที่ยง กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	32
นายแพทย์ประทีป ธนกิจเจริญ กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	18	สุวรรณวิทย์ เปรมปรีดี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	34
สิน สื่อสวน กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	20	อนุศาสน์ ทองเหมือน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	36
โชคชัย ลิ้มประดิษฐ์ กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	22	สวัสดิ์ กันจรัตน์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี	38
ผศ.ลักขณา เตมศิริกุลชัย กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.	24	ธรรมศักดิ์ ฤทธิ์แดง นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	40

เรณู เล็กนิมิต	42	อาจินต์ กิตติพล	64
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางคนที่ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกะเจ็ด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	
ธีรศักดิ์ พานิชวิทย์	44	นริศ กิจอุดม	66
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี	
สุภาภร จิราณิชชกุล	46	ประวิทย์ หนูเชื้อเรียง	68
รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี		นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลชากไทย อำเภอเขาชะเมา จังหวัดจันทบุรี	
เกรียงไกร ทวีกาญจน์	48	เรวัต นียมวงศ์	70
นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์		รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลชากไทย อำเภอเขาชะเมา จังหวัดจันทบุรี	
จิตพิงค์ ศักดิ์ชัยสมบูรณ์	50	สุชาติ จิตมุ่งมโนธรรม	72
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางปิด อำเภอแหลมฉบัง จังหวัดตราด	
ชินวุฒิ อาศน์วิเชียร	52	มณฑุดี ศรีคุณ	74
หัวหน้าส่วนสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี		ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางปิด อำเภอแหลมฉบัง จังหวัดตราด	
ทวีป จุมนัน	54	นิลภา จิระรัตนวรรณะ	76
อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี		ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการ เพื่อการจัดการเครือข่ายภาคกลางตะวันออก	
พิทักษ์พงษ์ ป้อมปราณี	56	กนกศักดิ์ ดวงแก้วเรือน	78
ผู้จัดการโครงการนครปฐมมาสุก มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่	
ผศ.หทัยชนก บัวเจริญ	58	ชยัน วิพรหมชัย	80
ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการ เพื่อการจัดการเครือข่ายภาคกลางตะวันตก		นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	
สมชาย จันธรรมาพิทักษ์	60	สมศักดิ์ สุริยะเจริญ	82
นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา		ปลัดเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	
สุรเชษฐ์ ศรีระษา	62	นพดล ณ เชียงใหม่	84
ปลัดเทศบาลตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่	

อุบล ยะไวทย์ณะวิชัย	86	ทองม้วน พันธุ์ศรี	108
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	
บุญทิพย์ เมืองเชื้อ	88	ไพโรจน์ เงินแจ้ง	110
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสมอโคน อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก	
สุพจน์ ยานะผูก	90	ประเจตน์ หมื่นพันธ์	112
นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลวังชิ้น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	
จ.ส.อ.ปฏิพล จอมดวง	92	ปัญญา ชาญชาติวิระ	114
ปลัดเทศบาลตำบลวังชิ้น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโมโกร อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก	
อภิสิทธิ์ จันทร์โอภาส	94	ศักดิ์ กิมเกิด	116
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่อแร่ อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท	
สมชาย วงษ์จันทร์พนงษ์	96	บรรจง ยั้ววัฒนา	118
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน		นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่	
แดนชัย บุลมาก	98	สุเทพ สุมณฑกุล	120
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย		รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่	
สุวิทย์ แพรสี	100	ธาดา อำพัน	122
ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการแผนสุขภาวะชุมชน และเครือข่ายภาคเหนือตอนบน (ล้านนา)		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอุทัยเก่า อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี	
จักร์กริ จรียาจินดาเสถียร	102	สัญญา พักเขียว	124
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลจันทิมา อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร		ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลอุทัยเก่า อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี	
สุชาติ แดงทองดี	104	มานพ ยะเขียว	126
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังหลุม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	
ณรงค์ศักดิ์ คำภูมี	106	สุเทพ เรืองชัยเสรีพงษ์	128
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลวังหลุม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร		นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลเก้าเลี้ยว อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์	

ไฉน ก้อนทอง	130	ขนิษฐา นันทบุตร	152
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์		ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (ศวช.) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	
จินตศักดิ์ แสงเมือง	132	ก้าน กุณะวงษ์	154
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไกรนอก อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย		นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย	
วิศาล วิมลศิลป์	134	เนตรชนก ภาคำ	156
นักวิชาการด้านสาธารณสุข ตำบลไกรนอก อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย		รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย	
ประพจน์ เพียรพิทักษ์	136	ฤทธิรงค์ ของศิริ	158
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้ำไหล อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร		นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์	
จ.ส.อ.นรินทร์ กลิ่นพ่วง	138	พรพรรณ แก้วคำภา	160
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลประดู่งาม อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์		ปลัดเทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์	
พงษ์เทพ ชัยอ่อน	140	ไพรวลัย โลมรัตน์	162
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดงอีจาน อำเภอโนนสุวรรณ จังหวัดบุรีรัมย์	
ธีรศักดิ์ สนรัมย์	142	ประจวบ เสี่ยมทรัพย์	164
เลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบักได อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์	
ผจญ พูลด้วง	144	ว่าที่ร้อยตรีสิริพงษ์ ชูชื่นบุญ	166
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคอรูม อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรธานี		ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบักได อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์	
นัยนา ศรีเลิศ	146	สาคร พลซื่อ	168
นักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลคอรูม อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรธานี		นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลปungเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด	
ชยภรณ์ ดีเอม	148	แก้ว ยิ่งวงศ์	170
ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการ เพื่อการจัดการเครือข่ายภาคเหนือตอนล่าง		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าโมง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี	
ทัศนีย์ วีระกันต์	150	ทัศนพงศ์ ตนกलय	172
ผู้จัดการแผนงานส่งเสริมการพัฒนาระบบ เพื่อสุขภาวะของเกษตรกรและความเข้มแข็ง ของชุมชนและสังคม		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่อม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์	

ไสว จันทรเหลียง	174	ศรีมา รุจิพัชรกุล	196
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่	
วณิชฐา ธงไชย	176	สินธพ อินทร์ดี	198
หัวหน้าส่วนสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร		นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	
เทพฤทธิ์ บัวโรย	178	ผศ.ณชพงศ จันจุฬา	200
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกจาน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี		ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการ เพื่อการจัดการเครือข่ายภาคใต้	
รัชชช ศิลาบุตร	180	โกเมศร์ ทองบุญชู	202
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกจาน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี		หัวหน้าโครงการพัฒนาระบบ และเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติด้วยพลังสังคมพื้นที่ภาคใต้	
ธีระพล กลางประพันธ์	182		
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพิมาน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม			
พ.ต.ท.สุรัชย์ เทศวงศ์	184		
ประธานสภาเทศบาลตำบลเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี			
สุรวุฒิ ยุทธชนะ	186		
นักวิชาการชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี			
ธัญญา แสงอุบล	188		
ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการเพื่อจัดการ เครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ			
โสภณ พรหมแก้ว	190		
นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลขุนทะเล อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช			
สอนไชยา ภูดีทิพย์	192		
รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลขุนทะเล อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช			
สมพร โบบทอง	194		
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแสน อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา			

คำนำ

**กับคำถามที่ว่า ทำไมจึงต้อง
ให้ความสำคัญกับ ‘พลังพลเมือง’
คำตอบสั้นๆ แบบกำปั้นทุบดิน...
เพราะประเทศไทยเป็นของพลเมือง
ทุกคน**

จริงอยู่ที่ว่าในระบบการบริหารราชการแผ่นดินระดับประเทศ เรามีผู้แทนปวงชนที่ได้รับฉันทามติจากกระบวนการเลือกตั้งมาทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงแทนพี่น้องประชาชน โดยมีข้าราชการเป็นเสมือนแขนขาทำหน้าที่แปรนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ จากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ไปจนถึงระดับจังหวัดและท้องถิ่น แต่เมื่อพิจารณาจากสภาพข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ก็เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า ตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมาคนไทยไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมแม้แต่น้อย และนับวันสังคมชนบทกับสังคมเมืองก็ยิ่งแปลกแยกต่อกันมากขึ้นเรื่อยๆ

ซ้ำร้ายกว่านั้น เมื่อผู้แทนปวงชนที่ได้มาซึ่งอำนาจกลับเป็นฝ่ายทำลายโอกาสและความไว้วางใจที่ประชาชนหยิบยื่นให้เสียเอง โดยใช้อำนาจนั้นเพื่อแสวงประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง เมินความทุกข์ร้อนของประชาชน ชุมชนท้องถิ่นถูกละเลยและผลักไสให้ไปอยู่ชายขอบของการพัฒนา

เมื่อหนทางข้างหน้าคับแคบและตีบตัน ผลลัพธ์ที่ตามมาจึงมีอยู่ 2 ทาง หนึ่ง-เกิดปฏิกิริยาสะท้อนกลับในลักษณะต่อต้าน ตอบโต้ด้วยความรุนแรง สอง-กรุยทางใหม่โดยคงไว้ซึ่งกรอบกติกาประชาธิปไตยอันเป็นหลักการขั้นพื้นฐานที่เราต่างยึดถือเป็นข้อตกลงร่วมกัน

หากเป็นผู้เจริญแล้วย่อมไม่เลือกทางเดินที่หนึ่ง เพราะนอกจากจะไม่นำพาไปสู่ทางออกที่เป็นไปตามครรลองแล้ว ยังก่อให้เกิดวังวนของปัญหาที่ไม่สิ้นสุด

หากยังเชื่อมั่นในระบบอบ

ประชาธิปไตย บางที่เราอาจต้องย้อนกลับไปมอง ณ จุดเริ่มต้นในระดับปัจเจก โดยเริ่มที่ตัวของประชาชนเอง

โจทย์สำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นคือ ทำอย่างไรให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตน ไม่ดูตายตอปัญหาพร้อมจะยกระดับตนเองให้ก้าวไปสู่วิถีความเป็นพลเมืองที่มีสิทธิมีเสียงเท่าเทียมกัน มีส่วนร่วมคิด ร่วมลงมือทำ และร่วมรับผิดชอบ โดยไม่ต้องฝากความหวังไว้กับใครคนใดคนหนึ่งอีกต่อไป

นี่คือภารกิจสำคัญที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบอันยิ่งใหญ่

แม้พลเมืองจะเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม แต่หากได้รับการขัดเกลาด้วยเบ้าหลอมของจิตสำนึกสาธารณะแบบเดียวกันย่อมเกิดเป็นพลังขึ้นได้ เมื่อจุดเล็กๆ จุดหนึ่งเชื่อมต่อไปยังอีกจุดหนึ่งย่อมเกิดเป็นเส้นสายโยงใย ก่อเกิดเป็นเครือข่ายความ

ร่วมมือที่จะแบ่งกันสาขากว้างขวาง ออกไปทั้งในระดับหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล กระทั่งกลายเป็นพลังมหาศาล ที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงสังคมได้ในที่สุด

หันมาพิจารณาปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา ปฏิเสธไม่ได้ว่าสาเหตุหนึ่งมาจากการบริหารแบบรวมศูนย์ จากการที่ภาครัฐส่วนกลางกอดกุมอำนาจไว้แต่เพียงผู้เดียว โดยไม่เคยยกอำนาจไปยังท้องถิ่นและภาคส่วนต่างๆ ให้ร่วมบริหารจัดการ และร่วมรับผิดชอบ ฉะนั้นเมื่อความขัดแย้งปะทุถึงจุดหนึ่ง ทุกปัญหาจึงพุ่งกลับไปยังใจกลางของผู้ถืออำนาจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เช่นเดียวกัน ในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่ามกลางความซุกมุ่นวุ่นวายของสถานการณ์บ้านเมืองเช่นนี้แล้ว ผู้นำท้องถิ่นสมควรที่จะนำบทเรียนดัง

กล่าวมาทบทวนและปรับใช้กับพื้นที่ของตน ที่สำคัญต้องมีความกล้าหาญที่จะคืนอำนาจให้แก่ประชาชน

เมื่อท้องถิ่นและประชาชนให้ความไว้วางใจเชื่อใจกัน เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ย่อมส่งผลให้งานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเจริญรุดหน้า เพราะพลังพลเมืองคือตัวแปรสำคัญที่จะชี้ขาดถึงความสำเร็จหรือล้มเหลว

กุญแจของความสำเร็จอยู่ในมือผู้นำท้องถิ่นแล้ว ขอเพียงเปิดใจให้กว้าง ฟังเสียงของประชาชน และยอมรับในศักยภาพของชุมชน เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้มีโอกาสกำหนดชะตาชีวิตตนเอง

เส้นทางของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยพลังพลเมือง มิใช่เส้นทางใหม่ที่เรารู้จักคุ้นเคย หากแต่เพียงถูกเบียดบังมานานด้วยอำนาจของผู้ปกครองที่กดทับให้ประชาชนเป็นเพียงผู้ใต้ปกครอง แต่เมื่อถึงวันหนึ่ง...

วันที่ประชาชนเหยียดหลังขึ้นตรงและลุกยืนด้วยขาของตน เมื่อนั้นกระแสลมจะเปลี่ยนทิศ

ดวงพร เสงบุญพันธ์

ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน
สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สมพร ใช้บางยาง

ประธานคณะกรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

หากมองให้ลึกลงไปถึงสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นนั้น จะเห็นว่ารากของปัญหาเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับโครงสร้างและนโยบายของรัฐ ด้วยเหตุที่รัฐไม่มีนโยบายที่จะส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักพึ่งพาตนเอง ไม่ส่งเสริมให้เกิดพลังของพลเมือง รวมถึงประเด็นเรื่องการกระจายอำนาจ และหลักการความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งประเทศไทยยังขาดแคลนสิ่งเหล่านี้อยู่

ในความคิดของผม บทบาทการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องรอนโยบายจากเบื้องบน ไม่ต้องรอนงบประมาณ แต่สิ่งสำคัญคือ ท้องถิ่นต้องตระหนัก

ในโลกสมัยใหม่ การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญมาก โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลตั้งแต่ระดับฐานรากในการช่วยพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า ไม่ใช่อยู่ที่รัฐบาล ไม่ใช่อยู่ที่สภาผู้แทนราษฎร หากอยู่ที่พี่น้องประชาชนเอง ในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

ถึงบทบาทของตัวเองเสียก่อน

ท้องถิ่นต้องตระหนักให้ได้ว่า การสร้างความเป็นพลเมืองคือหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ เพราะนี่คือพื้นฐานของการพัฒนาประชาธิปไตย และเป็นเส้นทางของการกระจายอำนาจในที่สุด ผู้บริหารท้องถิ่นต้องสวมจิตวิญญาณของผู้นำประชาธิปไตย เพื่อสร้างพลังพลเมืองในพื้นที่ของตนเอง สิ่งนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการสร้างพื้นฐานของชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งก็ว่าได้

หลักประชาธิปไตยเบื้องต้น นอกจากจะมุ่งเน้นให้พี่น้องประชาชนมีสิทธิมีเสียงเท่าเทียมกัน ยังต้องคำนึงถึงกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน รับรู้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เพื่อจะได้ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ ช่วยกันตรวจสอบและตัดสินใจ จนเมื่อภารกิจนั้นสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย พี่น้องประชาชนก็จะ

เกิดความภาคภูมิใจ เพราะทุกคนได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อน ฉะนั้นชุมชนท้องถิ่นต้องตระหนักในเรื่องนี้ให้มาก และถือเป็นภารกิจที่สำคัญ แม้จะไม่ได้กำหนดไว้เป็นกฎระเบียบ แต่ทุกคนต้องทำความเข้าใจในหลักการพื้นฐานนี้

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต้องไม่ตกอยู่ภายใต้กรอบข้อจำกัดที่เคร่งครัด แต่ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ กล้าทำในสิ่งใหม่ๆ ที่ดีกว่า การสร้างประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน มันคือบทบาท คือหน้าที่ ทุกท้องถิ่นทำได้ทันทีโดยไม่ต้องรอใคร ไม่ต้องรอคอยงบประมาณ

อันที่จริงเท่าที่ได้รับรู้มา ในหลายท้องถิ่นที่ท้องถิ่นก็ได้ดำเนินการตามหลักการนี้มาก่อนแล้ว เพียงแต่อาจยังไม่ได้ตระหนักว่า สิ่งนี้คือจะเป็นกระบวนการสำคัญที่จะส่งผลต่อความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย ฉะนั้น หลายพื้นที่ที่ดำเนินการในเรื่องนี้ขอยกให้

มุ่งมั่นต่อไป เพียงแต่ต้องใส่พลังของจิตวิญญาณความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนให้เข้มข้นมากยิ่งขึ้น

ท้ายที่สุดแล้ว เมื่อความเป็นพลเมืองในทุกท้องถิ่นสามารถก่อรูปได้ เมื่อนั้นพี่น้องประชาชนทุกคนก็จะสำนึกรู้ในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง รู้ถึงการมีส่วนร่วม รู้ว่าสิ่งไหนทำแล้วดี กระทั่งรู้ว่าต่อไปต้องเลือกคนดีๆ เข้าไปทำหน้าที่ผู้นำ เพราะผู้นำที่ดี ย่อมคืนอำนาจให้กับประชาชน ให้ทุกคนดูแลตนเองได้ ดูแลชาติบ้านเมืองได้ โดยผ่านกลไกตัวแทน

จากการที่ได้ลงไปสัมผัสพื้นที่หลายแห่ง ผมมองเห็นถึงศักยภาพต่างๆ มากมายของชุมชนท้องถิ่น หลายแห่งมีประชาชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการตนเอง อาทิ การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม การสร้างสวัสดิการชุมชน สถาบันการเงิน และการสร้างสุขภาวะที่ดีของชุมชน รวมถึงเรื่องการตรวจสอบการทำงานของท้องถิ่น

หัวใจของการสร้างประชาธิปไตยจึงต้องเริ่มต้นจากการสร้างคน ยกย่องประชาชนไปสู่ความเป็นพลเมืองที่มีศักยภาพ ที่สำคัญคือต้องตระหนักรู้ ตระหนักคิด และจัดการตนเองเป็น

ในโลกสมัยใหม่ การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญมาก โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลตั้งแต่ระดับฐานรากในการช่วยพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า ไม่ใช่อยู่ที่รัฐบาล ไม่ใช่อยู่ที่สภาผู้แทนราษฎร หากอยู่ที่พี่น้องประชาชนเอง ในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

ตราบไตที่เจ้าของอำนาจ อธิปไตยทำตัวไม่เข้มแข็ง หรือคิดว่าเป็นเพียงราษฎรธรรมดา ยอมสยบอยู่ใต้อำนาจผู้ปกครอง จะถูกกลืนหรือลิดรอนอย่างไรก็ไม่ร้อนใจ เพราะคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน ตราบนั้นการพัฒนาจะไม่เกิด

เอ็นนู ชือสุวรรณ

รองประธานกรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

คำว่า ‘พลเมือง’ แปลตรงตัวก็คือ กำลังของเมือง แต่เนื่องจากภาครัฐไม่ได้สนใจเรื่องเหล่านี้เท่าที่ควร มองประชาชนเป็นเพียงราษฎรหรือผู้ถูกปกครองที่ต้องคอยรับประโยชน์จากผู้ปกครอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ผิด

เมื่อก่อนคนไทยอยู่กันเป็นชุมชนมานานแล้ว สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ดีตามสมควร แต่เมื่อถึงยุคสมัยของการล่าอาณานิคม ทำให้ประเทศไทยต้องเปลี่ยนระบบการปกครองเป็นแบบรวมศูนย์ เพื่อที่จะรวมพลังต่อสู้กับศัตรูภายนอก แต่ปัจจุบันยุคสมัยได้เปลี่ยนไปแล้ว การรวมศูนย์อำนาจจึงทำให้ชาวบ้านอ่อนแอ กระทั่งละเลยวิถีชีวิต

การที่เราพยายามรื้อฟื้นพลังพลเมือง เพราะเราเชื่อมั่นว่าชาวบ้านมีศักยภาพมากพอที่จะดูแลตัวเองได้ เพียงแต่รัฐมักไม่เปิดโอกาสให้เขาได้คิด ได้ทำ ได้รับผิดชอบชีวิตของเขาเอง ทุกอย่างถูกครอบไว้ที่ส่วนกลางหมด ฉะนั้นเราจึงพยายามค้นหาพลเมืองที่มีหัวใจสู้ กล้าแหวกกรอบที่ครอบงำความคิดอยู่

ดั้งเดิมและภูมิปัญญาของตัวเอง รอรับแต่การอุปถัมภ์จากภาครัฐ

การที่เราพยายามรื้อฟื้นพลังพลเมือง เพราะเราเชื่อมั่นว่าชาวบ้านมีศักยภาพมากพอที่จะดูแลตัวเองได้ เพียงแต่รัฐมักไม่เปิดโอกาสให้เขาได้คิด ได้ทำ และได้รับผิดชอบชีวิตของเขาเอง ซึ่งทุกอย่างถูกครอบไว้ที่ส่วนกลางหมด ฉะนั้นเราจึงพยายามค้นหาพลเมืองที่มีหัวใจสู้ พร้อมทั้งจะกล้าแหวกกรอบที่ครอบงำความคิดอยู่

หากย้อนกลับไปดูประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม จะพบว่าชาวบ้านมีการช่วยเหลือพึ่งพากัน ทำให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข สิ่งแวดล้อมดี สุขภาพดี แต่การทำเกษตรสมัยใหม่ มักเอาความรวยเป็นที่ตั้ง เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน คนสมัยก่อนสอนให้เราเคารพพระแม่โพสพ พระแม่ธรณี และพระแม่คงคา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สอนให้คนไม่ทำลายดิน

ไม่ทำลายน้ำ แต่วิธีคิดสมัยใหม่กลับมองว่าเป็นเรื่องโบราณล้าสมัย เราจึงพบว่าชาวนายุคปัจจุบันหลงไปตามกระแส และรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยก็มักสร้างนิสัยให้ชาวนารอรับความช่วยเหลือจนเคยชิน

ตัวอย่างใกล้ตัวที่กำลังเป็นปัญหาอยู่ เช่น โครงการรับจำนำข้าว ทำให้ชาวนาหลงเชื่อว่ารัฐบาลจะช่วยชีวิตเขาได้ แต่ท้ายที่สุดกลับเป็นการทำลายพลังความเข้มแข็งของชาวนาจนหมดสิ้น แทนที่จะให้ชุมชนชาวนาแต่ละท้องถิ่นตัดสินใจด้วยตัวเองว่าจะเลือกวิธีจำนำ หรือจะใช้วิธีประกันราคา หรือจะเลือกไม่ทำทั้ง 2 อย่าง แล้วหันมาผลิตและทำตลาดด้วยตัวเอง

ในห่วงโซ่การผลิตข้าวประกอบด้วย 3 ตัวละครหลักคือ ผู้ส่งออกจะได้ผลประโยชน์มากที่สุด รองลงมาคือโรงสี ส่วนชาวนารับผลประโยชน์น้อยสุด ซึ่งน่าประหลาดมาก ชาวนาทำนา 4 เดือน ได้เงินน้อยกว่าโรงสีซึ่งทำงาน 4 อาทิตย์ โรงสีทำงาน 4 อาทิตย์ ได้เงินน้อยกว่าผู้ส่งออกซึ่งทำงาน 4 วัน มันกลับตาลปัตรไปหมด แต่ถ้าให้ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดมานั่งคุยกัน จัดแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดย

มีฝ่ายราชการเป็นตัวกลาง ให้ชาวนาได้มีสิทธิ์มีเสียงมากขึ้น เพราะที่ผ่านมาเราไม่เคยถามชาวนาเลยว่าเขาอยากได้อะไร และในคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติก็ไม่มีชาวนาเป็นตัวแทนอยู่ในนั้นแม้แต่คนเดียว

ไม่ใช่แค่โครงการจำนำข้าว โครงการอื่นๆ ก็เช่นกัน ชาวบ้านควรมีส่วนร่วม มีสิทธิ์คิด มีสิทธิ์พูด ทำไมพลเมืองระดับฐากรากที่เป็นชาวไร่ชาวนาจึงต้องลำบากกว่าผู้อื่น ทั้งที่เขาเป็นกระดูกสันหลังของชาติ แต่ทำไมกระดุกจึงผูกרוןเหลือเกิน ฉะนั้น ทำอย่างไรจึงจะเกิดการแบ่งสรรปันส่วนที่เป็นธรรม คิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวม แทนที่จะคิดถึงแต่ประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ซึ่งรัฐควรมีหน้าที่จัดเวทีให้ทุกฝ่ายมีโอกาสเข้ามาจัดการร่วมกัน

ทำอย่างไรประชาชนจึงจะมีอำนาจเพิ่มขึ้น ในเมื่อรัฐยังไม่จริงจังกระจายอำนาจก็กระจายแบบไม่เต็มใจ งบประมาณตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญก็ให้บ้างไม่ให้บ้าง การกระจายอำนาจที่ถูกที่ควรต้องใช้วิธีสอนเขา ให้ความรู้เขา เพื่อที่วันหนึ่งเขาจะลุกขึ้นมาดูแลตัวเองได้ สุดท้าย

ก็ช่วยแบ่งเบาภารกิจของภาครัฐให้น้อยลง ดังสุภาภิตจินที่ว่า ยิ่งวกน้ำออกไป น้ำจะยิ่งไหลเข้ามา ผู้มีอำนาจยิ่งอยู่ในตำแหน่งสูงเท่าไร ยิ่งต้องรู้จักให้มากกว่าจะไปกอบโกย

หากเรากระจายอำนาจแล้วคอยหนุนเสริมเขาในส่วนที่ขาด โอกาสที่จะเกิดความล้มเหลวคงมีไม่มาก ผมมีหลักในการกระจายอำนาจอยู่ 3 ข้อ หนึ่ง-ปัญหาต้องสะท้อนมาจากชุมชน ชุมชนต้องตระหนักว่าเรื่องนั้นๆ ว่าเป็นปัญหาของเขาและอยากแก้ไข สอง-ประชาชนต้องช่วยกันหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง สาม-เมื่อประชาชนตระหนักได้แล้ว รัฐต้องเกื้อหนุนให้เกิดแผนงานภาคปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์จริง

หากทำทั้ง 3 ข้อนี้ได้โดยไม่ฉาบฉวย ทำด้วยความจริงใจ ผมเชื่อว่า จะเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้ให้ก็ให้อย่างรู้ถึงคุณค่าของการให้ ผู้รับก็รับอย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ได้แบมือขออย่างเดียว ผลเชื่อว่าจะเกิดพลังพลเมืองขึ้นได้แน่นอน

รัชชัย ฝักอังกูร

ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

ทำไมเราจึงต้องหันมาให้หน้าหนักกับคำว่าพลเมืองให้มาก เหตุเพราะเรามีความคิดพื้นฐานว่า ถ้าประชาชนมีความเป็นพลเมืองมากขึ้น ย่อมรู้สึกรักและหวงแหนบ้านเกิดเมืองนอนของตน และอยากเห็นการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น

เมื่อทุกคนมีความรักและความหวงแหนในชุมชนท้องถิ่น สามัญสำนึกที่จะเกิดขึ้นตามมาคือ ความคาดหวังที่จะทำให้ชุมชนของตนเองเป็นชุมชนที่ดี น่าอยู่น่าอาศัยไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน สิ่งนี้เองที่ทำให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ทำอย่างไรก็ได้ให้เขามีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของ ซึ่งโครงการตำบลสุขภาวะตอบสนองต่อหลักการนี้ได้

ฉะนั้น คำพูดที่ว่าชุมชนสามารถเปลี่ยนแปลงประเทศได้ คนในชุมชนสามารถปฏิรูปประเทศได้ จึงเป็นคำกล่าวที่ไม่เกินเลยความจริง เริ่มจากระดับชุมชน จากนั้นก็จะขยายตัวไปสู่ระดับจังหวัด และระดับประเทศ

การจะทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในตัวเองว่า เขามีคุณค่า มีความสำคัญ มีความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาเองได้ ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ ซึ่งโครงการตำบลสุขภาวะได้ตอบโจทย์ในเรื่องนี้และได้พิสูจน์แล้วว่าประชาชนทำได้จริง

การจะทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในตัวเองว่า เขามีคุณค่า มีความสำคัญ มีความสามารถที่จะแก้ไข ปัญหาเองได้ ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ ซึ่งโครงการตำบลสุขภาวะได้ตอบโจทย์ ในเรื่องนี้และได้พิสูจน์แล้วว่าประชาชนทำได้จริง

หลายปีให้หลัง เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในแต่ละชุมชนมีศูนย์เรียนรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาของเขาเอง ซึ่งภูมิปัญญานี้เป็นทุนที่เขาได้อยู่เดิมมาแต่ไหนแต่ไร เพียงแต่ภาครัฐอาจไม่เคยไปค้นหาหรือเห็นความสำคัญ แต่สิ่งที่ สสส. ทำคือ เข้าไปค้นหาศักยภาพของเขา ผ่านการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ

ในประวัติศาสตร์ชาติไทย เราใช้วิธีการพัฒนาจากบนสู่ล่างมาเป็นเวลายาวนาน โดยมุ่งเน้นในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานหรือถาวรวัตถุเป็นหลัก แต่เมื่อถึงยุคสมัยหนึ่งที่ถนนหนทาง เชื้อน น้ำ ไฟ พร้อมหมดแล้ว เราต้องหันมาพัฒนาจากล่างขึ้นบนบ้าง เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้ใช้ภูมิปัญญาในการพึ่งพาตนเอง

แนวคิดของตำบลสุขภาวะไม่ได้เป็นการขีดขวางการพัฒนาจากบนสู่

ล่าง แต่ต้องการให้น้ำหนักกับคนข้างล่างมากขึ้น เพื่อปลูกจิตสำนึกให้เขาได้ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง ใช้พลังของตนให้เกิดประโยชน์เต็มที่ เราอยากกระตุ้นให้เขาเกิดความรู้สึกได้ถึงแม้ผลจากการพัฒนาจะลงมาไม่ถึงชุมชนท้องถิ่น แต่เขาก็ยังมีขีดความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองอยู่

หากถามว่ามีอุปสรรคใดบ้างต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง คำตอบคือการกระจายอำนาจ ทุกวันนี้อำนาจยังกระจายไปถึงแค่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่ตามหลักการแล้วท้องถิ่นต้องส่งต่ออำนาจไปยังชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีหน้าที่อำนวยความสะดวกประสานงาน ระดมความคิดจากประชาชน แล้วเปิดโอกาสให้เขาได้มาร่วมคิดและร่วมทำในสิ่งที่เขาถนัด

หากท้องถิ่นสามารถดึงศักยภาพของชุมชนออกมาได้ จะช่วยแบ่งเบาภาระ

งานของท้องถิ่นได้มากมาย ท้องถิ่นเพียงแต่จัดเวทีให้เขามาร่วมกันระดมสมอง เพื่อนำไปสู่แผนแม่บทและนโยบายสาธารณะ จากนั้นจึงจัดสรรทรัพยากรไปตามช่องทางนั้น ๆ ซึ่งจะสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากกว่า และด้วยวิธีคิดเช่นนี้ จึงจะเป็นแก่นแท้และรากฐานของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

เราเป็นสังคมที่มีรูปแบบสวยหรู แต่ไม่มีวิถีของความเป็นประชาธิปไตย ใช้ซึ่งจิตวิญญาณของความเป็นประชาธิปไตย เราขาดหลักการอยู่ร่วมกัน ด้วยหลักเหตุหลักผล ขาดการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แต่หากเมื่อใดที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถเดินตามหลักการกระจายอำนาจที่ถูกที่ควรแล้ว เมื่อนั้นสังคมประชาธิปไตยจึงปรากฏกระบวนการประชาธิปไตยควรต้องอยู่ในทุกกลมหายใจ และต้องไม่มองข้ามชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานรากของสังคม

สุวรรณีย์ คำมัน

ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นสถาบันที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาทุกด้าน

การพัฒนาคนเป็นต้นทุนที่สำคัญสำหรับชุมชนท้องถิ่น หากมีทรัพยากรมนุษย์ในสาขาต่างๆ อันเป็นสาขาที่ประเทศต้องการ คนเหล่านั้นก็สามารถสร้างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้ เพราะฉะนั้นคำว่าพลเมืองก็คือใครก็ตามที่เป็นประชากรที่สามารถสร้างพลังบวกให้กับประเทศ ทั้งนี้ พลังบวกต้องเกิดจากความรู้และคุณธรรม ซึ่งความรู้ไม่ได้หมายความว่าต้องเรียนจบปริญญาเอกเสมอไป แต่เป็นการใฝ่เรียนใฝ่รู้

ข้อจำกัดของการพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องของโอกาสในการเข้าถึงความรู้ของคนในชุมชน เพราะโอกาสการเข้าถึงความรู้และข่าวสารของคนในชุมชนยังมีน้อยกว่าคนในเมืองด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่าง เช่น ทุกวันนี้ความรู้มักมาพร้อมกับสื่อสมัยใหม่ ซึ่งบางคนในชุมชนก็ใช้อินเทอร์เน็ตไม่เป็น หรืออินเทอร์เน็ตยังไม่ถึงหมู่บ้าน ถึงแม้จะมีयरุ่นที่ใช้เทคโนโลยีเหล่านี้เป็น แต่เขาไม่ได้ใช้เพื่อหาความรู้

การพัฒนาคนเป็นต้นทุนที่สำคัญสำหรับชุมชนท้องถิ่น หากมีทรัพยากรมนุษย์ในสาขาต่างๆ อันเป็นสาขาที่ประเทศต้องการ คนเหล่านั้นก็สามารถสร้างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้ ฉะนั้น คำว่าพลเมืองก็คือ ใครก็ตามที่เป็นประชากรที่สามารถสร้างพลังบวกให้กับประเทศได้

ให้ตัวเอง ตรงนี้จึงเป็นการขาดโอกาสอันใหญ่หลวงของชุมชนต่างจังหวัด

ต่อมาคือเรื่องโลกทัศน์ของคนในชุมชนอาจจะแคบหรือตกเป็นเบี้ยล่างของการโฆษณาชวนเชื่อจากโทรทัศน์ วิทยุ ทำให้เขาอาจจะหลงไปในทุนนิยมก็เป็นได้ ทั้ง ๆ ที่ในอดีตคนในชุมชนจะอยู่กันอย่างมีศักดิ์ศรีอยู่ดีมีสุข ไม่ได้เอาเงินเป็นตัวตั้ง แต่ทุกวันนี้ทุกคนจะคิดว่าต้องมีเงินก่อนถึงจะสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้

หัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนปัจจุบันทั้งภาครัฐและองค์กรหลายแห่งก็พยายามที่จะเข้าไปสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น แต่บางครั้งก็อาจยังไม่เพียงพอที่จะสามารถจัดการตนเองได้ มันอาจเป็นเพียงแค่กายภาพ เพราะยังไม่ได้เรียนรู้อะไรจริงๆ

ที่ยกตัวอย่างให้เห็นอย่างนี้ เพราะเราไปเจอการคิดรูปแบบนี้ในหลายๆ ที่ บางแห่งเขามีแหล่งเรียนรู้รอบ อบต. แต่ไม่สามารถตอบได้ว่าแหล่งเรียนรู้เหล่านั้นสามารถสร้างความสุขให้ชุมชนได้อย่างไร ตรงนี้ก็เป็นประเด็นที่เราต้องเข้าใจว่าทั้งหมดทั้งปวงขึ้นอยู่กับทุนมนุษย์

เราต้องเข้าใจว่า ถ้าชุมชนจะพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็งก่อนอื่นก็ต้องรู้จักตัวเอง รู้จักชุมชนอย่างถ่องแท้ในทุกมิติ ต้องรู้ว่ามีทุนมนุษย์อยู่มากแค่ไหน และทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นภาระของของชุมชน เช่น คนแก่ติดเตียง คนพิการ เด็กเกเร มีจำนวนเท่าไร เพราะก่อนที่จะเป็นชุมชนจัดการตนเองได้ก็ต้องรู้ข้อมูลจากทุกคนในชุมชน และจัดการปัญหาตามสภาพของชุมชน

โครงการเครือข่ายตำบลสุขภาวะทำให้ชุมชนท้องถิ่นทำงานในลักษณะบูรณาการ มีการเชื่อมโยงโดยการเอาคนเป็นตัวตั้ง เพราะการจัดการชุมชนท้องถิ่นจะต้องอาศัยการบูรณาการทุกภาคส่วน ไม่ใช่เฉพาะงานชุมชนเข้มแข็งเพียงอย่างเดียว

ที่สำคัญต้องทำให้แหล่งเรียนรู้เป็นประโยชน์กับชุมชนมากที่สุด ให้เขาสามารถพัฒนาตัวเองได้จากแหล่งเรียนรู้ นั้นๆ ทั้งยังต้องเก็บข้อมูลเพื่อเป็นฐานของการพัฒนาความก้าวหน้าและความอยู่ดีมีสุขของชุมชน สิ่งนี้จะทำให้รู้ว่าเรามีความสุขแค่ไหน เราจัดการชุมชนได้มากแค่ไหน ต้องปรับปรุงเพิ่มเติมส่วนใด ตรงนี้จึงเป็นส่วนสำคัญของการใช้ข้อมูลในการพัฒนาและแก้ปัญหา

นายแพทย์ประทีป ธนกิจเจริญ

กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

ปัญหาวิกฤติของประเทศที่นำไปสู่ความขัดแย้งและการเผชิญหน้า เกิดจาก 3 สาเหตุหลักด้วยกัน หนึ่ง-ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนกับคนรวย ชนบทกับเมือง รากหญ้ากับชนชั้นนำ สอง-ความไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงทรัพยากร ที่ดิน

น้ำ ระบบบริการสุขภาพ ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างชนชั้นในการเข้าถึงทรัพยากรเหล่านี้ สาม-การใช้อำนาจรัฐที่เกินขอบเขตและมีสองมาตรฐาน

ปัญหาเหล่านี้สั่งสมมานานและในอดีตที่ผ่านมาก็ได้มีความพยายามที่จะแก้ไข ทั้งการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 การเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 การกระจายความเจริญไปยังภูมิภาคในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แต่นั่นก็ยังเป็นการปฏิรูปจากบนสู่ล่าง แม้จะประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง แต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาช่องว่างความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนกับคนรวย

หลังจากนั้นมาได้มีการปฏิรูปครั้งใหญ่อีกหลายหน ตั้งแต่กรณี 14 ตุลา 2516 และ 6 ตุลา 2519 หรือแม้กระทั่งเหตุการณ์พฤษภา 2535 ซึ่งเป็นการลุกฮือขึ้นของชนชั้นกลางที่ต้องการเรียกร้องความเป็นธรรมในเรื่องต่างๆ แต่

กระบวนการเคลื่อนไหวของพลเมืองในระดับรากหญ้าที่เห็นชัดเจนในช่วงหลังก็คือ การสร้างประชาคม สร้างสมัชชา ไม่ว่าจะเป็นสมัชชาสุขภาพ สมัชชาปฏิรูปประเทศ และบางกลุ่มอาจไปไกลถึงขั้นมีการกำหนด ธรรมนูญในระดับพื้นที่ของตน ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความต้องการของประชาชนในการที่จะเข้ามา เป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน

ท้ายที่สุดแล้วก็เป็น การกำหนดโดย ชนชั้นนำ

อย่างไรก็ดี กระบวนการปฏิรูป เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดี ขึ้น จากเดิมที่กำหนดจากข้างบนลงสู่ข้างล่าง โดยเริ่มเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมากขึ้น ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม สิ่งนี้เองที่เป็นความหมายของคำว่าพลังพลเมือง

กระบวนการเคลื่อนไหวของพลเมืองในระดับรากหญ้าที่เห็นชัดเจนในช่วงหลังก็คือ การสร้างประชาคม สร้างสมัชชา ไม่ว่าจะเป็นสมัชชาสุขภาพ สมัชชาปฏิรูปประเทศ และบางกลุ่มอาจไปไกลถึงขั้นมีการกำหนดธรรมนูญในระดับพื้นที่ของตน

ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความต้องการของประชาชนในการที่จะเข้า

มาเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน หรือมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่มีผลต่อตนเองและต่อประเทศชาติ ตั้งแต่ต้นนโยบายสาธารณะว่าด้วยการเข้าถึงอำนาจ การควบคุมผู้ใช้อำนาจ และแนวทางการแก้ไข ปัญหาคอร์ปชั่น รวมถึงการกระจายอำนาจให้องค์ปกครองส่วนท้องถิ่น และให้ชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะด้านการศึกษา การเข้าถึงทรัพยากร การสร้างหลักประกันสุขภาพ การสร้างหลักประกันทางสังคม และหลักประกันทางเศรษฐกิจ

ในประเด็นด้านสุขภาพก็มีการเคลื่อนไหวใหญ่เช่นเดียวกัน อาทิ การสร้างหลักประกันสุขภาพ การสร้างธรรมนูญสุขภาพ ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องการกระจายการเข้าถึงบริการสุขภาพ

เพื่อให้ประชาชนคนยากคนจนและคนชนบทมีโอกาสเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างเท่าเทียมมากขึ้น และลดช่องว่างในความแตกต่างของกองทุนสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นกองทุนสวัสดิการข้าราชการ กองทุนประกันสังคม และกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พร้อมกันนี้ก็มีความพยายามที่จะขยายการบริการในระดับปฐมภูมิให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการสร้างระบบสุขภาพชุมชนโดยให้ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการขับเคลื่อน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และแสดงให้เห็นถึงทิศทางการเคลื่อนไหวของพลังพลเมืองที่มีความตื่นตัวและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน ซึ่งกระบวนการเช่นนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายได้ในท้ายที่สุด

สิน สือสวน

กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

เราต้องจัดความสัมพันธ์กันใหม่
ให้ทุกภาคส่วนเป็น ‘หุ้นส่วน’
ในการพัฒนาประเทศ ไม่ใช่มองแค่ว่า
ประชาชนเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะต้อง
ถูกพัฒนา ถ้ามองว่าเขาเป็นกลุ่มปัญหา
แล้วต้องไปแก้ปัญหาก็ให้เขา นั่นจึงทำให้
เขาอ่อนแอ ยิ่งแก้ยิ่งกด กดให้เขา
มีอำนาจลดน้อยทอยลง

‘พลเมือง’ คือผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงของสังคม และเครื่องมือที่จะจุดประกายให้เกิดการตื่นตัว ตระหนักรู้ถึงความเป็นพลเมือง อย่างแรกคือข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้เขาได้รับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน

เห็นบทเรียนความสำเร็จและล้มเหลวจากที่ต่าง ๆ และมองเห็นถึงทิศทางข้างหน้า

เครื่องมือตัวที่สองคือ การมีเวทีให้เขาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้เกิดการเชื่อมโยง ลำพังอาศัยแค่ข้อมูลข่าวสารอย่างเดียวคงไม่พอ ต้องมีการเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เพราะจะช่วยให้เขามั่นใจในตัวเองมากขึ้น และมองข้อมูลอย่างรอบด้านมากขึ้น

เครื่องมือขั้นที่สาม กระบวนการสร้างจิตสำนึก ข้อมูลเป็นแค่ ‘การรับรู้’ ขณะที่สำนึกคือ ‘การมีทัศนะ’ ต่อข้อมูลเหล่านั้น เราสร้างสำนึกได้หลายวิธี ทั้งวิธีสนทนาแลกเปลี่ยน จัดประชุม จัดเวที เพื่อให้เกิดกระบวนการตั้งคำถาม ทั้งนี้ เพื่อให้เขาเข้าใจว่าข้อมูลทั้งหลายเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร เชื่อมโยง

ระหว่างชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนกับ โครงสร้างสังคมอย่างไร มีผลกระทบ ถึงกันอย่างไร เพราะ ณ วินาทีปัญหาเชิงโครงสร้างได้กระทบมาถึงตัวเขาแล้ว

เครื่องมือที่สี่ กระบวนการสร้างแนวร่วม เพราะลำพังคนเพียงไม่กี่คน อาจไม่มีพลังมากพอที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสร้างเครือข่าย และการรวมกลุ่มจะทำให้เกิดพลังมากขึ้น

กระบวนการเปลี่ยนแปลงในเชิงรูปธรรมต้องขยับจากปัจเจกขึ้นไปสู่ระดับกลุ่ม ก่อนจะเข้าสู่ระดับขบวนการ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง และการถ่ายเทถึงกัน ซึ่งจะช่วยให้การแก้ปัญหาเป็นระบบมากขึ้น

การรวมตัวเป็นขบวนการจะสร้างพลังแห่งการเรียกร้อง และต้องก้าวไปให้ถึง ‘พลังแห่งการเรียกร้องที่แท้จริง’ ซึ่งเป็นพลังที่เกิดจากภายใน และไม่ละเลยปัญหาเชิงโครงสร้างที่คนทั่วไปอาจมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว พลังแห่งการเรียกร้องที่แท้จริงเป็นพลังที่เกิดจากความเชื่อมั่นและการพึ่งตนเอง

หน่วยงานภาครัฐควรต้องขยับตัว

อย่างไรบ้าง ประการแรกเริ่มต้นจากการเปลี่ยนวิธีคิด ต้องเลิกมองว่าตนเป็นผู้มีอำนาจ ต้องเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้เอื้ออำนวยให้ประชาชนจัดการตนเองให้ได้มากที่สุด

ถัดมาเราต้องจัดความสัมพันธ์กันใหม่ ให้ทุกภาคส่วนเป็น ‘หุ้นส่วน’ ในการพัฒนาประเทศ ไม่ใช่มองแค่ว่าประชาชนเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องถูกพัฒนา ถ้ามองว่าเขาเป็นกลุ่มปัญหา แล้วต้องไปแก้ปัญหาให้เขานั้นยิ่งทำให้เขาอ่อนแอ ยิ่งแก้ยิ่งกดดันให้เขามีอำนาจลดน้อยถอยลง ถ้าจัดความสัมพันธ์ใหม่ เปลี่ยนกิจกรรม เปลี่ยนรูปแบบการสนับสนุน เปลี่ยนระบบงบประมาณ เราจะเดินไปด้วยกันได้

ตลอด 30 ปีที่ผมทำงานด้านชุมชน สิ่งที่เห็นคืองานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมีความก้าวหน้าเป็นลำดับ โดยในยุคแรกนั้นจะมุ่งเน้นเรื่องความร่วมมือเป็นหลัก หมายถึงให้ชาวบ้านมาร่วมมือกับรัฐ แต่รัฐก็ยังเป็นตัวตั้ง และชาวบ้านเป็นเพียงผู้ถูกปกครอง

ยุคต่อมาราว 20 ปีที่แล้ว เริ่มปรากฏคำว่า ‘การมีส่วนร่วม’ โดยยึดชุมชนเป็นแกนหลัก และในระยะ

ไม่กี่ปีที่ผ่านมา เราจะเห็นคำว่า ‘การจัดการตนเอง’ ถูกหยิบยกขึ้นมาขบเน้นมากขึ้น

ค่าเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากกลไกรัฐ แต่เป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์โยงโยกัน จากเมื่อก่อนเน้นแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ในจุดเล็กๆ แต่ ณ วินาทีเน้นการแก้ปัญหาที่โยงเข้ากับโครงสร้างมากขึ้น เพราะปัญหาทั้งหลายมันเป็นปัญหาเชิงระบบ แนวทางการแก้ไขจึงออกมาเป็นการแก้กฎหมาย การกำนโยบาย การใช้มาตรการการเงินการคลัง การเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน สิ่งเหล่านี้เองที่ผมมองว่าเป็นความก้าวหน้าของภาคพลเมือง ยิ่งในช่วงนี้อาจเรียกว่าเป็นระยะ ‘เข่งก้าวกระโดด’ ก็ว่าได้

ผมคิดว่า ภาคประชาชนในอนาคตมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ที่กระแสชุมชนท้องถิ่นร้อนแรงขึ้น สนับสนุนให้มีการกระจายอำนาจโดยยังยึดโยงความเป็นชาติอยู่ ซึ่งนาที่นี้เรากำลังอยู่ในห้วงเวลาของการเปลี่ยนแปลง

โชคชัย ลิมประดิษฐ์

กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

หากเอ่ยถึงพลังพลเมือง ผมนึกถึงสภาผู้นำหมู่บ้านหนองกลางดง ซึ่งเป็นกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน จากจุดเริ่มต้นเล็กๆ ภายในหมู่บ้านหนึ่งก็ได้ขยายไปยังหมู่บ้านข้างเคียง กระทั่งครอบคลุมทั้งตำบลศิลาลอย และในที่สุดก็กลายเป็น

สภาผู้นำชุมชน

ก่อนจะพูดถึงโครงสร้างของสภาผู้นำชุมชน คงต้องย้อนภาพให้เห็นโครงสร้างของสภาผู้นำหมู่บ้านก่อน สภาผู้นำหมู่บ้าน ประกอบด้วย สมาชิกในหมู่บ้านตามกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มชาวไร่ชาวนา กลุ่มแรงงาน กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้งหมด 14 กลุ่ม คนเหล่านี้เป็นผู้นำธรรมชาติที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน ตัวแทนของแต่ละกลุ่มจะรู้ความต้องการและปัญหาของเขา เมื่อคนเหล่านี้เข้าสู่เวทีของการพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำท้องที่และท้องถิ่น จึงนำไปสู่การกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน

ในการประชุมประจำเดือนของสภาผู้นำ ตัวแทนแต่ละกลุ่มมานั่งสรุปข้อมูลกันว่า ในรอบเดือนที่ผ่านมามีปัญหาอะไรตกค้าง และเราจะวางกติกาใน

กระบวนการประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนมีบทบาทร่วมกันในการ เสนอทางออก เปลี่ยนบทบาทจากประชาชนธรรมดาให้เป็นพลเมืองที่มีสิทธิ์มีเสียง ให้ทุกคนลุกขึ้นมาช่วยกันคิด ช่วยกันทำ

การแก้ไขอย่างไร ซึ่งสภาผู้นำจะร่วมกันร่างแผนปฏิบัติ กำหนดทิศทางการพัฒนาและการของบประมาณสนับสนุนจาก อบต.

อีกเวทีหนึ่งที่จัดคู่ขนานกัน ชาวบ้านจะมาประชุมกันว่าเห็นด้วยกัน ข้อเสนอและมติของสภาผู้นำหรือไม่ หากไม่เห็นด้วยก็สามารถซักค้านหวังดึง ซึ่งเรารู้ว่าสิ่งนี้คือกระบวนการประชาธิปไตยสมบูรณ์แบบที่ทุกคนมีบทบาทร่วมกันในการเสนอทางออก เปลี่ยนบทบาทจากประชาชนธรรมดาให้เป็นพลเมืองที่มีสิทธิ์มีเสียง ให้ทุกคนลุกขึ้นมาช่วยกันคิด ช่วยกันทำ

หลังจากมีสภาผู้นำทั้ง 9 หมู่บ้านในตำบลศิลาลอย เราจึงยกระดับไปสู่สภาตำบล โดยให้ผู้นำทั้ง 9 หมู่บ้านเป็นตัวแทนในการพูดคุยกับ

นายก อบต. เพื่อช่วยกันผลักดันให้เกิดโครงสร้างสภาผู้นำตำบล

โครงสร้างของสภาผู้นำตำบลประกอบด้วย ผู้นำโดยตำแหน่ง 3 คน สมาชิก อบต. 2 คน และตัวแทนของชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้าน 2 คน ซึ่งสภาผู้นำหมู่บ้านจะเป็นผู้คัดเลือก

การเกิดขึ้นของสภาผู้นำตำบลเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบติดตามการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง ทั้งในเรื่องงบประมาณของ อบต. การจัดสรรเงินสนับสนุนในโครงการต่างๆ เพื่อให้คนทุกหมู่บ้านได้รับรู้ร่วมกันว่า งบประมาณประจำปีของแต่ละหมู่บ้านมีจำนวนเท่าไร

จากนั้นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านจะนำเรื่องกลับเข้าที่ประชุมสภาผู้นำหมู่บ้าน เพื่อจัดทำแผนของ

หมู่บ้าน ขณะที่สภาผู้นำจะจัดทำร่างนโยบายและทำประชาพิจารณ์ สอบถามชาวบ้านอีกครั้งว่าเห็นด้วยกับทิศทางในการใช้จ่ายหรือไม่ หากชาวบ้านมีข้อเสนอที่ดีกว่านั้น สภาผู้นำก็จะนำไปปรับแก้จนเป็นที่พอใจแก่คนส่วนใหญ่ สุดท้ายร่างงานต่างๆ ก็ถูกส่งผ่านสมาชิก อบต. นำเข้าบรรจุเป็นวาระงบประมาณของ อบต.

กระบวนการนี้ทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน สามารถมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาของตัวเอง จากเดิมที่คนในหมู่บ้านชุมชนเป็นเพียงประชาชนที่ไร้ปากเสียง แต่วันนั้นสภาผู้นำได้ปลุกทำให้พวกเขาตื่นขึ้นมาเป็นพลเมืองเต็มตัว

ผศ.ลักขณา เตมศิริกุลชัย

กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

ความเป็นพลเมืองเริ่มที่ปัจเจก เพราะหากไม่เริ่มที่ตัวเอง ไม่เริ่มจากหัวใจของคน ไม่สนใจที่จะเรียนรู้อย่างจริงจัง เราก็ไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ ความเป็นพลเมืองจึงต้องเริ่มที่ปัจเจกแล้วจึงเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้

ปัญหา เพราะปัจเจกเพียงคนเดียวไม่มีพลังมากพอ

ที่ผ่านมาประเทศไทยเติบโตมาพร้อมกับระบบเจ้าขุนมูลนาย ใครให้เรา มาแคไหน เราก็พอใจอยู่แค่นั้น สิ่งนี้ทำให้ผู้รับไม่กล้าวิพากษ์ผู้ให้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความสัมพันธ์นี้จะต้องเกิดความขัดแย้งเสมอไป เพียงแต่เราต้องรู้เท่าทัน แล้วจัดกลไกเพื่อตรวจสอบและพัฒนาไปอย่างโปร่งใส นี่คือจุดที่สำคัญในการพัฒนาประเทศไทย

การมอบอำนาจให้ประชาชนจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากประชาชนไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง แม้กระทั่งในเรื่องการซื้อสิทธิ์ขายเสียง โดยเฉพาะในระดับการเมืองท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน นาถยก อบต. ทั้งที่จริงแล้วคนเหล่านี้เอาเสาเข้ามาทำงาน ประชาชนต้องจ้างเขาทำงาน แต่ทำไมคนเหล่านี้ต้อง

ที่ผ่านมาประเทศไทยเติบโตมาพร้อมกับระบบเจ้าขุนมูลนาย ใครให้เรามาแค่นั้น
เราก็พอใจอยู่แค่นั้น สิ่งนี้ทำให้ผู้รับไม่กล้าวิพากษ์ผู้ให้ ฉะนั้นเราต้องรู้เท่าทัน แล้ววิพากษ์โลก
เพื่อตรวจสอบและพัฒนาอย่างโปร่งใส นี่คือจุดที่สำคัญในการพัฒนาประเทศไทย

เอาเงินนั้นมาซื้อเสียงของประชาชน ใช้หรือไม่ว่า คนเหล่านี้เอาเงินมาให้เราเพื่อให้เราเลือกเขาเข้ามาทำงาน หลังจากนั้นก็จะเป็นการถอนทุนคืน ฉะนั้น ถ้าชาวบ้านเข้าใจเรื่องเหล่านี้ ก็จะมีศักดิ์ศรีของตัวเองและเกิดกระบวนการตรวจสอบ

ในระบบโครงสร้างบ้านเมืองของเรามีการทุจริตตั้งแต่ ส.ส. ส.จ. ซึ่งเป็นพรรคพวกเดียวกับ อบต. และ อบจ. จุดสำคัญคือทำอย่างไรให้ประชาชนมีจิตสำนึกว่าคนเหล่านี้นอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถแล้ว ต้องมีความซื่อสัตย์ด้วย พลเมืองต้องรู้ว่าเขามีสิทธิอะไรบ้าง หน้าที่คืออะไร

แล้วกลไกรอบๆ ตัวของเขานั้นทำงานอย่างไร จะตรวจสอบนักการเมืองเหล่านี้อย่างไร เพราะชาวบ้านเป็นผู้เสียภาษีจ้างคนเหล่านี้มาทำงานให้ประชาชน

เครือข่ายตำบลสุขภาวะมีกระบวนการคัดสรรชุมชนในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย โดยผู้นำชุมชนจะต้องมีความมุ่งมั่นในการทำงานพัฒนา และสามารถจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตนเองได้ องค์กรประกอบในการคัดสรร เช่น มีการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

ในแง่หนึ่ง โครงการเครือข่ายตำบลสุขภาวะคือ การจัดการศึกษา

ภาคประชาชนในแนวราบ ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนจากชุมชนแห่งอื่นเข้ามาเรียนรู้ชุมชนที่มีบทเรียนการทำงานที่ประสบผลในองค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เป็นการศึกษาแนวราบคือศึกษาจากชาวบ้านด้วยกันเอง ศึกษาจากของจริง เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ เกิดจากการลองผิดลองถูก แล้วแบ่งปันประสบการณ์กัน ไม่จำเป็นต้องมีดอกเตอร์มาสอน ชาวบ้านเรียนรู้ได้จากการปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้ชุมชนไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ มันทำให้ชุมชนพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา

พฤษชัย ชีบมันตะศิริ

กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

ในกระบวนการกระจายอำนาจนั้น ผมมองว่ามีความเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองโดยตรง อำนาจในที่นี้คือการกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยตั้งอยู่บนฐานความเชื่อว่าชุมชนนั้นมีศักยภาพในการจัดการตนเอง มีศักยภาพในการคิด

มีเกณฑ์ในการตัดสินใจต่างๆ สามารถทำกิจกรรมด้วยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ การกระจายอำนาจจึงเป็นการให้โอกาสแก่ชุมชนได้แสดงศักยภาพออกมา

โครงการตำบลสุขภาวะเป็นหนึ่งในกลไกที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงออกให้ชุมชนได้ค้นหาศักยภาพของตนเอง ที่ผ่านมามีพิสูจน์แล้วว่าชุมชนท้องถิ่นสามารถริเริ่มสร้างสรรค์โครงการต่างๆ ขึ้นมาได้ดีทีเดียว และสามารถภูมิใจได้ว่าสิ่งนี้เกิดจากการมีส่วนร่วม ชุมชนบางแห่งไปไกลถึงขนาดเป็นชุมชนที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส

เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ก็เพราะมีชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ ให้ศึกษาเปรียบเทียบได้ ยกตัวอย่างที่แม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นจังหวัดปิด เพราะการคมนาคมไม่สะดวก แต่

วันนี้ชุมชนท้องถิ่นหลายแห่งเริ่มกลับมาให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม เกิดการผูกโยง
วัฒนธรรมเข้ากับเรื่องของจริยธรรม นำองค์ความรู้ท้องถิ่นเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของ
ชุมชน พยายามสืบทอดวัฒนธรรมให้กลายเป็นเศรษฐกิจ ซึ่งการรักษาวัฒนธรรม
ให้เข้มแข็งยังสามารถต้านทานแรงกดดันจากภายนอกได้

ภายใต้ข้อจำกัดด้านคมนาคม เราเห็น
ได้ว่าเขาเริ่มกลับมาให้ความสำคัญกับ
วัฒนธรรม เกิดการผูกโยงวัฒนธรรม
เข้ากับเรื่องของจริยธรรม นำองค์
ความรู้ท้องถิ่นเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ
ของชุมชน เขาพยายามสืบทอด
วัฒนธรรมให้กลายเป็นเศรษฐกิจ
และการรักษาวัฒนธรรมให้เข้มแข็ง
ก็สามารถต้านทานแรงกดดันจาก
ภายนอกได้

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มี
วัฒนธรรมเข้มแข็ง เมื่อประสบภัย
พิบัตินานาชนิดเขาก็สามารถฟื้น
ประเทศได้เร็ว สังเกตได้ว่าประเทศ
ที่มีทุนทางสังคมเหล่านี้มัก
สามารถปรับตัวรับแรงกระแทกจาก

ภายนอกได้ดี

เมื่อมีการสร้างเครือข่ายตำบล
สุขภาวะ ทำให้เกิดกระบวนการ
ทำงานที่เป็นระบบมากขึ้น จะเห็นว่า
มีผู้นำใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ผู้นำใน
ที่นี้ไม่ได้หมายถึงระดับผู้บริหารเท่านั้น
แต่อาจเป็นผู้นำทางความคิด ผู้นำ
ในการจัดการ ซึ่งจะเป็นแรงบันดาลใจ
ให้กับคนในชุมชนต่อไปได้

อีกสิ่งหนึ่งที่เห็นชัดเจนจาก
โครงการเครือข่ายตำบลสุขภาวะคือ
เกิดการหนุนเสริมซึ่งกันและกัน เกิด
มิติใหม่ เกิดความคิดใหม่ๆ สิ่งหนึ่งที่
เห็นชัดเจนคือชุดความคิด วิธีคิดของ
ชุมชนที่เปลี่ยนไป ซึ่งเดิมนั้นชุมชน
ท้องถิ่นหลายแห่งในประเทศไทยมัก

มีลักษณะเป็นชุมชนนิยม อำเภอนิยม
แต่ปัจจุบันเกิดการแลกเปลี่ยนซึ่งกัน
และกันได้เป็นอย่างดี

เมื่อชุมชนหนึ่งมองเห็นโอกาส
ของการพัฒนาจากชุมชนอีกแห่งหนึ่ง
เขาก็สามารถเข้าไปค้นหาสิ่งดีๆ จาก
ที่อื่นมาปรับปรุงชุมชนตนเองได้ เกิด
กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
เป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นพื้นฐานใน
การจัดการตนเอง เพราะหากคนใน
ชุมชนไม่รู้ว่าข้างนอกเป็นไปอย่างไร
ก็จะไม่รู้วิธีการที่จะไปตอบโต้กับการ
เปลี่ยนแปลงที่เกิดจากข้างนอกได้

มุกดา อินตะสาร

กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

ถ้าทุกเครือข่ายได้เข้ามา
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันก็จะเกิดบทเรียน
และองค์ความรู้ที่กลั่นมาจากการ
ปฏิบัติการจริงของชุมชนท้องถิ่น
หากเราใช้เวลาอีกสักนิด
ประเทศไทยก็จะงดงามในแบบที่
เราอยากเห็น ซึ่งทุกพื้นที่จะมีจุดเด่น
ที่เข้มแข็งแตกต่างกัน

การที่ชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่งจะสามารถทำให้คนในชุมชนเข้ามา
มีส่วนร่วมได้ ก่อนอื่นต้องเริ่มที่ตัวเองก่อน ทุกคนต้องมีศักดิ์ศรี
เท่าเทียมกัน นอกจากนี้ เรื่องคุณภาพชีวิตที่ไม่ได้รับการดูแล
เอาใจใส่ยังเป็นความทุกข์พื้นฐานของเขา เพราะฉะนั้นเรา

จึงต้องเรียนรู้ว่าทุกข์ของชุมชนคืออะไร และหาทางออกร่วมกัน เพราะปัญหา
ทุกอย่างมีทางออกเสมอ โดยเฉพาะเมื่อเรานำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการ
ชีวิตของเรา

สิ่งนี้เองที่จะทำให้ทุกคนในชุมชนลุกขึ้นมาจัดการตนเอง และทำให้ทุกคน
มีส่วนร่วมในการจัดการความทุกข์เหล่านี้ร่วมกัน แต่กระบวนการนี้ต้องค่อยเป็น
ค่อยไป ยกตัวอย่างธนาคารหมู่บ้านที่ตำบลดอกคำใต้ เริ่มแรกมีสมาชิกเพียง 14
คน แต่ตอนนี้ 90 เปอร์เซนต์ของคนในหมู่บ้าน เข้ามาร่วมโครงการธนาคารเกือบ
หมดแล้ว

ธนาคารหมู่บ้านของชุมชนดอกคำใต้ได้เชื่อมโยงกับสำนักความเป็น
พลเมืองของคนในชุมชน ถ้าเรามองว่าความเป็นพลเมืองคือความเป็นเจ้าของ

เป็นหุ้นส่วน ธนาคารหมู่บ้านจึงเป็น
รูปลักษณะหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าเมื่อเขา
มีเงินเขาก็เอาไปใส่ชั้นสูง เพื่อให้
ผู้อื่นที่เดือดร้อนได้หยิบยืมไปใช้
ท้ายที่สุดการทำงานทุกอย่างเราต้อง
นึกถึงคนอื่นด้วย ไม่ใช่เพียงนึกถึงแต่
กลุ่มเรา ต้องเปิดพื้นที่และให้โอกาส
แก่ทุกคน นี่คือการจัดการวิถีคิดของ
ชาวบ้าน โดยการให้เขาร่วมคิดกันเอง เรา
ไม่ต้องไปชี้หน้า แต่เป็นการแนะแนวทาง
และเรียนรู้ร่วมกัน

องค์กรท้องถิ่นควรมีบทบาท
มากในการพัฒนาชุมชน เพราะ
ท้องถิ่นเป็นตัวแทนของชาวบ้าน ต้อง
เข้ามาทำงานและนำเอานโยบาย
สาธารณะที่มาจากชาวบ้านไปใช้ ซึ่ง
ตรงนั้นนับว่าเป็นการกระจายอำนาจ
กระจายการมีส่วนร่วมสู่ชุมชน ให้
เขาจัดการเรื่องงบประมาณในการ
บริการสาธารณะ ขณะเดียวกัน เราก็
ให้ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นผู้นำ ซึ่งทุก
ส่วนที่ว่ามานี้ควรจะทำงานขับเคลื่อน
ไปด้วยกัน

ผู้นำท้องถิ่นอย่างกำนัน มีหน้าที่

ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น
ไม่มีบ แต่มีความศรัทธาจากชาวบ้าน
ซึ่งผู้ที่จะเข้ามาช่วยเหลือด้านงบ
ประมาณคือคนที่กุมนโยบายสาธารณะ
นั่นก็คือท้องถิ่น ดังนั้นทุกภาคส่วน
ต้องประสานเข้าด้วยกัน

ในพื้นที่ที่มีการเปิดเผยข้อมูลการ
ใช้งบประมาณทั้งหมดให้ประชาชนได้
รับรู้ และให้ชาวบ้านเข้ามาทำงานร่วม
นับว่าเป็นการบริหารจัดการที่ดีมาก
ยกตัวอย่างชุมชนหนึ่งมีปัญหาเรื่องน้ำ
ไม่พอใช้ ชาวบ้านก็เสนอว่าอยากจะ
ทำฝาย ท้องถิ่นก็จะเข้าไปช่วยในการ
จัดสรรงบประมาณ แต่จะไม่ไปชี้หน้าว่าชาวบ้าน
ต้องทำแบบนี้แบบนั้น แต่จะใช้วิธีให้
ชาวบ้านร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ถ้าทำ
แบบนี้ได้ในทุกๆ ที่ ก็จะทำให้ชุมชน
สามารถจัดการตนเองได้

ปัจจุบัน สสส. สำนัก 3 ได้เข้ามา
ทำงานเรื่องชุมชนท้องถิ่น มีเครือข่าย
กว่า 2,000 ตำบล มีเวทีระดับจังหวัด
ระดับภาค ถ้าทุกเครือข่ายได้เข้ามา
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ก็จะเกิดบทเรียน
และองค์ความรู้ที่จะกลั่นจากการ

ปฏิบัติการจริงของชุมชนท้องถิ่น
ถ้าหากเราใช้เวลาอีกสักนิด
ประเทศไทยในแบบที่เราอยากเห็น
ก็จะงดงามมาก แต่ไม่ได้งดงาม
แบบพิมพ์เขียว ซึ่งหมายถึงทุกพื้นที่
เหมือนกัน แต่ทุกพื้นที่จะมีจุดเด่นที่
เข้มแข็งแตกต่างกัน

เครื่องมือที่โครงการเครือข่าย
ตำบลสุขภาวะได้ส่งต่อให้ชุมชนมี
มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ
เก็บข้อมูลจากการปฏิบัติการจริงใน
พื้นที่ รวมถึงมีการวิจัยชุมชน รวมถึง
กระบวนการที่สำคัญคือการรวม
กลุ่มสร้างเครือข่ายในระดับจังหวัด
นอกจากนี้ ยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์จริง ซึ่ง
ชาวบ้านไม่ค่อยเก็บหรือจดบันทึก
ความรู้ไว้ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่ทราบว่
รากของความรู้ที่แท้จริงนั้นคืออะไร
แต่กระบวนการของ สสส. สำนัก 3
ทำให้ชุมชนเห็นข้อมูล เห็นข้อเท็จจริง
และนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

สุรินทร์ กิจนิตต์ชวี

กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

‘พลเมือง’ เป็นคำคำหนึ่งที่มีความหมาย ซึ่งคำแต่ละคำ ล้วนมีนัยยะซ่อนไว้ในตัวเอง สมัยก่อนเราใช้คำว่า ‘ราษฎร’ ซึ่งหมายถึงคนที่อยู่ฐานล่างของสังคมและเป็นผู้ถูกปกครองอย่าง ที่เรียกกันว่า ‘ไพร่บ้าน’ อันหมายถึงคนที่ถูกปกครองในแนวตั้ง ทั้งนี้ แม้ถ้อยคำในสมัยปัจจุบันจะเปลี่ยนไป แต่วิถีคิดและแนวคิดนั้นยังเหมือน เดิม

คำว่า พลเมือง มีนัยสำคัญคือการเป็นพลกำลังของเมือง ในการแสดง บทบาทและการกำหนดทิศทางการพัฒนาบ้านเมือง ในส่วนนี้ประชาชนทุกคน ต้องมีส่วนร่วม เพราะเขามีความสำคัญเท่า ๆ กับคนอื่น

ทั้งนี้ การพัฒนาประเทศนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่สามารถทำได้ โดยเอกเทศ เพราะเราโยงกับโลกาภิวัตน์ โยงกับประชาคมอาเซียน เราจึงต้อง ให้พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจว่าการพัฒนาประเทศรูปแบบต่าง ๆ ชุมชน ท้องถิ่นของเขาควรจะมีลักษณะแบบใด

พลเมืองอาจเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประเด็น

พลเมืองต้องเรียนรู้ว่าหากจะให้ประเทศพัฒนาไปได้นั้น เขาต้องพัฒนาเชิงเทคนิควิธี เชิงกิจกรรม หรือเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งในแง่ของยุทธศาสตร์นั้นอาจต้องเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ หรือเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางอำนาจใหม่ ให้คนที่อยู่ระดับล่างเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาฐานรากให้ยิ่งขึ้น

ใดประเด็นหนึ่ง เพราะปกติคนทุกคน ย่อมไม่ได้มีความสามารถในทุกเรื่อง อยู่แล้ว บางคนอาจจะถนัดเรื่องการ สื่อสาร บางคนถนัดในการเป็นผู้นำ หรือบางคนถนัดเรื่องการเกษตร เรื่อง ธุรกิจ ซึ่งพวกเขาทั้งหมดต้องมีส่วนร่วม ในการพัฒนาประเทศ

บทบาทหน้าที่ที่สำคัญอีกอย่าง คือ การประเมินตัวเองของประชาชน ว่ามาถูกทางหรือไม่ หลงประเด็นหรือ เปล่า ทั้งนี้ การประเมินมันก็ต้องดู สถานการณ์ ดูผลลัพธ์ ผลจากความ เปลี่ยนแปลง และผลกระทบที่เกิดขึ้น ว่าเป็นอย่างไร พลเมืองยังต้องรู้สิทธิ และหน้าที่ของตัวเอง ซึ่งต้องเกิดจาก การชวนขยายเรียนรู้

ในส่วนของการกระบวนการเรียนรู้

พลเมืองต้องเรียนรู้ว่าหากจะให้ ประเทศพัฒนาไปได้นั้น เขาต้องใช้การ พัฒนาเชิงเทคนิควิธี เชิงกิจกรรม หรือ เชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งในแง่ของยุทธศาสตร์ นั้นอาจต้องเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ยกตัวอย่างเรื่องการเปลี่ยนแปลง เชิงโครงสร้าง เช่น การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางอำนาจใหม่ โดยการ ปรับให้ส่วนบนต้องเอื้อให้ส่วนล่าง ให้ คนที่อยู่ระดับล่างเป็นผู้ที่มีบทบาท สำคัญในการพัฒนาฐานรากให้ยิ่งขึ้น

คำว่าชุมชนท้องถิ่นที่ สสส. สำนัก 3 เข้าไปทำงานอยู่ทุกวันนี้ เขามีพื้นที่เป็นรูปธรรม ทั้งระดับตำบล ระดับเทศบาล ระดับ อบจ. ซึ่ง สสส. จะรู้ปัญหาในทุกระดับอย่างใกล้ชิด

การพัฒนาจึงตอบโจทย์ในพื้นที่

สังคมต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน ในแนวราบ ต้องมีความเสมอภาค และเคารพศักดิ์ศรีซึ่งกันและกันใน ด้านสิทธิเสรีภาพ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา ทั้งหมดนี้ต้องไปด้วยกัน

ทุกวันนี้มีชุมชนท้องถิ่นไม่กี่ แห่งที่ทำแผนแม่บทจากล่างสู่บน คนข้างล่างต้องมีแผนของตัวเองว่า จะทำอะไรเพื่อตอบโจทย์ปัญหาของ ตน การกำหนดแผนนั้นไม่สามารถ ทำได้ด้วยคนเพียงคนเดียว ในตำบล จึงต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมกัน

แพทย์หญิงประนอม คำเที่ยง

กรรมการบริหารแผน คณะที่ 3 สสส.

ความเป็นพลเมืองมีความเชื่อมโยงกับการทำงานในระบบสุขภาพหรือไม่ แม้ทั้ง 2 เรื่องนี้อาจไม่ได้เชื่อมโยงโดยตรง แต่เราสามารถสร้างความเป็นพลเมืองได้จากระบบสุขภาพ เพราะงานด้านสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นตัวเจ้าหน้าที่หรือตัวอาสาสมัคร

สาธารณสุขที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น ล้วนใช้การทำงานโดยกระบวนการพัฒนาความคิด สร้างความคิด ให้ชุมชนคิดดี นำปัญหาหามาหาคำตอบ และมีวิธีคิดที่จะแก้ปัญหาของตัวเองและของชุมชน

ตรงนี้เองที่เป็นวิธีคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพลเมือง หากพลเมืองสามารถค้นหาคำตอบของตัวเองในพื้นที่ และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนในการแก้ปัญหาพร้อมกันได้ การทำงานในลักษณะนี้จึงถือได้ว่าเป็นพลังพลเมืองอย่างหนึ่ง

เราจะบอกเจ้าหน้าที่หรือ อสม. ตลอดว่า หากสามารถพัฒนากระบวนการคิดให้เกิดขึ้นได้ในระดับปัจเจกและระดับครอบครัวหรือชุมชน ก็จะสามารถต่อยอดพัฒนาในเรื่องอื่นๆ ได้ ซึ่งประเด็นสุขภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและสามารถพัฒนาได้ง่าย เพราะสามารถคุยกันในชุมชนได้ไม่ยาก

หากพลเมืองสามารถค้นหาปัญหาในพื้นที่ของตัวเอง และสามารถเข้ามามีส่วนร่วม
ในการแก้ปัญหาด้วยกันได้ การทำงานในลักษณะนี้จึงถือได้ว่าเป็นพลังพลเมือง
หากสามารถพัฒนากระบวนการคิดให้เกิดขึ้นได้ในระดับปัจเจก ระดับครอบครัว และชุมชน
ก็จะสามารถพัฒนาต่อขยายไปยังเรื่องอื่นๆ ได้

โครงการเครือข่ายตำบลสุข-
ภาวะถือว่าได้สร้างผลกระทบเชิงบวก
ต่อชุมชน เพราะในอดีตอาจยังไม่มี
กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมอย่าง
แท้จริง แต่เมื่อเราได้พูดคุยกับคณะ
ทำงานของ สสส. ทำให้เราได้ความรู้
เพิ่มขึ้น ได้วิธีการทำงานใหม่ๆ ที่
สามารถทำให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง

ยังมีอีกหลาย ๆ ประเด็นที่
สามารถนำมาใช้งานได้ นอกเหนือ
จากประเด็นสุขภาพ อย่างเช่น
ประเด็นเรื่องการออม เรื่องการค้นหา
องค์ความรู้ต่างๆ ในชุมชน จุดนี้หาก
ประชาชนหรือพลเมืองเข้ามามีส่วน

ร่วมใจกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็จะเกิด
กระบวนการคิดร่วมกัน ลงความเห็น
ร่วมกัน และทำร่วมกันได้ดี เมื่อเครือข่าย
ตำบลสุขภาวะได้ส่งต่อเครื่องมือที่
เป็นกระบวนการนี้ไปสู่ชุมชน ทำให้
ชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุด

หัวใจสำคัญในการพัฒนาชุมชน
ท้องถิ่นคือ การศึกษา ซึ่งมีได้หมายถึง
การศึกษาในระบบแต่เพียงอย่างเดียว
ในส่วนนี้เราต้องรู้ว่าจะทำอย่างไร
ให้การศึกษาหรือสิ่งที่ประชาชนได้
เรียนรู้ นั้น สามารถนำกลับมาใช้
พัฒนาตำบลอย่างไรได้บ้าง จะใช้
กระบวนการใดในการแก้ไขปรับปรุง

แต่ละชุมชนนั้นมีปัญหาต่างกัน
เราจะนำกระบวนการทำงานเข้าไปให้
พวกเขา และให้เขาค้นหาปัญหาของ
ตัวเองให้ได้ ซึ่งก็จะเกิดการปรับปรุง
พัฒนาในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่ระดับ
ปัจเจก ครอบครัว ชุมชน จังหวัดและ
ในระดับประเทศ ทุกอย่างเกิดจาก
สิ่งเล็กๆ เข้ามาเชื่อมโยงกัน

สุวรรณวิชัย เปรมปรีดิ์

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง
อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

การเป็นพลเมืองที่ดีนั้น คนแต่ละคนจะต้องรับรู้ถึงผลกระทบในเรื่องต่างๆ ที่ตนเองได้รับ และลุกขึ้นมาแก้ไขเพื่อจะดำรงซึ่งความถูกต้อง ความเสมอภาค ความยุติธรรม ให้มีอยู่ในชุมชนนั้น เมื่อชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาได้เองก็จะเกิดพลัง เกิดความสงบสุข และนำไปสู่การเป็นชุมชนน่าอยู่

กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนนำไปสู่การสร้างเสริมพลังพลเมือง ผ่านการเรียนรู้ การรวมกลุ่มในการทำงาน ให้ชุมชนรู้จักเสียสละ มีจิตอาสามากขึ้น ผมคิดว่าในเรื่องการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี

ที่จะทำให้พลเมืองมีความเข้มแข็ง

การเป็นพลเมืองที่ดีนั้น คนแต่ละคนจะต้องรับรู้ถึงผลกระทบในเรื่องต่างๆ ที่ตนเองได้รับ และลุกขึ้นมาแก้ไขเพื่อจะดำรงซึ่งความถูกต้อง ความเสมอภาค ความยุติธรรม ให้มีอยู่ในชุมชนนั้น เมื่อชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาได้เองก็จะเกิดพลัง เกิดความสงบสุข และนำไปสู่การเป็นชุมชนน่าอยู่

ในฐานะผู้นำท้องถิ่น ผมเชื่อว่าการคืนอำนาจให้ชุมชนคือจุดมุ่งหมายหลัก เพราะท้องถิ่นคือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ท้องถิ่นจึงควรเป็นต้นแบบการกระจายอำนาจให้ประชาชนก่อน ฉะนั้นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องทำให้เห็นว่าการกระจายอำนาจเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ท้องถิ่นนั้นพัฒนาไปได้ ที่ผ่านมามีอำนาจยังถูกรวบไว้ที่ผู้นำเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะ

นโยบายสำคัญๆ รวมถึงเรื่องความโปร่งใสก็ต้องแสดงให้เห็น มีกระบวนการให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีกระบวนการตรวจสอบอย่างเป็นรูปธรรม

กระบวนการเหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญที่ผ่านมาประชาชนมักมองว่าปัญหาในชุมชนต้องให้ท้องถิ่นเป็นผู้แก้ ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่อาจจะผิดทาง เพราะแท้จริงแล้วปัญหามันเกิดในชุมชน ชุมชนก็ต้องช่วยกันแก้ โดยท้องถิ่นจะเป็นผู้เชื่อมโยงและกำหนดวางแนวทางให้ ฉะนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมต่างๆ ต้องอาศัยการทำความเข้าใจกับคนในท้องถิ่นให้มาก และปัญหาส่วนใหญ่สามารถจัดการได้ด้วยคนในท้องถิ่นของเราเอง

ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม เช่น การจัดการขยะ ถ้าชุมชนช่วยกันเก็บ ช่วยกันคัดแยก และนำขยะมาทำให้เป็นประโยชน์ ปัญหานี้ก็จะเบาบางลงแน่นอน แทนที่ อบต. จะต้องเก็บขยะวันละ 3 ตัน หากมีการคัดแยกอาจจะ

เหลือแค่ครึ่งตัน

สำหรับลักษณะเด่นของพื้นที่ตำบลหนองโรง เรามีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ ‘ป่าชุมชน’ ซึ่งตำบลของเราได้ขับเคลื่อนเรื่องป่าชุมชนจนกลายเป็นอัตลักษณ์ประจำตำบล เพราะป่าทำให้ทุกชีวิตดำเนินต่อไปได้ ป่าทำให้เกิดกลุ่มอาชีพ เกิดจิตอาสา เกิดการเรียนรู้ ป่าช่วยรักษาความชุ่มชื้น ผลิตอากาศบริสุทธิ์ ป่าเป็นแหล่งซับน้ำฝน เป็นหลังคาของหมู่บ้าน ป่าเป็นที่เรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีทั้งสมุนไพรและอาหารการกิน จนกล่าวได้ว่าป่าเป็นซูเปอร์มาร์เก็ตของคนในชุมชน

จากแนวคิดที่ต้องการปลูกฝังให้คนเห็นความสำคัญของป่า จึงเกิดเป็นโครงการ ‘ปลูกต้นไม้ในใจคน’ ซึ่งในที่สุดพื้นที่ตำบลหนองโรงจึงไม่มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า นี่คือการสำเร็จในการสร้างจิตสำนึกของชุมชน ทำให้ชาวบ้านทุกคนรู้ว่าประโยชน์ของ

ป่าคืออะไร ฉะนั้นเมื่อคนในชุมชนรู้ว่าต้องพึ่งป่า เราจึงต้องมีการรักษาป่า และยังมีการขยายพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น จากเดิมมี 1,000 กว่าไร่ ปัจจุบันเพิ่มเป็น 20,000 กว่าไร่

ในอดีตนั้นคนในตำบลอาจยังไม่เห็นความสำคัญของป่า ยังมีการลักลอบตัดไม้ แผ้วถาง รุกป่า แต่หลังจากมีนายทุนเข้ามาบุกกรุกพื้นที่สาธารณะ ทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันขับไล่ จนท้ายที่สุดนายทุนก็ต้องล่าถอยไป แม้คนในชุมชนจะต้องเสียชีวิตไปเกือบ 10 คน แต่ก็ถือเป็นชัยชนะของชาวบ้านที่สามารถทวงคืนผืนป่ากลับคืนมาได้

ปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์ว่า เราสามารถฟื้นฟูป่าหลังจากถูกนายทุนรุกป่าจนเกือบโล่งเตียนจนกลับมาเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ และยังสามารถขยายพื้นที่ป่าไปทั่วทั้ง 17 หมู่บ้าน ในที่สุดป่าก็เกิดทั่วทั้งตำบล ทั้งยังสามารถชักชวนตำบลข้างเคียงให้มาร่วมเป็นเครือข่ายรักษาและฟื้นฟูป่าอีกด้วย

อนุศาสน์ ทองเหมื่อน

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ในความหมายของ ‘พลเมือง’ กินความมากกว่าคำว่าญาติพี่น้อง เพราะการเป็นพลเมืองนอกจากจะต้องมีสำนึกต่อญาติพี่น้องหรือพรรคพวกของตนแล้ว ยังต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมด้วย

ด้วยเหตุที่ตำบลหนองโรงมีลักษณะความเป็นเครือญาติค่อนข้างสูง ฉะนั้นการสร้างการมีส่วนร่วมของคนชุมชน องค์ประกอบแรกที่เรามองคือ ความเป็นเครือญาติ ขณะเดียวกัน ชาวบ้านหนองโรงส่วนใหญ่มักเชื่อถือในตัวผู้นำสูง ฉะนั้น การสร้างการมีส่วนร่วมของพลเมืองจึงต้องอาศัยทั้งความเป็นเครือญาติและความน่าเชื่อถือของผู้นำมาประกอบกัน

ในกระบวนการทำงานเราเริ่มต้นด้วยการแจ้งผ่านผู้นำ จากนั้นจะผ่านลงไปยังเครือญาติ เพราะทั้ง 17 หมู่บ้านของหนองโรงมีความเป็นเครือญาติกันแทบทั้งสิ้น สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้หมด

อีกส่วนคือการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงของข้าราชการท้องถิ่น โดยเจ้าหน้าที่ อบต. ที่ประจำอยู่ทุกหมู่บ้านจะช่วยเป็นผู้สื่อสารระหว่าง อบต. กับชาวบ้านได้

ในความหมายของ ‘พลเมือง’ กินความมากกว่าคำว่าญาติพี่น้อง เพราะการเป็นพลเมืองนอกจากจะต้องมี สำนักต่อญาติพี่น้องหรือพรรคพวกของตนแล้ว ยังต้องมีสำนักรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมด้วย

ง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการประสานงาน หรือนัดหมายให้ชาวบ้านมาร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องใด นอกจากนั้น ยังถือเป็นการสื่อสารสองทาง เพราะไม่ใช่แค่ส่งข่าวสารไปถึงชาวบ้านเพียงอย่างเดียว แต่มีการรับฟังเสียงของชาวบ้านด้วย

จริง ๆ แล้วแนวคิดกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอาจฟังดูสวยหรู และในทวิบทภูมิหมายก็ระบุดูดีอยู่แล้ว เพียงแต่โอกาสของท้องถิ่นที่จะได้รับการกระจายอำนาจจริง ๆ อาจจะไม่เกิดขึ้น

ถ้าย้อนกลับไปมองในช่วงก่อนปี 2539 หรือก่อนที่จะให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเห็นว่าโอกาสของชาวบ้านหรือคนใน

ท้องถิ่นแทบจะไม่มีเลย แต่หลังจากปี 2539 เมื่อมีการยกฐานะ อบต. เป็นเทศบาล มีการปรับสุขาภิบาล เป็นเทศบาล จะเห็นว่าชาวบ้านได้รับบริการจากท้องถิ่นมากขึ้น ถ้าเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์อาจมากถึงกว่า 80 เปอร์เซ็นต์

ขณะเดียวกัน เหตุผลหนึ่งที่รัฐอ้างว่ายังไม่สามารถกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ เพราะท้องถิ่นมีการทุจริตคอร์รัปชัน แต่อันที่จริงหน่วยงานกำกับดูแลอย่างกระทรวงมหาดไทยเองก็วางกรอบในการป้องกันทุจริตคอร์รัปชันไว้แล้ว โดยการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ดังนั้นช่องทางต่าง ๆ ที่จะสกัดการทุจริตจึงมีอยู่แล้ว

ถ้าเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีโอกาสดูแลตัวเองภายใต้งบประมาณที่มีอยู่ผมเชื่อว่าท้องถิ่นทำได้ เราแค่ไปเติมเต็มเล็กน้อย เพราะคนในชุมชนเรามีศักยภาพในตัวเองอยู่แล้ว ตัวอย่างความสำเร็จที่เห็นได้ชัดของตำบลหนองโรงคือ การจัดการป่าชุมชน ซึ่งเริ่มต้นจากคนในชุมชนที่มีความรักและหวงแหนป่า ภาครัฐเพียงเข้ามาหนุนเสริมและจัดระบบในภายหลัง ดังนั้นต้องถือว่าชาวบ้านสามารถจัดการเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพากรัฐเลย

นี่อาจเป็นแนวคิดหนึ่งที่ทำให้ อบต.หนองโรง ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการตำบลสุขภาวะ เพราะเรามองเห็นว่าพื้นฐานของชุมชนค่อนข้างแข็งแรงและสามารถเติบโตต่อไปได้

สวัสดี ก็นารัตน์

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย
อำเภอคอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

‘พลเมือง’ คือคนที่จะมาเป็นกำลังขับเคลื่อนงานในชุมชนท้องถิ่นทั้งหมด ไม่ว่าใครก็สามารถทำหน้าที่นี้ได้ อาจจะเป็นภาครัฐ ท้องที่ ท้องถิ่น หรือประชาชน แต่ขอให้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม มีจิตสาธารณะ เราถึงว่านั่นคือกำลังสำคัญหรือเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

วิถีชุมชนของเราเป็นชุมชนเกษตรกรรม สิ่งที่จะเกิดพลังขับเคลื่อนของความเป็นพลเมืองก็คือ การร่วมมือกันจัดการวิกฤติหรือปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชน โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ เช่น ทำนา แหล่งน้ำ

บทบาทของ อบต. มีหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ในภาคปฏิบัติมักจะต้องเป็นไปตามกรอบที่ทางราชการกำหนด ทำให้ขาดอิสระ หากไม่มีหนังสือสั่งการ ไม่มีระเบียบลงมา ก็ทำไม่ได้ เมื่อถูกตกรอบเช่นนี้แล้วเราก็เหมือนบอนไซที่ไม่รู้จักโต กลายเป็นต้นไม้แคระแกร็นอยู่ในกระถาง

ไม่เพียงพอ ชาวบ้านจะต้องรวมตัวกันเพื่อให้เกิดอำนาจต่อรอง เรียกร้องให้หน่วยงานชลประทานจัดสรรน้ำมาให้ หรือถ้ามีปัญหาแมลงศัตรูพืชระบาดในนาหรือแปลงเกษตร ชาวบ้านก็ต้องมานั่งคุยกัน เพื่อจะร่วมคิด ร่วมทำ แล้วหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้บรรเทาหรือหมดไป

เมื่อประชาชนรวมตัวกัน พุดคุยกัน ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ เกิดความคุ้นเคย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดแนวคิดซึ่งกันและกัน ด้วยบรรยากาศของวงเสวนาอย่างไม่เป็นทางการนี้เองที่ช่วยให้เราพูดจาภาษาเดียวกัน และร่วมกันลงมือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

พื้นฐานของชาวตำบลหนองสาหร่ายมีความเป็นเครือญาติ กลมเกลียวเหนียวแน่น คนในพื้นที่จะเรียกว่า ‘เหล่า’ เดียวกัน ทำให้คุยกันง่ายขึ้น ปัญหาทางสังคมก็ลดน้อยลง

เดิมบทบาทของ อบต. จะมีหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ในภาคปฏิบัติมักจะต้องเป็นไปตามกรอบที่ทางราชการกำหนด ทำให้ขาดอิสระ หากไม่มีหนังสือสั่งการ ไม่มีระเบียบลงมา ก็ทำไม่ได้ เมื่อถูกตีกรอบเช่นนี้แล้วเราก็เหมือนบอนไซที่ไม่รู้จักโต กลายเป็นต้นไม้แคระแกร็นอยู่ในกระถาง

หลังจากที่เราใช้หลักการบริหารจัดการท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมาภิบาล เรามีการกระจายอำนาจ มีประชาคมหมู่บ้าน มีการทำแผนจากล่างสู่บน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในหลายภารกิจ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วเราก็เหมือนได้ออกจากกระถางและเติบโตอย่างอิสระ

ผลจากการทำงานลักษณะนี้ทำให้เราพบว่าสามารถเติบโตได้เร็วขึ้น มีพลังมากขึ้น เพราะรากของเราไม่ถูกจำกัดพื้นที่อยู่ในกระถาง เราสามารถขอนไซหาอาหารได้เต็มที่ อบต.หนองสาหร่าย จึงถือคติว่าอำนาจเป็นของชุมชน

ถ้าทุกคนมีหัวใจอาสาเหมือนกันแล้วก็จะมองเห็นประโยชน์ของชุมชน

เป็นหลัก จะไม่มองแค่ตัวเอง เมื่อลงมือทำกิจกรรมใดเราจะทำในสิ่งใดที่ชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุด ชุมชนจะกลายเป็นตัวตั้งของทุกกิจกรรม ทำให้เรามองเห็นเป้าหมายร่วมกัน

จุดแข็งของหนองสาหร่ายประกอบไปด้วย 4 องค์การหลักในพื้นที่ของเรา หนึ่ง-ท้องถิ่น คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำที่ผ่านกระบวนการอาสาเพื่อมาทำงานรับใช้ชุมชน สอง-ท้องถิ่น อบต. ทั้งฝ่ายบริหารและสภา สาม-ภาครัฐ เรามีครู มีหมอ มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล ปศุสัตว์ตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ของเรา และสี่-ประชาชน รวมทั้งเอกชนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ โรงสี โรงงาน เราจะมีการพบปะพูดคุยกันในลักษณะของเวทีสาธารณะต่างๆ อย่างไม่เป็นการเป็นประจำทุกเดือน

เมื่อได้พูดคุยกันบ่อยๆ ทำให้เกิดความคุ้นเคย ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกัน จากนั้นเป้าหมายก็จะเด่นชัดขึ้นมา เราจะไม่ทำงานแบบแยกส่วน แต่จะบูรณาการทุกงานให้เป็นเรื่องเดียวกัน

และขับเคลื่อนให้เป็นพลังพร้อมๆ กัน

เปรียบได้กับดอกไม้ที่มีหลากสี ต่างพันธุ์ ต่างถิ่นกำเนิด แต่ถ้าคนรู้จักเอามาร้อยรวมกันก็จะกลายเป็นมาลัยที่สวยงาม เช่นเดียวกัน ชุมชนท้องถิ่นของเรา 4 องค์การหลักที่วานั้นเราจะร้อยเรียงกันอย่างไรให้เป็นเนื้อเดียวกันได้ ซึ่งชาวหนองสาหร่ายได้ลงมือทำให้เห็นแล้ว

ทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับเรา จะเกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ มีความรักในชุมชนท้องถิ่น เมื่อได้เข้ามาทำงานร่วมกัน ทุกคนยิ้มได้ ทุกคนเป็นสุข

วันนี้ทุกคนสวมเสื้อโลโก้หนองสาหร่ายด้วยความภูมิใจ เพราะเรามองเห็นพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ที่สำคัญคือทุกคนมีส่วนร่วม สามารถยกระดับจากการเป็นประชาชนขึ้นมาเป็นพลเมือง แม้อาจจะยังไม่ 100 เปอร์เซ็นต์ แต่เราก็จะต่อยอดและขับเคลื่อนไปเรื่อยๆ เพื่อจะยืนให้ได้ด้วยตัวเอง และท้ายที่สุดสิ่งนี้จะนำไปสู่การปฏิรูปประเทศไทยที่แท้จริง ผมว่าเราเดินมาถูกทางแล้ว

ธรรมศักดิ์ ฤทธิ์แดง

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ในอดีตนั้นคำว่า ‘ประชาชน’ เป็นคำพื้น ๆ ทัวไปที่เราได้ยินได้ฟังกัน แต่ ณ วันนี้เรามีคำว่า ‘พลเมือง’ ซึ่งหมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ถ้าเราทำให้ประชาชนทุกคนมีจิตสำนึก มีจิตศรัทธา ยินดีที่จะ

ช่วยเหลือสังคมโดยไม่มีค่าตอบแทน สิ่งนี้จะทำให้เกิดพลังพลเมืองขึ้นมาได้

ขั้นแรกของกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมที่เราทำคือ การให้ความรู้กับประชาชน ทั้งในเรื่องข้อมูลข่าวสารต่างๆ รวมถึงงานของเทศบาลที่ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่ทำอะไรได้ง่ายๆ แต่บางครั้งด้วยหลักของการใช้งบประมาณต่างๆ อาจมีระเบียบขั้นตอนอยู่มาก ทำให้ไม่สามารถตอบสนองประชาชนได้ในทันที

เราได้ให้ความรู้กับชุมชนว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการทำแผนพัฒนา 3 ปี ต้องดูแลจัดสรรเรื่องงบประมาณ เรื่องเทศบัญญัติ มีขั้นตอนอย่างไร ก่อนจะนางบอกมาใช้ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจ

ในอดีตนั้นคำว่า ‘ประชาชน’ เป็นคำพินๆ ทัวไปที่เราได้ยินได้ฟังกัน แต่ ณ วันนี้เรามีคำว่า ‘พลเมือง’ ซึ่งหมายถึงการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ถ้าเราทำให้ประชาชนทุกคน มีจิตสำนึก ยินดีที่จะช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังค่าตอบแทน สิ่งนี้จะทำให้เกิดพลังพลเมืองขึ้นมาได้

ขั้นต่อไป เมื่อให้ความรู้แล้วเราก็ทดลองว่า ถ้าเทศบาลจะอุดหนุนให้ชุมชนละ 30,000 บาท แต่ขอให้ไปร่วมกันคิดมาว่าอยากจะทำโครงการอะไร แล้วเสนอมายังเทศบาล เทศบาลจะอุดหนุนเงินลงไปให้ เมื่อให้ประชาชนลองคิดเอง ทำเอง นั่นก็คือการเปิดโอกาสให้เขามีส่วนร่วม และมีโอกาสที่จะทำสิ่งต่างๆ ที่ชุมชนเขาต้องการจริงๆ

กุญแจแห่งความสำเร็จคือ การทำให้ประชาชนได้รู้จักคิด ทดลองทำ มีส่วนร่วม หากเทศบาลเห็นว่าสิ่งไหนทำแล้วดีก็สนับสนุนส่งเสริม

ที่ผ่านมาเราพยายามลงไปเ็นชุมชน เมื่อจะจัดโครงการหรือกิจกรรมใด เทศบาลจะเป็นฝ่ายให้ข้อมูลและชักชวนให้ชาวบ้านมาร่วมไม้ร่วมมือมาปรึกษาหารือกัน เมื่อเราให้ความ

รู้ในสิ่งที่เขาอยากจะทำ เขาก็จะมีความพร้อม และถ้าคนทั้งชุมชนเห็นด้วย ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะง่าย ลดความขัดแย้งต่อกัน

ลักษณะพื้นฐานของตำบลหลักเมือง เป็นชุมชนชนบทผสมกับชุมชนเมือง วิธีการทำงานในแต่ละชุมชนจึงมีความแตกต่างกันแน่นอนว่าชุมชนในเมืองอาจจะให้ความร่วมมือไม่มากเท่าที่ควร แต่สำหรับชุมชนที่อยู่รอบนอกเมื่อเราชักชวนเขามาร่วมกิจกรรมกับทางเทศบาล เขาก็พร้อมที่จะมา ผมเห็นว่าตรงจุดนี้เราต้องให้ความสำคัญในรายละเอียด เพื่อที่จะแยกแยะและสนองความต้องการของคนในชุมชนให้ได้มากที่สุด

อุปสรรคเป็นเรื่องธรรมดาของการทำงาน แม้กระทั่งคณะกรรมการประจำชุมชน ชุมชนละ 10-12 คน ก็

มีปัญหาเช่นกัน บางคนพร้อมที่จะช่วย บางคนพร้อมที่จะทำ บางคนก็เสียสละ แต่ก็ยังมีบางคนที่ไม่ทำงาน หรือกระทั่งคนที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์ก็ยังมีส่วนช่วย เพราะอย่างน้อยเขาก็ทำให้เราได้รู้ว่าสิ่งทำไปอาจจะยังไม่สมบูรณ์ ทำให้เราได้ปรับปรุงการทำงานให้เป็นไปในทิศทางที่คนส่วนใหญ่ยอมรับ

ก้าวต่อไปของเรามองไปถึงประเด็นที่ว่า ทำอย่างไรจะให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข เรามองไปที่การส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งพื้นที่หลักเมืองมีลักษณะเด่นคือ กิจกรรมไหว้พระ 9 วัด เมื่อเราสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็สามารถดึงดูดคนเข้ามาในพื้นที่ได้ และคนในชุมชนก็จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

เรณู เล็กนิมิต

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางคนที่
อำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

พลังพลเมืองต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านการตระหนักรู้ รัก หวงแหนสิ่งที่ตัวเองเป็นเจ้าของ และถ้าจะสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง จำเป็นต้องมีความเข้าใจกันระหว่างท้องที่ ประชาชน ทุกภาคส่วนเข้ามาเพื่อขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จที่ได้ร่วมกันตั้งเป้าหมายไว้

การขับเคลื่อนพลังพลเมืองของตำบลบางคนที่ในเวลานี้ หลักสำคัญมาจากจิตอาสา ซึ่งจิตอาสาที่เกิดขึ้นเองมีอยู่ในชุมชนมานานแล้ว ก่อนที่ผู้บริหารชุดปัจจุบันจะเข้ามา เรียกว่ามีของที่อยู่แล้ว คนที่นี้พื้นฐานมีน้ำใจเอื้อเพื่อ

พลังพลเมืองคือส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ
แต่ก่อนจะไปถึงภาพใหญ่เช่นนั้น พลังท้องถิ่น
ต้องเกิดขึ้นก่อน ผู้บริหารต้องไม่กลัวว่าประชาชน
จะฉลาด เราต้องให้เขาฉลาด เพราะถ้าคนมีคุณภาพ
ความขឹងขืนจะเกิดแก่พื้นที่เอง

ต่อกัน เวลามาช่วยกันทำงานจะลงแรงลงเงินคนละเล็ก
คนละน้อย แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ พื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นสวน
มะพร้าว ตั้งรกรากกันใกล้น้ำ ยังคงมีความเป็นวิถีดั้งเดิมอยู่

กิจกรรมที่โดดเด่นก็มีเรื่องของ การลงแขกลงคลอง
ซึ่งจิตอาสาทำกันมานานแล้ว ตอนที่ผู้บริหารชุดนี้เข้ามา
จัดการต่อยอด ทำกันเดือนละครั้ง เวียนหมู่บ้านกันไป คน
จากทุกหมู่บ้านมาช่วยกัน เสร็จแล้วก็ทำกับข้าวเลี้ยงกัน ซึ่ง
ตรงนี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ดี เมื่อมีงาน
อะไร เราก็ได้รับอานิสงส์จากส่วนนี้ รวมพลังาย ทุกคนมีใจ
มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ที่สำคัญไม่ใช่แค่เรื่องลงแขกลงคลองเท่านั้น ยังมี
กิจกรรมซ่อมบ้านให้ผู้ยากไร้ โดยเรามีวัสดุอุปกรณ์ ชาวบ้าน
ที่มีใจอาสาเข้าไปซ่อมให้โดยไม่คิดค่าแรง งานบุญ

งานบุคคลคนที่นี่ก็ลงแรงลงเงินเสมอ ช่วยกันคนละนิดละหน่อย ซึ่งพื้นฐานเรื่องความมีน้ำใจแก่กัน ตลอดจนการดูแลชีวิตความเป็นอยู่พื้นฐานของประชาชนให้ดี ล้วนเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาพลังพลเมือง

จุดแข็งของที่นี่ นอกจากความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยังมีเรื่องของความร่วมมือจากท้องที่ท้องถิ่นที่สามารถเข้าถึงประชาชนผ่านการลงพื้นที่พูดคุย จึงมีความเข้าใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชนเสมอมา

น่าเสียดายที่เราทำงานเยอะ ประชาชนเองก็ลงแรงให้เยอะ แต่สิ่งที่เราบอกออกไปข้างนอกนั้นน้อยมาก เมื่อเทียบกับสิ่งที่เราทำ และมีเรื่องของการพัฒนาตัวเอง ด้วยพื้นฐานที่เป็นชุมชนชนบท อยู่อย่างเรียบง่ายมาเสมอ หลายๆ ครั้งเขาจะรอผู้บริหารมาตอบความต้องการ รอนโยบาย ประชานิยมจากรัฐบาล เราจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติในจุดนี้ใหม่ ด้วยการให้ความรู้ เสริมทักษะ เพื่อให้เขาสามารถพึ่งพาตัวเองได้ และปลูกฝังเรื่องความรักความภูมิใจที่มีต่อท้องถิ่น ซึ่งโดยส่วนตัวเวลานี้ คิดว่าเรื่องความรักความภูมิใจนี้ ตลอดจน

ศักดิ์ศรีเป็นเรื่องสำคัญ เพราะตอนนีพื้นที่มีอำนาจทุนเข้ามา จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น

เราเชื่อว่า พลังพลเมืองจะเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ แต่ก่อนจะไปถึงภาพใหญ่ขนาดนั้น พลังท้องถิ่นต้องเกิดขึ้นก่อน ผ่านการให้ความรู้ ตระหนักรู้ ผู้บริหารต้องไม่กลัวว่าประชาชนจะฉลาด เราต้องให้เขาฉลาด เพราะถ้าคนมีคุณภาพ ความยั่งยืนจะเกิดแก่พื้นที่เอง ฉะนั้นทำอย่างไรให้เขาสามารถเอาตัวรอดบนวิถีทางที่ถูกควร สอดรับกับโลกทุนนิยมที่คุกคามพื้นที่เช่นทุกวันนี้

ทุกวันนี้เราพยายามยืนด้วยตัวเอง การกระจายอำนาจอย่างเต็มรูปแบบนั้น เราคงยังไม่หวังถึง เพราะที่ผ่านมากกระจาย แต่เป็นการกระจายที่ไม่จริงใจเท่าไร รัฐยังมีการแทรกแซงทั้งในเรื่องงบประมาณและการจัดการ เหมือนเขายังหวงอำนาจตรงนี้อยู่ ฉะนั้น เราคิดเพียงแค่ทำอย่างไรให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการท้องถิ่นตัวเองผ่านทุนและศักยภาพที่เรามีและสามารถจัดสรรได้

ทุกวันนี้ เราทำประชาคมเพื่อให้ประชาชนเสนอประเด็นต่อการจัดการ

โครงสร้างในพื้นที่ เช่น ประเด็นเรื่องเด็ก ผู้สูงอายุ สุขภาพ ทุกคนสามารถเข้ามาร่วมพูดคุยและบอกกับเรา เพื่อหาทางออกร่วมกันในทุกหมู่บ้าน ทุกเวทีที่เราจัดขึ้นก็เพื่อต้องการความคิดของประชาชน ให้เขาจัดลำดับความสำคัญเอง เป็นผู้กำหนด เรียกร้องสิทธิของตัวเอง เราเป็นสื่อกลางที่รับข้อเสนอที่ได้รับความเห็นชอบไปดำเนินการ ซึ่งหลายเรื่องเขาก็ต้องมาช่วยเราอีก นี่คือสิ่งที่ทำให้พลังพลเมืองเกิดขึ้น

นอกจากนี้ เรายังเข้าร่วมกับเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ในการพัฒนาขับเคลื่อนตำบลท้องถิ่นน่าอยู่ โดยเวลานี้เราได้องค์ความรู้และสามารถพัฒนาบุคลากร จากชาวบ้านธรรมดาขึ้นเป็นวิทยากรมากถึง 60 คน ทั้งยังสร้างอาชีพในพื้นที่ให้เกิดขึ้น ทำให้เขาไม่ต้องออกไปข้างนอก และเมื่อมีคนมาดูงาน ความที่ชุมชนเรามีความเอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ มีความเป็นเจ้าบ้านที่ดี ทำให้ทุกคนไม่ลังเลที่จะออกมาต้อนรับ ช่วยงานกันทั้งเด็ก ผู้สูงอายุ คนวัยทำงาน ต่างเข้ามาลงแรง ซึ่งเรามองว่าน้ำใจแบบสังคมชนบทพื้นบ้านเราที่แหละที่สร้างพลังพลเมืองของบางคนที่

ธีรศักดิ์ พานิชวิทย์

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ

อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตย หลักสำคัญคือประชาชนเป็นผู้มีอำนาจโดยแท้จริง และต้องตระหนักถึงความเป็นเจ้าของ แต่ที่ผ่านมาประชาชนมักคิดว่ารัฐเป็นผู้มีอำนาจมาโดยตลอด ทั้งที่ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เหล่านี้ล้วนเป็นของพวกเขา

สิ่งแรกที่ต้องเข้าใจก่อนคือประเทศไทยเป็นประชาธิปไตย หลักสำคัญคือประชาชนเป็นผู้มีอำนาจโดยแท้จริง ดังนั้นนิยามของพลังพลเมืองคือประชาชนต้องตระหนักถึงความเป็น

เจ้าของ และต้องแสดงพลังของความเป็นเจ้าของนั้น เพราะที่ผ่านมาประชาชนเชื่อว่ารัฐเป็นผู้มีอำนาจมาโดยตลอด ทั้งที่ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เหล่านี้ล้วนเป็นของพวกเขา แต่ด้วยระบบความเชื่อที่ว่ารัฐเป็นผู้มีอำนาจ ก็ทำให้เราขาดการดูแลใส่ใจ และยึดติดกับสภาพเดิมๆ เสมอมา ท้องถิ่นก็เช่นกัน

วันนี้ตำบลบ้านหม้อได้เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลายมิติด้วยกัน โดยพยายามวางแนวคิดและปลูกฝังข้อมูลลงไปว่า อบต.บ้านหม้อ เป็นของประชาชนทุกคน ให้มองเราเป็นเสมือนเครื่องมือตัวหนึ่งที่คุณจะใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ เพราะเราย้ำเสมอว่า ชาวบ้านคือเจ้าของ อบต. ที่แท้จริง

มาว่ากันที่มีติแรก เราพยายามสร้างการมีส่วนร่วมโดยยึดหลักคิดว่าตัวแทนไม่ควรคิดแทน ดังนั้นเราจึงลงไปฟังความคิดเห็นของประชาชนผ่านโครงการ ‘หนึ่งเย็นหนึ่งซอย’ ซึ่งเป็นการพบปะที่ไม่เป็นทางการ ว่างเมื่อไรก็พูดคุยกับชาวบ้านให้มากที่สุด เก็บข้อมูล ปัญหา แนวทางความต้องการมาจัดทำเป็นข้อบัญญัติ

ส่วนมิติที่สองคือ การสร้างความเข้าใจ ทำอย่างไรที่จะให้เขารู้ว่าเขาเป็นเจ้าของ และเขามีหน้าที่มากกว่าการไปเลือกตั้ง ดังนั้นเราจึงเน้นไปที่การสร้างองค์ความรู้เรื่องการปกครองท้องถิ่น ทั้งเรื่องระเบียบการบริหารราชการท้องถิ่น งบประมาณ ไปจนถึงเรื่องการตรวจสอบ

ตำบลบ้านหม้อมีจุดแข็งตรงที่เราเป็นองค์กรที่นำประชาชนเป็นตัวตั้ง เปิดโอกาสให้กับประชาชนอย่างเต็มที่ในการเข้ามาร่วมขับเคลื่อนตำบล ผ่านการให้ความรู้ผ่านการสร้างประชาชนของเราให้เป็นคนที่เท่าทันเราไม่เคยกลัวที่ประชาชนฉลาด เพราะการที่ประชาชนฉลาดนั้นหมายถึงว่าเราสามารถทำงานได้ดีขึ้น

ขณะเดียวกัน เราก็งยังมีจุดอ่อน

ในเรื่องของคน ตำบลบ้านหม้อเป็นตำบลที่มีความเป็นเมืองสูง หลายคนยังติดกับภาพที่ อบต. เป็นหน่วยบริการที่ต้องตอบสนองความต้องการผ่านการหยิบยื่นให้โดยอัตโนมัติ มีความเชื่อว่าจะต้องได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ อันนี้เราจึงพยายามสร้างความรู้เรื่องการปกครองท้องถิ่นอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว

เราเชื่อว่าพลังพลเมืองสามารถเปลี่ยนท้องถิ่นได้และเปลี่ยนประเทศได้ด้วย เพราะคนถือเป็นฐานและเป็นทุนของประเทศ ถ้าคนรู้จักรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สามารถตกผลึกเป็นแนวคิดผ่านกระบวนการของเหตุผล ตลอดจนรู้หน้าที่ของตัวเอง แต่วันนี้พลังพลเมืองยังอ่อนอยู่ เพราะยังใช้สิทธิเหนือความเป็นหน้าที่ คือรับรู้สิทธิแต่ไม่ทำหน้าที่ โครงสร้างแบบนี้เองที่ยังทำให้พลเมืองยังไม่มีพลังเท่าที่ควร

หากประเมินอย่างเป็นกลางในวันนี้ บ้านหม้อได้รับความร่วมมือราว 65 เปอร์เซ็นต์ ตลอดระยะเวลาที่ผู้บริหารชุดนี้ทำงานมา 16 ปี เราค่อนข้างพอใจ เพราะไม่ง่ายเลยกว่าจะเปลี่ยน กว่าจะถ่ายทอดความรู้ให้เขาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง ให้สิทธิและหน้าที่

ทำงานด้วยกันอย่างสอดคล้อง

ในส่วนของการทำงานร่วมกับเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่นั้นก็เข้ามาหนุนเสริม เพราะเป็นอาหารสมองให้กับผู้บริหาร ให้กับประชาชน จากเดิมที่เราเห็นในชุมชนของเรา เราได้เห็นมากขึ้น ทำให้ความรู้ไม่หยุดนิ่ง ชาวบ้านเองก็มีองค์ความรู้เพิ่มขึ้น

เราทำงานมาอย่างต่อเนื่อง ยาวนาน ภาพฝันทั้งหลายนั้นมี แต่สิ่งที่ยากคือการเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนต่อโครงสร้างของระบบอุปถัมภ์ โครงสร้างการบริหารประเทศ จะทำอะไรให้ประชาชนขึ้นมาเป็นผู้นำตนเอง เพราะนั่นคือสัญลักษณ์ของพลังพลเมืองอย่างหนึ่ง ดังนั้นเราจำเป็นต้องร่วมสร้างจิตสำนึกใหม่ให้เขารู้หน้าที่ ควบคู่ไปกับสิทธิ มีการกำหนดเป้าหมาย เพราะความตื่นรู้ตรงนี้จะนำความยั่งยืนมาสู่พื้นที่เราด้วย

สุภากร จิราณิชกุล

รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ
อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

การเป็นพลเมือง คือการที่เราต้องรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ในพื้นที่ของเรานั้น เราจะมีหน้าที่อย่างไรบ้าง พื้นที่เรามีกฎกติกาอย่างไร เราก็ต้องมาร่วมกันสร้าง ร่วมกันทำ

ส่วนใหญ่กระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่บ้านหม้อ เราจะเน้นการพูดคุยกันเป็นกลุ่มย่อย เนื่องจากพื้นที่ของตำบลบ้านหม้อทั้ง 6 หมู่ เป็นพื้นที่เมืองกึ่งชนบท โดยหมู่ 1-3 จะยังเป็นพื้นที่ชนบทค่อนข้างมาก ส่วนหมู่ 4-6 จะเป็นชุมชนเมือง 100 เปอร์เซ็นต์

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ถ้าเป็นพื้นที่ชุมชนเมืองอาจจะได้รับความร่วมมือไม่มากนัก ฉะนั้นในการทำงานเราจึงต้องเข้าถึงพื้นที่จริง ๆ ด้วยการลงไปสัมผัสตามซอยย่อย ๆ ไปเคาะประตูบ้าน จึงจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนมากขึ้น

การมีส่วนร่วมของชาวบ้านถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ ของหลักการกระจายอำนาจ เรามีข้อสังเกตอยู่ว่าบ่อยครั้งที่มีการนัดประชุมกับชาวบ้าน

การเป็นพลเมือง คือการที่เราต้องรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ในพื้นที่ของเรานั้นจะมีกฎ
กติกาอย่างไร เราก็ต้องมาร่วมกันสร้าง ร่วมกันทำ ซึ่งการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน
ถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้นๆ ของหลักการพระราชอำนาจ

อย่างเป็นทางการ ชาวบ้านมักจะไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ขณะที่เวลาเราจัดกิจกรรมเปิดพื้นที่ คุณจะเห็นช่องทางที่ทำให้เขาสามารถพูดคุยสื่อสารกับเราได้มากกว่า ทำให้ได้ฟังเสียงสะท้อนและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

จากการพูดคุยกับชาวบ้าน ทำให้เราพบว่าสภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน เราจึงต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้นกับเขา ให้เขาได้รับรู้สภาพปัญหาของตนเอง เมื่อเขาเห็นว่าปัญหาหรือการมีส่วนร่วมของเขา

จะส่งผลดีต่อพื้นที่และคนในชุมชนอย่างไร เขาก็จะให้ความร่วมมือกับเราเพิ่มมากขึ้น ปัญหาใดที่เขาสามารถจะจัดการกันเองได้ก็ให้เขาช่วยกันกำหนดแนวทางแก้ไข ออกแบบกติกาตนเอง โดย อบต. จะเป็นฝ่ายหนุนเสริม แต่หากเรื่องไหนที่เกินกำลังที่ชาวบ้านจะจัดการได้ อบต. ก็จะเข้าไปช่วยกระตุ้นหรือเริ่มต้นให้เขาก่อน

ในบางพื้นที่ที่ประชาชนมีการรวมตัวกันและสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อยู่แล้ว อบต. ก็เพียงแค่หนุนเสริม ซึ่งในภาพรวมของตำบล

บ้านหม้อถือว่าชุมชนของเราอยู่ในเกณฑ์ที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนามีจิตอาสาที่อยากทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

จากการที่ อบต. ได้เข้าไปคลุกคลีใกล้ชิดกับชุมชน ผลตอบรับจากชาวบ้านก็คือ เขาเริ่มกล้าที่จะเดินเข้ามาหา อบต. กล้าที่จะเสนอความเห็น กล้าที่จะอาสา จากที่เมื่อก่อนชาวบ้านไม่มีความคุ้นเคยกับ อบต. แต่ ณ ปัจจุบันเริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น

เกรียงไกร ทวีกาญจน์

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การขับเคลื่อนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นความหวังที่สำคัญมาก เพราะพลังการมีส่วนร่วมจะทำให้เราสามารถช่วยกันแก้ปัญหาในชุมชน ช่วยกันนำเสนอแผนพัฒนาชุมชน และนำไปสู่การจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลหนองพลับ หรือเรียกภาษาชาวบ้านว่า ‘สภาผู้นำ’ ได้รับการจัดแจงเป็นสภาองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการ โดยสภาผู้นำของเราได้มาจากคนในชุมชนทั้ง 7 แห่ง ซึ่งแต่ละชุมชนจะคัดเลือกตัวแทนเข้ามาแห่งละ 5 คน

ผลพวงของการดำเนินการเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนคือ ‘สมาชิกสภาผู้นำ’ เกินครึ่งหนึ่งเป็นคนที่ไม่ได้ลงคะแนนให้ผม แต่นั่นไม่ใช่ปัญหา เพราะคติในการทำงานของผมคือ เมื่อได้รับเลือกเข้ามาแล้ว ผมมีหน้าที่ดูแลทุกคน ปราบกฏว่า คนที่ไม่เคยคุยกัน เจอหน้าก็ไม่พูดไม่จา เลือกตั้งที่ไรก็อยู่คนละข้าง แต่ ณ วันนี้ คนกลุ่มนี้กลับเข้ามาช่วยเหลือดูแลชุมชนมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนไฟแรง กล้าพูด กล้าคัดค้าน นี่ถือเป็นเรื่องที่ดีมาก เพราะถ้าเขานั่งวิจารณ์อยู่กับ

อย่าคิดว่าทุกคนต้องรักนายกฯ ไม่จำเป็นเลย เพราะนายกฯ ไม่ได้อยู่ของคองกระพัน ฉะนั้น ไม่ว่าจะใครก็ตาม
ที่มาั้งเก้าอี้ผู้บริหารจะต้องรับเอาโครงสร้างที่เราทำกันมาขับเคลื่อนต่อไป เพราะเราทุกคน
เป็นเจ้าของชุมชน ผู้บริหารก็มีหน้าที่ต้องทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

บ้านมันก็ไม่เกิดประโยชน์ แต่เมื่อเขา
เข้ามาแสดงความคิดเห็น ทำให้เราเริ่ม
รู้ข้อมูลว่าคนในชุมชนคิดและต้องการ
การเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง

อย่าคิดว่าทุกคนต้องรักนายกฯ
ไม่จำเป็นเลย เพราะนายกฯ ไม่ได้อยู่ของ
คองกระพัน ฉะนั้น ไม่ว่าจะจะเป็นใคร
ก็ตามที่มาั้งเก้าอี้ผู้บริหารก็ต้องรับ
เอาโครงสร้างที่เราทำกันมาขับเคลื่อน
ต่อไป ผมจะพูดเสมอว่า เราทุกคน
เป็นเจ้าของชุมชน ผู้บริหารก็มีหน้าที่
ต้องทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม นี่คือ
ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดว่า คนที่เคยคิดต่าง
กับเรา เดียวนี้เขาก็สื่อสารกับเรา
มากขึ้น และเขายอมรับว่าเมื่อก่อน
เคยคิดอีกอย่างหนึ่ง นี่เป็นอีกสิ่ง
หนึ่งที่ผมภาคภูมิใจที่สามารถเปลี่ยน

ทัศนคติให้เขามาร่วมพัฒนาชุมชนไป
ในแนวทางเดียวกันได้โดยไม่เลือกฝ่าย

เมื่อมีโอกาสได้พูดคุยกัน ผม
จะบอกสมาชิกในชุมชนเสมอว่า เวที
สภาผู้นำไม่ใช่เวทีธรรมดาๆ ที่เราคุย
กัน แต่มันเป็นโรงเรียนที่จะช่วยให้
เราได้ฝึกฝนเรียนรู้เรื่องการเมืองการ
ปกครอง การดูแลชุมชน แล้วทุกคนก็
เข้ามาเรียนได้โดยไม่ต้องเสียเงิน อันนี้
ถือว่ามีความคุ้มค่า โดยเฉพาะเด็กและ
เยาวชนที่เข้ามาประชุมกับสภาผู้นำ
เราจะพยายามเน้นย้ำให้เขารู้จักคิด
และเตรียมพร้อมไว้ว่า อนาคตชุมชน
ท้องถิ่นจะต้องอยู่ในมือเขา ตอนนี้งี้
เป็นโอกาสที่เขาจะได้ดูของจริงเลย
ว่า คนรุ่นนี้เขาบริหารงานกันอย่างไร
ขับเคลื่อนกันอย่างไร

ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมอะไรก็ตาม
เมื่อได้รับการเสนอเข้าไปในสภาผู้นำ
ก็จะมีตัวแทนนำข้อมูลต่างๆ จากที่
ประชุมออกไปขับเคลื่อนต่อในชุมชน
ขณะเดียวกันก็นำข้อมูลความต้องการ
ความเดือดร้อน สะท้อนกลับมายัง
ที่ประชุม ซึ่งทำให้เราได้ทบทวนปัญหา
อยู่เสมอ

สิ่งหนึ่งที่ผมซึ้งเป็นประเด็นสำคัญ
จากวันนั้นถึงวันนี้ ผมบอกกับทุกคน
ว่า เทศบาลหนองพลับไม่ใช่ของ
ผม ไม่ใช่ของปลัด แต่เป็นของทุก
คน ฉะนั้นต้องกล่าวว่าย้าเตือนเสมอ
ว่าทุกคนเป็นเจ้าของ ต้องให้เกียรติ
ประชาชน ให้เขาใหญ่กว่าเรา ให้คิด
เสมอว่าทุกคนเป็นเจ้าของตัวจริง

ฐิติพงศ์ ศักดิ์ชัยสมบูรณ์

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม
อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

‘พลเมือง’ คือคนที่มีความรับผิดชอบ มีจิตอาสา มีความคิดดีๆ ร่วมกัน และ ‘พลังพลเมือง’ จะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้อาจต้องเจอบทเรียนจากความเจ็บปวด เจอวิกฤติและผลกระทบขึ้นกับชุมชนตนเอง จึงจะ

ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมของชุมชนนั้นๆ และหันมาร่วมมือกันแก้ไขปัญหา

การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องถูกขับเคลื่อนจากคนกลุ่มน้อยที่มองเห็นถึงปัญหาในอนาคต จากนั้นจึงลงมือทำงานกระทั่งได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ เมื่อคนในชุมชนเห็นพ้องต้องกัน เขาก็จะค่อยๆ เปลี่ยนชุมชนของเขาเอง แต่สังคมในชุมชนจะเปลี่ยนแปลงแบบรวดเร็วเกินไปไม่ได้ ไม่เช่นนั้นจะเกิดแนวต้านขึ้นทันที

สิ่งที่จะกลายมาเป็นโอกาสของตำบลท่างาม เริ่มต้นจากวิกฤติก่อนทั้งสิ้น คนทำงานต้องประสบภัยน้ำท่วมซ้ำซาก แต่น้ำท่วมก็ช่วยให้ทุกคนหันมาร่วมมือกันและค่อยๆ แก้ปัญหากันไป โดยชาวบ้านสามารถที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับภัยพิบัติ ทุกคนสามารถปรับตัวเข้ากับภัยธรรมชาติได้ ท้องถิ่นเองก็มีเครื่องมือเครื่องมือ

จากประสบการณ์ในการทำงาน เรามักจะพบคนอยู่ 3 จำพวก พวกแรกคือ ไม่ว่าเราพูดอะไร เขาก็พร้อมจะไปกับเรา พวกที่สอง รอดูท่าทีก่อน ถ้าเห็นว่าดีก็จะไปด้วย พวกที่สามคือ คนที่คิดแง่ตลอด ซึ่งความท้าทายก็คือ ทำอย่างไรให้คนทั้ง 3 กลุ่ม สามารถกระโดดเข้าหากันได้

เตรียมรับมือป้องกันภัยไว้ก่อนข้าง
ครบถ้วน

อบต.ท่างาม พยายามที่จะ
กระจายอำนาจลงไปสู่หมู่บ้าน ถ้า
ชาวบ้านไม่สามารถจัดการตัวเอง จึง
จะเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นในการเข้าไปสนับสนุนช่วยเหลือ
แต่ถ้าท้องถิ่นยังจัดการไม่ได้ก็ต้อง
เสนอขอความร่วมมือไปยังหน่วยงาน
ภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคีเครือข่าย
ที่มีอำนาจหน้าที่ มีกำลังทรัพย์ และมี
งบประมาณ

จุดแข็งของตำบลท่างาม ในส่วน
ของผู้บริหารพวกเราค่อนข้างสามัคคี
มีความคิดสอดคล้องเห็นไปในทิศทาง
เดียวกัน ยึดประชาชนเป็นที่ตั้ง ไม่
ขัดแย้งขัดขากัน แม้จะมีความเห็น
แย้งในบางเรื่อง แต่ก็สามารถทำงาน
ร่วมกันได้ด้วยดี

จากประสบการณ์ในการทำงาน
เรามักจะพบคนอยู่ 3 จำพวก พวกแรก
คือ ไม่ว่าเราพูดอะไร เขาก็พร้อมจะไป
กับเรา พวกที่สอง รอดูท่าทีก่อน ถ้า
เห็นว่าดีก็จะไปด้วย พวกที่สามคือ คน
ที่คิดแง่ตลอด ซึ่งความท้าทายก็คือ
ทำอย่างไรให้คนทั้ง 3 กลุ่ม สามารถ
กระโดดเข้าหากันได้

ที่ผ่านมาเราจะทำให้ทุกคนเห็น
ว่า สิ่งที่เราจินตนาการนั้นไม่ใช่แค่ฝัน
เราไม่ได้พูดแล้วทำไม่ได้ แต่สามารถ
ทำสำเร็จและทำได้จริง สามารถขับ
เคลื่อนตำบลไปสู่ความเข้มแข็ง สู่อ
ความยั่งยืนได้จริง เราต้องทำให้ทุก
คนเชื่อใจให้ได้ว่า เราจริงใจในการแก้
ปัญหา การขับเคลื่อนงานจึงจะเดิน
ต่อได้

อย่างไรก็ดี พื้นที่ตำบลท่างามก็
ยังมีอุปสรรคหลายเรื่อง เรายังยึดติด

กับข้าราชการส่วนกลางเกินไป เราชจึง
จำต้องเริ่มเปลี่ยนแปลงวิธีคิดตั้งแต่
คนของท้องถิ่น เปลี่ยนแนวคิดของ
ผู้บริหารท้องถิ่น และการนำเสนอ
นโยบายต่างๆ จะต้องสอดคล้องกับ
ความต้องการของท้องถิ่น และเน้นให้
คนในชุมชนรู้จักช่วยเหลือตนเอง ลด
การพึ่งพารัฐ

เป้าหมายข้างหน้าของตำบล
ท่างาม เรากำหนดทิศทางไว้ว่าจะ
ต้องเป็นเมืองน่าอยู่ ผู้คนมีความสุข
มีความรู้รักสามัคคี มีอาหารการกิน
สมบูรณ์ มีความปลอดภัยในชีวิต
และทรัพย์สิน ไม่มีมลพิษ ไม่มุงเน้น
แต่เพียงความเจริญด้านวัตถุ แต่ยึด
ทางสายกลางในการดำรงชีวิต และ
ที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงภายนอก
จะต้องสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง
ภายใน

ชินวุฒิ อาศน์วิเชียร

หัวหน้าส่วนสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม
อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

พลเมืองคือคนที่อยู่ร่วมกันในชุมชน และต้องมีส่วนร่วม
คิด ร่วมทำ เป็นภาคประชาชนโดยแท้ ซึ่งการจะสร้างพลเมือง
เช่นนั้นได้ต้องเริ่มต้นจากกลไกการมีส่วนร่วม

กลไกที่ว่านี้เกิดขึ้นด้วยการให้ประชาชนเข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับ
ผลประโยชน์กับเรา เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ เมื่อเขารู้สึกเป็นเจ้าของ เขาก็จะ
อยากพัฒนาสิ่งนั้นๆ ให้ดีขึ้น โดยกระบวนการทำงานอาจเริ่มต้นจากการทำให้ดู
เป็นตัวอย่าง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ต้องทำให้เห็นว่าเราบริสุทธิ์
ใจ และมีความโปร่งใส

จากนั้นในขั้นตอนต่อไปจะต้องไปชักชวนให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย
กระบวนการจิตอาสา พูดอีกอย่างคือ ต้องทำให้เขาเห็นว่าสิ่งที่เขากำลังทำอยู่
นั้นมีประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างไร ไม่ใช่ทำเพื่อตนเองเท่านั้น เพราะถ้าหวังว่า
ตนเองจะได้รับประโยชน์ทุกครั้งก็จะมองไม่เห็นส่วนรวม

เมื่อประชาชนร่วมมือกันทำงาน โดยผ่านกระบวนการทำซ้ำ ทำบ่อยๆ เขาจะรู้สึกว่ามี
 มั่นคือชีวิตของเขา เขาจะทำงานอย่างมีความสุข ได้รับเกียรติ และพร้อมจะเข้าร่วม
 ในทุกกิจกรรม หน่วยงานท้องถิ่นต้องให้การสนับสนุนเสมอต้นเสมอปลาย
 ทำให้เขาเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธา

เมื่อประชาชนมาร่วมมือกันทำงาน โดยผ่านกระบวนการทำซ้ำ ทำบ่อยๆ เขาจะรู้สึกว่ามีชีวิตของเขา เขาจะทำงานอย่างมีความสุข ได้รับเกียรติ และพร้อมจะเข้าร่วมในทุกกิจกรรม ยกตัวอย่างเช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน ประชาชนทุกคนที่เป็นหุ้นส่วนของกองทุนนี้สามารถกู้เงินกองทุนไปลงทุนประกอบอาชีพได้ ซึ่งกองทุนก็คือการเป็นหุ้นส่วนทางสังคม ซึ่งเป็นรากฐานของการมีส่วนร่วม เพื่อจะขยับไปสู่เป้าหมายที่แท้จริง นั่นคือชุมชนสามารถจัดการตนเองได้และช่วยกันดูแลเงินกองทุนให้คงอยู่

เราต้องการให้เขาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง หน่วยงานท้องถิ่นต้องให้การสนับสนุนเสมอต้นเสมอปลาย ทำให้เขาเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธา ฉะนั้น ถ้าประชาชนจะเดินไปด้วยกันกับท้องถิ่นก็ต้องเชื่อใจซึ่งกันและกัน

อุปสรรคการทำงานที่ผ่านมา แม้จะมีปัญหาเกี่ยวกับตัวบุคคลในบางเรื่อง แต่ก็ไม่ถึงขั้นขัดแย้ง เรียกว่าเป็นความไม่เข้าใจกัน ในช่วงแรกเริ่มอาจเกิดการตั้งคำถาม เกิดคำวิจารณ์ ซึ่งเราก็แก้ปัญหานั้นด้วยการ ‘ทำให้ดู บอกให้รู้ ไปดูร่วมกัน’ เพื่อสื่อสารให้เขาเข้าใจตรงกันว่าสิ่งที่ทำนั้นจะเกิด

ประโยชน์อย่างไร ฉะนั้น ทุกคนต้องมาร่วมกันทำงาน ไม่ใช่คอยวิจารณ์อยู่แต่ข้างหลัง

ปัจจุบันการเปิดโอกาสให้ประชาชนตำบลทำงานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตนเอง มีความคืบหน้าอยู่ไม่น้อย ซึ่งการพัฒนาต้องใช้เวลา การแก้ไขปัญหาไม่มีหลักปฏิบัติเป็นสูตรสำเร็จ แต่เราอยากให้ประชาชนทุกคนมองเห็นว่าสิ่งที่เขากำลังทำอยู่เป็นการทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนเอง

ทวีป ฐมัน

อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี

หากทุกตำบลมาร่วมมือกันทำในสิ่งดีๆ
ย่อมจะเป็นพลังเปลี่ยนแปลงประเทศได้
ลำพังนายก อบต. คนเดียวอาจทำไม่ได้
ต้องกระจายอำนาจให้ทุกคนเข้ามาช่วยกัน
ตำบลน่าอยู่จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย
การทำงานเป็นทีม ณ วันนี้
ต้องปลูกให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาจัดการตัวเองให้ได้
นั่นคือทางรอดของประเทศไทย

‘พลเมือง’ ในความคิดผมคือ คนที่กล้าคิด กล้าทำ กล้า
ตัดสินใจ ส่วนวิธีการสร้างพลเมืองลักษณะนี้ขึ้นมา จาก
ประสบการณ์การเป็นนายก อบต. เราเริ่มด้วยการ ‘เปิดปาก’
เพื่อสร้างกลไกการมีส่วนร่วม

ท้องถิ่นมีหน้าที่กระตุ้นให้ประชาชนรู้จักตัวตนของเขาเองว่ามีศักยภาพ
แค่ไหนอย่างไร และให้เขาบอกเล่าสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ จากนั้นท้องถิ่นต้องจับ
ประเด็นให้ได้ว่าเขาต้องการอะไร เพื่อจะได้รับเข้าไปหนุนเสริมให้เขาลุกขึ้นมาแก้
ปัญหานั้นด้วยตนเอง เมื่อทำได้ดังนี้ ประชาชนก็จะเกิดความมั่นใจขึ้นได้ว่า เขา
สามารถตัดสินใจได้ เขาสามารถคิดได้ เขาสามารถทำได้

ดังเช่นการจัดการปัญหาภัยแล้งในชุมชน ท้องถิ่นมีหน้าที่เพียงให้เขาบอก
เล่าปัญหาออกมา เช่น มีการแย่งกันสูบน้ำ ทำให้น้ำไม่เพียงพอ จากนั้นเราจึง
ให้เขาช่วยกันคิดหาวิธีการแก้ไข จนในที่สุดก็เกิดกติกาจากฝ่ายประชาชนขึ้น
เอง กลายเป็นข้อตกลงร่วมกันในการรับมือกับภัยแล้ง ขณะที่ท้องถิ่นเป็นฝ่าย
ดูแลกติกา รักษากฎระเบียบ คนไหนเล่นนอกกติกา เราต้องลงไปพูดคุยให้

เข้าสู่ระบบ อย่างนี้เรียกว่าใช้พลังของพลเมืองในการแก้ไขปัญหา

อีกกรณี เช่น การจัดการพื้นที่บริเวณคลองชลประทาน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีเกษตรกรใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำอยู่ประมาณ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มคนทำนา กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ กลุ่มคนหาปลา และกลุ่มผู้ปลูกผักบึง แต่เกิดปัญหาขัดแย้งทะเลาะกัน ท้องถิ่นก็จะเข้าไปชักชวนให้ทุกฝ่ายมาพูดคุยกัน ให้เขาสร้างกติการ่วมกัน และเคารพในกติกานั้น ให้เกียรติซึ่งกันและกัน จนกระทั่งทุกฝ่ายได้ใช้ประโยชน์จากคลองชลประทานร่วมกัน ทำให้เกิดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

หากพูดถึงแนวทางการกระจายอำนาจจากท้องถิ่นไปสู่ประชาชน ผมใช้วิธี ‘กระจายงาน กระจายเงิน และกระจายอำนาจ’ งานบางอย่างท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องไปทำเอง แต่ให้ช่วยบ้านช่วยกันจัดการ ตรวจสอบ

กันเอง ถ้า อบต. ไปทำเองทั้งหมด ก็จะเป็นการปิดกั้นโอกาสของชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่สนับสนุนการเมืองต่างขั้วได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นด้วย ถึงแม้เขาจะเป็นเสียงข้างน้อย แต่ก็ต้องเคารพในเสียงของเขา

อุปสรรคในการบริหารจัดการของตำบลหัวไผ่มีไม่มากนัก แต่อาจมีอยู่บ้าง เช่น เรื่องการประชาสัมพันธ์ บางครั้งอาจไปไม่ถึงชาวบ้าน

ผมเป็นนายก อบต.หัวไผ่ 3 สมัย แต่สมัยที่ 3 ได้ลาออกจากตำแหน่งเสียก่อน แม้จะมีเสียงเรียกร้องให้ผมกลับไปทำงานรับใช้ประชาชนอีก ซึ่งถ้าเป็นไปได้ สิ่งที่ผมอยากทำที่สุดก็คือการสร้าง ‘เครือข่ายนายกฯ’ ผมวางแผนไว้ว่าจะชักชวนคนที่สนใจการเมืองท้องถิ่นในแต่ละหมู่บ้านอย่างน้อยหมู่บ้านละ 5-10 คน มานั่งพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในเรื่องการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของเรา ให้เขา

รู้สึกถึงการทำหน้าที่เป็นนายก อบต. เพื่อจะสร้างนายกฯคนใหม่ที่เข้าใจเรื่องท้องถิ่นมากขึ้น

การก้าวสู่การเป็นตำบลสุขภาวะ ถึงแม้จะเป็นความสำเร็จเพียงจุดหนึ่ง แต่จุดเล็ก ๆ นี้ก็สามารถที่จะเป็นจุดเปลี่ยนของสังคมได้ จะเห็นว่าผลจากการทำงานของตำบลหัวไผ่ได้ทำให้เกิดตำบลลูกข่ายตามมาถึง 60 แห่ง สามารถทำงานแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านได้ในหลายๆ พื้นที่

หากทุกตำบลมาร่วมมือกันทำในสิ่งดีๆ ย่อมจะเป็นพลังเปลี่ยนแปลงประเทศได้ ถ้าพึ่งนายก อบต. คนเดียวอาจทำไม่ได้ ต้องกระจายอำนาจให้ชาวบ้านทุกคนเข้ามาช่วยทำกัน เพราะตำบลน่าอยู่จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม วันนี้ ต้องปลูกให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาจัดการตัวเองให้ได้ นั่นคือทางรอดของประเทศไทย

พิทักษ์พงศ์ ป้อมปราณี

ผู้จัดการโครงการนครปฐมผาสุก มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

เราพบว่ามีคนเก่งอยู่จำนวนไม่น้อย
แต่ความเก่งของเขาถูกจำกัดอยู่ในวงแคบๆ
ไม่มีโอกาสนำไปขยายผลหรือเกื้อกูล
ให้กับคนอื่นๆ ในตำบล ฉะนั้นเราจึงเข้าไปช่วย
จัดระบบ จัดกระบวนการ จัดเวทีให้คนต่างๆ เหล่านี้
ได้มาพูดคุยกัน เพื่อให้เกิดความคิดใหม่ๆ
ในการพัฒนา

วิธีการทำงานของเราอาจจะต่างไปจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสถาบันอุดมศึกษา เราจะมุ่งเน้นในเรื่องการหนุนเสริมและขับเคลื่อนพลังชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐมและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อนำไปสู่ ‘เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่’ ซึ่งขณะนี้ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัด 20 ตำบล และอีก 20 ตำบลรอบนอก

บริบทของจังหวัดนครปฐมเป็นสังคมเกษตรกึ่งเมืองกึ่งชนบท ส่วนใหญ่คนนครปฐมประกอบอาชีพเกษตรกร ซึ่งยังมีความเกี่ยวดองกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน และมีศักยภาพในตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนางานอาชีพด้านการเกษตร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการดูแลสุขภาพคนในชุมชน

คณะทำงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมได้เล็งเห็นถึงศักยภาพตรงนี้ของแต่ละชุมชน เราจึงผลักดัน หนุนเสริม ต่อยอด ซึ่งอันที่จริงชาวบ้านได้ริเริ่มทำกันอยู่ก่อนแล้ว เพียงแต่เราเข้าไปจัดระบบการทำงานเพื่อส่งเสริมให้มีการขยายผลเพิ่มเติมมากขึ้น เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เราจัดขึ้นก็เป็นกระบวนการ

เริ่มต้นที่ทำให้เขาสามารถก้าวต่อไปได้
เนื่องจากนครปฐมเป็นเมืองเกษตรกรรม เราจึงเห็นว่าการทำเกษตรเพื่อสุขภาพเป็นทางเลือกหนึ่ง เกษตรปลอดภัยก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง หรือจะข้ามขั้นไปถึงเกษตรอินทรีย์ก็สามารถทำได้ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นแนวคิดที่เราชักชวนให้ชาวบ้านช่วยกันทำ

สิ่งที่เห็นในภาพรวมวันนี้คือ ชุมชนมองเห็นศักยภาพและทุนที่มีอยู่ในตำบลตัวเองมากยิ่งขึ้น คนในชุมชนเริ่มตระหนักว่าโครงการนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเอง และช่วยกันออกแบบกิจกรรม ส่วนเราเป็นเพียงตัวช่วยชักชวนให้เขามาร่วมคิด แล้วกิจกรรมเหล่านี้ก็ค่อย ๆ พัฒนาเป็นโครงการอย่างเป็นรูปธรรม ช่วยให้การทำแผนพัฒนาตำบลเริ่มมีทิศทางที่ชัดเจน เหมือนกับว่าชาวบ้านเฝ้าถูกที่คันมากขึ้น

ตัวอย่างการมีส่วนร่วมที่อำเภอ

ดอนตูม เมื่อปี 2556 มีโรงงานหล่อยางเข้ามาตั้งในพื้นที่ ทำให้เกิดมลภาวะ เกิดเขม่าควันพิษจากการเผายางรถยนต์ กระทบต่อบ้านเรือนและสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านจึงรวมตัวกัน 300-400 คน เพื่อคัดค้านการตั้งโรงงานนี้และชี้ให้เห็นว่าเกิดมลภาวะขึ้นจริง ๆ ในที่สุดโรงงานก็ต้องปิด เพราะไม่สามารถทำมาตรฐานสิ่งแวดล้อมได้

อีกตัวอย่างเช่นที่ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน ซึ่งมีบริษัทน้ำมันเข้ามาขุดเจาะหาแหล่งก๊าซธรรมชาติ ชาวบ้านจึงลุกขึ้นมาต่อต้าน มีการติดป้ายประท้วงทั่วตำบลว่า ชาวทุ่งขวางขอคัดค้านการขุดเจาะทรัพยากรธรรมชาติในตำบล

ตำบลหนองงูเหลือมและตำบลห้วยหมอนทอง ก็เป็นอีกสองตำบลที่ประกาศตัวเองว่าจะเป็นตำบลสีเขียว โดยชาวบ้านมีมติร่วมกันว่า หนึ่ง-ไม่ให้มีโรงงานต่าง ๆ เข้ามาตั้งในพื้นที่ สอง-อยากให้เป็นตำบลที่ทำการเกษตร

อย่างเดียว ฉะนั้นชาวบ้านจึงพยายามลุกขึ้นมาปกป้องตนเองทุกรูปแบบ

เรื่องของการทำแผนพัฒนาชุมชนหรือการทำข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ก็เริ่มยอมรับในศักยภาพและทุนของตำบลมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม มีการตั้งคนดี คนเก่ง เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบลมากยิ่งขึ้น

หลาย ๆ พื้นที่ที่เราได้ไปเห็น เราพบว่ามีคนเก่งอยู่จำนวนไม่น้อย แต่ความเก่งของเขาถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ ไม่มีโอกาสนำไปขยายผลหรือเกื้อกูลให้กับคนอื่น ๆ ในตำบล หากเป็นเมื่อก่อนนี้จะสังเกตได้ว่า ท้องถิ่นกับชุมชนไม่มีการพูดคุยเชื่อมประสานกันเท่าที่ควร ฉะนั้นเราจึงเข้าไปช่วยในเรื่องของการจัดระบบ จัดกระบวนการจัดเวทีให้คนต่าง ๆ เหล่านี้ได้มาพูดคุยกัน เพื่อให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนา

ผศ.หทัยชนก บัวเจริญ

ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการเพื่อการจัดการ
เครือข่ายภาคกลางตะวันตก

หน้าที่ของเราคือทีมสนับสนุนวิชาการ ซึ่งจะเข้าไปหนุนเสริมให้ทุกภาคส่วนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกัน พุดง่าย ๆ คือเป็นทีมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเราจะเป็นผู้สรุปข้อมูลของการเรียนรู้เพื่อช่วยให้คนในชุมชนได้

รับรู้ข้อมูลและสภาพปัญหาของตนเอง จากนั้นจะนำเสนอผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานให้เขาได้เห็น ได้ตระหนัก และเป็นกำลังในการขับเคลื่อนเวทีของพลเมือง

ความเป็นพลเมืองจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและการสร้างการรับรู้ให้เขาตระหนัก สิ่งที่เห็นได้ชัดคือ การมีจิตอาสา พลเมืองที่มีคุณภาพต้องพร้อมอาสาที่จะทำทุกเรื่อง ต้องมีความรักในการทำงานเพื่อส่วนรวม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ รักในถิ่นฐานบ้านเกิดตนเอง อยากเห็นในพื้นที่ของตนเองมีการเติบโตอย่างยั่งยืน

คนทุกคนในทุกพื้นที่ล้วนมีความเป็นพลเมืองเหมือนกัน แต่ความเด่นชัดในความเป็นพลเมืองอาจแตกต่างกัน มีจุดเด่นที่แตกต่างกัน โดยพื้นที่ที่ได้รับเลือกเข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานความเป็นพลเมืองสูง แต่ปัญหา

หากจะทำให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเกิดความต่อเนื่อง
พลังของพลเมืองจะต้องเข้มแข็งกว่าพลังทางการเมือง
หลายพื้นที่เราพบว่า แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้บริหาร
แต่ด้วยภาคองค์กรชุมชนที่มีความเหนียวแน่นเข้มแข็ง
เมื่อรวมกลุ่มกันแล้วก็สามารถผลักดันจนฝ่ายการเมืองยอมรับที่จะสานต่อ

ที่พบคือ เมื่อไหร่ที่มีการเมืองหรือนโยบายของการเมืองท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในพื้นที่ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญก็ว่าได้ ทำให้การทำงานไม่ยั่งยืน แม้คนในพื้นที่จะเริ่มมีความเป็นจิตอาสา แต่กระบวนการทำงานจริง ๆ อาจะยังขับเคลื่อนไม่ได้ เพราะนโยบายไม่เอื้อ ความไม่เข้าใจของผู้บริหารท้องถิ่นก็ทำให้กระบวนการนี้แผ่วลงได้เช่นกัน

หากจะทำให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเกิดความต่อเนื่อง พลังของพลเมืองจะต้องเข้มแข็งกว่าพลังทางการเมือง หลายพื้นที่เราพบว่า แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้บริหาร แต่ด้วยภาคองค์กรชุมชนที่มีความ

เหนียวแน่นเข้มแข็ง เมื่อรวมกลุ่มกันแล้วทำให้สามารถผลักดันจนฝ่ายการเมืองยอมรับที่จะสานต่อโครงการสำหรับแนวทางการทำงานในอนาคต ทีมสนับสนุนวิชาการมุ่งหวังที่จะเป็นหน่วยเชื่อมโยงและพัฒนาคณะและชุมชนให้ได้มากยิ่งขึ้น ต้องมีการเชื่อมร้อยงานวิชาการกับสถาบันการศึกษาให้เกิดการบูรณาการร่วมกันมากขึ้น

สิ่งที่เราอยากเห็นคือ ภาพของสถาบันการศึกษาที่เชื่อมต่อกับธรรมชาติของชุมชน เพราะทุกวันนี้ภาควิชาการกับภาคปฏิบัติจริงในพื้นที่อาจยังไม่หลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกัน ดังนั้น เราต้องทบทวนกันว่าทำอย่างไรให้สิ่งที่เป็นองค์ความรู้ในสถาบันการศึกษาสามารถนำไป

ใช้ได้จริงในชุมชน หรืออาจจะต้องมีการปรับวิถีคิดของสถาบันการศึกษา โดยศูนย์เสริมสร้างการเรียนรู้วิจัยชุมชนท้องถิ่นจะพยายามดึงศักยภาพของสถาบันการศึกษาเข้ามาช่วยเหลืองานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มากขึ้น และจะช่วยให้การขับเคลื่อนของชุมชนท้องถิ่นเดินหน้าได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

สถาบันบริการวิชาการต้องทำความเข้าใจในธรรมชาติของความ เป็นชุมชนท้องถิ่นให้มาก เพื่อจะปรับปรุงกระบวนการทำงานของภาควิชาการ สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาคนให้สามารถกลับไปต่อยอดการทำงานของชุมชน สามารถตอบโจทย์ที่แท้จริงของชุมชนท้องถิ่นได้

สมชาย จันธรรมาพิทักษ์

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบ้านช่อง
อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

เราจะทำอย่างไรให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของบ้าน เจ้าของชุมชนของเขา ให้เขาตระหนักรู้ปัญหา ความต้องการ ตลอดจนเห็นแนวทางการแก้ไขด้วยตัวของเขาเอง นั่นคือพลังพลเมืองในความคิดของผม

ที่ตำบลบ้านช่องนั้น เราพยายามผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชนมาโดยตลอด ผ่านการให้ความรู้ประชาชน ทั้งเรื่องแนวทางการพัฒนาแต่ละด้าน บทบาทหน้าที่ของประชาชน นอกจากนี้ยังให้ประชาชนได้รู้ข้อมูลของพื้นที่ ได้รับรู้งบประมาณ

จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง โดยเฉพาะในเรื่องของความโปร่งใส ความจริงใจ และความเป็นธรรม ชุมชนเรามีคนเยอะ มีปัญหาความต้องการที่รอการตอบสนอง ซึ่งอาจส่งผลต่อเรื่องพลังพลเมือง แต่ทุกอย่างจำเป็นต้องดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยตัวอย่างหนึ่งที่เราได้ส่งเสริมคือการทำประชาคมเพื่อรับทราบถึงความต้องการของชาวบ้าน เรียงลำดับตามความสำคัญ เมื่อได้ปัญหาตลอดจนความต้องการมาจากชุมชนแล้ว

ที่ตำบลบ้านซ่อง ผู้บริหารจะไม่คิดแทนประชาชน ประชาชนต้องออกมาบอกความต้องการ ของตัวเองว่า อยากเห็นตำบลพัฒนาไปอย่างไร เพราะผู้บริหารเข้ามาแล้วก็จากไปตามวาระ แต่อำนาจที่แท้จริงต้องเป็นของประชาชนที่จะเป็นผู้กำหนดชีวิตตนเอง

เทศบาลจะมาพิจารณาและเปิดให้
รับทราบ เพราะอย่างที่รู้กันดีว่า งบ
ประมาณของท้องถิ่นมีจำนวนจำกัด
โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับความต้องการ
ของประชาชน

ความเข้มแข็งของบ้านซ่องคือ
การให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในทุก
เรื่อง เพราะเขาคือผู้ใช้ประโยชน์จริงๆ
ท้องถิ่นมีหน้าที่แค่เป็นผู้เติมเต็มและ
จัดสรรให้งานเกิดขึ้น จะเห็นว่าใน
ชุมชนตอนนี้เราสร้างกระบวนการมี
ส่วนร่วมผ่านการให้ข้อมูลข่าวสาร
อย่างรอบด้าน เพื่อกระตุ้นให้พวกเขา
เข้าร่วม แมตตอนนี้เราได้ประชาชน
มากกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ ก็ถือว่ายัง
น้อย

เราตั้งคำถามอยู่เสมอว่า จะทำ
อย่างไรให้เขาเห็นความสำคัญของ
ตัวเอง เพราะที่นี้ผู้บริหารจะไม่คิด
แทน ประชาชนต้องออกมาเพื่อบอก
ความต้องการของตัวเอง ต้องออกมา
เพื่อบอกว่าอยากเห็นตำบลพัฒนาไป
อย่างไร ซึ่งตรงนี้สอดคล้องกับหลักการ
กระจายอำนาจคืนให้กับประชาชน
เพราะเราอธิบายเสมอว่า ผู้บริหาร
เข้ามาแล้วก็จากไปตามวาระ อำนาจ
ที่แท้จริงเป็นของประชาชน ฉะนั้น
ไม่ว่างานในส่วนใด ประโยชน์ที่ยั่งยืน
ขึ้นอยู่กับประชาชน

ในวันนี้เราพยายามทำให้พวกเขา
รักบ้านเมือง หวงแหน และพิทักษ์บ้าน
ของเขา ถ้าเขาเห็นความสำคัญของ

ตัวเอง เห็นหน้าที่ของพลเมือง
ประโยชน์จะตกแก่ชุมชน และเลยไปถึง
ประเทศชาติด้วยเช่นกัน นั่นคือสิ่งที่
เราอยากเห็น

นอกจากนี้ ตำบลบ้านซ่องยัง
ได้รับโอกาสในการร่วมงานกับเครือ
ข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ซึ่ง
เข้ามาช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับ
เรา เปิดโลกทัศน์ให้กับทั้งผู้บริหาร
และประชาชนในการได้ไปร่วมเรียนรู้
และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับชุมชน
ท้องถิ่นอื่น ๆ ซึ่งเป็นการกระตุ้น
พวกเราไปในตัว นับเป็นโอกาสที่เปิด
ให้พลังของบ้านซ่องได้เบ่งบานมากขึ้น

สุรเชษฐ์ ศรีระชา

ปลัดเทศบาลตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

พลังพลเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่ง
ทุกคนต้องเข้ามาช่วยกันแก้ไข
ทั้งเด็ก ผู้สูงอายุ คนหนุ่มคนสาว ทุกสาขาอาชีพ
เพราะทุกเรื่องล้วนเป็นหน้าที่ของทุกคน
ซึ่งชาวบ้านพึ่งตัวเองได้มาก
การพัฒนาชุมชนก็จะไปได้เร็ว

พลังพลเมืองมีความสำคัญ ทุกคนต้องเข้ามาช่วยกันแก้ไข
ปัญหา ทั้งเด็ก ผู้สูงอายุ คนหนุ่มคนสาว ทุกสาขาอาชีพ เพราะ
ทุกเรื่องล้วนเป็นหน้าที่ของทุกคน จำเป็นต้องเข้ามาร่วมด้วย
ช่วยกันดูแล

ตำบลบ้านช่องมีการขับเคลื่อนพลังพลเมืองผ่านเวทีประชุมประจำเดือน
ซึ่งจะมีทุกเรื่องทุกประเด็น ไล่ตั้งแต่ปัญหาเด็ก ผู้สูงอายุ เกษตร ยา สุขภาพ ฯลฯ
เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนและแก้ปัญหาของชุมชน
ถ้าหากส่วนไหนชุมชนสามารถจัดการกันเองได้ก็สามารถดำเนินการได้ทันที หาก
เกินกำลังก็ค่อยส่งให้เป็นหน้าที่ของเทศบาลต่อไป

ทุกวันนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในตำบลบ้านช่องยังมีไม่มากเท่าที่
ควร ขณะที่คนที่เข้ามาก็ยังเห็นภาพคนละภาพกับชุมชน ทำให้เกิดการตั้งถาม
ถึงความยั่งยืน ชุมชนจึงจำเป็นต้องตั้งขบวนกันใหม่ในการเข้ามาร่วมกันคิด
ร่วมกันทำ เพื่อร่วมรับประโยชน์ร่วมกันบนวิถีทางที่ถูกต้องและยั่งยืน

นอกจากนี้ คนจำนวนหนึ่งยังคิดว่าชุมชนของตัวเองมีความเป็นประชาธิปไตยแล้ว เพราะมีการเลือกตั้งผู้แทนเข้ามาบริหารงานแทน ที่นี้เขาจะรู้หรือไม่ว่าหน้าที่ของตัวเองยังไม่จบแค่นั้น ทำอย่างไรให้คนชุมชนตระหนักรู้ สามารถพึ่งพาตนเอง เพราะชุมชนเข้มแข็งคือชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีฝ่ายบริหารคอยทำหน้าที่สนับสนุน

ตำบลบ้านช่องพยายามจะให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเขาเป็นเจ้าของทุกสิ่ง ตั้งแต่อำนาจ ไปจนประโยชน์ที่พึงจะได้ จะเห็นว่าเป็นเรื่องของหน้าที่ อย่างผู้บริหารก็เช่นกัน ต้องตอบให้ได้ว่าหน้าที่ของเราคืออะไร การบริการ คุณภาพชีวิตที่ดี เป็นเรื่องของเราที่จริง แต่ไม่ใช่ด้วยการหยิบยื่น เราจำเป็นต้องสร้างการตระหนักรู้ในเรื่องของความเป็นพลเมืองให้เด่นชัด ตอนหนึ่งที่ชัดที่สุดก็คือเวทีชุมชน ซึ่งผู้บริหารจะคอยทำ

หน้าที่สังเกตการณ์และดูแล บทบาทหลักต้องอยู่ที่ประชาชนในการเข้ามาจัดสรร บริหารทรัพยากรของพื้นที่ให้เป็นประโยชน์กับตัวเขามากที่สุด

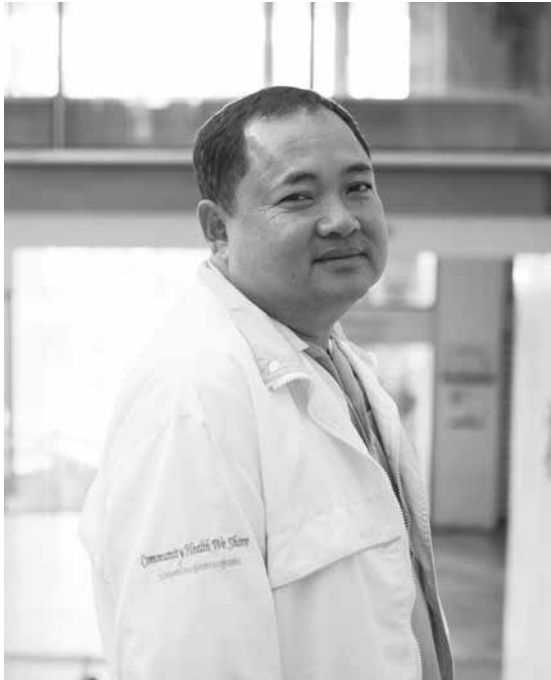
วันนี้ท้องถิ่นมีการกระจายอำนาจมากขึ้น บทบาทที่ท้องถิ่นจำเป็นต้องชัดเจน กำหนดทิศทางจากบริบทของเรา โดยผ่านประชาชนของเราที่ได้รับการเสริมความรู้ เพราะตำบลบ้านช่องต้องการให้ประชาชนสามารถพึ่งตัวเองได้ นี่เป็นสิ่งสำคัญ ไม่ใช่เพราะฝ่ายบริหารอยากสบาย แต่เรามองเห็นร่วมกันว่า ยิ่งชาวบ้านพึ่งตัวเองได้มาก การพัฒนาชุมชนก็จะไปได้เร็ว ยิ่งในวันนี้การเปลี่ยนแปลงสังคมใหญ่ทำได้ยาก โดยเฉพาะสังคมเมือง แต่ของเราเป็นสังคมชุมชนขนาดเล็ก ถ้าเราสามารถผลักดันให้คนกลุ่มเล็ก ๆ นี้สามารถเดินหน้าด้วยตัวเอง เชื่อว่าแม้จะเป็นพลังเล็ก ๆ แต่ก็สามารถนำพาการเปลี่ยนแปลงสังคมในภาพรวมไปในทางที่ดีขึ้นได้

ปัจจัยหนุนเสริมพลังพลเมืองอีกประการคือการทำงานร่วมกับเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ซึ่งเป็นทั้งแรงจูงใจและแรงบันดาลใจที่ช่วยให้คนตระหนักรู้มากขึ้น ทั้งช่วยเปิดโลกทัศน์ให้เห็นว่า แม้แต่ในตัวอำเภอเดียวกันยังมีความแตกต่าง การได้ขึ้นเป็นแม่ข่ายทำให้ได้รู้ปัญหาในเรื่องโครงสร้างตำบล หลายที่ประชาชนยังไม่ตระหนักรู้ หลายที่ผู้บริหารยังคิดว่าทุกเรื่องคือความรับผิดชอบของตัวเอง

ขณะเดียวกันก็ได้เห็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จในเรื่องของการสร้างการมีส่วนร่วม มีการเติบโตของการตื่นรู้ ซึ่งนับเป็นทุนทางสังคม ยังไม่นับรวมถึงองค์ความรู้ที่ได้รับการรวบรวมอย่างเป็นระบบ มองเห็นและจับต้องได้ในเชิงประจักษ์ นำมาสู่การจัดทำข้อมูลของตำบลเรา ได้เห็นจุดอ่อนจุดแข็ง กลายเป็นว่าเราได้เห็นตัวเองผ่านคนอื่น ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีและให้ประโยชน์กับตำบล

อาจินต์ ปิตตพล

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกะเนด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

พลังพลเมืองนั้นเป็นเรื่องของสำนักต่อการมองเห็น
แนวทางการพัฒนา อันเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ตำบลเข้าสู่ความ
สำเร็จ พลเมืองหนึ่งคนหมายถึงความเข้มแข็งของคนคนนั้น
แต่หากมีหลายคนย่อมหมายถึงความเข้มแข็งของชุมชนด้วย ซึ่ง

หากทุกภาคส่วนมีพลังนี้ก็จะเป็แรงขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา

ตำบลของเราเป็นตำบลเกษตรกรรม เน้นไปที่พืชสวน โดดเด่นก็มีผลไม้
และที่เพิ่มเติมเข้ามาก็คือยางพารา กับอีกส่วนหนึ่งคือภาคอุตสาหกรรม โดย
มีประชากรราว 5,000 คน ไม่รวมประชากรแฝง ทุกเดือนจะมีการประชุม ทั้ง
ส่วนการปกครอง ผู้อำนวยการ 4 โรงเรียน ข้าราชการเกษียณอายุ ผู้อำนวยการ
โรงพยาบาลศูนย์ตำบล ผู้นำกลุ่มหรือแหล่งเรียนรู้ มาร่วมกันคิด ปรึกษาหารือ
เพื่อนำไปสู่การปรับใช้ทั้งตำบล ที่นี้เราให้ชาวบ้านคิด อบรม คอยนำปฏิบัติ

ที่กะเนดจะมีเวทีการประชุมระดับตำบลในทุกเดือน ขณะเดียวกัน ก็ยัง
มีการประชุมระดับกลุ่ม เช่น การประชุมผู้สูงอายุ การประชุมหมู่บ้าน เพื่อรับ
ทราบความต้องการ ตลอดจนปัญหาในพื้นที่ โดยทางฝ่ายบริหารจะจัดสรรหรือ

การพัฒนาชุมชนที่ดี การพัฒนาประเทศที่ดี จำเป็นต้องอาศัยพลังพลเมืองในการขับเคลื่อน ให้เกิดการพัฒนา สร้างผลกระทบในด้านดีให้เกิดขึ้นกับชุมชน วันนี้อาจพูดได้ว่า ตำบลกะเจ็ด เป็นแบบอย่างที่ดีในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

แก้ปัญหาให้ในทันที เพราะแต่ละเดือนจะมีเรื่องใหม่ๆ เข้ามาเสมอ

ตำบลกะเจ็ดมีจุดแข็งในเรื่องการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม เราเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการชุมชน โดยฝ่ายบริหารจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้ ส่วนในเรื่องของจุดอ่อนนั้นเป็นเรื่องของเวลาที่ไม่ตรงกัน บางคนอาจต้องพลาดเวทีประชุมกลุ่มไป แต่ตราบที่เขารู้หน้าที่ จุดอ่อนก็ไม่ใช่อุปสรรค

การพัฒนาชุมชนที่ดี การพัฒนาประเทศที่ดี จำเป็นต้องอาศัยพลังพลเมืองในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา สร้างผลกระทบในด้านดีให้เกิดขึ้นกับชุมชน วันนี้อาจพูดได้ว่า ตำบลกะเจ็ดเป็นแบบอย่างที่ดีในการเสริม

สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

วันนี้เราประเมินแล้วว่า ฝ่ายบริหารได้คืนอำนาจให้ประชาชนแล้ว กว่า 80 เปอร์เซ็นต์ โดยโครงการทุกโครงการอยู่ในการรับรู้ หรือประชาชนเองเป็นผู้จัดสรรขึ้นมา ประชาชนที่เป็นผู้บริหาร อบต. ทำหน้าที่เป็นแค่พี่เลี้ยง โครงการที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ โครงการส่งเสริมอาชีพ โครงการผู้สูงอายุ ซึ่งชาวบ้านช่วยกันจัดสรรขึ้นมา หรือถ้ามองในเรื่องของพื้นที่ ภาคตะวันออกกับโรงงานอุตสาหกรรมเป็นสิ่งที่แยกขาดกันไม่ได้ ในตำบลกะเจ็ดก็เช่นกัน ดังนั้นโรงงานทุกโรงงานที่ข้องแวะกับพื้นที่ ตำบลกะเจ็ดจะต้องผ่านประชาคม เปิดเผยข้อมูลถึงผลได้ผลเสีย แล้วช่วยกันตัดสินใจ

ในอนาคตเราอยากให้ทุกครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาตำบล เรามีปัจจัยที่พร้อมคอยเกื้อหนุนอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นจิตอาสา อาสาสมัคร กลุ่มอาชีพ และแหล่งเรียนรู้

ในการทำงานกับองค์กรอิสระอื่น ก็มีเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ซึ่งทางเครือข่ายนี้มีหลักสูตร มีการถอดบทเรียนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อสอนเพื่อนเครือข่ายที่เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อบต.กะเจ็ด ก็ได้รับการหนุนเสริมแหล่งเรียนรู้ ทำให้สิ่งที่เคยมีอยู่ได้รับการจัดตั้งอย่างเข้ารูปเข้ารอยจนเป็นตัวอย่างที่ดี และยังช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนา เพราะชาวบ้านได้เข้ามาร่วมกันทำงาน

นริศ กิจอุดม

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

ประชาชนแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ประชาชน พลเมือง ราษฎร ทุกคนมีบทบาทหน้าที่ เราอยากให้ชาวบ้านเขา ตระหนักถึงหน้าที่ สิทธิ ในความเป็นเจ้าของตัวตนของเขาเอง มากกว่าจะไปตามหรือเลียนแบบ เป็นพลังที่เกิดขึ้นจากการ

ตระหนักว่าเขาเป็นเจ้าของภารกิจในชุมชนร่วมกัน

เราพยายามปลูกฝังให้ชาววังใหม่ตระหนักกันตั้งแต่เด็ก ซึ่งเปรียบเสมือน ไม้อ่อนดัดง่าย โดยเน้นให้เด็กรู้จักตัวตนของตัวเอง รู้จักครอบครัว ตลอดจน หน้าที่ บทบาท ให้เขารู้จักช่วยครอบครัวเสมือนเป็นภาระความรับผิดชอบ ซึ่งถ้า เขาช่วยครอบครัวตัวเอง และเห็นผลของการทำความดีนั้น มันจะนำไปสู่การช่วยเหลือคนอื่น ๆ ด้วยใจที่รู้จักผิดชอบ

ตำบลวังใหม่เราพยายามร่วมมือกันทุกฝ่าย โดยทางฝ่ายบริหารต้องการให้ ประชาชนได้ตระหนักรู้ตัวเอง และได้รู้ข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันการแตกแยก ทุกวันนี้เราเชื่ออย่างหนึ่งว่า คนวังใหม่มีจิตสำนึกดี ยิ่งยึดโยงกับสังคมเครือญาติ แต่การขาดความรู้ การตกเป็นเครื่องมือของวัฒนธรรมบริโภคนิยมยังคงต้อง

พลเมืองทุกคนมีบทบาทหน้าที่ พลังพลเมืองจะเกิดขึ้นได้ด้วยการตระหนักว่า
 เขาเป็นเจ้าของภารกิจในชุมชนร่วมกัน
 เราพยายามปลูกฝังให้ชาววังใหม่ตระหนักถึงหน้าที่นี้ตั้งแต่วัยเด็ก
 ให้เขารู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว
 ซึ่งผลของการทำความดีนั้นจะนำไปสู่การช่วยเหลือคนอื่นๆ ต่อไป

ได้รับการแก้ไข

การจะเกิดพลังพลเมืองได้นั้นขึ้นกับปัจจัยอย่างเช่น การรู้จักตัวเอง เมื่อตัวเองเข้มแข็งไม่ต้องคิดตามเขา หรือตามค่านิยมที่ส่งทอดออกมาผ่านสื่อ ถ้าเรามีประชาชนแบบนี้จำนวนมาก พลังของการพัฒนาในทางดีจะเกิดขึ้นแน่นอน ทำอะไรก็สามารถทำได้ ผลักดันอะไรก็ประสบความสำเร็จ

ตอนนี้จุดแข็งของวังใหม่คือการที่คนยังเกาะกันเป็นกลุ่ม และให้ความสำคัญกับการเดินไปข้างหน้าของชุมชน เมื่อเขามีใจ เราก็สามารถดำเนินการจัดระบบให้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ส่วนที่ยังน่าเป็นห่วงคือ ภาวะ

ความเป็นบริโภคนิยม รักความสะดวกสบาย ไม่ค่อยตระหนักรู้ ซึ่งกลุ่มคนที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุดคือเยาวชน จึงจำต้องระดมกำลังเพื่อสร้างความรู้อันเป็นเกราะป้องกันที่ดีที่สุดให้เขา แทรกสิ่งนี้เข้าไปในโรงเรียน ครู ผู้บริหารชุมชน ผู้ปกครอง ต้องร่วมด้วยช่วยกัน

ผู้บริหารตำบลวังใหม่ไม่เคยมีนโยบาย เราเอานโยบายของประชาชนมาทำงาน กระจายอำนาจให้เขาตัดสินใจ ร่วมคิด ทำ ตรวจสอบในทุกโอกาสทุกเวที ด้วยกระบวนการพบปะ ทั้งยังดึงแกนนำชาวบ้านมาตั้งเป็นอนุกรรมการ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผน

สำหรับทิศทางในอนาคตของ

ตำบลวังใหม่ เราอยากเห็นเยาวชนห่างไกลปัจจัยเสี่ยง ทั้งบุหรี่ สุรา เกม ผ่านการสร้างสำนึกของความเป็นจิตอาสาให้กับเยาวชน ปลูกฝังให้เขารู้จักตัวเองตั้งแต่วัยเด็ก ให้เขารู้ว่าตัวเองคือเจ้าของตำบล เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนพัฒนาตำบล

ทุกวันนี้ กระบวนการสร้างพลังพลเมืองของตำบลวังใหม่ยังได้รับการเสริมหนุนจากการทำงานร่วมกับเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ซึ่งเข้ามากระตุ้นท้องถิ่น ทั้งในเรื่ององค์ความรู้ การพัฒนาบุคลากร ตลอดจนงบประมาณที่เข้ามา ทั้งหมดล้วนนำมาประยุกต์ใช้กับสิ่งที่ท้องถิ่นมีอยู่ นับเป็นทิศทางที่ดี สามารถตอบโจทย์การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในพื้นที่

ประวิทย์ หนูเชื้อเรียง

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลชากไทย
อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

พลังพลเมืองคือพลังที่สร้างสุขภาวะภายในพื้นที่ โดยอาศัยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งทางตำบลชากไทยพยายามอย่างยิ่งที่จะปลูกฝังแนวคิดของพลังพลเมือง เพื่อให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจ และรู้ว่าตนเองคือพลังสำคัญหนึ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนตำบลไปพร้อมกัน ทั้งชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประชาชน ตลอดจนทุนทางสังคมอื่นๆ

จุดเด่นของตำบลชากไทยอยู่ที่พลเมือง เรามีผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้นำกลุ่มต่างๆ ที่มีความเข้มแข็ง ต่างรู้ภาระหน้าที่และเป็นฟันเฟืองหนึ่งในการดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทำงานในชุมชน ทั้งในงานประชุมระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ตลอดจนมีผู้นำแหล่งเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ทั้ง 28 ฐานสามารถจัดการตัวเอง ร่วมกับนักวิชาการตำบลและสมาชิกกลุ่ม

สิ่งเดียวที่อาจจะเป็นอุปสรรคสำหรับเราก็คือ ปัญหาเรื่องความเข้าใจ ซึ่งทางตำบลพยายามสร้างและเสริมความรู้ให้กับตำบล เพราะเราเชื่อว่าพลังพลเมืองคือรากฐานของการพัฒนาตำบล และถ้าตำบลมีพลเมืองที่เข้มแข็ง

**ตำบลชากไทยพยายามที่จะปลูกฝังแนวคิดของพลังพลเมือง เพื่อให้ชาวบ้านเกิด
ความตระหนักว่าตนเองคือพลังสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนตำบลไปพร้อมๆ กัน
เพราะเราเชื่อว่าพลังพลเมืองคือรากฐานของการพัฒนาตำบล
หากตำบลมีพลเมืองที่เข้มแข็ง ผลลัพธ์ก็จะตกแก่ประเทศชาติด้วยเช่นกัน**

ผลลัพธ์ก็จะตกไปที่ประเทศชาติด้วย
เช่นกัน

ทางฝ่ายบริหารมองว่า เป้าหมาย
ของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือต้องให้
ประชาชนรู้จักตัวเอง เคารพในสิทธิ
ของตัวเอง และเคารพการมีอยู่ของผู้
อื่น ขณะเดียวกัน มีโจทย์ตามมาอีกข้อ
ด้วยว่า เราจะต้องให้พลเมืองเหล่านี้
มีรายได้สามารถเลี้ยงปากท้องตัวเอง
และครอบครัวได้

พื้นที่ของตำบลชากไทยเป็น
พื้นที่เกษตรกรรม ส่วนใหญ่ปลูกผล
ไม้ การสร้างการมีส่วนร่วมจึงต้อง
คำนึงถึงเรื่องเวลา อย่างเรามีการทำ
ประชาคมทุกหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้าน
ทั้งหมดได้มาร่วมหารือ เสนอแผน
พัฒนาหมู่บ้าน จากนั้นก็จะมีเวทีใหญ่

คือการทำประชาคมระดับตำบลใน
ทุกเดือน เพื่อนำมาสู่แผนพัฒนา
ชุมชน เรื่องใดที่เป็นวาระเร่งด่วนจะ
ผลักดันให้ออกเทศบัญญัติต่อไป

นอกจากในส่วนของผู้นำชาวบ้าน
แล้ว ตำบลชากไทยยังมีอสม.ทุกหมู่บ้าน
มีกลุ่มจิตอาสา ที่ทำงานร่วมกับชุมชน
โดยจะเน้นไปที่งานด้านสุขภาพเป็น
หลัก เพราะอย่างไรในกรณีของ อสม.
นั้นจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของคณะ
กรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ
ประจำตำบลด้วย

ในอนาคตก็หวังว่า เราจะ
สามารถสร้างความเข้าใจให้กับ
ประชาชนในพื้นที่ได้ ทั้งวัตถุประสงค์
ตลอดจนเป้าหมายที่จำเป็นต้องรู้อ่วม
กัน ที่สำคัญคนของชากไทยจะต้อง

ฉลาด รู้จักตัวเอง มีความต้องการ
อยากพัฒนาตัวเอง เพื่อสร้างพลัง
พลเมืองอันจะแปรเปลี่ยนไปสู่ความ
เจริญที่ยั่งยืนของตำบล

การทำงานร่วมกับเครือข่าย
ร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ถือเป็น
โอกาสของชุมชน เพราะให้แนวคิด
หลักคิด ตลอดจนมีกิจกรรมที่เชื่อมโยง
ประชาชนกับตำบลเพิ่มมากขึ้นผ่าน
นโยบายสาธารณะ และในเรื่องของ
การสร้างอาชีพจากกลุ่มวิสาหกิจครัว
เรือนต่างๆ ไปจนถึงการทำโฮมสเตย์
เกิดสังคมการทำงานที่ต้องก้าวไปด้วย
กัน โดยมีเป้าประสงค์เพื่อการพัฒนา
ที่เน้นความยั่งยืน

เรวัต นิยมวงศ์

รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลชากไทย

อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ตำบลชากไทยมีจุดแข็งคือ ประชาชนมีความเป็นหนึ่งเดียว เรามีความเป็นพลเมืองชากไทยที่พร้อมจะผลักดันประเทศไทยให้ก้าวไปข้างหน้า ท้องถิ่นพยายามกระตุ้นให้เขาตระหนักรู้ว่า ทุกเรื่องคือเรื่องของเขา ทุกสิ่งที่ทำล้วนกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ฉะนั้นต้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งแล้วเดินไปด้วยกัน

พลังพลเมืองคือการที่คนตระหนักรู้ถึงความเป็นเจ้าของ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ตลอดจนความคิดที่อยากจะเห็นชุมชนที่ตัวเองอาศัยพักพิงมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

ชากไทยมีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้ทุกคนรู้สึกถึงความ เป็นเจ้าของ ไม่ว่าจะพื้นที่จะทำอะไร หรือต้องการตัดสินใจในเรื่องใด ทุกคนต้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง เราพยายามให้เขารักษาสิทธิของตัวเอง และไม่พยายามแสดงให้เห็นว่า ผู้แทนที่เขาเลือกเข้ามาตัดสินใจแทนเขาหมด ซึ่ง ณ ตอนนี้อย่างน้อยตำบลชากไทยมีเวทีพูดคุยระดับหมู่บ้าน และมีเวทีใหญ่ที่ใช้สรุปปัญหา รวมถึงรวบรวมแนวความคิดในการจัดทำแผน

ในเวทีเล็กจะมีเจ้าหน้าที่เข้าไปนั่งฟังเพื่อเก็บข้อมูล โดยมีการพูดคุยอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าไม่ทำเช่นนี้ เราจะรู้แค่ความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐานหรือปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น การพูดคุยต่อเนื่องจะทำให้เห็นความต้องการระยะยาว ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนด้านชีวิตความเป็นอยู่มากกว่า

นอกจากนี้ยังมีการคุยในกลุ่ม เช่น การพูดคุยในกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเขาจะมาคุยกันถึงเรื่องคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ มีเรื่องของผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง นี่เป็นกระบวนการบริหารจัดการแบบกลุ่ม โดยมีเจ้าหน้าที่เข้าไปสนับสนุนดูแล ปัญหาหรือความเคลื่อนไหวจะได้รับการหยิบยกเพื่อนำไปสู่เวทีใหญ่อีกครั้ง

ตำบลชากไทยมีจุดแข็งคือ ผ่านการหล่อหลอมเป็นหนึ่งเดียว เป็นการขับเคลื่อนโดยตำบลไปเองได้ เพราะพวกเขามีความเป็นพลเมืองชากไทยที่พร้อมจะผลักดันประเทศไทยให้ก้าวไปข้างหน้า

ขณะเดียวกัน ต้องทำความเข้าใจว่า พื้นที่ตำบลชากไทยคือสังคมเกษตรกรรม ดังนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมที่เราหวังไว้ร้อย มันไม่ได้เต็มร้อย การที่เราสร้างเวทีพูดคุยให้เขาก็คงไม่ตอบโจทย์คนทั้งหมด แต่หากทำได้ ก็อยากให้ชาวชากไทยทุกคนเห็นตรงนี้เป็นหน้าที่หนึ่ง โดยเราพยายามไม่ให้เขารู้สึกว่าตรงนี้เป็นภาระ

ชากไทยมองว่าการทำให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการเดินทางไปข้างหน้า เราอยากให้ชาวบ้านเป็นตัวขับเคลื่อน ทั้งในเรื่องของการกำหนดทิศทาง อาจจะเริ่มสร้างสำนึกภายในครอบครัว เพื่อสร้างสายใยส่งผ่านมาถึงชุมชน อยากให้เขาตระหนักว่าทุกเรื่องคือเรื่องของเขา ทุกสิ่งที่ทำล้วนตกกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ฉะนั้นต้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง แล้วเดินไปด้วยกัน

เราตั้งเป้าว่าจะต้องคืนอำนาจการบริหารให้กับประชาชน 100 เปอร์เซ็นต์ หากแต่ต้องค่อยเป็นค่อยไป เพราะตอนนี้ชาวบ้านส่วนหนึ่งยังคิดว่าผู้บริหารคือผู้นำ มีหน้าที่บริหารชุมชนแทนเขา จึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจในจุดนี้ใหม่ กระนั้น ณ เวลานี้ เรากล้าพูดได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของตำบลชากไทยนั้นมากกว่า 70 เปอร์เซ็นต์

ตอนนี้เราพยายามสร้างการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น โดยให้เขาเข้าใจกระบวนการทำงาน สร้างให้เขา

ตระหนัก รู้สิทธิรู้เสียง ด้วยการให้เขาเห็นภาพอย่างง่ายที่สุด เช่น ในเรื่องของงบประมาณบริหารจัดการ สมมุติว่าเรามีงบก้อนหนึ่งปรับปรุงถนน แต่เรามี 8 หมู่บ้าน ผู้บริหารจะมาตัดสินใจว่าเองบมาลงที่หมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่ง เช่นนั้นคงไม่ดีแน่ แต่ต้องมาคุยกันด้วยเหตุผล เห็นความจำเป็นเร่งด่วน เพราะอย่างที่บอก มันเป็นเรื่องของพวกเขาทั้งนั้น เราแค่เข้ามาเป็นสื่อกลาง

นอกจากนี้ การทำงานร่วมกับเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ก็ช่วยให้ตำบลพัฒนาอย่างก้าวกระโดด เรามีเวทีการจัดการความรู้ร่วมกัน การได้ไปศึกษาดูงานทำให้ได้เห็นของดี ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับพื้นที่ได้เลย ทั้งยังช่วยสร้างความร่วมมือร่วมใจผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชาวตำบลเข้าร่วม ใน 3 ปีที่เราอยู่ ได้ร่วมทำงานกับเครือข่าย เราเปลี่ยนแปลงเยอะ ล้วนไปในทางที่ดี และที่สำคัญเรามีพลเมืองมากขึ้นจากการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการทำงานของตำบล

สุชาติ จิตมุ่งมโนธรรม

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางปิด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดตราด

พลังพลเมืองในความคิดผมคือ พลังการร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจในการสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้กับชุมชน เห็นแก่ประโยชน์ ของส่วนรวมเป็นที่ตั้งมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ตำบลบางปิดมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นส่วนหลักในการสร้างพลังพลเมืองของเรา โดยเรามีการพบปะพูดคุยกันถึง ปัญหาต่างๆ ของตำบล ผ่านเวทีประชาคมเดือนละ 1 ครั้ง โดยทุกหมู่บ้านมารวมกันที่จุดนัดหมาย ถ้าหมู่บ้านไหนกำลังมีปัญหาเร่งด่วน เราก็จะเข้าไปที่นั่น มีประชาชนเป็นกำลังสำคัญ มี อบต. อำเภอ ตำรวจ ส่วนฝ่ายปกครองเข้าไปหนุนเสริม

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของตัวกิจกรรม ตัวอย่างเช่น หมู่ที่ 8 บ้านพรงสน ซึ่งมีการจัดการแยกขยะ ลดเสี่ยงลดโรค การออกกำลัง โดยให้ประชาชนเข้ามาคุยกันถึงสิ่งที่ต้องการปรับแก้ แล้วนำไปสู่การปรับใช้ที่ดีที่สุด

ที่สำคัญยังมีเรื่องของตลาดนัดชุมชน ที่เป็นการร่วมมือกันระหว่าง อบต. กับประชาชน ในการจัดสรรพื้นที่ใช้ประโยชน์ให้กับกลุ่มที่ปลูกพืชปลอดสารเคมี

พลังพลเมือง คือพลังของการร่วมแรงร่วมใจในการสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ให้กับชุมชน
เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้งมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ถ้าท้องถิ่น
เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม การทำงานทุกอย่างก็จะดำเนินไปด้วยความเข้าใจ
ระหว่างฝ่ายบริหารกับประชาชน

ได้เข้ามาใช้พื้นที่ในการกระจาย
สินค้า เรียกว่าเป็นตลาดนัดสีเขียว
ที่มีรากฐานมาจากความร่วมมือของ
ประชาชนที่ปลูกพืชปลอดสาร และ
การส่งเสริมสนับสนุนของ อบต.
เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ควรได้รับการ
ต่อยอด

ส่วนในเรื่องของ อสม. จิตอาสา
เรามีอยู่ในพื้นที่ โดยทำงานกันเป็นกลุ่ม
ในหมู่บ้านหนึ่งจะมีมากกว่า 10 คน
ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนดูแลคนใน
หมู่บ้าน ทั้งการออกเยี่ยม รณรงค์ให้
ความรู้ และงานด้านสาธารณสุขต่างๆ
ของตำบล

ที่นั้เด่นในเรื่องของการมีส่วนร่วม
เป็นหลัก ยิ่งถ้าเราเปิดโอกาส มีการ
ประสานงานที่ดี และสามารถเข้าถึง
ใจประชาชนได้ การทำงานแทบไม่มี

ปัญหาเลย ทุกอย่างดำเนินด้วยความ
เข้าใจร่วมกันระหว่างฝ่ายบริหารกับ
ประชาชน

ส่วนเรื่องที่ยังน่าเป็นห่วง คือ
เรื่องของความคิด หลายคนยังกังวล
ถึงเรื่องของต้นทุน ทั้งเวลา การลงแรง
ความเป็นจิตอาสายังไม่เกิดอย่าง
ครอบคลุม อันนี้เป็นความจริงที่ต้อง
ยอมรับในทุกพื้นที่

เมื่อก่อนเราไม่คิดทำเรื่องพลัง
พลเมือง แต่เมื่อได้ทำแล้วก็ทำให้
ประชาชนรู้หน้าที่ของตัวเอง ได้เห็น
ประโยชน์ที่จะได้รับ คืออย่างน้อยเรา
รู้ว่า ประชาชนเป็นผู้ได้รับประโยชน์
จริงๆ เราก็เช่นเดียวกัน

การกระจายอำนาจของเราตอนนี้
อาจไม่เต็มที่เท่าที่ควร แต่การทำ
ประชาคมก็เป็นปัจจัยสำคัญที่แสดง

ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของพลเมือง
ในพื้นที่ ตลอดจนความจริงใจของ
ฝ่ายบริหารที่ไม่ต้องการยึดตัวเอง
เป็นศูนย์กลางของอำนาจ ซึ่งขณะนี้
เวทีประชาคมคือศูนย์กลางในการแก้
ปัญหาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ
ด้านอื่นๆ ครบถ้วน

นอกจากนี้ ยังมีการเข้ามาของ
เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่
ที่ช่วยหนุนเสริมในการสร้างและผลัก
ต้นพลังพลเมืองในพื้นที่ตำบลบางปิด
เพราะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้
ประชาชนของเราได้เกิดความคิด
ความรู้ จนสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ที่เป็น
ประโยชน์ ผ่านกระบวนการเรียนรู้
ร่วมกันในเครือข่าย

มนฤดี ศรีคุณ

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางปิด อำเภอลำปาง จังหวัดตราด

ณ วันนี้ ผู้บริหารของตำบลบางปิด ได้เปิดโอกาส
เต็มที่ให้กับประชาชน เราไม่เคยมองว่าอำนาจตรงนี้
เป็นของตัว หากขีดเส้นถือว่าประชาชน
เป็นคนเลือกผู้บริหาร เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริง
เราพยายามคืนอำนาจนี้ให้ประชาชน
เข้ามาช่วยกันบริหารจัดการ

พลังพลเมืองคือ การที่คนกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งมีแนวคิดใน
การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม มาร่วมทำกิจกรรมเพื่อสร้างการ
เปลี่ยนแปลงในเชิงบวกให้กับชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ อย่างที่ตำบล
บางปิดนั้น ประชาชนมีสำนึกของความเป็นพลเมืองที่ดี ร่วมมือ

ร่วมแรงและร่วมใจในสาธารณประโยชน์ของตำบล

ที่บางปิดนั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร อันมีทั้งนายก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
ประชาชน ทั้งหมดล้วนมีความเท่าเทียม ต่างเป็นพลเมืองของบางปิด โดยที่นี้
มีการผลักดันพลังพลเมืองผ่านเวทีประชาคม ซึ่งเป็นเวทีที่ทุกคนมารวมกัน เพื่อ
พูดคุยตลอดจนรับฟังเรื่องราวที่เป็นปัญหา หรือความต้องการของประชาชน อัน
จะนำไปสู่การตอบสนองทั้งในรูปแบบข้อบัญญัติ ตลอดจนการลงมือแก้ปัญหา
ต่อไป

ต้องยอมรับว่า จุดแข็งของบางปิดคือการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
ในการบริหารจัดการ ฝ่ายตัวแทนบริหารได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจาก
ประชาชนในพื้นที่ หรือกระทั่งการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อื่น ๆ ในยามที่เรียกหาความร่วมมือ กระนั้นในจุดแข็งนี้ก็ยังมีจุดอ่อน ด้วย ประชาชนส่วนหนึ่งยังประสบปัญหา เรื่องความยากจน ขาดโอกาส ดังนั้น ประชาชนกลุ่มนี้จะยึดว่าครอบครัว ต้องมาก่อน และมุ่งทำกินมากกว่า จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการตำบล

โดยแท้จริงแล้ว พลังพลเมือง มีความสำคัญมากต่อการพัฒนา ตำบล ยิ่งหากเราสามารถรวมคนให้ เป็นหนึ่งเดียวแล้ว ไม่ว่าจะมีปัญหา อะไร หรือแนวทางการพัฒนาแบบ ไหน ก็สามารถขับเคลื่อนไปได้โดยง่าย ยิ่งถ้าพลังพลเมืองเล็ก ๆ นี้มีความ เข้มแข็ง ผลสัมฤทธิ์ก็จะตกสู่ประเทศ ชาติด้วยเช่นกัน

ณ วันนี้ ผู้บริหารของบางปิด ได้ เปิดโอกาสเต็มที่ให้กับประชาชน ด้วย เราไม่เคยเห็นอำนาจตรงนี้เป็นของ ตัว หากยึดเสมอว่าประชาชนเป็นคน เลือกผู้บริหาร เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้ จริง เราพยายามคืนส่วนนี้ และย้ำว่า เลือกตั้งแล้วหน้าที่ของประชาชนยัง

ไม่จบ เพราะต้องเข้ามาช่วยเราบริหาร จัดการด้วย

บางปิดมี 3 เวทีให้ประชาชนเข้า มา เริ่มตั้งแต่เวทีประชาคม ซึ่งจัดทำ ในระดับหมู่บ้าน ไปจนถึงระดับตำบล โดยในระดับหมู่บ้านนั้นนำโดยผู้ใหญ่ บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และ ชาวบ้าน เพื่อรับฟังปัญหาของชาว บ้านอยู่เสมอ จากนั้นจะมีเวทีใหญ่ ระดับตำบลที่จะดึงเรื่องทั้งหมดเข้า มาพิจารณา เรื่องใดเร่งด่วนที่สุด เรื่องใดทำได้ก่อน เวทีต่อมาคือเวที ประชากรวมใจ เป็นเวทีทุกภาคส่วนที่มี การตั้งทั้งภายในและภายนอกเข้า ร่วม และอีกเวทีหนึ่งคือเวทีประชา พิจารณ์ ซึ่งจะมีในกรณีที่ อบต. จะ ดำเนินโครงการใดก็ตามที่มีผลกระทบ ต่อความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อให้ ประชาชนได้รับรู้ และร่วมแสดงความคิดเห็นว่าชอบไม่ชอบโครงการนั้น

นอกจากนี้เรายังมีเพื่อนเครือข่าย ร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่เข้ามา ทำงานร่วมกัน ตอนแรกคนบางปิดก็ ไม่เข้าใจ แต่ทางฝ่ายบริหารก็นำเรื่องนี้

พูดคุยกันในประชาคม บอกกล่าวเลย ว่า ทาง อบต. ได้รับงบประมาณใน ส่วนนี้และต้องนำมาทำอะไรบ้าง ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับประชาชน จากกลุ่มเล็ก ๆ ขยายสู่กลุ่มใหญ่ ทั้งตำบลในที่สุด

คนบางปิดเข้ามามีส่วนร่วมมาก ขึ้นจากการที่มีเครือข่ายร่วมสร้าง ชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ มีการแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ ผ่านการศึกษาดูงาน ประชาชนที่ไม่เคยเข้าร่วมกับ อบต. เลย ก็เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ผ่าน แหล่งเรียนรู้ ตลอดจนโฮมสเตย์ที่ได้รับ การยกระดับให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อต้อนรับเพื่อนเครือข่ายที่เข้าร่วม แลกเปลี่ยน

วันนี้บางปิดเคลื่อนที่ไปได้ด้วย การมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน แม้การบริหารจัดการจริง ๆ จะมีลักษณะของ ตัวแทน แต่เราก็พยายามให้ความ รู้ สร้างสำนึกของความเป็นพลเมือง ในพื้นที่แห่งนี้

นิลภา จิระรัตนวรรณะ

ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการเพื่อการจัดการเครือข่ายภาคกลางตะวันออก

การสร้างพลังพลเมืองในชุมชนท้องถิ่น ต้องเริ่มต้นด้วยการช่วยให้ชุมชนมีความเข้าใจในตัวตนของเขาเองมากขึ้น และเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่เขามี ในฐานะนักวิชาการซึ่งเป็นคนนอก เมื่อได้เข้าไปคลุกคลีในพื้นที่ทำให้ได้เห็นจุดเด่นและศักยภาพ

ของแต่ละชุมชนชัดเจนขึ้น โดยนักวิชาการจะช่วยชี้ให้เห็นจุดเด่นและศักยภาพของแต่ละชุมชนชัดเจนขึ้น โดยนักวิชาการจะช่วยชี้ให้เห็นจุดเด่นและศักยภาพของแต่ละชุมชนชัดเจนขึ้น โดยนักวิชาการจะช่วยชี้ให้เห็นจุดเด่นและศักยภาพ

นอกจากนั้น นักวิชาการยังช่วยชี้แนะช่องทางที่ประชาชนจะสามารถพัฒนาตนเองขึ้นไปเรื่อยๆ โดยมีเครื่องมือประเมินและชี้วัดผลลัพธ์จากกระบวนการ เพื่อให้เขาได้เห็นสิ่งที่เขากำลังทำอยู่นั้นจะนำไปสู่คำตอบอะไรได้บ้าง และเป็นประโยชน์สำหรับตัวเขาและชุมชนในระยะยาวอย่างไร

เมื่อเราลงพื้นที่แต่ละครั้งจะเป็นการทำหน้าที่หนุนเสริม ช่วยให้เขาได้เห็นความเชื่อมโยงของกิจกรรมต่างๆ ที่ทำอยู่มากขึ้น เพราะสิ่งที่เขาเป็นอยู่นั้นคือวิถีชีวิตปกติจนทำให้เขาเองอาจมองข้ามไป เช่น กลุ่มอาชีพผลิตขนมทองม้วนชาวบ้านอาจไม่ได้รู้สึกว่าการทำทองม้วนจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนา

บทบาทของนักวิชาการเป็นเพียงผู้ชี้แนะเพื่อให้ชาวบ้านจุกคิด ช่วยจุดประกาย ให้เขาพัฒนาในสิ่งที่เขามิเป็นทุนเดิมอยู่แล้วให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น อาจกล่าวได้ว่า ทุกพื้นที่ล้วนมีพลังของตนเอง แต่จะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับ โอกาสและการสนับสนุนของท้องถิ่น

คุณภาพชีวิตอย่างไร เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างไร แต่เมื่อเราชี้ให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องที่ร้อยรัดกันก็ทำให้เขาเกิดความผูกพัน ดังนั้นบทบาทของนักวิชาการจึงเป็นการพูดคุยแนะนำเพื่อให้เขาจุกคิดหรือช่วยจุดประกายให้เขาพัฒนาในสิ่งที่เขามิเป็นทุนเดิมอยู่แล้วให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น

ความเป็นพลเมืองจะเข้มแข็งมากน้อยแค่ไหนอาจวัดได้ที่ความสามัคคีของคนในชุมชนเอง ซึ่งอันที่จริงก็เป็นสิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้ว แต่อาจมีลักษณะที่ต่างกันออกไป ยกตัวอย่างเช่นชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ทุกครั้งเมื่อทางวัดจัดกิจกรรมใด ชาวบ้านก็จะไปร่วมไม่ร่วมมือกันโดยไม่ต้อง

นัดหมาย หรือบางคนอาจมีความเชื่อมั่นในเรื่องจิตอาสาดูแลผู้ป่วย เขาก็พร้อมจะอุทิศตนให้กับงานนั้น ๆ อย่างเต็มกำลัง ซึ่งหากพลังเหล่านี้ถูกขับเน้นออกมา ก็จะเกิดภาพที่ชัดเจนมากขึ้น

จากการที่ได้มีโอกาสสัมผัสความเป็นพลเมืองในแต่ละพื้นที่ อาจกล่าวได้ว่าทุกพื้นที่ล้วนมีพลังของตนเอง เพียงแต่จะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับโอกาสและการสนับสนุนของท้องถิ่น

ณ วันนี้ การเมืองท้องถิ่นมีบทบาทสูง ผู้บริหารหรือผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนสำคัญที่จะช่วยยกระดับของพลังพลเมือง ขณะเดียวกัน ภาคนักวิชาการก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการต่อยอด

สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลตอบรับที่ได้ก็คือ ยิ่งจัดกระบวนการเหล่านี้ให้เป็นระบบได้มากเท่าไร ประชาชนก็จะตระหนักในพลังของตนว่าหลายเรื่องเป็นสิ่งที่เขาสามารถจัดการกันเองได้ แทนที่จะยกปัญหาทุกอย่างให้เป็นหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด

พลังพลเมืองจะเกิดขึ้นได้ ถ้าทำให้ประชาชนค่อย ๆ ซึมซับเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งต้องใช้เวลานานเพาะ เริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ ด้วยการเปลี่ยนวิธีคิดของแต่ละคน ต้องตอกย้ำและฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิดความยั่งยืน

กนกศักดิ์ ดวงแก้วเรือน

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ที่ผ่านมาความหวังของประชาชนถูกฝากไว้
กับการปฏิรูปทางการเมืองมา 10 กว่าปี
ความหวังถูกวางไว้บนมือของนักการเมือง
ผู้แทนราษฎร ถึงวันนี้เราต้องคิดใหม่
ว่าการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนต้องเริ่มต้นจากประชาชน

‘พลเมือง’ คือพี่น้องประชาชนทุกคน ในความเป็นพลเมืองนอกจากจะสามารถดูแลตัวเองได้แล้ว ก็ยังต้องดูแลครอบครัวได้ และสนใจเรื่องของส่วนรวม มีจิตสาธารณะ ช่วยงานสังคม ช่วยออกความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ และยินดีออกมา

ช่วยกันทำงานสาธารณะด้วยความแข็งขัน

ตำบลแม่ทาดังอยู่ในเขตป่า พื้นที่โดยรอบหมู่บ้านจึงถูกประกาศให้เป็นทรัพย์สินของกรมป่าไม้ ดังนั้นชาวบ้านจึงไม่กล้าเข้าไปก่อกายในพื้นที่สงวนเหล่านั้น แต่หากมองย้อนกลับไปในอดีต ชาวบ้านจะมองว่าสิ่งที่อยู่รอบตัวล้วนเป็นของเขา เขาจึงร่วมมือร่วมใจกันดูแลทรัพยากรเหล่านั้นอย่างเต็มกำลังความสามารถ

ฉะนั้นสิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติคือ การปรับเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรดังที่เคยเป็นมา เพราะที่ผ่านมาชาวบ้านมักถูกภาครัฐปลูกฝังความคิดว่า ทุกเรื่องเป็นหน้าที่ของผู้อื่น หาใช่เรื่องของตัวเอง

การบริหารจัดการทรัพยากร
ท้องถิ่นทุกวันนี้ แม่ทามีพื้นที่ 70,000
ไร่ แต่เป็นพื้นที่ป่าสงวนกว่า 60,000
ไร่ และเป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์เพียง
5,000 ไร่ ซึ่งในความเป็นจริงชาวบ้าน
กว่า 5,000 ชีวิตในตำบลแม่ทาล้วน
มีความจำเป็นต้องเข้าไปใช้ประโยชน์
จากป่า ฉะนั้นเราจึงต้องมีการบริหาร
จัดการทรัพยากรที่ดี ให้ชาวบ้านช่วย
กันดูแลรักษา ช่วยกันอนุรักษ์ และ
ทำให้พวกเขาสามารถใช้ประโยชน์จาก
ป่าควบคู่ไปกับการไม่ทำลาย

สำหรับกิจกรรมต่างๆ ที่ชาวบ้าน
สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการ
ทำงาน เช่น การสร้างถนน การสร้าง
ฝาย ซึ่งงานเหล่านี้ อบต. ไม่จำเป็นต้อง
ว่าจ้างผู้รับเหมาเลย แต่จะให้ชาวบ้าน
ลงมือลงแรงกันเอง เพื่อให้พวกเขา
รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ โดยการ
ทำงานจะมุ่งเน้นในการใช้งาน ใช้เงิน
ใช้คน ให้เหมาะสมกับเรื่องนั้นๆ

พลังความมีส่วนร่วมของชุมชน

นี่เองจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงของประเทศไปในทิศทาง
ที่ดีได้ในภายภาคหน้า เพราะที่ผ่านมา
ความหวังของประชาชนถูกฝากไว้กับ
การปฏิรูปทางการเมืองมา 10 กว่าปี
ความหวังถูกวางไว้บนมือของนักการ
การเมือง ผู้แทนราษฎร แต่เมื่อภาค
การเมืองเริ่มเข้มแข็ง แต่ประชาชน
และชุมชนท้องถิ่นกลับอ่อนแอ ดังนั้น
จึงไม่มีทางที่นักการเมืองจะสามารถ
เปลี่ยนแปลงประเทศได้ เพราะการ
เปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนต้องเริ่มต้นจาก
ประชาชน

หลังจากที่เราเข้าร่วมโครงการ
เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่
ตำบลแม่ทาก็สามารถบริหารจัดการ
งานต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบระเบียบ
มากขึ้น และยังทำให้เราเริ่มทบทวน
ว่าจะหาจุดสื่อสารกับชาวบ้านอย่างไร
ทั้งยังสามารถสร้างแหล่งเรียนรู้
ในชุมชนเพื่อเป็นจุดถ่ายทอดความรู้
ให้กับชาวบ้าน นอกจากนี้ยังเปิด

โอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ
ตำบลอื่นๆ และนำกลับมาพัฒนา
ต่อยอดในชุมชนตัวเอง

ในอนาคตเรามุ่งหวังให้ชาวบ้าน
สามารถดูแลตนเองได้ และต้องสร้าง
ทุนทางสังคมของตนเองขึ้นมาให้ได้
โดยการส่งเสริมให้คนในตำบลเข้ามามี
บทบาทในการดูแลกันเองมากขึ้น เช่น
หมอ ครู พระสงฆ์ ไปจนถึงปราชญ์
ชาวบ้าน

การจัดการภายในชุมชนใน
อนาคตข้างหน้า เราคาดหวังว่าจะ
สามารถร่างกฎระเบียบของชุมชนขึ้น
มาเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของเราเอง
และหากมองไปไกลกว่านั้นเราจะต้อง
ร่วมกันวางผังชุมชนในระยะ 10 ปี
เพื่อเป็นจุดกำหนดว่าบ้านเรือนจะอยู่
จุดใด พื้นที่เกษตรจะอยู่ในละแวกไหน
เพื่อให้การพัฒนาขับเคลื่อนตำบลเป็น
ไปอย่างยั่งยืนและเกิดรูปธรรม

บดินทร์ วิพรหมชัย

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

คำว่า ‘พลังพลเมือง’ ในความหมายของตำบลอุโมงค์ คือ การทำให้ประชาชนรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของชุมชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลชุมชน และร่วมกันสร้างให้เกิดพลังที่มาจากชาวบ้านอย่างแท้จริง

ก่อนอื่นต้องบอกว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีหน้าที่ในการดูแลคนในชุมชนให้มีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ ทั้งยังต้องสร้างสังคมที่ดี สิ่งแวดล้อมที่ดี สร้างรากฐานครอบครัวให้อบอุ่น และทำงานร่วมกับภาคีทุกภาคส่วนได้โดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งการดำเนินงานของตำบลอุโมงค์ถือว่าประสบความสำเร็จ จนกลายเป็นแม่แบบให้ตำบลอื่นนำไปเป็นแบบอย่าง เช่น โครงการเศรษฐกิจพอเพียง โครงการปลูกที่กิน กินที่ปลูก ละครายจ่าย โครงการออมบุญวันละบาท เป็นต้น

สำหรับโครงการออมบุญ ขณะนี้เรามีสมาชิกประมาณ 7,200 คน โครงการนี้เป็นกิจกรรมที่ทำให้คนรู้จักเก็บออมเงิน เพื่อนำเงินออมส่วนนั้นมาแปรเป็นสวัสดิการชีวิตของชาวบ้านเอง ณ วันนี้เรามีเงินในกองทุนประมาณ

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสำหรับผม ความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ต้องมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ไม่มีใครเสียงดังกว่าใคร

8,000,000 บาท

ทั้งนี้ ตำบลอุโมงค์ยังมีโครงการจิตอาสา สังคมไม่ทอดทิ้งกัน หรือที่เรียกกันว่า ‘กลุ่มอาสาสมัครปันสุขคนตำบลอุโมงค์’ ซึ่งสมาชิกกลุ่มจะมีหน้าที่ในการช่วยเหลือดูแลผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ลำบาก ผู้ที่เจ็บป่วย จนถึงขณะนี้สามารถรวบรวมสมาชิกได้กว่า 90 คน

ในด้านการดูแลผู้สูงอายุเรามีโครงการ ‘โรงเรียนดอกซอมพอ’ (ดอกไม้ที่ผู้สูงอายุมักนำมาทำบุญไหว้พระ) โดยจะเปิดโอกาสให้คนแก่คนเฒ่าได้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนการสอนจะมุ่งเน้นในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง ทำอย่างไรไม่ให้เจ็บป่วย ประโยชน์ของโครงการนี้

นอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุได้ความรู้ ยังทำให้พวกเขาได้ใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกัน

สำหรับกลไกในการรับฟังเสียงของประชาชน ตำบลเรามีการจัดแผนชุมชน มีการทำประชาคมกับชุมชนให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ เพื่อรับฟังข้อเสนอหรือเรียนของชาวบ้าน ตัวอย่างการมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นจากชาวชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งชาวบ้านจะช่วยกันจัดลำดับความสำคัญว่าควรสร้างถนนเส้นไหนก่อนหรือหลัง สร้างสะพานตรงจุดใด ควรจะจัดการวางท่อระบายน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมอย่างไร หรือแม้แต่เรื่องการแก้ปัญหายาเสพติด ชาวบ้านก็ช่วย

กันเสนอแนวทางขึ้นมา ทั้งนี้ อบต.ยังทำงานร่วมกับตัวแทนจากสภาเด็กและเยาวชน และตัวแทนผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้ความเห็นจากทุกภาคส่วนได้รับความสำคัญเท่าเทียมกัน

ในอนาคต อบต.อุโมงค์จะผลักดันให้เกิดโครงการ ‘การเมืองสี่ขา’ เพราะจะเห็นได้ว่าวิกฤติการเมืองที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ล้วนเกิดจากข้อผิดพลาดร้ายแรง ซึ่งทำให้คนชื่อมือสะอาดที่ไม่มีเงิน หหมดโอกาสเข้ามาทำงาน ดังนั้นเราจึงต้องระดมสมองช่วยกันคิดหลักสูตรว่าจะสามารถสื่อสารออกไปให้ชาวบ้านตระหนักถึงความเสียหายจากการซื้อสิทธิ์ขายเสียงหรือความอันตรายของนโยบายประชานิยมได้อย่างไร

สมศักดิ์ สุริยะเจริญ

ปลัดเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

‘พลเมือง’ คือผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีความเป็นอิสระ จัดการตนเองได้ สามารถช่วยเหลือสังคมได้อย่างมีเหตุผล และช่วยเหลือผู้อื่นโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมบนพื้นฐานของความถูกต้อง

การสร้างพลังให้พลเมือง เราต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ของภาคประชาชนให้มากขึ้นในทุกๆ กิจกรรมเพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านให้การรู้จักเสียสละ ทำงานเพื่อส่วนรวม และมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาทั้งของตัวเองและของหมู่บ้าน

ตำบลอุโมงค์สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ เช่น ในเรื่องการจัดการขยะ เราจะให้ความรู้กับชาวบ้านว่าขยะมีกี่ชนิด ต้องคัดแยกอย่างไร หลังจากนั้นจึงให้เขาจัดการขยะด้วยตัวเอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เรากลายเป็นชุมชนที่สามารถจัดการขยะเองได้ และนับเป็นการสร้างพลังให้กับชาวบ้าน ให้เขาารู้ว่าจะจัดการปัญหาอย่างไร ซึ่งกระบวนการนี้เรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาคนที่ยั่งยืน เพราะชาวบ้านรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง

การปฏิรูปเป็นเป้าหมายหลักของการทำงาน เพียงแต่ชาวบ้านต้องตระหนักว่า เรามีสิทธิในเรื่องใด และรู้ว่ากลไกอำนาจรอบตัวเขาทำงานอย่างไร เมื่อรู้แล้ว เขาจะเข้ามามีบทบาทอย่างไรแน่นอน

พลังของพลเมืองนี้จะทำให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาท้องถิ่นของตัวเองให้เจริญก้าวหน้า และสามารถผนึกกำลังเพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศต่อไปได้ เพราะการปฏิรูปเป็นเป้าหมายหลักของการทำงาน เพียงแต่ต้องรู้ว่าชาวบ้านของเราอยู่ในระดับไหน เมื่อรู้แล้วเราต้องยกระดับให้เขาพัฒนาตนเองขึ้นไปเรื่อยๆ

ผลจากการเข้าร่วมเครือข่ายตำบลสุขภาวะ ทำให้เราได้แลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนตำบลอื่นๆ ได้เห็นแบบอย่างที่จะนำมาปรับใช้กับพื้นที่ของตัวเอง ทั้งนี้ การพัฒนาความรู้

ให้คนในชุมชนของเรามีกระบวนการหลักๆ อยู่ 4 ประการ คือ อบรม ศึกษาน ประชุมระดมความคิด จัดเวทีให้ความรู้ เราใช้ 4 กิจกรรมข้างต้นในการพัฒนาคนในตำบล เพื่อยกระดับความรู้แก่เขาเหล่านั้น

นับตั้งแต่การเริ่มต้นพัฒนาจนถึงปัจจุบัน ชาวชุมชนมีกระบวนการความคิดต่างไปมาก สมัยก่อนเมื่อเรามิสงบประมาณลงไปสู่ชุมชน ชาวบ้านจะถามก่อนเลยว่าเขาจะได้เงินเท่าไร แต่หลังจากเกิดการพัฒนาวิธิต่างๆ ทุกวันนี้เมื่อเราจะจัดสรรงบประมาณให้ชาวบ้าน พวกเขาจะไม่รับในทันที เพราะยังไม่รู้

ว่าจะเอาไปทำอะไร เขาจะขอเวลากลับไปช่วยกันระดมความคิดกันก่อนว่าจะนำเงินส่วนนั้นไปพัฒนาจุดไหน เมื่อได้ข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ พวกเขาจึงจะมารับเงินงบประมาณสนับสนุนจากเรา

ในมุมมองของผมเชื่อว่า การพัฒนามันต้องไม่มีที่ทางสิ้นสุด และต้องยกระดับขึ้นไปเรื่อยๆ จนกว่าจะมีความพร้อมเต็มพื้นที่ สิ่งนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยพลังของพลเมืองเอง

นพดล ณ เชียงใหม่

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริ่ม จังหวัดเชียงใหม่

‘พลเมือง’ คือพี่น้องประชาชนที่มีสิทธิ์มีเสียงในเรื่องต่าง ๆ และสามารถใช้อิทธิของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งพลเมืองเหล่านี้สามารถดึงพลังของตนเองเพื่อใช้ในงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้ และในอนาคตพี่น้องประชาชนต้องมีบทบาทในการขับเคลื่อน

กิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง และสามารถเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่องานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่

ต้องยอมรับว่า ที่ผ่านมามีชาวบ้านมักถูกผู้นำครอบงำทางความคิด โดยให้ประชาชนทำตามคำสั่ง แต่ไม่เปิดโอกาสให้พวกเขาได้แสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร นั่นจึงทำให้ความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านไม่ได้รับการเหลียวแล ฉะนั้นหากต้องการสร้างพลังพลเมือง คนในชุมชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดสิ่งทีพวกเขาต้องการ และร่วมกันเดินหน้าทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์เพื่อพัฒนาชุมชนต่อไป

กลไกการมีส่วนร่วมของคนในตำบลดอนแก้ว อบต. ของเราจะไม่เข้าไปชี้นำความคิดของชาวบ้าน แต่จะให้ชาวบ้านคิดและเสนอขึ้นมาว่าสิ่งที่เขาต้องการ

ที่ผ่านมาชาวบ้านมักถูกผู้นำครอบงำทางความคิด โดยให้ประชาชนทำตามคำสั่ง แต่ไม่เปิดโอกาสให้พวกเขาได้แสดงความคิดเห็นที่ควร นั้นจึงทำให้ความต้องการ ที่แท้จริงของชาวบ้านไม่ได้รับการเหลียวแล

คืออะไร ต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือในด้านใดบ้าง โดยเฉพาะประเด็นที่เราไม่ควรมองข้าม เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ การศึกษา และสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นปัญหาที่อยู่ใกล้ตัว ซึ่งที่ผ่านมาถือได้ว่าอัตราการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในตำบลดอนแก้วเป็นไปในทิศทางที่ดี โดย 50 เปอร์เซ็นต์ของคนในชุมชนล้วนมีส่วนร่วมในการทำงาน

เครื่องมือหนึ่งที่ทำให้เราสามารถผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้อย่างเข้มแข็งคือ การประชาสัมพันธ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสามารถสื่อสารออกไปให้ชาวบ้านรับรู้ และการสื่อสารนั้นต้องไม่เป็นการสื่อสารทางเดียว ซึ่ง

การสื่อสารของตำบลดอนแก้วจะเป็นการสื่อสารสองทาง เราจะไม่ยึดเยียดความคิดให้ชาวบ้านอย่างเดียว แต่จะ让她เป็นผู้เสนอเองด้วย เช่น โครงการตรวจหาสารพิษในเลือด เกษตรกร ซึ่งก็เป็นโครงการที่ชาวบ้านช่วยเสนอขึ้นมา ส่วนเราในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีหน้าที่สนับสนุนงบประมาณ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ นี้จะทำให้ชาวบ้านรู้จักหน้าที่ของตนเองมากขึ้น และร่วมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง แต่หากถามว่าเราต้องพัฒนาไปไกลจนถึงขั้นเปลี่ยนแปลงทุกอย่างเลยหรือไม่ คำตอบคือเราคงไม่หวังว่าจะต้องไปไกลถึงขนาดนั้น เพียงแต่เราแค่เปลี่ยนแปลงตัวเองให้ดีและ

ร่วมกันทำให้สังคมน่าอยู่ เพื่อทุกคนจะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในแง่ของการทำงานร่วมกับองค์กรอิสระ หลังจากตำบลดอนแก้วได้เข้าร่วมโครงการกับ สสส. ก็ส่งผลดีต่อท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะ สสส. เข้ามาช่วยกระตุ้นการทำงานของชุมชน ทำให้การทำงานเป็นแบบแผนมากขึ้น เช่น เข้ามาช่วยจัดระเบียบการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งบางครั้งเราอาจมองข้ามไปหรือมีวิธีการที่ยังไม่ดีพอ อีกทั้งช่วยเปิดโอกาสให้คนตำบลดอนแก้วได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากตำบลอื่นๆ เพื่อนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาตำบลของเราต่อไป

อุบล ชะไวทย์ณะวิชัย

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

‘พลเมือง’ คือผู้มีจิตสาธารณะ อยากช่วยเหลือผู้อื่น
เมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ อยากให้เขาพ้นทุกข์ โดยไม่ได้คิดถึงแต่
ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง

การเป็นพลเมืองที่ดีต้องมีความรับผิดชอบ รู้ว่าหน้าที่ของตน
คืออะไร มีระเบียบวินัย ยึดถือกติกาของชุมชน เพราะหากตนเองไม่มีวินัยเสียแล้ว
จะไปสร้างวินัยให้ส่วนรวมคงไม่ได้

เราต้องปลูกฝังความเป็นพลเมืองตั้งแต่วัยเด็ก ต้องสอนให้เขารับผิดชอบต่อ
ดูแลตัวเองได้ เริ่มตั้งแต่เรื่องเล็กๆ ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การเข้าแถวต่อคิว
หรือแม้กระทั่งการถอดรองเท้าหน้าห้องเรียน เมื่อเขาเติบโตขึ้นจะเป็นพลเมืองที่
มีคุณภาพ จะเห็นได้ว่าตำบลดอนแก้วของเรามุ่งเน้นในเรื่องเด็กและเยาวชน เรา
มีกลุ่มจิตอาสารุ่นเยาว์หลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็น อปพร.น้อย อสม.น้อย อย.น้อย
นักสืบสายน้ำ อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

พลังของคนตัวเล็กๆ เหล่านี้จะแปรเป็นพลังมหาศาลได้หากมีการรวม
ตัวกัน เริ่มจากหน่วยย่อยที่สุดคือครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น กระทั่งขยายไปสู่

คนตำบลดอนแก้วของเรากลัวพูด กล้าแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ มีการพัฒนา
 สิ่งนี้คือพื้นฐานสำคัญที่จะเป็นจุดเปลี่ยนประเทศไทย
 ยุคสมัยปัจจุบันประชาชนไม่ได้มองอเทঁท้าว เขาสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง
 โครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในตำบลดอนแก้วเกือบ 90 เปอร์เซ็นต์ล้วนมาจากประชาชน

ระดับภาคและระดับชาติ เพราะความเข้มแข็งย่อมเกิดขึ้นจากฐานราก การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปได้ด้วยความมั่นคงหากชุมชนมีพลังเข้มแข็ง ประเทศไม่ล่มจมอย่างแน่นอน

การปลูกจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ต้องทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน กิจกรรมใดๆ ก็ตามที่เขากำลังทำอยู่นั้นต้องทำด้วยใจรัก เมื่อเกิดความรักและความผูกพันก็จะเกิดความหวงแหน เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโดยอัตโนมัติ และเมื่อเขามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ เขาก็จะเกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จนั่นด้วย

รูปแบบการปกครองในอดีตนั้นทุกอย่างล้วนสั่งการลงมาจากข้างบน รัฐบาลเป็นผู้ให้มาโดยตลอด ขณะที่ท้องถิ่นต้องรอให้ส่วนกลางจัดสรรงบประมาณลงมาจึงจะดำเนินการ

ได้ แต่ชุมชนท้องถิ่นยุคใหม่ เราอาศัยทุนหรือศักยภาพในชุมชนที่มีอยู่เดิม ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องคุณภาพชีวิต ความปลอดภัย สุขภาพ การศึกษา ฯลฯ

ณ ปัจจุบัน ประชาชนจะไม่เป็นผู้ร้องขอ แต่จะเป็นผู้เสนอความคิดเห็นขึ้นมาเอง ทุกวันนี้ประชาชนเก่ง มีความรู้ สามารถเป็นวิทยากรท้องถิ่นได้ เท่านั้นยังไม่พอ เขายังยกระดับขึ้นมาเป็นนักวิชาการท้องถิ่นอีกด้วย สามารถเสนอโครงการเองได้

คนตำบลดอนแก้วของเรา กล้าพูด กล้าแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ มีการพัฒนา สิ่งนี้คือพื้นฐานสำคัญที่จะเป็นจุดเปลี่ยนประเทศไทย ยุคสมัยปัจจุบันประชาชนไม่ได้มองอเทঁท้าว เขาสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง โครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในตำบลดอนแก้วเกือบ 90 เปอร์เซ็นต์ล้วนมาจาก

ประชาชน มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ท้องถิ่นช่วยคิดให้

ทิศทางในอนาคต เรายังคงมองหาวิธีการที่จะกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนให้ได้มากที่สุด ในแต่ละหมู่บ้านต้องตั้งคณะทำงานขึ้นมา โดยท้องถิ่นจะจัดสรรงบประมาณลงไป ตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม จากนั้นก็เป็นหน้าที่ของเขาที่จะใช้จ่ายงบประมาณนั้นเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง

ก่อนที่จะไปถึงจุดนั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือต้องปลูกฝังเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต อย่าให้เกิดปัญหาทุจริตในชุมชน ซึ่ง ณ เวลานี้ตำบลดอนแก้วมีความเข้มแข็งอย่างมากในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน เงินทุกบาททุกสตางค์จะต้องลงไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง

บุญทิพย์ เมืองชื่อ

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านต่อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

‘พลเมือง’ คือประชาชนที่เป็นทุนทางสังคม เป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ที่ตำบลบ้านต่อมเราสร้างพลังของพลเมืองโดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม และมีแนวคิดในการจัดการตนเอง

อันดับแรกของการจัดการตนเองของชาวตำบลบ้านต่อมคือ การจัดการและพัฒนาศักยภาพภายในครอบครัวของตัวเองก่อน เพราะครอบครัวเป็นรากฐานสำคัญที่ต้องมีความเข้มแข็งและอบอุ่นจึงจะสามารถพัฒนาในระดับต่อไปได้

ด้านกลไกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เราจะใช้วิธีพบปะพูดคุย เพื่อให้ทุกคนได้บอกเล่าถึงปัญหาต่างๆ และช่วยกันเสนอแนวทางแก้ไข ซึ่งจุดนี้จะเน้นหนักในด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไม่ใช่เน้นเฉพาะเรื่องการอบรม เพราะหากอบรมอย่างเดียว ชาวบ้านก็ได้รับเพียงความรู้ แต่พวกเขาจะไม่มีโอกาสได้เสนอความคิดเห็น

ทั้งนี้ แนวทางการเรียนรู้ของตำบลบ้านต่อม ยังมีศูนย์พัฒนาครอบครัว

ประชาชนเป็นทุนทางสังคม เป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ที่ตำบลบ้านต่อมเราสร้างพลังของพลเมืองโดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม และมีแนวคิดในการจัดการตนเอง

ระดับตำบล ศูนย์เรียนรู้อาชีพ ศูนย์เรียนรู้สภาเด็กและเยาวชน สภาวัฒนธรรม และยังมีกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้ามารวมกลุ่มกันทำกิจกรรม ทั้งในด้านการฝึกอาชีพและการดูแลสุขภาพตนเอง ขณะนี้กิจกรรมล่าสุดของตำบลบ้านต่อมคือ โครงการงดเหล้าในงานศพ เพราะสถานการณ์ล่าสุดจังหวัดพะเยาถูกยกเป็นอันดับหนึ่งของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ชุมชนของเราจึงคิดกันว่าจะแก้ปัญหานี้ด้วยวิธีใด ซึ่งหลังจากผ่านการระดมความคิดโครงการนี้จึงเกิดขึ้นมา

ผลจากการรณรงค์งดเหล้าในงานศพ ทำให้ปัจจุบันสถานการณ์ของนักดื่มเริ่มเปลี่ยนไปในทางที่ดี สามารถเห็นผลในเชิงประจักษ์ ค่าใช้จ่ายในเรื่องแอลกอฮอล์ลดลง ซึ่งในอนาคตข้างหน้าเราจะพยายามทำให้

จำนวนการบริโภคลดลงไปเรื่อยๆ

โครงการดังกล่าวนอกจากจะเจาะจงไปที่งานศพแล้ว ยังนำไปใช้ในงานแข่งขันกีฬาของชาวบ้านอีกด้วย เพราะงานประเภทนี้มักจะมีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาเป็นส่วนประกอบ เช่น ใช้ในการปลูกเรือ อารมณ์ของกองเชียร์ ดังนั้นเราจึงจัดงานกีฬาต่อต้านสุราและยาเสพติด เพื่อกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนได้เห็นวิธีการทำงานของเรา

นอกจากนี้ เรายังมีโครงการด้านเศรษฐกิจชุมชน ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้าน มีกิจกรรมการลดปัญหาครอบครัวแตกแยก และกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมประเพณีแก่เด็กและเยาวชน ให้เด็กเหล่านี้หันกลับมาเรียนรู้ตนเอง รู้จักการวางตัวในการคบเพื่อนต่างเพศ การแต่งกายที่เหมาะสม ซึ่ง

จุดนี้จะเป็นการสร้างให้เยาวชนเข้าถึงและตระหนักถึงเรื่องเหล่านี้ได้มากที่สุด

นอกจากนี้ เรายังได้ทำงานร่วมกับ สสส. ซึ่งช่วยทำให้เรารู้จักการมองประเด็นปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขในหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นระดับเล็ก ๆ ตั้งแต่ปัญหาการดื่มแอลกอฮอล์ จนถึงประเด็นใหญ่ ๆ อย่างเรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชน

การร่วมกันแก้ปัญหาเหล่านี้จะเป็นการสร้างพลังให้คนและชุมชนมีความเข้มแข็ง ทุกคนต้องรู้ถึงหน้าที่ของตัวเองจึงจะสามารถใช้ช่วยกันปฏิรูปประเทศกันต่อไป เพราะความเข้มแข็งในภาพใหญ่ต้องเริ่มจากความเข้มแข็งในจุดเล็ก ๆ

สุพจน์ ขานะผูก

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลวังชัน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

‘พลเมือง’ คือพี่น้องประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ตลอดจนมีจิตใจอาสาพร้อมด้วยช่วยกันในการทำงานเพื่อส่วนรวม ซึ่งการสร้างพลังพลเมืองของตำบลวังชัน เราจะทำงานครอบคลุม

ทุกช่วงวัย ตั้งแต่วัยเด็ก เยาวชน วัยทำงาน ตลอดจนถึงผู้สูงอายุ

ยกตัวอย่างวัยเด็ก เราจะพัฒนาเขาโดยการจัดตั้งสถานเด็กและเยาวชน ให้เขามีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ห่างไกลจากอบายมุขต่างๆ และปลูกฝังให้เขากล้าคิด กล้าแสดงออก และมีจิตสาธารณะ เพื่อในวันข้างหน้าเด็ก ๆ เหล่านี้จะได้สานงานพัฒนาชุมชนต่อไป

ด้านกลไกการมีส่วนร่วมของคนในตำบลวังชัน เราจะเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชาวบ้านทำงานร่วมกัน ให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม และเรายังมีการจัดกิจกรรม ‘ลานคนวัง’ ซึ่งมีลักษณะเป็นถนนคนเดินให้ชาวบ้านนำสินค้าพื้นบ้านไปจำหน่าย มีกิจกรรมของเด็กและเยาวชนในการแสดงความสามารถบนเวที และมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อระดมความคิด

การพัฒนาที่จะยั่งยืนได้นั้น สิ่งสำคัญที่เราต้องตั้งคำถามคือ ทำอย่างไร ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด จะพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เขาเป็นคนดี และก้าวขึ้นมาเป็นกำลังสำคัญต่อไปอย่างไร

ของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อ
ให้เขาได้มีส่วนร่วม ช่วยคิด ช่วยทำ
จนเกิดทุนทางสังคม

ในเรื่องของแหล่งการเรียนรู้ เรา
มีโครงการ ‘ลานวัดลานบุญ’ เป็น
กิจกรรมที่ทำให้คนทุกช่วงวัยได้มีส่วน
ร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา
และยังมีแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการ
ภัยพิบัติที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นผลพวงจาก
การรับมือเหตุอุทกภัยครั้งใหญ่เมื่อ
ปลายปี 2554

ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์น้ำท่วม
ทุกคนในชุมชนช่วยเหลือกันและกัน
เป็นอย่างดี แต่ปัญหาที่ตามมาหลังน้ำ
ลดคือ ขยะกองใหญ่ที่ถูกพัดมาจากที่
ต่าง ๆ ชาวบ้านจึงระดมกำลังกันช่วย
กันเก็บกวาด และริเริ่มแนวคิดการตั้ง

ธนาคารขยะนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา
ซึ่งถือได้ว่าเป็นการพลิกวิกฤติให้เป็น
โอกาส

ทุกวันนี้ประชาชนมีการรวมตัว
กันทำกิจกรรมของกลุ่มตนเองกันมาก
ขึ้น เรามีกองทุนสวัสดิการชุมชนซึ่ง
เป็นกิจกรรมส่งเสริมให้ชาวบ้านนำ
เงินมาฝากเข้ากองทุน โดยทางองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นจะสบทบเงิน
ช่วยเหลือเข้าไป 100 เปอร์เซ็นต์ ซึ่ง
เงินส่วนนี้จะนำไปช่วยเหลือเพื่อน
สมาชิกในกองทุน เช่น กรณีสมาชิก
เจ็บป่วยจะได้รับค่ารักษาพยาบาล
เบื้องต้นวันละ 200 บาท แต่ไม่เกิน
10 วัน แต่หากเสียชีวิตจะได้เงินช่วย
เหลือ 2,000 บาท เป็นต้น

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในภาพ

รวมนั้น หากภายในท้องถิ่นสามารถ
พัฒนาและขับเคลื่อนทุกภาคส่วนไป
พร้อม ๆ กันได้ ก็จะมีส่งผลให้เกิดพลัง
ที่ยิ่งใหญ่ หรืออาจนำไปสู่การปฏิรูป
ประเทศต่อไปได้

การพัฒนาที่จะยั่งยืนได้นั้น สิ่ง
สำคัญที่เราต้องทำคือ ทำอย่างไรให้
คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มาก
ที่สุด จะส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ให้เข้มแข็ง
ต่อไปอย่างไร จะพัฒนาเด็กและ
เยาวชนให้เขาเป็นคนดี มีคุณภาพ
ห่างไกลจากอบายมุขได้จากวิธีไหน
และจะส่งเสริมอาชีพให้ทุกคนใน
หมู่บ้านเพื่อให้เขาเป็นทุนทางสังคม
ที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคตได้อย่างไร

จ.ส.อ.ปฏิพล จอมดวง

ปลัดเทศบาลตำบลวังชัน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

‘พลเมือง’ คือผู้ที่มีสิทธิ์ มีเสียง มีส่วนร่วมที่จะช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยตัดสินใจ และช่วยสร้างประโยชน์ ซึ่งการสร้างให้เกิดพลังของพลเมืองนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้อง กระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกันทำ

กิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เมื่อชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม พวกเขาจะรู้สึกได้ถึงความเป็นเจ้าของ จุดนี้เองที่จะทำให้เกิดพลังในการ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีใจที่จะเข้ามาทำงานให้สังคม เพื่อขับเคลื่อน การพัฒนาสิ่งต่างๆ ให้เจริญด้วยดี

กลไกการมีส่วนร่วมและการเสนอข้อคิดเห็นของชาวตำบลวังชัน เรา สามารถทำได้หลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการจัดเวทีประชาคมที่เรียกกันว่า ‘ลานคนวัง’ ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนกลางสำหรับการทำกิจกรรมของคนในตำบล ยกตัวอย่าง ในทุกๆ วันพฤหัสบดีสุดท้ายของเดือน ลานคนวังจะถูกจัดให้เป็นถนนคนเดิน หรือที่เรียกกันว่า ‘กาดคนวัง’ ภายในงานจะจัดกิจกรรมให้ชาวบ้านมาร่วมกัน ออกร้านจำหน่ายสินค้าด้านการเกษตร รวมถึงมีกิจกรรมการแสดงด้านประเพณี

พลังพลเมืองจะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่มจากการปฏิรูปตัวเองก่อน อย่างน้อยต้องรู้ว่า หน้าที่ของตัวเองคืออะไร และต้องมีวินัยในตัวเองด้วย เพราะสิ่งสำคัญในการปฏิรูป คือความมีวินัย

วัฒนธรรม เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชน
ได้แสดงความสามารถ

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมลานคนวัง
สัญจรที่เปิดโอกาสให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
ปลัดตำบล ได้มาพบปะชาวบ้าน
ทุกๆ เดือน วัตถุประสงค์เพื่อการรับฟัง
เสียงสะท้อนของชุมชนต่างๆ และ
เข้าไปขอความร่วมมือจากชาวบ้าน
ในการขับเคลื่อนพัฒนาตำบล

จุดแข็งอย่างหนึ่งของตำบล
วังชันคือ คนในตำบลมีน้ำใจต่อกัน
เห็นได้จากแหล่งการเรียนรู้ชมรม
ผู้สูงอายุกุลาอาสา คนในชมรมนี้จะ
เข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ต้องมีการ
ร้องขอ และยังมีแหล่งเรียนรู้ด้านเด็ก

และเยาวชน ด้านสิ่งแวดล้อมและ
สาธารณสุข ส่งผลให้คนในตำบลได้รับ
การดูแลจากแหล่งเรียนรู้เหล่านี้
ไปในตัว

หลังจากที่เราเข้าร่วมโครงการ
กับ สสส. ทำให้เรารู้จักตัวตนของตัวเอง
มากขึ้น เพียงแต่เราয়dingศักยภาพของ
ประชาชนออกมาได้ไม่เต็มที่ ซึ่ง สสส.
ก็จะเข้ามาช่วยเหลือในการจัดระบบ
และสร้างกระบวนการทำงาน

พลังพลเมืองจะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่ม
จากการปฏิรูปตัวเองก่อน อย่างน้อย
ต้องรู้ว่าหน้าที่ของตัวเองคืออะไร และ
ต้องมีวินัยในตัวเองด้วย เพราะสิ่ง
สำคัญในการปฏิรูปคือความมีวินัย

ซึ่งต้องกระตุ้นเตือนตั้งแต่วัยเด็กและ
เยาวชน เพื่อให้พวกเขาเป็นทรัพยากร
ในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

ในอนาคตข้างหน้า ตำบลของเรา
กำหนดทิศทางการพัฒนาเพื่อก้าว
สู่การเป็นท้องถิ่นก้าวหน้าอย่าง
ยั่งยืน พยายามพัฒนาให้เติบโตแบบ
ขั้นบันได ก่อนหน้านั้นคนวังชันไม่ได้รับ
โอกาสในการมีส่วนร่วมหรือจัดการ
ตนเองเท่าที่ควร เพราะฉะนั้นการจะ
พัฒนาให้ยั่งยืนเราต้องเน้นให้คนใน
ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วม
ในการพัฒนา

อภิสิทธิ์ จันทรโอภาส

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

‘พลเมือง’ คือประชาชนทุกคนที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนให้เกิดสิ่ง ๆ ต่างในชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง การจะสร้างพลังของพลเมืองเราต้องรับรู้ถึงปัญหาของพวกเขา ก่อน ต่อมาจึงกำหนดแผนเพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยใช้ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวขับเคลื่อน และใช้สื่อประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการกระจายข่าว รวมถึงสร้างเวทีระดมความคิดเพื่อปลูกจิตสำนึกในทุก ๆ เรื่อง

ในการรับฟังปัญหาของชาวบ้าน เราจะใช้รูปแบบการตั้งเวทีประชาคมหมู่บ้าน และเวทีอื่นๆ ตามศูนย์ผู้สูงอายุและตามกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ

ในแง่ของการทำงาน เราจะให้ชาวบ้านร่วมกันคิดโครงการเพื่อนำมาเสนอของบประมาณหรืออุปกรณ์ เพื่อให้โครงการเหล่านี้สามารถแก้ปัญหาในแต่ละด้านของชุมชน อย่างเช่นเรื่องสุขภาพ การศึกษา สาธารณสุข อาชีพ ทั้งนี้ การกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนให้เขามีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น จะช่วยให้เกิดความโปร่งใสในการใช้งบประมาณ เพราะประชาชนจะสามารถตรวจสอบการใช้จ่ายเงินขององค์กรท้องถิ่นได้

ต้องกระจายอำนาจให้ประชาชนอย่างเต็มรูปแบบ เพราะที่ผ่านมาอำนาจมักถูกยึดกุมไว้ที่ส่วนบน แต่ไม่ได้ตกมาถึงพี่น้องประชาชน และต้องยอมรับว่าความอ่อนแอของชาวบ้านเกิดจากนโยบายประชานิยมของรัฐเองด้วย

จุดแข็งของตำบลผาป้องอยู่ที่การตั้งกติการ่วมกันของทุกหมู่บ้าน เช่น การป้องกันปัญหายาเสพติด การป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกันภัยธรรมชาติ เรื่องเหล่านี้เราจะจัดการดูแลกันเองโดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทำงานร่วมกัน

จุดแข็งอีกประการหนึ่งของตำบลเราคือ เรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ซึ่งเราจัดการดูแลทรัพยากรเหล่านี้โดยให้ชาวบ้านเป็นคนดูแลกันเอง เช่น การบวชป่า การสร้างฝาย อีกทั้งยังมีการสร้างกติกาการห้ามตัดไม้ และมีกิจกรรมการปลูกป่าใน

พื้นที่ต้นน้ำ มีการอนุรักษ์พันธุ์ปลาธรรมชาติ

ผลจากการเข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ทำให้การพัฒนาพลังพลเมืองในตำบลผาป้องเกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เช่น การบริหารจัดการความต้องการในชุมชน การใช้ความสามารถของผู้นำตามธรรมชาติ

โดยมีการค้นหาภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน และนำมาถ่ายทอดให้ชาวบ้านคนอื่น ๆ ได้ศึกษาเรียนรู้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาเก่าแก่

การพัฒนาในอนาคต ตอนนี้อย่างไร เราจัดให้มีการพัฒนาอาชีพในด้านต่าง ๆ มีการฝึกอบรมและมีคนคอยดูแลติดตามประเมินผล นอกจากนี้เรา

ยังมีการสร้างรายได้และลดรายจ่ายให้คนในท้องถิ่น ให้เขาช่วยเหลือตนเองจัดการตนเองโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแกน ซึ่งเราต้องพัฒนาให้เต็มรูปแบบต่อไปเพื่อให้พวกเขาได้เป็นกำลังหลักในการพัฒนาท้องถิ่นในอนาคต

อีกประการคือ ต้องกระจายอำนาจให้ประชาชนอย่างเต็มรูปแบบ เพราะที่ผ่านมา อำนาจมักถูกยึดกุมไว้ที่ส่วนบน แต่ไม่ได้ตกมาถึงพี่น้องประชาชน และต้องยอมรับว่าความอ่อนแอของชาวบ้าน เกิดจากนโยบายประชานิยมของรัฐเองด้วย

สมชาย วงษ์จันทร์พงษ์

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

งานพัฒนาความเป็นพลเมืองที่เราทำอยู่นั้นได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งท้องถิ่น ท้องถิ่น และชุมชน ตำบลเมืองปอนมีการรวมตัวกันโดยใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อประสาน เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว เราจะไปแก้ปัญหากันตรงนั้น ทุกๆ เดือนเราจะมีประเพณีท้องถิ่นของแต่ละกลุ่มชน ทั้งชาวไทยใหญ่ กระเหรี่ยง มีทั้งนับถือพุทธ คริสต์ นับถือผีก็ยังมี แต่เราก็อยู่กันด้วยความถ้อยทีถ้อยอาศัย

ผมเป็นกำนันมาตั้งแต่ปี 2536 อยู่ในพื้นที่มาตลอด ความขัดแย้งไม่เคยมี เพราะเรามีแกนนำธรรมชาติ แกนนำทางศาสนา คอยไกล่เกลี่ย นี่คือสิ่งสำคัญ ส่วนวิธีการดึงคนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นเราอาศัยบุคลากรทั้งจากโรงเรียน คณะครู สถานื่อนามัย โรงพยาบาล ทหารในพื้นที่ ผ่านระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ทุกครั้งที่มีการประชุมสภาจะมีถ่ายทอดเทปบันทึกภาพให้ชาวบ้านได้รู้ว่า เราทำอะไรบ้าง ในรายการก็จะมีการให้ความรู้ด้านต่างๆ เช่น เรื่องสุขภาพ และการสร้างความเข้าใจในโครงการตำบลสุขภาวะของ สสส. ว่าโครงการนี้

สิ่งที่ผมยึดถือในการทำงานเพื่อชุมชน ผมบอกตั้งแต่แรกที่เข้ามารับตำแหน่งเลยว่า เป้าหมายสูงสุดต้องอยู่ที่ชาวบ้าน

จะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างไร ต้องการความร่วมมืออย่างไร มีงบประมาณเท่าไร มีหน่วยงานใดเกี่ยวข้องบ้าง และประโยชน์จะตกอยู่กับใคร

ทุกองค์กรในชุมชนเราทำงานไปพร้อมๆ กัน ทั้งโรงเรียน วัด อนามัย ท้องถิ่น แน่หนอนว่าในช่วงแรกนั้นอาจยังไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเท่าที่ควร แต่พอเราลงพื้นที่บ่อยขึ้นก็จะเกิดแกนนำคนใหม่ๆ มีคณะกรรมการของแต่ละหมู่บ้าน คณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการพัฒนา คณะกรรมการตรวจรับ ทำให้ชาวบ้านรู้ถึงกระบวนการทำงานและความโปร่งใส ส่วนจะเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร ทุกอย่างต้องจบที่การประชาคม ซึ่งจะมีการประเมินทุกปี

เครื่องมือสำคัญที่ทำให้ภาคีต่างๆ เหล่านี้เข้ามาร่วมกับเราคือการประชาสัมพันธ์ ทำให้คนรับรู้มาก

ขึ้น ซึ่งบางคนอยากรู้ว่า อบต.ทำอะไรบ้าง ตรงกับที่ชาวบ้านเคยเสนอไว้หรือไม่ งบประมาณกับงานหรือไม่ เราจะมีรายงานประจำปี เผยแพร่ลงในเว็บไซต์ ประชาชนทั่วไปก็สามารถดูได้

ส่วนอุปสรรคเรื่องของงบประมาณ ผมบอกกับชาวบ้านเสมอว่า อย่าเอาเงินเป็นตัวตั้ง ให้ยึดความสามัคคี ถ้าเราเอาเงินเป็นตัวตั้งแก้ปัญหาเท่าไรก็ไม่จบสิ้น บางแห่งได้งบประมาณแล้วซื้อหมดยุคอย่าง ผลสุดท้ายก็พัง ผมตีใจมากที่ชาวบ้านมีความคิดแบบนี้ได้ ไม่ต้องไปพึ่งใครไม่ทำลายต้นทุนที่เรามีอยู่

สำหรับคำว่าชุมชนเข้มแข็ง ผมยกตัวอย่างกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่ชาวบ้านเขาคิดกันเอง ทำกันเอง ตั้งแต่ทำมาไม่เคยขอเงินจาก อบต.เลย รวมกลุ่มกันเองประมาณ 26 คน วัตถุประสงค์ต่างๆ ก็ซื้อกันเอง มีการแบ่งหุ้น บางผลกำไร พอ

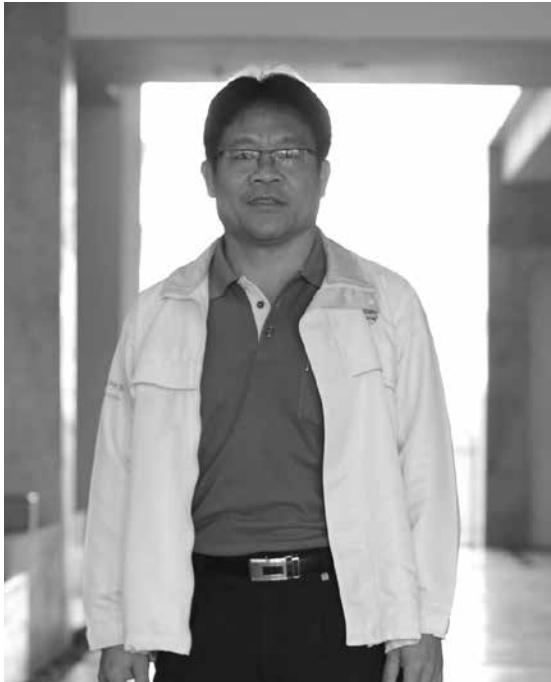
ผมไปถามว่าต้องการสิ่งใดเพิ่มเติม คำตอบที่ได้รับคือยังไม่จำเป็น ถ้าต้องการจะบอกเอง นี่คือการเข้มแข็งของชาวบ้านอย่างแท้จริง ไม่ต้องรอคำสั่งลงมาจากเบื้องบน ทุกคนตระหนักรู้ถึงความเป็นพลเมืองของตัวเอง

บทบาทของเราเพียงเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ส่วนทาง สสส. เองก็เข้ามาเสริม ช่วยจัดให้มีระบบระเบียบต่างๆ มากขึ้น ในอนาคตผมอยากให้ชุมชนเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ก้าวกระโดดที่สำคัญต้องอยู่ร่วมกับบนความแตกต่างทางวัฒนธรรมให้ได้ ต้องยิ่งเคารพซึ่งกันและกัน

สิ่งที่ผมยึดถือในการทำงานเพื่อชุมชน ผมบอกตั้งแต่แรกที่เข้ามารับตำแหน่งเลยว่า เป้าหมายสูงสุดต้องอยู่ที่ชาวบ้าน ผมเข้ามาเป็นคนรับใช้ ไม่ได้เข้ามาเป็นเจ้านาย ใครมีปัญหา มาได้ทุกเมื่อ

แดนชัย บุลมาก

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ในทุกเขตพื้นที่ ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล ประเทศ ล้วนมีพลเมืองเป็นกำลังสำคัญ แต่พลเมืองเหล่านี้จะมีพลังและศักยภาพแค่ไหนนั้นต้องขึ้นอยู่กับว่าได้รับการส่งเสริมมากน้อยเพียงใด

การจะบ่มเพาะพลังพลเมืองขึ้นมาได้ต้องเริ่มสร้างตั้งแต่วัยเด็กไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเราพยายามส่งเสริมปลูกฝังให้เขาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้มากที่สุดเท่าที่เขาจะรับได้

เครื่องมือสำคัญที่ อบต.โป่งงาม นำมาใช้ก็คือ ‘ศูนย์ประสานพลังแผ่นดินตำบลโป่งงาม’ ซึ่งเป็นกลไกในการสร้างการมีส่วนร่วม ศูนย์ประสานงานแห่งนี้ประกอบด้วย ‘เบญจภาคีทั้ง 5’ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ท้องที่ ท้องถิ่น และที่สำคัญที่สุดคือภาคประชาชน

ภายใต้การทำงานของศูนย์ฯ แห่งนี้จะมีการจัดประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละครั้ง โดยเน้นเป้าหมายหลัก 3 ประการคือ ทุกฝ่ายต้องมาร่วมคิดร่วมทำ และร่วมสร้าง ดังคำพระที่ว่า หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ สัมปยุตธรรม 7

ในอนาคต อบต.โป่งงาม มุ่งมั่นที่จะสร้างพลังคน สร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน
เริ่มตั้งแต่เด็กและเยาวชนไปจนถึงผู้หลักผู้ใหญ่ ให้ทุกฝ่ายได้มาร่วมคิด ร่วมทำ
และร่วมสร้าง เราเชื่อว่าแนวทางนี้จะเป็นพลังของการปฏิรูปประเทศได้

ถ้าเราหมั่นประชุมกัน ช่วยกันระดมพลังสมอง งานทุกอย่างก็จะเดินหน้าไปด้วยกัน

ร่วมคิด หมายถึง ทุกคนในที่ประชุมจะต้องมาระดมพลังสมอง เสนอแนวคิด แนวทาง ช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์ จนกระทั่งได้ข้อสรุปในการแก้ไขปัญห

ร่วมทำ หมายถึง หลังจากได้ข้อสรุปแล้ว ที่ประชุมจะมีมติมอบหมายให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ รับผิดชอบดำเนินการ โดยท้องถิ่นจะเป็นพี่เลี้ยงคอยให้การสนับสนุน ทั้งในด้านงบประมาณ ความรู้ เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์

ร่วมสร้าง หมายถึง การสร้างบรรทัดฐาน สร้างความยั่งยืนในเชิงแนวคิด เน้นให้ทุกคนรู้จักเสียสละ

สร้างการมีส่วนร่วม สร้างการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่ของตน

ตัวอย่างเช่น การสร้างถนน นอกจากจะมั่งบประมาณสนับสนุนจากท้องถิ่นแล้ว ชุมชนยังสามารถจัดการกันเองได้ ด้วยการระดมกำลังคนในชุมชนเข้ามาร่วมกันสร้าง ร่วมกันออกแรง จัดซื้อเฉพาะวัสดุก่อสร้างเท่าที่จำเป็น ซึ่งช่วยประหยัดงบประมาณไปได้มาก โดยเงินส่วนต่างที่เหลืออยู่นั้น ทางท้องถิ่นยังสามารถนำไปสนับสนุนในด้านอื่นต่อไปได้

นอกจากนั้น ในการบริหารจัดการงบประมาณ ท้องถิ่นก็เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่มาประชุมที่ศูนย์ฯ แห่งนี้ ได้ร่วมกันเสนอวิธีการบริหารจัดการว่า ทำอย่างไรจึงจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งโดยทั่วไป

แล้วท้องถิ่นจะต้องบริหารจัดการเองทั้งหมด แต่ที่ อบต.โป่งงาม เราจะชวนให้ชาวบ้านมาช่วยกันดูแลตรวจสอบ รวมถึงติดตามการปฏิบัติการของพนักงานอบต. เพื่อให้ท้องถิ่นสนองตอบความต้องการประชาชนอย่างเต็มที่ ไม่ถ้อยศถือศักดิ์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ศูนย์ประสานพลังแผ่นดิน ตำบลโป่งงาม คือกลไกขับเคลื่อนกิจกรรมทุกอย่างในตำบล

ในอนาคต อบต.โป่งงาม มุ่งมั่นที่จะสร้างพลังคน สร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน เริ่มตั้งแต่เด็กและเยาวชนไปจนถึงผู้หลักผู้ใหญ่ ให้ทุกฝ่ายได้มาร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมสร้าง เราเชื่อว่าแนวทางนี้จะเป็นพลังของการปฏิรูปประเทศได้

สุริยัน แพรสี

ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการแผนสุขภาวะชุมชน
และเครือข่ายภาคเหนือตอนบน (ล้านนา)

หัวใจของความสำเร็จในการพัฒนาคน
ต้องเริ่มจากการจัดการความรู้ ต้องสร้างเวที
การแลกเปลี่ยนความคิด ต้องสร้างโอกาส
สร้างเครื่องมือ ต้องมีข้อมูล และมีพื้นที่ให้ชาวบ้าน
ได้แสดงศักยภาพ เพราะบางคนมีความรู้อยู่กับตัว
แต่ไม่มีพื้นที่ให้แสดงออก

‘พลเมือง’ คือคนที่รู้ร้อนรู้หนาวกับปัญหาในทุกระดับ รู้ว่าปัญหานั้นเป็นส่วนหนึ่งในความรับผิดชอบของตัวเอง การสร้างพลังพลเมืองเราต้องทำให้ชาวบ้านเห็นปัญหาและประโยชน์ร่วมกัน สร้างให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งวิธีการที่จะปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมกัน อันดับแรกผู้นำต้องทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ต้องสร้างปรากฏการณ์ให้ชาวบ้านเห็นเป็นรูปธรรม และเชิญชวนพวกเขาเข้ามามีส่วนร่วม

กลไกการมีส่วนร่วมสามารถทำได้หลายวิธี ทั้งการพูดคุยกันซึ่งหน้า ภายใต้เวทีแลกเปลี่ยนความคิด และการประชาคมภายในหมู่บ้าน ซึ่งพลังการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนี้จะให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง และพลังเมืองเหล่านี้จะเป็น

ฐานรากในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง และพัฒนาประเทศชาติไปในทางที่ดีได้อย่างแน่นอน

ยกตัวอย่างการพัฒนาของตำบลดอนแก้ว จุดแข็งของคนที่นั่นคือ การมีผู้นำที่โปร่งใส มีความอดทนและมีวิสัยทัศน์ที่ดี ที่สำคัญอีกประการคือ ผู้นำยึดถือในหลักประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยของคนดอนแก้วจึงมีสูงมาก จุดนี้เองที่ทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ และทำให้เขาพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

ต่อมาคือการสร้างจิตอาสาในทุก ๆ แหล่งเรียนรู้ ซึ่งจิตอาสาเป็น 1 ใน 4 เสาหลักของการพัฒนาของตำบลดอนแก้ว 4 เสาหลักที่ว่านั้นก็ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานราชการ ประชาชน และอาสาสมัคร

นอกจากนี้ หัวใจของความสำเร็จในการพัฒนาคนก็ต้องเริ่มจากการจัดการความรู้ ต้องสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนความคิด ต้องสร้างโอกาสสร้างเครื่องมือ ต้องมีข้อมูล และมีพื้นที่ให้ชาวบ้านได้แสดงศักยภาพ เพราะบางคนมีความรู้อยู่กับตัว แต่

ไม่มีพื้นที่ให้แสดงออก ก็ไม่ทำให้เกิดการพัฒนาแต่อย่างใด

ในภาพรวมของเครือข่ายล้านนา นอกจากจะพัฒนาด้วยตัวเองแล้วยังมีแนวโน้มเข้มแข็งขึ้น เพราะรู้จักกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ เช่น ในเรื่องการจัดการความรู้ ก่อนหน้านี้ใครมีความรู้อยู่กับตัวก็เหมือนกับรู้คนเดียว ไม่สามารถถ่ายทอดให้ใครได้ แต่เมื่อเราจัดระบบการเรียนรู้ใหม่ อาศัยข้อมูลในเชิงวิชาการเป็นฐานมากขึ้น ทำให้สามารถใช้ทุนและศักยภาพในการขับเคลื่อนตำบลได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เช่น ประชาชนที่มีความรู้เรื่องสมุนไพร พัฒนาตัวเองให้สามารถเผยแพร่ความรู้ นั้นไปสู่ชาวบ้านโดยทั่วไปได้ ทำให้ภูมิปัญญานั้นเกิดถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่

อย่างไรก็ดี การพัฒนาพลังคนย่อมเป็นเรื่องธรรมดาที่ต้องพบอุปสรรค หากมองภาพกว้างส่วนมากจะมีอุปสรรคในเรื่องการเปลี่ยนแปลงผู้นำ โดยเฉพาะเมื่อผู้บริหารท้องถิ่นคนใหม่ได้รับเลือกตั้งเข้ามา มักไม่สานต่อโครงการเดิมที่มีอยู่แล้ว ทำให้

โครงการนั้นต้องสะดุดหยุดลง ไม่สามารถขับเคลื่อนงานได้ต่อ แต่นั่นก็เป็นการชี้วัดได้เช่นเดียวกันว่า หากพื้นที่ใดประสบปัญหาเช่นนี้ นั่นแปลว่าฐานของการพัฒนาถูกผูกติดอยู่กับตัวผู้นำ ไม่ได้ติดอยู่กับตัวของประชาชนเอง ฉะนั้นประชาชนเองจึงต้องมีความเข้มแข็งสามัคคี ต่อให้มีการเปลี่ยนผู้นำก็ครั้งก็ไม่ได้สร้างปัญหาแต่อย่างใด

แนวทางในการพัฒนาพลังคนให้ยั่งยืนนั้นต้องประกอบไปด้วย '5 นัก' คือ นักบริหาร นักสื่อสาร นักวิชาการ นักจัดการข้อมูล และนักประสานงาน รวมทั้งผลักดันโครงการที่มีอยู่ขณะนี้ให้เข้าไปอยู่ในรูปแบบของแผนงานระยะยาวให้ได้ เช่น บางโครงการต้องไม่จบแค่ 3 ปี แต่จะต้องอยู่รอดตลอดไป ต้องมีคนมาสานต่อ เพื่อสร้างประโยชน์และพัฒนาให้ถึงที่สุด

จักร์กรี วิชาจินดาเสติขร

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลจันทิมา
อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ อบต.จันทิมา ก่อนข้างมีความเป็นปึกแผ่น ถ้าเรามองในระดับการรวมกลุ่มของชาวบ้านจัดว่าอยู่ในระดับเข้มข้น ยกตัวอย่างกลุ่มอาชีพต่างๆ ในตำบลจันทิมาจะมีการรวมตัวของชาวบ้านหลายกลุ่ม แต่ละ

กลุ่มจะทำกิจกรรมตามความต้องการของตนเอง และภายในกลุ่มยังมีการกระจายอำนาจไปยังกลุ่มคนที่ยังไม่เข้มแข็ง พวกเขาชักชวนเพื่อนเข้ามารวมตัวกัน จึงขยายกลายเป็นเครือข่ายที่ใหญ่ขึ้น

ในฐานะผู้บริหารท้องถิ่น เราต้องการให้ประชาชนมีบทบาทต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากที่สุด ให้พวกเขาที่มีความคิดความอ่านเป็นของตัวเอง เราเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นของพวกเขา ฟังว่าพวกเขามีปัญหาอะไร เมื่อพวกเขานำเสนอปัญหาขึ้นมา ฝ่ายบริหารจะนำปัญหานั้นไปปรับปรุงแก้ไข

เราร่วมมือกับองค์กรภายนอก เช่น สสส. สำนัก 3 ซึ่งเข้ามายกระดับเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชน ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชุมชน ทุก

เราต้องการให้ประชาชนมีความคิดความอ่านเป็นของตัวเอง เราเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นของพวกเขา ฟังว่าพวกเขามีปัญหาอะไร เมื่อพวกเขานำเสนอปัญหาขึ้นมา ฝ่ายบริหารจะนำปัญหานั้นไปปรับปรุงแก้ไข

วันนี้กลุ่มกิจกรรมที่มีการรวมตัวกันนั้นเกิดจากความคิดความต้องการของพวกเขาเอง ซึ่งต่างจากเมื่อก่อน

การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ผมมองว่าหัวใจสำคัญคือการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีโอกาสได้คิดและได้ทำ เราในฐานะท้องถิ่นมีหน้าที่รับไปปฏิบัติหรือให้การสนับสนุนท้องถิ่นต้องให้ข้อมูลแก่ประชาชน ให้พวกเขามองเห็นถึงความเป็นไปได้ของชุมชนว่าจุดเด่นของเราคืออะไร ตรงนี้จะช่วยทำให้เขาารู้ข้อมูล เราแจ้งข่าวสารข้อมูลกับเขาว่าขอบเขตสิทธิ

ของเขาคืออะไร สร้างความเข้มแข็งให้เขา แล้วเขาก็จะไปชักจูงคนในชุมชนตั้งกลุ่มของเขาเอง ผมมองว่าตอนนี้ตำบลจันทิมาที่มีความเข้มแข็งขึ้นมาก ความเป็นตัวของตัวเองมาก

เชื่อใหม่ว่าบริษัทห้างร้านที่เข้ามาในพื้นที่โดยไม่สอดคล้องกับวิถีชุมชนจะถูกชาวบ้านต่อต้านออกจากชุมชน การเข้ามาประชาสัมพันธ์ของบริษัทเหล่านี้จึงค่อนข้างล้มเหลว เพราะชาวบ้านไม่เอาด้วย

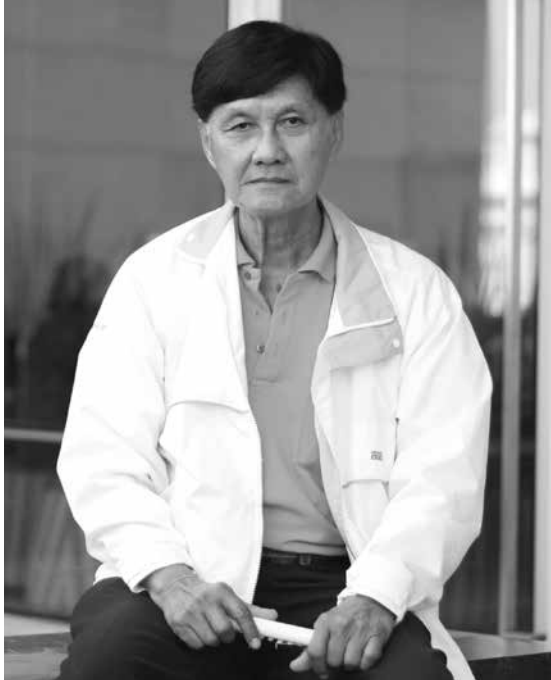
การเข้ามาของเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนน่าน้อยของ สสส. สำนัก 3

ผมมองว่าเป็นเรื่องที่ดีมาก เพราะมีคนนอกพื้นที่เข้ามาศึกษาตำบลของเรา ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทุกครั้งที่มีการแลกเปลี่ยนจะก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมา และถูกนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เรา

ต้องยอมรับว่าการเข้าร่วมโครงการตำบลน่าน้อย ทำให้ชาวบ้านได้รับข้อมูลมากขึ้น และเมื่อชาวบ้านเล็งเห็นประโยชน์ พวกเขาก็ตื่นตัวและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกมากขึ้น

สุชาติ แดงทองดี

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังหลุม
อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

โจทย์สำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในวันนี้คือ ทำอย่างไรให้พลเมืองมีความรับผิดชอบต่อชุมชน มีความคิดเป็นของตัวเอง เพราะที่ผ่านมาโครงสร้างอำนาจยังเป็นการสั่งการจากบนลงล่าง ทำให้คนส่วนใหญ่คิดว่าธุระไม่ใช่ เพราะเป็นหน้าที่ของรัฐจัดการให้หมด ดังนั้นจะอย่างไรให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดจิตสำนึกตรงนี้ คำตอบแรกก็คงหนีไม่พ้นการเริ่มต้นจากตัวเอง

ตัวอย่างง่าย ๆ เรื่องหนึ่งก็คือ สมมุติในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีเศษขยะอยู่กองหนึ่ง ถ้าเป็นพลเมืองที่ดีเขาจะเก็บไปทิ้งทันที เขาจะไม่คิดว่านี่คือหน้าที่ของเทศบาล ความเป็นพลเมืองที่ดีจึงมีลักษณะเช่นนี้

พื้นที่ของตำบลวังหลุมไม่ได้อยู่ในพื้นที่ชลประทาน ประชากรส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรม อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ปัญหาก็คือตำบลวังหลุมเกิดปัญหาภัยแล้ง ท้องถิ่นพยายามแก้ไขโดยนำประปาส่วนภูมิภาคเข้าไป แหล่งน้ำธรรมชาติก็มี

ทำอย่างไรให้พลเมืองมีความรับผิดชอบต่อชุมชน มีความคิดเป็นของตัวเอง
 เพราะที่ผ่านมาโครงสร้างอำนาจยังเป็นการสั่งการจากบนลงล่าง ทำให้คนส่วนใหญ่
 คิดว่ารัฐไม่ใช่ จะทำอย่างไรให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดจิตสำนึกตรงนี้
 คำตอบแรกก็คงหนีไม่พ้นการเริ่มต้นจากตัวเอง

ข้อจำกัด เพราะเกิดสภาวะแปรปรวนทางธรรมชาติ

ด้วยเหตุนี้ ตำบลวังหลุมจึงต้องสร้างฝายเก็บกักน้ำ เพราะชาวบ้านมองเห็นร่วมกันว่าเรื่องนี้ไม่ใช่ปัญหาของใครคนใดคนหนึ่ง สิ่งนี้จึงทำให้การบริหารจัดการแหล่งน้ำได้รับการประสานกันตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยแต่ละชุมชนจะประสานแจ้งข้อมูลกันเมื่อจะเปิดและปิดน้ำ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขัดแย้งกันกับคนแต่ละพื้นที่

อบต.วังหลุม จึงหยิบยกเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อเป็นแบบอย่างให้ชาวบ้านเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วม เพราะทุกคนเป็นเกษตรกรเหมือนกันหมดและจำเป็นต้องใช้น้ำ ชาวบ้านจึงตระหนักว่าสิ่งนี้มีผลต่อการหาอยู่หากินของเขา ขณะเดียวกัน ในฐานะองค์กรท้องถิ่นเราต้องให้ความรู้และแนะนำพืชที่ใช้น้ำน้อยสำหรับเป็นทางเลือก และทางออกในฤดูแล้ง

การเข้าร่วมโครงการเครือข่าย

ตำบลสุขภาวะทำให้ตำบลวังหลุมได้รับประโยชน์หลายด้าน แต่สิ่งที่ชาวบ้านได้รับอย่างเป็นทางการก็คือ งบประมาณจากภายนอกที่เพิ่มเข้ามาหนุนเสริมการพัฒนา เพราะองค์กรท้องถิ่นได้งบประมาณจากการเข้ามาของงบประมาณจากภายนอกจึงช่วยให้องค์กรท้องถิ่นทำงานได้ราบรื่นขึ้น

ณรงค์ศักดิ์ คำภูมิจิต

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลวังหลุม
อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

ถ้าพูดถึงนิยามความเป็นพลเมือง ผมมองว่าความรับผิดชอบต่อพื้นที่ที่ตนอยู่เป็นสิ่งสำคัญ หากไม่มีจิตสำนึกว่าพื้นที่หรือชุมชนเป็นบ้านของตนเสียแล้ว การทำประโยชน์ให้ชุมชนก็คงไม่เกิด จิตสำนึกความเป็นเจ้าของจึงสำคัญที่สุด ถ้าคุณไม่มีสำนึกความเป็นเจ้าของ คุณก็จะรอคอยผู้อื่นมาพัฒนาให้ การเป็นประชาชนในตำบลวังหลุม คุณไม่สามารถแบมือขอได้อย่างเดียว คุณต้องร่วมทำด้วย เพราะนี่คือบ้านของคุณ

ที่ตำบลวังหลุม เดิมที่เราดูแลเรื่องโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก แต่ที่ผ่านมา เราเริ่มมองเห็นแล้วว่าเรื่องโครงสร้างพื้นฐานมันไม่ใช่ปัจจัยสำคัญเท่าใดนัก สิ่งที่ต้องมาดูกันจริงจังก็คือเรื่องคุณภาพชีวิตและสุขภาวะ ซึ่งต้องทำให้เป็นนโยบาย ฉะนั้นการที่จะผลักดันให้เรื่องการพัฒนาสุขภาวะที่ดีเป็นนโยบายของ อบต. ก็ต้องให้ความสำคัญเรื่องคน

การพัฒนาคนต้องชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แล้วเขาจะสะท้อนปัญหาของเขาว่ามีปัญหาอะไร เขาจะเริ่มคิดเพื่อมาหาทางออกร่วมกัน

ผมมองว่า ‘ประชาคม’ เป็นคำศัพท์ที่นักวิชาการใช้ แต่ในความเป็นจริงชาวบ้านเขานั่งพูดคุยกันอยู่แล้ว
ไม่ว่างานบวช งานบุญ งานแต่ง มันคือพื้นที่ในการพูดคุยหรือวิพากษ์วิจารณ์ปัญหา
ผมคิดว่าจะประโยชน์หากเราฟังและนำมาใช้ โดยไม่ต้องยึดติดว่าจะเป็นการหรือไม่

ผมมองว่า ‘ประชาคม’ มันเป็นคำศัพท์ที่นักวิชาการใช้ แต่ในความเป็นจริงชาวบ้านเขานั่งพูดคุยกันถึงปัญหาอยู่แล้ว ทั้งในวงข้าวหรือในงานบุญต่าง ๆ ฉะนั้นผมมองว่ารูปแบบของประชาคมอาจไม่จำเป็นต้องเป็นทางการ

ในชุมชนชนบท ไม่ว่างานบวช งานบุญ งานแต่ง คือพื้นที่ในการพูดคุยหรือวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาในชุมชน ผมคิดว่าหากท้องถิ่นนำประเด็นที่เกิดจากพื้นที่ตรงนั้นมาผลักดันเป็นนโยบายก็จะตอบสนองได้ตรงกับปัญหา

สิ่งที่เราได้จากการพูดคุยของชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการ จะเป็นข้อมูลที่ตรงไปตรงมามากกว่าการจัดประชุมเป็นรูปแบบทางการ สังเกต

ได้ว่าเมื่อมีการจัดงานที่เป็นทางการ ชาวบ้านมักไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น แต่หากเป็นเวทีเล็กๆ เขาจะกล้าพูด แล้วเราจะนำเอาประเด็นจากตรงนั้นมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติได้

ในฐานะฝ่ายบริหาร เป้าหมายปลายทางของเราคือการพัฒนาคน ซึ่งก็คือการที่ปัญหาของคนคนหนึ่งได้รับการแก้ไข สิ่งที่เราจะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพก็คือการมอบอำนาจให้ประชาชน ให้เขามีอำนาจในการนำเสนอปัญหา ร่วมหาวิธีการแก้ปัญหา ไม่ใช่ว่าฝ่ายบริหารเป็นคนผูกขาดการแก้ปัญหาทั้งหมด การมอบอำนาจให้ประชาชนคือการที่ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างแท้จริงผ่านรูปแบบที่เป็นรูปธรรม

การที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งจะสามารถจัดการตนเองได้นั้น ผมมองว่าคนในชุมชนมีส่วนสำคัญ ถ้าเขาลำบากกว่านี้คือบ้านของเขาแล้ว เขารักบ้าน มันก็จะเกิดการร่วมกันแก้ไข ชุมชนจัดการตนเองคือประชาชนที่มีความตระหนักในสิทธิแล้วเข้ามาช่วยกัน ไม่ใช่ปล่อยให้ฝ่ายบริหารท้องถิ่นแก้ไขแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่มีการตรวจสอบ

ที่ตำบลวังหลุม เราพยายามสร้างจิตสำนึกของคน ที่ผ่านมานโยบายของภาครัฐเป็นไปในลักษณะจากบนลงล่าง ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน ณ วันนี้ต้องคิดใหม่ ต้องให้ชุมชนร่วมคิด ชุมชนจำเป็นต้องมีนักคิด กล้าที่จะนำเสนอปัญหา และกล้าที่จะวิจารณ์

ทองม้วน พันธุ์

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

การเป็นพลเมืองคือการมีจิตสำนึก มีสำนึกที่จะสร้างสิ่ง
ดีๆ ให้กับชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน เรา
มีพลเมืองเหล่านี้อยู่ในชุมชนของเราโดยตลอด ปัจจุบันการ
ปลูกจิตสำนึกเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสภาพแวดล้อมที่ต้องดิ้นรน

ทำมาหากิน ความเป็นพลเมืองอาจจะเจือจางหายไป

การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญในการสร้าง
ความเป็นพลเมือง ที่ตำบลสมอแข เราใช้วิธียกย่องบุคคลที่มีความเสียสละ
และผลักดันให้เขาเป็นแกนนำ ซึ่งคนเหล่านี้มักมีบุคลิกเฉพาะตัว เขาเป็นผู้นำ
ธรรมชาติ คนเหล่านี้มีความคิดเป็นของตัวเอง มีความแน่วแน่ มีอุดมการณ์ที่จะ
ทำสิ่งดีๆ ให้ชุมชนท้องถิ่น

สำหรับประชาชนทั่วไป หากมีผู้นำธรรมชาติในลักษณะที่กล่าวมานี้ เขาจะ
เกิดศรัทธาและเห็นคล้อย จากนั้นเขาก็พร้อมจะให้การสนับสนุน หากประเด็น
ที่ผู้นำตามธรรมชาตินำเสนอ นั้นสอดคล้องกับความต้องการของเขา เขาก็พร้อม
จะอาสามาช่วยกันทำงาน

ทุกวันนี้ประชาชนมีแนวคิดและรู้เท่าทันผู้ประกอบการหมดแล้ว ถ้าเมื่อไหร่ผู้บริหารเห็นแก่ตัว ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เขาสามารถตัดสินใจได้เองว่าผู้บริหารคนไหนไม่เข้าท่าแล้ว

ในฐานะผู้บริหารท้องถิ่น ดิฉันมองว่าการมอบอำนาจแก่ประชาชนมีความจำเป็นมาก เพราะชาวบ้านบางคนอาจมีความคิดดีๆ แต่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ หรืออาจจะติดขัดข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ ทางออกก็คือ การหาวิธีในการแก้ปัญหาซึ่งมีอยู่หลากหลายแนวทางมาก ตอนนี้องค์ินเปิดโลกทัศน์กว้างออกไปมาก และสามารถจัดการตัวเองได้ดีภายใต้ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่เป็นอยู่

ทุกวันนี้ประชาชนมีแนวคิดและรู้เท่าทันผู้ประกอบการหมดแล้ว สิ่งที่ประชาชนอยากเห็นก็คือความรับผิดชอบ

ของผู้บริหาร ถ้าเมื่อไหร่ผู้บริหารเห็นแก่ตัว ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เขาสามารถตัดสินใจได้เองว่าผู้บริหารคนไหนไม่เข้าท่าแล้ว แล้วเขาก็จะไม่เลือกเข้ามาเป็นผู้บริหารอีก

ชุมชนเข้มแข็งเป็นชุมชนที่สามารถจัดการตัวเองได้โดยบางครั้งบางคราวแทบไม่ต้องใช้งบประมาณเลย ชาวตำบลสมอแขดำเนินชีวิตตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง เรารู้จักตัวเอง รู้จักความเปลี่ยนแปลงของโลก เราสามารถนำพาชุมชนของเราให้ก้าวหน้าต่อไปได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก

จากการเข้าร่วมเครือข่ายตำบลสมอแขทำให้ตำบลสมอแขของเรามีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ ข้อมูลเหล่านี้สำคัญมาก เพราะทำให้ชุมชนรู้ว่าอะไรคือจุดอ่อนและจุดแข็งระหว่างที่เก็บข้อมูลประชาชนก็ได้รับประโยชน์ สิ่งนี้ทำให้พวกเขารู้จักตัวเอง

ไพโรจน์ เงินแจ้

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสมอโคน
อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

สังคมบ้านนอกโดยพื้นฐานอยู่กันแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความเป็นพลเมืองจึงหมายถึงการที่ทุกคนคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ กำหนดทิศทางของส่วนรวม โดยมีท้องถิ่นหรือ อบต. เป็นตัวประสานในการพัฒนาชุมชน

ในสังคมไทยปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะประชาชนรากหญ้า เพราะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ในขั้นตอนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น พี่น้องประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทุกระบวนการ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของทุกคน ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็น ท้องถิ่นจึงพยายามจะเป็นกระบอกเสียงในการช่วยกระจายข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็นการทำแผนแม่บท การแจ้งข่าวให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของชาวบ้านในกระบวนการพัฒนา ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้

ในอดีตชาวบ้านถูกชี้นำมาโดยตลอด แต่มาตอนหลัง อบต.สมอโคน เปิดเวทีให้พี่น้องเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เมื่อมีเวทีให้เขาได้พูด ได้ระบาย ก็เหมือนเขายกภูเขาออกจากอก เหมือนเขาอี๊ดอัดมานานที่ไม่มีโอกาสได้แสดงความคิด

เมื่อก่อนนั้นการพัฒนาเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ตาม ผู้มีอำนาจมีส่วนอย่างมากในการตัดสินใจ
หรือผูกขาดอำนาจไว้กับตัวเอง แต่การพัฒนาในยุคปัจจุบันจะประสบความสำเร็จได้
ก็ต่อเมื่อทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วม

เห็น แม้ประชาชนบางส่วนจะมีการศึกษาน้อย แต่พวกเขาก็มีความรู้ มีประสบการณ์ พอมีโอกาสแสดงความคิดเห็นก็จะทำให้ฝ่ายบริหารได้รับรู้ในสิ่งที่ไม่เคยได้ถูกนำเสนอ

การมอบอำนาจให้ประชาชนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะหากองค์กรท้องถิ่นไม่ทำเช่นนั้นก็จะไม่รู้ความคิดหรือข้อมูลพื้นฐานของชาวบ้าน เครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนจัดการตนเองคือการแสดงความคิดเห็น เพราะบางครั้งเราอาจละเลยความเห็นของเสียงส่วนน้อยที่มีคุณค่า การเปิดใจรับฟังเสียงเล็กเสียงน้อย

เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการบริหาร

เมื่อก่อนนั้นการพัฒนาเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ตาม ผู้มีอำนาจมีส่วนอย่างมากในการตัดสินใจหรือผูกขาดอำนาจไว้กับตัวเอง แต่การพัฒนาในยุคปัจจุบันจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วม ที่ตำบลสมอโคนจึงพยายามเชื่อมโยงทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมทำ ร่วมคิดในทุกกระบวนการ และร่วมรับผลประโยชน์ รวมถึงมีการประเมินผลว่าสิ่งที่เราทำกันมานั้นมันเกิดผลอย่างไร

การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายตำบลสุขภาวะ ทำให้ตำบลสมอโคนได้รับ

นวัตกรรมใหม่ๆ ในการบริหารจัดการ ทำให้เกิดเส้นทางใหม่ๆ ที่จะนำพาเราไปสู่สิ่งที่คาดหวังได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การเกษตร การดำรงชีวิต สุขภาพ สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนได้รับการถ่ายทอดอย่างเป็นกระบวนการ

ประเจตน์ หมื่นพันธ์

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาบัว
อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

เรียนตามความจริง การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในอดีตที่ผ่านมาเป็นเหมือนการขีดกรอบให้ชาวบ้านเป็นเพียงประชาชน ทำให้พวกเขาไม่รู้หน้าที่ของตัวเอง รอรับแต่การช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว แต่วันนี้ผมกล้าพูดได้ว่าชาวบ้านมีความเป็นพลเมืองขึ้นแล้ว พวกเขาเป็นพลเมืองที่รู้หน้าที่ของตนเอง ในกระบวนการพัฒนาชุมชนตำบลนาบัวชาวบ้านมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของพลเมืองในตำบลของเรา

เราสร้างความเป็นพลเมืองโดยเริ่มจากตัวผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางการอย่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. คนเหล่านี้ต้องมีความเป็นพลเมืองก่อน ขณะเดียวกัน เราก็มีผู้นำแบบไม่เป็นทางการ เช่น ประชาญ์ชาวบ้าน แกนนำกลุ่มต่างๆ ซึ่งพวกเขามีจิตใจที่อยากพัฒนาหมู่บ้านชุมชน พวกเขาพัฒนาคนเหล่านี้ขึ้นจนเป็นผู้ที่มีจิตอาสา เราพยายามรวบรวมคนเหล่านี้ให้ได้มากที่สุด

ในฐานะฝ่ายบริหาร ผมคิดว่าศักยภาพของชุมชนนาบัวมีความพร้อมอยู่แล้ว แต่ปัญหาคือโครงสร้างอำนาจ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ โดยเฉพาะงบประมาณ

เมื่อบริบทของแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน แต่สิ่งที่ออกมาจากภาครัฐกลับกำหนดมาแบบตายตัว บางครั้งทำให้เราไม่สามารถปฏิบัติได้ ทางออกก็คือ เราต้องคิดนอกกรอบ ถ้าสิ่งที่ทำนั้นเกิดประโยชน์แก่พี่น้องประชาชนก็ต้องทำ

ซึ่งมีกรอบในการใช้จ่ายที่บีบรัด ไม่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เมื่อบริบทของแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน แต่สิ่งที่ออกมาจากภาครัฐกลับกำหนดมาแบบตายตัว บางครั้งทำให้เราไม่สามารถปฏิบัติได้ ทางออกก็คือ เราต้องคิดนอกกรอบ

ปัจจุบันมีผู้นำและผู้บริหารในพื้นที่ใกล้เคียงกันและมีความคิดไปในทิศทางเดียวกันมารวมตัวกันจับกลุ่มพูดคุย หาวิธีการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง พวกเรามีข้อตกลงกันว่า หากจะทำเรื่องนอกกรอบก็ต้องทำให้เหมือนกัน พูดตรง ๆ อะไรจะเกิดก็ต้องเกิด ถ้าสิ่งที่ทำนั้นเกิดประโยชน์

แก่พี่น้องประชาชนก็ต้องทำ เพียงแต่อย่าทำในสิ่งที่เลยเถิดจนเกินกรอบ

หากจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ชาวบ้านต้องกล้าเสนอปัญหา กล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์ โดยท้องถิ่นต้องสร้างบรรยากาศให้เขากล้าคิด กล้าพูด พูดได้ทุกเรื่อง แม้ว่าเขาจะพูดผิดก็ต้องปล่อย ตำบลนาบัวของเรามีเวทีวิชาการชาวบ้าน ซึ่งจัดมา 17 ปี แล้ว โดยให้ชาวบ้านขึ้นมาเสนอว่า หมู่บ้านมีผลงานอะไร และสุดท้ายเขาจะพูดถึงความต้องการของหมู่บ้านว่า ต้องการพัฒนาในเรื่องใด

ถามว่าประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมจากการเข้าร่วมเครือข่ายตำบล

สุขภาวะคืออะไร สิ่งที่เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือก็คือ คนอย่างผู้เฒ่าผู้แก่ หรือเยาวชนที่พูดไม่เป็น นำเสนอไม่เป็น ตอนนี้พวกเขาสามารถสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ของเขาได้อย่างคล่องแคล่ว จากชาวบ้านธรรมดาที่จับไม้ค้แล้วขาลั่น

การเข้ามาของโครงการเครือข่ายตำบลสุขภาวะ ทำให้พวกเขาได้รับการฝึกฝนจนคล่องแคล่ว ต้องเข้าใจก่อนว่า คนเหล่านี้เขาเป็นนักปฏิบัติไม่เคยมีทักษะการพูด แต่ระยะหลังมานี้พวกเขาสามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ออกมาเป็นคำพูด จนเห็นภาพเป็นรูปธรรม

ปัญญา ชาติวิริยะ

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโมโกร
อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

ตำบลโมโกรมีทั้งคนไทยพื้นราบ กะเหรี่ยง ม้ง เพราะฉะนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเราต้องเข้าใจว่า ในชุมชนของเรามีวัฒนธรรมที่หลากหลาย การฟังเสียงของชาวบ้านว่าเขาต้องการอะไรเป็นสิ่งสำคัญ โดยท้องถิ่นไม่ได้ไป

กำหนดหรือครอบงำ แต่ให้ชาวบ้านเสนอมา

ในฐานะฝ่ายบริหาร การใช้งบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ไม่ได้หมายความว่านายก อบต. มีอำนาจตัดสินใจทุกอย่างในกิจกรรมของชุมชน แต่จะมีการการประชุมหมู่บ้านเพื่อฟังเสียงสะท้อนรอบด้านว่าอะไรที่จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ประโยชน์นี้จะครอบคลุมผู้คนที่มีความหลากหลายในตำบลโมโกร

สำหรับตำบลของเรา ผมให้ความสำคัญเรื่องการศึกษา งบประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ของตำบลโมโกรถูกใช้ไปในเรื่องการศึกษา ซึ่งเป็นการมอบอำนาจให้ประชาชนตั้งแต่เด็ก การศึกษาคือจุดอ่อนของชุมชนโมโกรมาแสนนาน ที่ผ่านมาท้องถิ่นหรือส่วนราชการไม่ค่อยเปิดโอกาสทางการศึกษาให้ชาวบ้าน ภาครัฐ

**ผมเกิดปี 2517 ซึ่งเป็นคนรุ่นแรกที่จบปริญญาตรี คนที่อายุมากกว่าผม
ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ ความหวังของชุมชนโมโกรจึงตกที่คนรุ่นใหม่ เราจึงต้องเน้น
ความสำคัญกับการศึกษา การศึกษาจะทำให้ชุมชนพึ่งพาอาศัยตนเอง
จะรอแต่ภาครัฐหรือหน่วยงานราชการไม่ได้**

ทำเพียงแค่นำสิ่งของมาให้ ซึ่งไม่ตรง
ความต้องการ ภาครัฐภาคราชการให้
โดยที่ไม่ถามว่าชุมชนต้องการอะไร

หากประเมินเรื่องการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อนำเสนอปัญหา รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ของชาวบ้าน ตำบลโมโกร ผมคิดว่าอาจยังน้อยอยู่ เปรอร์เซ็นต์การจบการศึกษา ก็ถือว่าน้อย ผมเกิดปี 2517 ซึ่งเป็นคนรุ่นแรกที่จบปริญญาตรี คนที่อายุมากกว่าผมส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ ความหวังของชุมชนโมโกรจึงตกที่คนรุ่นใหม่ เป็นเหตุให้ชุมชนโมโกรต้องเน้นความสำคัญกับการศึกษา

หลังจากที่ อบต.โมโกร ก่อตั้งโรงเรียนขึ้นมาในชุมชน ผลที่ตามมาคือค่านิยมของผู้ปกครองเปลี่ยนไป แต่เดิมที่ผู้ปกครองไม่นิยมส่งลูกไปเรียน แต่วันนี้นิยมส่งลูกเข้าเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะชาวม้ง ท้องถิ่นเราพยายามชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่มีการศึกษา ทุกอย่างจะไม่พัฒนา ปัจจุบันผู้ปกครองจึงส่งลูกเข้าโรงเรียนเพิ่มขึ้น 100-200 เปรอร์เซ็นต์

ชุมชนเข้มแข็งคือชุมชนที่พึ่งพาอาศัยตนเอง จะรอแต่ภาครัฐหรือหน่วยงานราชการไม่ได้ ที่ตำบลโมโกรจึงมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่ง พวกเขาพร้อมตัว

กันตั้งกลุ่มสตรีเพื่อสิ่งแวดล้อม เป้าหมายของกลุ่มมุ่งไปที่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน จากการทำงานมา 4-5 ปี ปัจจุบันกลุ่มนี้ก็ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ตัวชี้วัดคือหน่วยงานต่างๆ เริ่มเห็นความสำคัญของกลุ่ม โดยที่ไม่มีงบประมาณจากที่อื่นเลย แต่ ณ วันนี้มีคนนำเงินงบประมาณเข้ามาให้ เพราะเห็นถึงความตั้งใจของกลุ่ม นี้คือตัวอย่างความเข้มแข็งของชุมชน

ศักดา กัมเกิด

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแร่
อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท

การทำอะไรก็แล้วแต่จะต้องมีผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ประสานงานกัน รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากพี่น้องประชาชนในพื้นที่ว่าเขาต้องการอะไร โดยที่ผู้นำต้องไม่ไปคิดแทนหรือทำแทนชาวบ้านทั้งหมด แล้วเราจะนำปัญหานั้นมาพูดคุยกันว่าท้องถิ่นของเราต้องการอะไร ทั้งเรื่องโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาคุณภาพชีวิต เราทุกฝ่ายต้องมานั่งพูดคุยเพื่อหาแนวทางการพัฒนาในทิศทางเดียวกัน

ข้อมูลพื้นฐานของตำบลเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการบริหารจัดการ ผมในฐานะผู้บริหารที่มีโอกาสได้ไปประชุม ได้ไปเปิดโลกทัศน์ และเปลี่ยนเรียนรู้กับตำบลต่างๆ เมื่อกลับมายังพื้นที่ของตนเองก็ต้องมีการถ่ายทอดความรู้ให้คนใน

**‘การวิจัยชุมชน’ เป็นการนำเอาหลักวิชาการมาใช้ศึกษา
สภาพปัญหาของชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนรู้จักต้นทุนของตัวเอง
เมื่อรู้ต้นทุนของตัวเองแล้ว เราจึงรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่เหมาะสมกับเรา
อะไรที่ไม่เหมาะสมกับเรา แล้วก็มุ่งหน้าพัฒนาไปในทิศทางนั้น**

ชุมชนพึง เพื่อให้เขารับรู้สาเหตุการณ
ข้างนอกเป็นอย่างไร อีกช่องทางหนึ่ง
เราก็อาศัยหอกระจายข่าว ซึ่งเป็น
เหมือนแหล่งกระจายความรู้จากโลก
ภายนอกไปสู่ระดับหมู่บ้านชุมชน

ในความคิดเห็นของผม ชุมชน
เข้มแข็งก็คือ ชุมชนที่รู้จักช่วยเหลือ
ตนเอง พึ่งพาตัวเอง เป็นชุมชนที่มีการ
ปรึกษาหารือกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

เมื่อก่อนชุมชนบ่อแร่ค่อนข้างต่างคน
ต่างอยู่ แต่หลังจากเข้าร่วมเป็นเครือ
ข่ายตำบลสุขภาวะทำให้ชาวบ้านรู้จัก
การรวมกลุ่ม เพราะเห็นแล้วว่าพลัง
พลเมืองมีส่วนสำคัญแค่ไหนในการ
พัฒนา ผลจากการรวมตัวยังทำให้
เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสาร เกิดการ
ประสานงานระหว่างท้องถิ่นกับชาวบ้าน
สะดวกขึ้น

อีกสิ่งที่สำคัญและเป็นเครื่อง
มือที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนคือ
เครื่องมือที่เรียกว่า ‘การวิจัยชุมชน’
ซึ่งเป็นการนำเอาหลักวิชาการมาใช้
ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนท้องถิ่น
ทำให้ชุมชนรู้จักต้นทุนของตัวเอง
เมื่อรู้ต้นทุนของตัวเองแล้ว เราจึง
รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่เหมาะสมกับเรา
แล้วก็มุ่งหน้าพัฒนาไปในทิศทางนั้น

บรรจบ ชัยวัฒนา

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ผมในฐานะผู้บริหารท้องถิ่นมีความเชื่อมั่นว่า
ต่อไปในภายภาคหน้าไม่ว่าประเทศไทยจะประสบ
วิกฤติร้ายแรงแค่ไหน หากคนในชุมชนมีความ
ตื่นตัว รัฐบาลดีชอบต่อหน้าที่ และมีจิตสำนึกของ
พลเมืองที่ดี ชุมชนท้องถิ่นของเราก็จะอยู่รอดได้

ยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาของตำบลแม่หล่าย ตั้งอยู่
บน 6 ฐานคิด คือ หนึ่ง-การยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล สอง-การ
เสริมสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย สาม-การมีส่วนร่วม
ของภาคประชาชน สี่-การนำยุทธศาสตร์มาสู่ภาคปฏิบัติอย่าง
เป็นรูปธรรม ห้า-การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐาน
ในการขับเคลื่อนทุกกิจกรรม และหก-การดำเนินการในเชิงรุก ภายใต้หลักของ
การเข้าใจ เข้าถึง และเป็นที่ยิ่งให้กับชุมชนได้

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนงานพัฒนาของตำบลแม่หล่ายจะเดินหน้าไป
ไม่ได้เลย หากไม่ได้รับความร่วมมือจากทั้ง 4 ภาคี คือ ท้องถิ่น ท้องที่ ชุมชน
และภาคีเครือข่าย ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และหน่วยงานภายนอก ซึ่ง
ทั้ง 4 ภาคีเหล่านี้ต้องเดินหน้าไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ‘พลังพลเมือง’
ซึ่งถือเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของเราให้เป็นตำบลน่าอยู่ ซึ่ง
ทางเทศบาลตำบลแม่หล่ายตระหนักถึงความสำคัญในจุดนี้ โดยพยายามส่งเสริม

ให้คนในชุมชนตั้งศักยภาพของตนเอง ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จุดแข็งของตำบลแม่หล่ายคือ เรามีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ไม่ว่าจะ เป็นทุนทางภูมิปัญญา ทุนทาง บุคลากร และทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ ในท้องถิ่น ซึ่งโจทย์ที่ท้าทายมีอยู่ว่า เราจะพัฒนาทุนที่มีอยู่นี้ให้เกิดดอก ออกผลได้อย่างไร คำตอบก็คือ ต้องให้ ชาวบ้านลงมือทำด้วยตนเอง ภายใต้ หลักคิดที่ว่า ‘สืบสานภูมิปัญญา พึ่งพาตน ขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่นสู่ ตำบลสุขภาวะ’

ที่ผ่านมาเรามีการจัดกิจกรรม ประกวด ‘หมู่บ้านน่าอยู่’ อย่างต่อ เนื่องมาตั้งแต่ปี 2548-2552 ซึ่ง กิจกรรมเหล่านี้เองที่ทำให้เกิดการ บ่มเพาะแกนนำระดับหมู่บ้าน และ แต่ละหมู่บ้านก็มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ของตนเองขึ้นมา อันเป็นจุดเริ่มต้น ของการรวมกลุ่มการทำงานของคนใน ชุมชนเอง แหล่งเรียนรู้เหล่านี้จึง เปรียบเสมือนห้องเรียนชุมชน ทำให้

ชาวบ้านได้เรียนรู้จากประสบการณ์ จริง จนเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพ ของตนเองในที่สุด

บทบาทขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้การ สนับสนุน ส่วนการดำเนินกิจกรรม ทั้งหมดเป็นหน้าที่ของภาคประชาชน ซึ่งที่ผ่านมภาคประชาชนได้แสดง ให้เห็นแล้วว่า พวกเขาสามารถต่อยอด และพัฒนากิจกรรมของตนเองได้ ทั้ง ยังสามารถยกระดับขึ้นมาเป็นแหล่ง เรียนรู้ต้นแบบให้กับตำบลต่าง ๆ เข้า มาศึกษาดูงานได้

กิจกรรมส่วนใหญ่ของตำบล แม่หล่ายจะเน้นหนักในเรื่องการดูแล สุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดย เฉพาะการดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจาก ในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่หล่ายมี ผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก เราจึงพยายาม สร้างโอกาสในการพบปะพูดคุย แลก เปลี่ยนเรียนรู้ ฟื้นฟูสุขภาพ และร่วม กิจกรรมตามความสนใจ รวมถึงมีการ ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุเพื่อสร้างรายได้

และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

นับจากอดีตสู่ปัจจุบัน เรา สามารถพูดได้ว่า ตำบลแม่หล่ายเกิด ความเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีเกิน กว่าที่คาด อย่างน้อยที่สุดชุมชนวันนี้ ก็เกิดความตื่นตัวในความเป็นพลเมือง มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้น

ตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมคือ เมื่อปี 2555 ตำบลแม่หล่ายมีแหล่งเรียนรู้ 22 แหล่ง แต่มาถึงวันนี้เราสามารถ พัฒนาและขยายแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ เพิ่มขึ้นเป็น 47 แหล่ง หรือเกินกว่า 100 เปอร์เซ็นต์ สิ่งนี้สะท้อนได้อย่าง ชัดเจนว่า ภาคประชาชนมีความตื่นตัว มากแค่ไหน

ด้วยศักยภาพของประชาชนเช่น นี้ ผมในฐานะผู้บริหารท้องถิ่นจึงมี ความเชื่อมั่นว่า ต่อไปในภายภาคหน้า ไม่ว่าจะประเทศไทยจะประสบวิกฤติ ร้ายแรงแค่ไหน หากคนในชุมชนมีความ ตื่นตัว รับผิดชอบต่อหน้าที่ และมี จิตสำนึกของพลเมืองที่ดี ชุมชนท้องถิ่น ของเราก็จะอยู่รอดได้

สุเทพ สุমনทกุล

รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

สังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถ้าชุมชนปรับตัวเองไม่ทัน ชุมชนไม่จัดการตนเองก็อาจทำให้ชุมชนหลงทิศ ถ้าชุมชนหลงทิศปัญหาสังคมก็จะตามมา โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นลูกรุ่นหลานจะหลงทิศทางไปมาก

การที่ชุมชนหนึ่งจะมีเข้มแข็งได้ต้องประกอบไปด้วย 4 มิติ คือ กาย จิต ปัญญา และสังคม โดยองค์กรท้องถิ่นต้องฝึกคนให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ เช่น การน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เพื่อให้ชุมชนเกิดความยั่งยืน

การสร้างชุมชนท้องถิ่นให้เป็นตำบลน่าอยู่น่าอาศัยต้องประกอบด้วยหลายภาคี โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นภาคีหลัก มีภาคประชาชน และมีหน่วยงานภายนอกมาร่วมมือกัน สิ่งเหล่านี้สามารถทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำให้ชาวบ้านมองเห็นว่าหากชุมชนมีความเข้มแข็งมันจะพัฒนาไปได้อีกไกล

การรวมกลุ่มกันของชาวบ้านก็เป็นสิ่งจำเป็น เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่ม

ถามว่าก่อนหน้านี้ชุมชนแม่หล่ายอยู่กันอย่างไร ถ้าพูดแบบเข้าใจได้ง่ายๆ ก็อยู่กันตามประสาชาวบ้าน แต่ปัจจุบันชาวบ้านได้นำหลักวิชาการไปผสมผสาน ในสิ่งที่เขาทำอยู่ ชุมชนวันนี้มีความเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดูอย่างเห็นได้ชัด

เศรษฐกิจชุมชน กลุ่มสวัสดิการ โดยเฉพาะในด้านสังคมเราพยายามที่จะจัดระเบียบสังคมให้มีกติการ่วมกัน ซึ่งตำบลแม่หล่ายให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุ เพราะสังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การที่ประชาชนสามารถพึ่งพาตัวเองได้และมีการเกื้อกูล ผู้สูงอายุ ก็จะได้รับดูแลที่ดี เกิดเป็นสังคมสวัสดิการ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความยั่งยืน และเกิดกระบวนการที่ทำให้ประชาชนหันมาดูแลตัวเองทั้งเรื่องเศรษฐกิจและสังคม

โครงการตำบลสุขภาวะของ สสส. สำนัก 3 ซึ่งเป็นหน่วยงาน

ภายนอกที่เข้ามาเติมเต็มในสิ่งที่ชุมชนขาด และทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชน โดยชาวบ้านมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันมากขึ้น และการแลกเปลี่ยนกันในลักษณะนี้จะทำให้สังคมเปิดกว้างมากขึ้น ทำให้พวกเขาได้สามัคคีกันยิ่งขึ้น

นวัตกรรมที่ตำบลแม่หล่ายได้รับจากการเข้าร่วมโครงการตำบลสุขภาวะคือ ความสามารถในการจัดการตนเองได้ในแต่ละหมู่บ้าน เช่น เมื่อเกิดโรคไข้เลือดออกระบาด ชาวบ้านจะช่วยกันหามาตรการในการป้องกัน และรักษา รวมถึงมีการผลิตนวัตกรรม

ใหม่ๆ ในการดูแลสุขภาพขึ้นมาอย่างหลากหลาย มีอาสาสมัครเข้ามาดูแลด้านต่างๆ ทั้งในเรื่องอาหารการกิน การเกษตร ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ชุมชนได้เรียนรู้และซึมซับ

ถามว่าก่อนหน้านี้ชุมชนแม่หล่ายอยู่กันอย่างไร ถ้าพูดแบบเข้าใจได้ง่ายๆ ก็อยู่กันตามประสาชาวบ้าน แต่ปัจจุบันชาวบ้านได้นำหลักวิชาการไปผสมผสานในสิ่งที่เขาทำอยู่ เช่น การผลิตปุ๋ยไว้ใช้เอง การเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต การทำการตลาด ซึ่งชุมชนวันนี้มีความเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีอย่างเห็นได้ชัด

ธาดา อำพันธ์

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอุทัยเก่า
อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี

ตำบลอุทัยเก่าไม่ได้เป็นของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นของทุกคน ตำบลอุทัยเก่าไม่ได้เป็นของนายกฯ หรือกำนัน ทุกคนที่เกิดในตำบลอุทัยเก่าล้วนเป็นเจ้าของ ฉะนั้นทุกคนต้อง

ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแสดงออก ร่วมกันนำเสนอ แล้วช่วยกันพัฒนาให้ตำบลเราอยู่ดีมีสุข ให้คนมีงานทำ ให้คนมีการศึกษา นี่คือหน้าที่ของทุกคน

ตำบลอุทัยเก่ามีเวทีที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคิดหาหนทางพัฒนาชุมชน คือเวทีที่เรียกว่า ‘สภากาแฟ’ เป็นเวทีประชุมประจำเดือน ซึ่งเป็นที่มาของการจัดทำข้อบัญญัติตำบล ทุกคนในชุมชนจะมีส่วนร่วม ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำหรือปราชญ์ชาวบ้าน ทุกคนสามารถนำเสนอแผนว่าปีนี้หรือปีหน้าเราจะทำอะไร ทุกคนแสดงออกได้หมด

ความเป็นพลเมืองจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากท้องถิ่นไม่สร้างเวทีให้เขาแสดงออก เมื่อท้องถิ่นให้โอกาส เขาจะเกิดความภาคภูมิใจ ใครเก่งเรื่องไหนเขาจะแสดงออกเรื่องนั้น ทำให้การพัฒนาไม่มีมิติที่หลากหลาย

**ตำบลอุทัยเก่าไม่ได้เป็นของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นของทุกคน ตำบลอุทัยเก่า
ไม่ได้เป็นของนายกฯ หรือกำนัน ทุกคนที่เกิดที่นี่ล้วนเป็นเจ้าของ
ฉะนั้นทุกคนต้องร่วมกันพัฒนาให้ตำบลของเราอยู่ดีมีสุข**

การบริหารชุมชนจะต้องเข้าถึง ปัญหาชุมชนอย่างแท้จริง ไม่ใช่ว่า ท้องถิ่นกับท้องที่มานั่งคุยกันแล้วร่าง ข้อบัญญัติกันขึ้นมาเอง เพราะยังมีความคิดเห็นที่หลากหลายจากกลุ่มคนต่างๆ ในชุมชน ซึ่งเขาไม่มีโอกาสได้เข้ามาแสดงออก ท้องถิ่นจึงต้องเดินออกไปหา ไปสร้างเวทีในชุมชน จึงจะได้ความคิดเห็นที่หลากหลาย เพราะการพัฒนาที่ผ่านมาเรามีแต่ ถนน ไฟฟ้า ประปา มีแต่โครงสร้างพื้นฐาน แต่คุณภาพชีวิตของคนไม่เคยถูกพูดถึง ความยากจนที่อยู่ในชีวิต พวกเขาไม่ได้ถูกพูดถึง

นอกจากนี้ ตำบลอุทัยเก่ายังมี

เวทีอื่นๆ เช่น ศูนย์คอมมูนิตี เซ็นเตอร์ หรือ ‘ศาลาสร้างสุข’ ซึ่งทุกคนสามารถเข้ามาแสดงความคิดเห็น เป็นศูนย์ที่เราสร้างไว้ให้คนมาเขียนขึ้นป้ายว่า อยากทำอะไรหรือต้องการพัฒนาแก้ปัญหาเรื่องอะไร แล้วจัดตั้งกลุ่มกันขึ้นมา โดยท้องถิ่นจะนำข้อมูลจากกลุ่มต่างๆ ไปทำเป็นแผนพัฒนาตำบล

ในฐานะผู้บริหารท้องถิ่น เราต้องดูว่าเรื่องไหนสำคัญก่อนหลัง ตำบลอุทัยเก่าไม่เน้นเรื่องโครงสร้างพื้นฐานมากนัก งบประมาณท้องถิ่นจะทุ่มให้กับเรื่องคุณภาพชีวิต การส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมวัฒนธรรม ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ท้องถิ่น

จำเป็นต้องเริ่มจากการสร้างคนกลุ่มเล็ก ๆ ขึ้นมาก่อน แล้วเป้าหมายที่เราอยากไปถึงจึงจะปรากฏให้เห็นเอง

โครงการเครือข่ายตำบลสุขภาวะ เป็นอีกเวทีหนึ่งที่สำคัญ เป็นเวทีที่มีการร่วมมือกับคนภายนอก ซึ่งตำบลอุทัยเก่ามีตำบลลูกข่ายอีก 60 แห่ง แต่ละแห่งต่างมีศักยภาพมากมาย เขามาเอาของดีจากเรา เราก็เอาของดีจากเขา เป็นการแลกเปลี่ยนกัน ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีแนวทางที่หลากหลาย ในการพัฒนา แล้วสิ่งดีๆ ก็ก็จะเกิดขึ้น

สัญญา ฝึกเชียว

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลอุทัยเก่า
อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี

การสร้างความเป็นพลเมืองในชุมชนท้องถิ่นมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ กระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองฝ่ายแนวคิดหรือนโยบาย อีกลักษณะหนึ่งคือ สถานการณ์เอื้อให้เกิดพลเมือง เช่น เหตุการณ์ภัยพิบัติ เป็นต้น

สำหรับตำบลอุทัยเก่ามีต้นทุนเดิมคือ อุปนิสัยมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ซึ่งสั่งสมมาจากวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมการมีส่วนร่วมต่อชุมชนท้องถิ่นแบบดั้งเดิม ขณะเดียวกัน ผู้นำอย่างเป็นทางการหรือผู้นำตามธรรมชาติก็มีการเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กระทั่งตกผลึกมาจนถึงทุกวันนี้ ในฐานะท้องถิ่นเราไม่อาจพูดได้ว่า ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นผลมาจากการดำเนินการของ อบต. แต่น่าจะเกิดจากการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมนานมาแล้ว

หน้าที่ของฝ่ายบริหารท้องถิ่นคือการทำงานเชิงนโยบาย สัดส่วนในการพัฒนาชุมชนขององค์กรท้องถิ่นมีเพียงส่วนหนึ่ง หมายความว่าท้องถิ่นไม่ควรทำตัวเป็นเจ้าของภาพจัดการทุกอย่าง แน่ใจว่าการเริ่มต้นต้องมาจากผู้นำ แต่ทุก

ถ้าชุมชนเข้มแข็ง พลเมืองในชุมชนจะไม่มองว่าการพัฒนาหรือแก้ปัญหาเป็นหน้าที่ของ อบต. เพียงฝ่ายเดียว อบต. เป็นแค่หน่วยราชการหน่วยหนึ่งเท่านั้น การขับเคลื่อนมันต้องไปด้วยกัน ทั้ง 4 ภาค คือ ภาคประชาชน ท้องที่ ท้องถิ่น และภาครัฐ

ภาคส่วนต้องมาร่วมกำหนดกิจกรรม แล้วใช้มติของที่ประชุมเป็นกลไกการตัดสินใจ โดยองค์กรท้องถิ่นเป็นเพียงผู้ดูแลพื้นที่

หลักการบริหารของ อบต. อุทัยเก่า พยายามจะมอบอำนาจให้แก่ประชาชน ทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามาด้วยกัน ยกตัวอย่างเช่น ในขณะที่ตำบลอุทัยเก่ากำลังทำโครงการสภากาแฟ ซึ่งจะหมุนเวียนไปแต่ละหมู่บ้าน เดือนละครั้ง เพื่อให้ผู้นำหรือแกนนำชุมชนได้ออกมามาพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นพิธีการ แล้ว อบต. จะนำข้อมูลตรงนี้เข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหา ไม่ใช่ว่า อบต. จะเป็นฝ่ายแก้ปัญหาเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องคัดเลือกผู้นำที่ชำนาญในแต่ละด้านเข้ามาร่วมบริหารจัดการ

ขณะนี้ อบต. อุทัยเก่า มีโครงการบูรณะศาลพระเจ้าตากสิน ซึ่งเกิด

จากมติของประชาชนในพื้นที่ โดยประชาชนต้องการให้ อบต. เป็นแกนนำดำเนินการในเรื่องนี้ จากนั้นเราจึงให้แกนนำหมู่บ้านละ 10 คน มาร่วมกันเป็นเจ้าภาพ ซึ่งการบูรณะศาลเจ้าพ่อตากสินไม่ได้พึ่งงบประมาณของ อบต. เลย อบต. เป็นเพียงผู้ประสาน จัดสถานที่ในการประชุม และเป็นสื่อกลางให้ภาคประชาชนเข้าร่วมนำเสนอรูปแบบของการก่อสร้างบูรณะ เพราะทุกคนมีความเคารพพระเจ้าตากสิน อบต. ไม่ได้จ่ายเงินในการก่อสร้างเลยสักบาทเดียว เพราะอาศัยพลังชุมชนมาร่วมแรงร่วมใจกัน

ต้องยอมรับว่าในอดีตนั้นการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน อบต. อุทัยเก่า จะดำเนินการเองตามอำนาจที่มี โดยไม่มีภาคีภายนอกเข้ามาช่วย ทำให้ชาวบ้านไม่กระตือรือร้น ไม่มีแรงบันดาลใจขับ

เคลื่อนไปตามเป้าหมายที่ท้องถิ่นกำหนด แต่หลังจากที่ตำบลอุทัยเก่าเข้าร่วมเป็นเครือข่ายตำบลสุขภาวะ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น และภาครัฐ ต่างก็ได้เข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ของเรา คนในชุมชนก็ถูกกระตุ้นจากการคนจากที่ภาคีต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่ของเรา แล้วชื่นชมยกย่องว่าพวกเราว่ามีของดี ทำให้ประชาชนภาคภูมิใจและตระหนักว่าในชุมชนตนเองนั้นมีต้นทุนที่ดีและน่าห่วงแหน

ถ้าชุมชนเข้มแข็ง พลเมืองในชุมชนจะไม่มองว่าการพัฒนาหรือแก้ปัญหาเป็นหน้าที่ของ อบต. เพียงฝ่ายเดียว อบต. เป็นแค่หน่วยราชการหน่วยหนึ่งเท่านั้น การขับเคลื่อนมันต้องไปด้วยกันทั้ง 4 ภาค คือ ภาคประชาชน ท้องที่ ท้องถิ่น และภาครัฐ

มานพ ชะเข็ชว

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ตำบลแม่ปะเป็นตำบลขนาดใหญ่ แต่ข้อดีก็คือประชาชนในชุมชนล้วนเป็นเครือญาติกัน บรรพบุรุษของเราได้สร้างจิตสำนึกมานานแล้วตั้งแต่สมัยที่ยังไม่มี อบต. จึงง่ายที่จะดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

การสร้างพลเมืองของ อบต.แม่ปะ คือการชักชวนผู้นำจากทุกภาคส่วนมาร่วมกันคิด แม้กระทั่งการร่างงบประมาณ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยตำบลแม่ปะตระหนักถึงการพัฒนาคน จึงเกิดกิจกรรม ‘อสม.จูเนียร์’ ซึ่งเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นตั้งแต่เด็กและเยาวชน

ในวันข้างหน้า แม้ตำบลแม่ปะจะไม่มีนายก คนนี้ หรือเปลี่ยนตัวนายก คนใหม่ แต่ในชุมชนยังมีคณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้มแข็งมาก ใครทำไม่ดี คนในชุมชนก็จะมี การตรวจสอบแบบ ผู้นำที่ไม่ดีก็อยู่ไม่ได้ ฉะนั้นถ้าผู้นำคนใหม่ ยอมรับในศักยภาพของชุมชนก็จะเกิดการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง

ในการบริหารชุมชนท้องถิ่น ผู้นำจะต้องแจกจ่ายบทบาทหน้าที่ไปยังกลไก

ความเข้มแข็งของชุมชนแม่ปะวัดได้จากการตัดสินใจของคณะกรรมการหมู่บ้าน หากมีโรงงานอุตสาหกรรมจะเข้ามาตั้งในพื้นที่แม่ปะ ต้องผ่านคณะกรรมการก่อน กลไกเช่นนี้สะท้อนถึงความต้องการหรือไม่ต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง

ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในแต่ละด้าน โดยจะมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นตัวหลักในการนำเสนอทิศทางการพัฒนามายังองค์กรท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ประธาน และประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม. และประชาชนทุกภาคส่วน

ความเข้มแข็งของชุมชนแม่ปะวัดได้จากการตัดสินใจของคณะกรรมการหมู่บ้าน หากมีโรงงานอุตสาหกรรมจะเข้ามาตั้งในพื้นที่ตำบลแม่ปะ ต้องผ่านการตัดสินใจจากคณะกรรมการหมู่บ้านก่อน กลไกเช่นนี้สะท้อนถึงความต้องการหรือไม่ต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง

ท้องถิ่นทำหน้าที่เพียงหนุนเสริมชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา นำเสนอปัญหาความเดือดร้อน โดยการทำประชาคม โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน แม้การเล่นพรรคเล่นพวกจะเป็นอุปสรรค แต่เราสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ถ้าชาวบ้านละเลยปล่อยให้คณะกรรมการไม่ก็คนตัดสินใจ ชาวบ้านเองก็จะเสียผลประโยชน์ ฉะนั้นชาวบ้านต้องเข้าร่วมประชุมจึงจะมีสิทธิมีเสียง

องค์กรท้องถิ่นสนับสนุนให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน กรณีกองทุนหมู่บ้าน มีคนมาร้องเรียนผมว่าเขา

ไม่ได้รับการอนุมัติเงินกู้ เพราะผู้ใหญ่บ้านเล่นพรรคเล่นพวก ผมก็เสนอให้เขารวมกลุ่มกันเข้าไปยกมือในที่ประชุม เราต้องรวมกลุ่มกัน ไม่อย่างนั้นจะเสียเปรียบ

หลังจากเข้าร่วมโครงการเครือข่ายตำบลสุขภาวะ ทำให้โครงการดีๆ เกิดขึ้นในชุมชน ทุกครั้งที่ได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานที่ตำบลอื่น หากเราเห็นว่าเขาทำดี เราก็นำมาปรับใช้ในชุมชนของเรา โดยชุมชนแม่ปะได้เรียนรู้วิธีการจัดการขยะ การจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นผลพวงจากการเข้าร่วมในเครือข่ายตำบลสุขภาวะ ทำให้เกิดการแบ่งปันความรู้

สุเทพ เรื่องชัยเสรีพงษ์

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลเก้าเลี้ยว อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน เราต้อง
ไม่ไปปิดการปัญหาให้เขาแต่ฝ่ายเดียว
แต่ขอให้เขาลุกขึ้นมาร่วมมือกัน
จากนั้นก็เชิญทุกฝ่ายเข้ามาพูดคุย
ตั้งคณะกรรมการขึ้นมา สุดท้าย
ก็นำไปสู่ภาคปฏิบัติ

‘พลเมือง’ คือบุคคลและบุคลากรในพื้นที่ที่มีการสร้างสรรค์
สามารถนำเสนอแนวคิดความเห็นให้แก่กันและกันได้ งาน

ต่างๆ ที่เทศบาลทำจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายความต้องการของชาวบ้านเป็น
หัวใจหลัก ต้องมาจากความต้องการของชาวบ้านจริงๆ จากชีวิตความเป็นอยู่
จริงๆ เช่น การจัดการขยะ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ สวัสดิการ ฯลฯ

สิ่งที่เทศบาลทำมาโดยตลอดคือ การทำประชาคม ซึ่งมีอยู่ 2 ส่วนคือ การ
ทำประชาคมหมู่บ้านและประชาคมเมือง ในระดับหมู่บ้านจะมีการจัดเวทีย่อย
เพื่อให้แต่ละชุมชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง เช่น อาศัยพื้นที่วัดเป็นลาน
กิจกรรม คนที่มาทำบุญก็จะมีโอกาสได้เข้าร่วมประชุมด้วย และเราก็ได้ใช้โอกาส
ตรงนี้ในการชี้แจงว่า เทศบาลได้ทำงานอะไรไปแล้วบ้าง เปิดโอกาสให้คนใน
ชุมชนได้นำเสนอแนวคิดบ้าง ทำให้เราได้รับรู้ข้อมูลทางตรง

ข้อมูลเหล่านี้จะถูกบันทึกและกลั่นกรองเพื่อนำไปเสนอต่อสภาเทศบาล ซึ่ง

จุดนี้คือความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนี่คือการให้คนในชุมชนได้แสดงบทบาทหน้าที่ ซึ่งองค์กรภาครัฐจะต้องดูแลทั้งนี้ ชาวบ้านต้องดูแลตัวเองให้ได้ก่อน นี่คือความเป็นพลเมือง ไม่ใช่ตัวมั่วแต่คิดจะได้จากผู้ปกครองหรือรอรับการตอบสนองอย่างเดียว สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่เราพยายามผลักดันอยู่ เพื่อให้ประชาชนได้รู้ว่าชุมชนของเขาจะต้องเดินไปในทิศทางไหน โดยองค์กรท้องถิ่นของเราจะทำหน้าที่หนุนเสริมในสิ่งที่ขาด

การคืนอำนาจสู่ประชาชนนั้น ผมมองว่า ประชาชนยังไม่รู้ว่าตัวเองมีอำนาจ ตรงนี้ต้องทำให้พวกเขารู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการทำงานด้านต่างๆ แต่ถ้ามีการชี้แนะเมื่อไหร่ หรือสั่งให้เดินไปที่ไหนที่นั่น นี่คือการปิดกรอบแนวความคิดของคนในท้องถิ่น เป็นการตัดตอนความคิด แล้วเราจะเจอปัญหาตลอด เพราะจะไม่มีความสุขในการร่วมแสดงความคิดเห็น ทำได้ไม่นานก็จะต้องล้มไป แต่ถ้าเมื่อไหร่ที่ทุกคนมีส่วนร่วมก็จะเกิดความยั่งยืน

ชุมชนเข้มแข็งในแนวคิดของผม คือ การมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ เมื่อก่อนองค์กรภาครัฐชอบคิดและจัดการให้หมด ซึ่งบางครั้งอาจถูก แต่บางครั้งก็ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ อย่างที่ตำบลเก่าเลี้ยว การจราจรในตลาดค่อนข้างจอแจ ถ้าไปสั่งให้จัดระเบียบแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดก็จะเกิดความไม่พอใจจากชาวบ้าน แต่ถ้าเราเอาวิถีของชุมชนมาแก้ปัญหา ให้พวกเขาช่วยกันเสนอความคิด เกิดการมีส่วนร่วม ทำให้เทศบาลไม่ต้องไปขัดแย้งกับชาวบ้าน ส่วนที่เหลือเราก็เพียงเข้าไปเสริมและสร้างให้เท่านั้นเอง

การมีส่วนร่วมตรงนี้จะเกิดขึ้นได้คือ ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นแล้ว เราต้องไม่ไปจัดการปัญหาให้เขา แต่ขอให้เขาร่วมมือกัน จากนั้นก็เชิญทุกฝ่ายเข้ามาพูดคุย ตั้งคณะกรรมการขึ้น สุดท้ายก็นำไปสู่ภาคปฏิบัติ

การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากหลายปัจจัย ในอดีตนั้นชาวบ้านจะเอาปัญหามาให้อย่างเดียว แต่ไม่รู้ว่าจะระบบการทำงานเป็นอย่างไร ต้อง

มีแผนขั้นตอนอย่างไร ซึ่งเราจะไปโทษชาวบ้านก็ไม่ได้ เพราะนั่นคือความเคยชินกันมา จนกระทั่งเราเริ่มอธิบายกับชาวบ้านว่า ทุกคนต้องเข้ามาคุยกัน ทำประชาคมเมือง ประชาคมหมู่บ้าน นี่คือบันไดขั้นแรกของการแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีขึ้น คงเหลือแค่บางส่วนที่ยังยึดติดอยู่กับการทำมาหากิน และผลักปัญหาให้เป็นเรื่องของคนอื่น แต่เราก็ต้องอดทนในการเข้าไปพูดคุยกับเขา

เมื่อโครงการตำบลสุภาพะจาก สสส. เข้ามาในพื้นที่ ทุกอย่างเปลี่ยนไปมาก จากเดิมที่ชาวบ้านเคยอยู่แบบทำมาหากินของตัวเองไป ไม่เข้าใจในสิ่งที่เราทำ ระยะเวลาหลังพวกเขาเริ่มเข้าใจเนื้อหาของเรามากขึ้น มีการตั้งกลุ่มต่างๆ เกิดกระบวนการเรียนรู้ การวางระบบ นี่คือการซัดเอาแก่นแท้ของความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมาใช้เป็นหลักพื้นฐานของชีวิตจริง

โจน ก้อนทอง

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

เมื่อปัญหาต่างๆ ในชุมชนได้รับการสนองตอบ
ด้วยการมีส่วนร่วมของพวกเขา
ชาวบ้านก็จะเห็นถึงความสำคัญของการ
เป็นพลเมือง เริ่มมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม
เริ่มรู้ว่านี่คือหน้าที่ของทุกคนในชุมชน
ไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง

สำหรับคำว่า ‘พลเมือง’ เราต้องย้อนกลับไปดูวิถีชีวิต
ของคนในชนบทที่ผ่านมา สังคมชนบทจะเชื่อฟังผู้นำเป็น
ส่วนใหญ่ ผู้นำว่าอย่างไรก็อย่างนั้น ยอมรับในอำนาจของผู้นำ
แต่หลังจากเรามืองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมา สิ่งที่เรา
จำเป็นต้องสร้างคือ การทำให้ประชาชนมีความเป็นพลเมืองมากขึ้น นั่นคือสร้าง
กระบวนการมีส่วนร่วม กล้าแสดงออก

ณ เวลานี้เราต้องเอาปัญหาที่แท้จริง เอาความคิดความอ่านของคนใน
ชุมชน เพื่อมาพัฒนาต่อยอดให้เกิดความเป็นชุมชนเข้มแข็ง เมื่อเราดึงพวกเขาเข้า
มาได้ การพัฒนาอย่างแท้จริงก็จะเกิดขึ้น ต้องสร้างความไว้น้ำใจเชื่อใจ เพื่อให้รู้ว่า
ท้องถิ่นพร้อมที่จะรับฟังปัญหา

ตำบลดงมูลเหล็กเริ่มต้นงานพัฒนาที่ตัวผู้นำก่อน เราออกไปไปพบปะกับ
พี่น้องประชาชน จัดทำแผนชุมชน ครั้งแรก ๆ ที่เราเข้าไปชาวบ้านเต็มใจมาเข้าร่วม
แต่ยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็น อายบ้าง กลัวพูดผิดบ้าง หรือเป็นอย่างไรที่บอก
ไปคือจะเชื่อฟังผู้นำมากกว่า เราจึงต้องเสนอไปว่า อยากได้ยินได้ฟังปัญหาจาก

ปากของพี่น้องประชาชนอย่างแท้จริง พอเราได้สิ่งที่พวกเขาเสนอ อย่างเช่นเรื่องถนนหนทางที่ยังสร้างไม่ทั่วถึง เราก็นำมาจัดทำเป็นแผนพัฒนาตำบล สุดท้ายก็ทำให้ชาวบ้านได้รู้ว่า สิ่งที่พวกเขาเสนอมานั้นได้ถูกนำไปสู่กระบวนการอย่างไร

เมื่อปัญหาต่างๆ ในชุมชนได้รับการสนองตอบ ชาวบ้านก็จะเห็นถึงความสำคัญของการเป็นพลเมือง เริ่มมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เริ่มรู้ว่านี่คือหน้าที่ของทุกคนในชุมชน ไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง

นโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตั้งแต่ปี 2539 นั้น เราพบว่าปัญหาทั้งหมดเกิดขึ้นจากการรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง วันดีคืนดีมีงบจากจังหวัด จากอำเภอ ลงไปทำถนนหนทาง ซึ่งบะเหล่านี้นางที่มันไม่ตรงกับความต้องการของพี่น้องประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งหากมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นแล้ว ปัญหาทุกข้อจะเกิดจากความต้องการของพี่น้องอย่างแท้จริง

ต้องขอขอบคุณ สสส. สำนัก 3 ที่มีส่วนเข้ามาช่วยพัฒนาตำบลเรา ต้องอย่าลืมว่าคนในชนบทนั้นโอกาสที่จะได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่อื่นๆ ยิ่งน้อยมาก ไหนจะเรื่องงบประมาณ ไหนจะเรื่องที่ชาวบ้านเองต้องทำมาหากิน ดังนั้น การที่มิกกลุ่มคนเข้ามาช่วยพัฒนาในด้านต่างๆ จึงทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ขึ้น

สสส. นำองค์ความรู้จากที่อื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเรา เราไม่เคยทราบมาก่อนเลยว่า ท้องถิ่นอื่นๆ มีการพัฒนากันอย่างไร ทิศทางไหน ตรงนี้ถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เราไม่จำเป็นต้องเลียนแบบทั้งหมด แต่เอาสิ่งดีๆ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับตัวเรา

องค์ประกอบที่สำคัญในการเป็นชุมชนจัดการตนเองได้นั้นคือเรื่องของทุน ทุนในที่นี้คือ สิ่งดีๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นคน สังคม วัฒนธรรม การช่วยเหลือเกื้อกูล สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เราแก้ไขปัญหาในภาพใหญ่และภาพย่อยได้อย่างครบถ้วน

จากการที่ สสส. เข้ามาช่วยเราพัฒนา ทำให้เรารู้จักตัวเองมากขึ้น ทำให้เรามีการจัดเก็บข้อมูลชุมชนอย่างเป็นระบบและลงลึกถึงรายละเอียด ซึ่งข้อมูลตรงนี้จะเป็นโยบายสนต่อชุมชน และจะช่วยชี้ทางในการแก้ปัญหาได้ ยกตัวอย่าง เช่น เมื่อก่อนนี้เราจะรู้เพียงแค่ว่าหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านยากจน แต่พอมีกระบวนการจัดการข้อมูลใหม่ ทำให้เราารู้เพิ่มว่าเขาจนอย่างไร จนเพราะอะไร ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างตรงจุด

ประโยชน์อีกประการหนึ่งของการยกระดับชุมชนให้สามารถจัดการตนเองได้คือ อย่างน้อยที่สุดชาวบ้านเองก็ได้มีโอกาสสะท้อนปัญหาต่างๆ จากมุมมองของตนเอง ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของตัวเอง โดยไม่ต้องรอรการพัฒนาจากศูนย์กลาง

จินตศักดิ์ แสงเมือง

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไกรนอก อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

พลังพลเมืองคือการมีส่วนร่วมของคนในตำบลทุกรุ่นทุกว่าวัย ในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการบ้านของตัวเอง ให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่พวกเขาพร้อมกำหนดขึ้น

ทุกวันนี้ตำบลไกรนอกได้เสริมสร้างพลังพลเมืองผ่านกิจกรรมหลายอย่างของตำบล เช่น โครงการจุลลูกจุลหลานเข้าวัด ที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับเด็ก ๆ ซึ่งอาจเห็นว่าเป็นมิติในแง่สังคมมากกว่า แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า มันคือการสร้างพลังการมีส่วนร่วมของเด็กและผู้สูงอายุ ซึ่งถ้าดูจากโครงสร้างจำนวนประชากรในพื้นที่ไกรนอกแล้ว จะเห็นจำนวนคนสองกลุ่มนี้ค่อนข้างสูง

‘พลังพลเมือง’ คือการมีส่วนร่วมของคนในตำบลทุกรุ่นทุกว่าวัยในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการบ้านของตัวเอง เราพยายามดึงคนที่ออกไปข้างนอกให้กลับมาอยู่บ้าน โดยเฉพาะคนหนุ่มคนสาวที่มีแรงในการพัฒนา

และพวกเขาคือกุญแจสำคัญ เพราะมีเวลาและมีใจในการเข้าร่วมมากที่สุด

ยังมีโครงการวัยใสใสใจทำดี เพื่อตอบจุดอ่อนในเรื่องการมีส่วนร่วมของคนวัยทำงาน ซึ่งเป็นการดึงเด็กมาทำกิจกรรมโดยมีผู้ปกครองมาเข้าร่วม อย่างน้อยเดือนละครั้งจะต้องมี มิเช่นนั้นกลุ่มคนทำงานจะห่างจากชุมชนไป

ขณะที่อาสาสมัครกับจิตอาสาในพื้นที่ตำบลไกรนอกนั้นค่อนข้างมีความเข้มแข็งมาก ทำงานเชิงรุก โดยมี อผส. หรืออาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ มีแม่อาสา ซึ่งกลุ่มนี้จะทำงานร่วมกับโรงพยาบาลศูนย์ตำบล ขณะที่ในส่วนของอปพร. จะทำงานร่วมกับชุมชนเป็นหลัก ไม่ว่าจะงานอะไรกลุ่มนี้สามารถเรียกรวมตัวได้ง่าย

จุดแข็งของตำบลไกรนอกคือ สามารถทำงานกับทุกภาคส่วนได้อย่างราบรื่น ทั้งทางอำเภอ จังหวัด องค์กร

อย่างกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้นำท้องที่ท้องถื่น ขณะเดียวกันยังสามารถรวมคนในชุมชนได้ตำบลหนึ่ง เพราะเรามีแกนนำที่ค่อนข้างเข้มแข็ง โดยเฉพาะระบบดูแลสุขภาพชุมชนที่ตำบลไกรนอกสามารถเป็นตัวอย่างให้กับที่อื่นได้

ขณะที่ชื่อ อ่อน ของ เรา คือ ประชากรในวัยทำงานนั้นไม่มีเวลาให้ชุมชน ซึ่งอย่างที่กล่าวไปแล้วคือจะได้ประชากรกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุทั้งหมด นอกจากนี้ยังสะท้อนผ่านอาชีพ คนไกรนอกส่วนใหญ่ทำนา ทำมากถึงปีละ 3 ครั้ง จึงมีเรื่องของการใช้สารเคมีเข้ามา เกิดปัญหาสารพิษตกค้าง และยังมีเรื่องของการเผาฟางข้าว ซึ่งสร้างมลพิษด้วย ที่สำคัญส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีเชือกปุ๋ยเชือกยากับทางร้านค้า เป็นหนี้เป็นสินให้ต้องหาไปจ่ายคืน ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นปัญหาสังคม

การทำนาแบบนี้กระทบกับสุขภาพ เห็นได้ชัดจากข้อมูลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลว่ามีผู้ป่วยที่มีสารพิษตกค้างในร่างกายมาก โดยตอนนี้เราพยายามให้อาสา

สมัครเข้าไปปลูกฝังให้ความรู้ การใช้สมุนไพรอย่างว่ารางวัลระดับล่างของเสีย ทั้งยังจัดจ้างหาวิทยากรที่มีความน่าเชื่อถือที่มีความสามารถในการจูงใจมาให้ความรู้

ถ้าประชาชนยังมีปัญหากับเรื่องการทำกิน มีปัญหาเรื่องสุขภาพ เชื่อว่าการพัฒนาพลังพลเมืองก็ทำได้ยาก อาจจะต้องเริ่มจากจุดนี้ก่อน ให้เขาตระหนักรู้ในเรื่องของการทำกินที่ถูกที่ควร บนวิถีทางที่ยั่งยืน

เราพยายามทำประชาคมต่อเนื่อง โดยช่วงปีงบประมาณจะมีประชาคมใหญ่ ระหว่างปีเราจะมีประชาคมหมู่บ้าน เวียนเป็นหมู่ๆ ไป แต่ละครึ่งนอกจากผู้บริหาร ก็จะมีหน่วยบริการอย่างปศุสัตว์ เกษตรอาสาสมัครลงไปด้วย

ทุกวันนี้ สิ่งสำคัญยังคงเป็นเรื่องขององค์ความรู้ เราพยายามพัฒนาให้ประชาชนไกรนอกมีความรู้ เอาแค่เรื่องการทำกิน การดูแลสุขภาพก่อนพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ดึงคนที่ออกไปกลับมาอยู่บ้าน เพราะอย่างที่กล่าวไปเวลานี้ เราได้เจอกับผู้

สูงอายุเป็นหลัก

เช่นนั้นการคืนอำนาจให้พวกเขา ยังมีปัญหาหลายอย่าง เด็กก็คงเด็กไป ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็มีปัญหาโรคประจำตัว ดังนั้นยังคงมีความจำเป็นต้องหยาบยื่นให้พวกเขา ก่อน นำเขาไปก่อน ค่อยๆ พัฒนาเสริมความรู้พวกเขา พัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ในพื้นที่ให้ดีขึ้น อยากเห็นคนกลับมาอยู่บ้าน คนหนุ่มคนสาวที่มีแรงในการพัฒนา น่าจะเป็นประโยชน์กับชุมชนได้มาก

ตำบลเราโชคดีที่ได้รับโอกาสจากหน่วยงานอื่นๆ เราได้ทุนจากพมจ. ได้ทุนจาก สสส. ซึ่งทำงานเป็นเครือข่ายใหญ่ มีการแบ่งปันองค์ความรู้ระหว่างตำบลทั่วประเทศ ของดีของเด่นที่ไปดูงานมาสามารถนำมาปรับใช้ในพื้นที่ได้ ทั้งยังเข้ามาช่วยในเรื่องของการพัฒนางานอย่างเป็นระบบ มีการจัดการองค์ความรู้ที่เป็นระเบียบ และยังช่วยพัฒนาบุคลากรในตำบลให้สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปให้กับที่อื่นๆ ได้

วิศาล วิมลศิลป์

นักวิชาการด้านสาธารณสุข ตำบลไทรนอก อำเภอองไทรลาค จังหวัดสุโขทัย

ภาพรวมของตำบลไทรนอก เรามองว่าทุกคนคือพลเมือง แล้วใช้แนวความคิดว่าจะดึงพลเมืองทั้งหมดเข้ามา มีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพและขับเคลื่อนระบบสุขภาพ อย่างไร เมื่อก่อนคนไทรนอกจะไม่สนใจอะไรทั้งสิ้น อยู่กันไป

อย่างนั้น เราใช้เวลาดำเนินงานอยู่ 5 ปี ในการดึงศักยภาพของคนในชุมชนออกมา โดยการเริ่มลงพื้นที่ทั้ง 8 หมู่บ้านของตำบลไทรนอก เพื่อพูดคุย แนะนำ ให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง

ยกตัวอย่างเช่น เรื่องการควบคุมโรคไข้เลือดออก เมื่อก่อนที่มีผู้ป่วยเป็นไข้เลือดออกกันมาก เพราะประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตัวเอง ในการมีส่วนร่วมป้องกันและควบคุมการเกิดโรค เขาจะรอแต่เจ้าหน้าที่ อสม. เข้ามาช่วยดูแลให้ เมื่อเราทราบปัญหาแล้วทำให้ตัดสินใจได้ว่า ต่อจากนี้การควบคุมลูกน้ำยุงลายของคนในชุมชนต้องเป็นหน้าที่ของเจ้าของบ้านเอง

ตรงนี้เราใช้เวลาอยู่ 3 ปี ตอนนั้น อสม. ก็คิดว่าถ้าเกิดโรคระบาดจะทำอย่างไร เราก็เลยบอกว่า หน้าที่ของเราคือการให้คำแนะนำและมอบอุปกรณ์

เรื่องการเลือกตั้ง เราไม่ต้องไปชื้อน้ำหรือแจกเงินแล้วบอกให้เขาไปเลือกคนไหน เพราะเขาไม่เอา สิ่งนี้เป็นผลพลอยได้จากการที่เราทำให้ประชาชนมีความรู้ รู้จักรับผิดชอบ

กำจัดลูกน้ำยุ่งลายแก่เขา แต่เรื่องการใส่ทราย คว่าโองนั้น แต่ละบ้านต้องทำด้วยตัวเอง เขาจะได้ตระหนักว่า สิ่งเหล่านี้รอให้คนอื่นมาทำแทนไม่ได้ ต้องรู้จักจัดการด้วยตนเอง จะเห็นได้ว่านี่คือการใช้ความเป็นพลเมืองให้เกิดประโยชน์ ชี้ให้ชาวบ้านเห็นข้อดีของการดูแลชุมชนและบ้านของเขาด้วยตนเองก่อนเท่าที่สามารถจะทำได้

จากนั้นเรื่องอื่นๆ เช่น การพัฒนา การดูแลชุมชนก็จะตามมา เพราะเมื่อเริ่มดูแลครอบครัวตัวเองได้แล้วก็มีโอกาสจะขยายแนวคิดดังกล่าวออกไปได้กว้างขึ้น ตัวอย่างต่อมาคือ เมื่อก่อนชุมชนไกรนอกจะมีขยะเยอะมาก เพราะมีตลาดนัด แต่เมื่อมีโครงการเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ก็กระตุ้นให้เกิดแนวคิดรักบ้านเกิด เกิดโฮมสเตย์ ซึ่งกลายเป็น

เป็นแกนหลักในการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม มันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหลังจากผ่านการฝึกฝนกับเรื่องอื่นๆ มาแล้ว เพราะถ้าปล่อยให้หมู่บ้านสกปรกเวลาที่มีคนนอกเข้ามาเยี่ยมชม เขาก็จะรู้สึกอับอาย

ประเด็นต่อมาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองก็คือ การคืนอำนาจสู่ประชาชน ทุกครั้งที่มีการประชุมกันในชุมชน เราจะให้ชาวบ้านเป็นคนกำหนดประเด็นปัญหาตนเอง เราจะไม่ไปบอกเขาว่าหมู่บ้านเรามีปัญหาอย่างนั้นอย่างนี้ แต่จะให้ข้อมูลกับเขา เช่น ทำไมคนไกรนอกจึงมีอัตราการตายด้วยโรคมะเร็งสูง เพื่อให้เขาจะได้ช่วยกันวิเคราะห์สาเหตุ จนชาวบ้านค้นพบเองว่าในพื้นที่ที่มีการใช้สารเคมีทำการเกษตรเยอะ ส่วนเราก็จะเป็นฝ่ายยืนยันทันทีสนับสนุนสิ่งที่เขาเสนอมา

ด้วยการตรวจเจาะเลือดให้เขา ซึ่งก็พบว่า 99 เปอร์เซ็นต์ของคนไกรนอกมีสารเคมีตกค้างในเลือด เราก็ถามชาวบ้านว่าแล้วเราจะทำอย่างไรกันต่อไปดีหากไม่อยากตายด้วยโรคมะเร็ง เขาก็บอกว่าคงจะต้องหันมาทำเกษตรอินทรีย์

วิธีการเหล่านี้ส่งผลไปถึงการดำรงชีวิตด้านอื่นของเขาด้วย ยกตัวอย่างง่ายๆ เช่น เรื่องการเลือกตั้ง เราไม่ต้องไปชื้อน้ำหรือแจกเงินแล้วบอกให้เขาไปเลือกคนไหน เพราะเขาไม่เอา สิ่งนี้เป็นผลพลอยได้จากการที่เราทำให้ประชาชนมีความรู้ รู้จักรับผิดชอบ ทำให้เขาเชื่อในศักยภาพของการคิดและตัดสินใจด้วยตัวเอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนคือหัวใจสำคัญของการกระตุ้นให้เกิดการใช้สิทธิความเป็นพลเมือง

ประพนธ์ เพ็ชรพิทักษ์

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้ำไหล
อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

การสร้างคนให้เป็นพลเมือง หมายถึง การที่เราจะต้องพัฒนาคนในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อที่จะสร้างภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นในทุกกลุ่ม ตั้งแต่เด็กเยาวชน ประชาชน ผู้

สูงอายุ ไปจนถึงกลุ่มองค์กรที่ทำงานให้กับตำบลคลองน้ำไหล ซึ่งการสร้างควมมีจิตอาสาให้กับประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนไปสู่ความยั่งยืนในโอกาสต่อไป

ต้องยอมรับว่า การพัฒนาต่างๆ โดยส่วนใหญ่ขับเคลื่อนไปได้ด้วยผู้นำท้องถิ่น คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรแพทย์ พัฒนาสังคมจังหวัด ศูนย์ส่งเสริมฯ ต่างๆ และหน่วยงานภาคเอ็นจีโอ เข้ามาช่วยขับเคลื่อน โดยการให้ความรู้กับประชาชนในท้องถิ่น เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่พลเมืองมากขึ้น เราต้องมองว่า การพัฒนาระดับประเทศไม่ประสบความสำเร็จเพราะเหตุใด แล้วมันจะย้อนกลับมาสู่คำถามที่ว่า เราสร้างพลเมืองในท้องถิ่นให้มีศักยภาพเพียงพอหรือยัง

ผมเชื่อว่าเมื่อพี่น้องประชาชนในหมู่บ้านเริ่มมีความเข้าใจในสิ่งที่เรากำลังพยายามทำ
ก็จะก่อให้เกิดการรวมพลังของคนที่มีจิตอาสามากขึ้นจนกลายเป็นพลเมืองที่มีศักยภาพ
และนี่คือสิ่งที่จะนำประเทศไทยไปสู่ความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

สิ่งที่เราผลักดันให้เกิดขึ้นในชุมชนคลองน้ำไหลคือ การเพิ่มจำนวนคนที่มีจิตอาสาให้มากขึ้น เพราะผู้นำในแต่ละภาคส่วนคงไม่สามารถเข้าถึงต้นตอของปัญหาในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นการสร้างจิตอาสาให้เกิดการกระจายตัวเข้าไปทั่วทั้ง 28 หมู่บ้าน จะทำให้เกิดบุคคลต้นแบบหรือผู้นำที่จะสามารถหยิบยกประเด็นปัญหาในแต่ละหมู่บ้านขึ้นมาแก้ไขได้

ผมเชื่อว่าเมื่อพี่น้องประชาชนในหมู่บ้านเริ่มมีความเข้าใจในสิ่งที่เรากำลังพยายามทำ ก็จะทำให้เกิดการรวมพลังของคนที่มีจิตอาสา

มากขึ้นจนกลายเป็นพลเมืองที่มีศักยภาพ และนี่คือสิ่งที่จะนำประเทศไทยไปสู่ความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

เมื่อตำบลของเราได้เข้าร่วมเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ก็ยิ่งทำให้เกิดการขยายองค์ความรู้เพิ่มขึ้นทั้งในเรื่องกระบวนการ วิชาการ โดยเฉพาะเรื่องการใช้ข้อมูลที่ทำให้เราเข้าใจประเด็นปัญหาต่างๆ ซึ่งอาจจะยังไม่เคยถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึง เช่น จำนวนของเด็กที่ยังไม่ได้เรียนหนังสือ เด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง ผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุที่ไม่มีคนดูแล ฯลฯ เมื่อได้ทราบข้อมูลเหล่านี้แล้ว เราสามารถ

ที่จะนำผู้คนที่มีความสนใจไปดูแลในพื้นที่ รวมถึงใช้ข้อมูลนั้นมาเป็นแผนงานในการพัฒนาท้องถิ่นและนำมาสู่การทำข้อบัญญัติงบประมาณได้

สิ่งที่ผมคาดหวังอยากให้เกิดขึ้นในตำบลคลองน้ำไหล คือ 1.กระบวนการที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบและสร้างครอบครัวของตนเองให้เข้มแข็ง 2.ทำอย่างไรให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน และ 3.ชุมชนต้องสามารถกำหนดเป้าหมายและวิถีทางที่จะนำไปสู่การเป็นชุมชนน่าอยู่ในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

จ.ส.อ.นรินทร์ กลิ่นพ่วง

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลประดู่งาม อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

คำว่า ‘พลเมือง’ ในความหมายของผม ต้องเป็นทั้งคนดี มีศีลธรรม มีส่วนร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ ในชุมชน นอกเหนือไปจากอาชีพที่ทำในแต่ละวัน สามารถเข้ามาพัฒนาสังคมร่วมกัน เรียกได้ว่ามีจิตอาสา จิตสาธารณะ ทำให้กิจการต่างๆ ของ

สังคมนั้นพัฒนาไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น

ในพื้นที่ของผมนั้น คนที่มีความเป็นพลเมืองที่กล่าวถึงนั้นมีทั้งเกิดขึ้นเองหรือเรียกว่าผู้นำตามธรรมชาติ และคนที่เราสร้างขึ้น ซึ่งการสร้างนี้เราต้องทำตั้งแต่พวกเขายังเยาว์วัย ปลูกฝังให้ร่วมกับเราตั้งแต่สภาเด็กและเยาวชน

สำหรับบุคคลทั่วไปเราจะมีกิจกรรมต่างๆ ทั้งชมรมผู้สูงอายุ อาสาสมัครหรืออื่นๆ อีกมากมายที่จะทำให้คนที่มีจิตอาสาอยู่แล้วได้รับการเสริมเติมขุมกำลังทางสมอง เพื่อนำไปต่อยอดสู่การพัฒนาชุมชนของตัวเองให้เกิดความเจริญอย่างยั่งยืน

สิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการพัฒนางานเหล่านี้อยู่ที่ตัวผู้นำ กล่าวคือต้องมีคุณธรรมประจำใจ ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ต้องสร้างจิตอาสาให้เกิดกับตัวผู้

ผมเองมาจากการเลือกตั้งของพี่น้องประชาชน นั่นเพราะผมฟังเสียงชาวบ้าน ชาวบ้านเลือกเราแล้วมีความสุข การตัดสินใจทุกอย่างต้องเกิดจาก ความต้องการของชาวบ้าน ไม่ใช่ไปสั่งบังคับบัญชาให้พวกเขาทำอย่างที่เราต้องการ

นำให้ได้ เพื่อที่จะนำแนวคิดดีๆ ทุก
อย่างไปพัฒนาต่อยอดให้กับคนอื่น ๆ
ในชุมชน

เรื่องประเพณีต่างๆ ในชุมชน
บางอย่างอาจสูญหายไปตามกาล
เวลา ตรงนี้ต้องรื้อฟื้นคืนมา เพราะ
ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นนั้นจะเป็น
ศูนย์รวมจิตใจให้คนแต่ละคนเข้ามา
ร่วมกันทำกิจกรรมด้วยความเต็มใจ

วัฒนธรรมอันดีงามนี้ ส่วนหนึ่ง
จะเป็นตัวประสานไม่ให้เกิดความ
แตกแยกในสังคม เพราะแน่นอนว่า
ระบอบประชาธิปไตยมันต้องมีการ
แข่งขัน แข่งกันหาเสียง ซึ่งเป็นเรื่อง
ธรรมดา ตั้งแต่หาเสียงระดับเล็กๆ ไป
จนถึงการเมืองในภาพใหญ่ การทำงาน

เรื่องวัฒนธรรมจึงเป็นเครื่องมือ
หนึ่งในการช่วยลดความแตกแยก
ดังกล่าวได้ ตรงจุดนี้อาจต้องอาศัย
บ้าน วัด โรงเรียน ที่ต้องจัดกิจกรรม
อยู่ตลอด จัดให้สอดคล้องกันไป แล้ว
ดึงให้คนในชุมชนเข้ามาร่วมอย่าง
สม่ำเสมอ คนทุกวัยทุกเพศต้องเข้า
มาร่วมด้วย

นอกจากนี้ เราต้องจัดให้มีเวที
หมู่บ้าน เวทีประชาคม เราต้องทำ
ตรงนี้ เพราะนี่คือช่องทางหนึ่งในการ
เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วน
ร่วม โดยการเสนอความคิดเห็น เสนอ
ปัญหาต่างๆ แล้วปัญหาเหล่านี้จะ
ถูกนำไปแก้ไขและจะส่งผลให้ชุมชน
เข้มแข็งอย่างแท้จริง

ผมเองมาจากการเลือกตั้งของ
พี่น้องประชาชน นั่นเพราะผมฟังเสียง
ชาวบ้าน ชาวบ้านเลือกเราแล้วมีความ
สุข การตัดสินใจทุกอย่างต้องเกิดจาก
ความต้องการของชาวบ้าน ไม่ใช่ไป
สั่งบังคับบัญชาให้พวกเขาทำอย่างที่เรา
ต้องการ ดังนั้น ผู้นำต้องพยายาม
ทำตัวเองให้มีศักยภาพ ต้องฟังเสียง
ประชาชน ต้องไม่เอาความคิดของตน
เป็นเป็นใหญ่ โดยไม่คิดถึงคนอื่น ๆ ไม่
คิดถึงเสียงที่ชาวบ้านเลือกมา

สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดก็คือ ภาพ
เล็กๆ ที่เราจะช่วยกันปฏิรูปสังคม
ท้องถิ่น จนในที่สุดพลังของพลเมือง
ก็จะส่งผลไปถึงการพัฒนาในระดับ
ประเทศได้

พงษ์เทพ ชัยอ่อน

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

บุคลิกของชาวตำบลหาดสองแควเป็นคนตรง ๆ กล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์ ดังนั้น การเป็นพลเมืองโดยธรรมชาติมันจะมีอยู่ในตัว ทุกคนมีการแสดงความคิดเห็น มีการแชร์ปัญหา แล้วก็นำปัญหาเหล่านี้ไปสู่กระบวนการแก้ไข เพื่อจะได้พัฒนา

ชุมชนของเราต่อไป

ความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นนี้ต้องผ่านกระบวนการหล่อหลอม ไม่เช่นนั้นก็จะเหมือนกับในอดีตคือ ชาวบ้านจะเชื่อฟังผู้ปกครองเพียงอย่างเดียว หรือคิดว่าผู้ปกครองจะต้องทำทุกเรื่อง ซึ่งทำให้เกิดการแก้ปัญหาที่ไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านจริงๆ

คนที่เป็นผู้นำเอง แม้จะทำงานเก่งแค่ไหน แต่ถ้าต้องแบกรับภาระไว้ที่ตนเองอยู่ฝ่ายเดียวก็จะเกิดความเหนื่อยล้า และจะนำมาซึ่งการไร้ความคิดสร้างสรรค์ในการคิดงาน ในการประสานงาน ในการทำกิจกรรมทุกอย่างในการพัฒนาชุมชนของตัวเอง

นับตั้งแต่ที่ผมเข้ามาสู่ถนนการเมือง ผมมองเห็นปัญหาเหล่านี้และเคย

ถ้าเราไม่สร้างให้เกิดความเป็นพลเมือง การติดตามประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่นก็จะไม่เกิดขึ้น ชาวบ้านจะไม่สนใจว่าใครจะทำอะไร ถ้าเมื่อไหร่ที่เกิดการคอร์รัปชันขึ้น มันก็จะไม่มีคนคอยตรวจสอบดวงดู

ประสบกับตัวเองด้วยซ้ำ บางที่เราคิดว่าดี แต่เมื่อมันไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการของชาวบ้านและเกิดข้อผิดพลาดขึ้นมา เราก็ต้องรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว ตรงนี้ไปโทษชาวบ้านก็ไม่ได้ เพราะแต่ไหนแต่ไรมาเราไม่ได้ปลูกฝังให้พวกเขามีความเป็นพลเมือง

ถ้าเราไม่สร้างให้เกิดความเป็นพลเมือง การติดตามประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่นก็จะไม่เกิดขึ้น ไม่สนใจว่าใครจะทำอะไร ได้ประโยชน์ก็ดีไป แต่ถ้าเมื่อไหร่ที่เกิดการคอร์รัปชันขึ้น มันก็จะไม่มีคนคอยตรวจสอบดวงดู

นอกเหนือจากการทำความเข้าใจกับชาวบ้านแล้ว คนที่อยู่ใกล้ชิดตัวเรา หรือเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นเอง ตรงนี้ผมเห็นว่าสำคัญ คือเราต้องทำความเข้าใจกับทีมงานของเรา ให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อมุ่งมั่นทำงานอย่างมีพลัง

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเรานำเอาปัญหาของประชาชนมาเสนอต่อสภา อบต. เพื่อขอจัดสรรงบประมาณ ถ้าคนของเราไม่เข้าใจ ปัญหามันก็เกิดขึ้น เกิดการถกเถียงไม่เข้าใจกัน โดยเอาความเห็นของตัวเองเป็นใหญ่ ทั้งๆ ที่ปัญหาที่เรานำมาสู่ที่ประชุม เป็น

ปัญหาที่มาจากเสียงเรียกร้องของชาวบ้าน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วกระบวนการพัฒนาชุมชนก็เกิดความติดขัด

ท้องถิ่นต้องคืนอำนาจให้ประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของงบประมาณ ผมจะบอกเลยว่าปีนี้มีงบประมาณเท่าไหร่ แจกแจงอย่างละเอียด ตรงนี้จึงทำให้เกิดความโปร่งใส ผมทำงานสบาย เพราะเราให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่แรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งจะนำมาสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งต่อไป

ธีรศักดิ์ สนเข้ม

เลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

ในความเห็นของผม ลักษณะของความเป็นพลเมืองคือ การรับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง หน้าที่ของประชาชนคนหนึ่งที่เกิดมาแล้วต้องทำมากกว่าไปกังวลเรื่องสิทธิที่ตัวเองจะได้รับ เพราะปัจจุบันคนเรามักจะเรียกร้องเรื่องสิทธิมากกว่าหน้าที่ที่

ตัวเองจะต้องจัดการ

หน้าที่ของพลเมืองหาดสองแควคือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตำบลตัวเอง เพราะหาดสองแควไม่ใช่ของผู้บริหารหรือผู้นำคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นของคนทั้งตำบลหาดสองแคว ที่ผ่านมาระยะหนึ่งเราจะกระตุ้นให้เกิดแนวคิดการเข้ามามีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมในการทำงาน โดยจะให้ความสำคัญต่อประชาชน ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ และทุกคน พูดให้เข้าใจง่ายๆ คือ เราไม่ปิดกั้นโอกาสในการเข้ามาร่วมกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเดียวกันหรือฝ่ายตรงข้ามที่ไม่สนับสนุน การเลือกตั้งของเรา แต่เราใช้ความเป็นคนบ้านเดียวกัน เป็นคนลาวเวียงจันทน์ เหมือนกันในการดึงคนเข้ามา แล้วก็ใช้วิธีบอกต่อในเรื่องการทำงาน

เมื่อเราเข้ามาทำงานแล้ว ก็ควรตัดประเด็นการแข่งขันทางการเมืองออกไป

ถ้าเราไม่สร้างให้เกิดความเป็นพลเมือง การติดตามประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่นก็จะไม่เกิดขึ้น ชาวบ้านจะไม่สนใจว่าใครจะทำอะไร ถ้าเมื่อไหร่ที่เกิด การคอร์รัปชันขึ้น มันก็จะไม่มีคนคอยตรวจสอบถ่วงดุล

ต้องให้ความเสมอภาคในการทำงาน
ของทุกภาคส่วน เพราะสุดท้ายแล้ว
ทุกคนก็ยังเป็นคนบ้านเดียวกัน แนว
ความคิดนี้จำเป็นกับโลกสมัยใหม่
มาก เพราะปัจจุบันการเมืองเข้าไปมี
อิทธิพลกับคนทุกคน อย่างเช่นตอนนี้
ที่คนถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ถ้า
รวมกันไม่ได้ ประเทศชาติก็ไม่เจริญ
ทั้งที่จริงแล้วความคิดของฝ่ายตรงข้าม
อาจจะมากกว่าฝ่ายเดียวกับเราด้วย
ซ้ำ ถ้าเรารวมตัวกันได้ การพัฒนา
ประเทศก็จะขยายไปได้ไกลกว่าที่ควร
จะเป็นในปัจจุบัน

ต้องยอมรับว่าเครือข่ายร่วมสร้าง

ชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ทำให้เกิดการ
ส่งเสริมพลังพลเมืองที่เป็นรูปธรรม
มากขึ้น จากเมื่อก่อนที่แต่ละคนอยู่กัน
แบบกระจัดกระจาย ไม่เคยนำความคิด
มาแบ่งปันกัน แต่ปัจจุบันสิ่งต่างๆ เหล่านี้
ถูกนำมาใช้งานได้จริง เรารู้ว่าเราจะ
ต้องทำงานอย่างไร เก็บสำรวจข้อมูล
อย่างไร ใช้เครื่องมือชนิดไหนในการ
ขับเคลื่อน และสามารถค้นหาจุดเด่น
จุดด้อยในการทำงาน ทั้งหมดนี้ถือ
เป็นนวัตกรรมหนึ่งส่งเสริมให้เกิด
การพัฒนามากขึ้น

แม้ว่าข้อจำกัดของการพัฒนา
คืองบประมาณที่น้อยนิด แต่เราไม่ได้

นำประเด็นนี้มาเป็นอุปสรรคสำคัญ
เราสามารถใช้งบเท่าที่มีได้ โดยอาศัย
ความร่วมมือของชาวบ้านมาร่วมกัน
ออกแรง องค์กรภายในมีส่วนร่วม
ในการพัฒนาให้สำเร็จก่อน แล้วงบประมาณ
จะตามมาเอง

หัวใจของการทำให้ชาวบ้านเข้า
มามีส่วนร่วมก็คือ ความเป็นน้ำหนึ่ง
ใจเดียวกัน เพราะคนในชุมชนเป็น
เชื้อสายลาวเวียงจันทร์เหมือนกัน เรา
จึงใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาตรงนี้
เป็นพื้นฐานของการพัฒนา

ผจญ พูลดวง

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคออุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

ที่ตำบลคออุมของเราประกอบด้วยผู้คนหลากหลาย วัฒนธรรม มีทั้งวัฒนธรรมล้านนา ล้านช้าง สุโขทัย ลาว เวียงจันทน์ แต่สิ่งที่ยึดโยงผู้คนที่มีความหลากหลายให้สามารถ อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปึกแผ่นก็คือ ประวัติศาสตร์

ผู้คนในตำบลคออุมทุกคนล้วนให้ความเคารพนับถือ ‘พระยาพิชัยดาบหัก’ ท้องถิ่นของเราจึงนำเอาประวัติศาสตร์มาเชื่อมโยงกับการสร้างพลังพลเมือง ดึงคนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมมารวมตัวกันทำกิจกรรมหรือออกแบบ กิจกรรมที่เปิดกว้าง เพราะทุกคนต่างถือว่าตนล้วนเป็นลูกหลานพระยาพิชัยดาบหัก จึงอยู่ร่วมกันได้โดยใช้ประวัติศาสตร์เป็นศูนย์กลาง

พระยาพิชัยดาบหักเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเด่นคือ การเป็นคนดี เป็นคนใจเด็ดเดี่ยว มีความเสียสละสูง ท่านมาสืบรับกับพม่าที่วัดขวางชัยภูมิ ในพื้นที่ตำบลคออุม ท่านตัดศีรษะเข้าศึกมารวมไว้ที่วัดเอกราช ซึ่งแต่เดิมชื่อตำบลคออุมคือ ‘คออวม’ ต่อมาจึงเรียกเพี้ยนเป็น ‘คออุม’ แล้วดาบของท่านก็มาหักอยู่ที่นี้ ที่ตำบลคออุม

‘เพชรคอรุม’ คืออาสาสมัครที่สละเวลาของตนเองเพื่อเข้ามาผลักดันให้เกิดกิจกรรมในชุมชน และเป็นแกนนำที่ทำหน้าที่ขยายองค์ความรู้ให้กับชุมชน ถ่ายทอดความรู้ไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งวันข้างหน้าคนรุ่นนั้นก็ก้าวขึ้นมาเป็นเพชรคอรุมรุ่นต่อไป สิ่งนี้เราเรียกว่า กระบวนการสร้างคน

ที่เล่ามาทั้งหมดก็เพื่อต้องการจะสะท้อนลักษณะเด่นของพระยาพิชัยที่ชาวคอรุมล้วนยึดเป็นแบบอย่าง ซึ่งพระยาพิชัยเปรียบเหมือนสัญลักษณ์ที่ลูกหลานชาวคอรุมพยายามดำเนินรอยตาม โดยเฉพาะความดีและความเข้มแข็งของท่าน

อย่างไรก็ดี แม้สำนึกความเป็นพลเมืองของคนตำบลคอรุมจะมีอยู่ในตัวคนทุกคน แต่ก็ยังไม่สามารถแสดงออกมาเป็นพลังได้ โจทย์ของเราคือทำอย่างไรให้สำนึกความเป็นพลเมืองกระจายไปทั่วทั้งตำบลและเกิดประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชน ตำบลคอรุมจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลอย่างเป็น

ระบบตามหลักวิชาการ สืบเสาะรากเหง้าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเรา ค้นหาต้นทุนที่ชุมชนเรามี เชื่อมโยงภาพในอดีตตั้งแต่คนรุ่นอดีตมาจนถึงยุคปัจจุบัน เพื่อให้คนในชุมชนได้เห็นภาพรวมว่า ที่ผ่านมารเราได้พัฒนาไปในทิศทางใด มีเรื่องไหนบ้างที่เราทำสำเร็จ เรื่องไหนบ้างที่ล้มเหลว แล้วหาข้อตกลงร่วมกันว่า อนาคตเราจะเดินทางไหนต่อ

ข้อสรุปเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการทำเวทีประชาคม เรามีแกนนำแต่ละชุมชนซึ่งสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น แกนนำเหล่านี้เราเรียกว่า ‘เพชรคอรุม’

เพชรคอรุมคืออาสาสมัครที่สละเวลาของตนเองเพื่อเข้ามาผลักดันให้เกิดกิจกรรมในชุมชน และเป็นแกน

นำที่ทำหน้าที่ขยายองค์ความรู้ให้กับชุมชน ถ่ายทอดความรู้ไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งวันข้างหน้าคนรุ่นนั้นก็ก้าวขึ้นมาเป็นเพชรคอรุมรุ่นต่อไป สิ่งนี้เราเรียกว่า กระบวนการสร้างคน

อบต.คอรุม เชื่อมั่นว่า หัวใจสำคัญของการทำงานกับประชาชน คือ การทำให้ประชาชนรับรู้กลไกการทำงานของเครือข่ายที่อยู่รอบตัวเขา ทั้งภาครัฐ ท้องที่ ท้องถิ่น และสิทธิที่เขามี ประกอบกับการให้ความรู้ในเชิงวิชาการอย่างเป็นระบบ เมื่อเรามอบสิ่งเหล่านี้มอบให้เขาจนเกิดความเข้มแข็งแล้ว วันหนึ่งเขาจะกล้าคิด กล้าตัดสินใจด้วยตัวเอง

นัชชา ศรีเลิศ

นักพัฒนาชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบลคอรัม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

การเป็นพลเมืองคือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมดี ๆ ของชุมชน สังคม การคิดดี พูดดี ทำดี คือสำนึกความเป็นพลเมือง ตำบลคอรัมจะเน้นการสร้างสำนึกต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นการทำแผนพัฒนาชุมชน การประชาคม เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชน ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของ อบต.

อันที่จริงแล้วความเป็นพลเมืองเป็นเรื่องของจิตสำนึก แต่ละคนน่าจะมีจิตสำนึกที่ดีอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าสภาพแวดล้อมที่เขาอยู่จะเอื้ออำนวยให้เขาได้แสดงออกมากน้อยแค่ไหน เพราะถ้าสิ่งดี ๆ ที่เขาคิดมันขัดต่อสภาพแวดล้อมหรือแนวคิดหลักของชุมชน เขาก็อาจเลือกที่จะเก็บความคิดนั้นไว้เงียบ ๆ อันที่จริงคนแบบนี้มีอยู่ในทุกชุมชน เพียงแต่ขึ้นอยู่กับว่าคนที่คิดไม่ดีจะมามีอำนาจเหนือคนที่เขาอยู่หนึ่ง ๆ หรือเปล่า ถ้าเป็นเช่นนั้นก็ควรกระตุ้นเขาบ่อย ๆ ให้เขาออกมาเรียกร้องสิทธิที่เขาควรจะได้รับบ้าง

โครงการเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ มีส่วนสำคัญในการสร้าง

ท้องถิ่นมีหน้าที่ต้องกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะ และประสบการณ์ เมื่อเขาเข้มแข็งถึงจุดหนึ่ง เขาก็จะรู้ว่าสิทธิเสรีภาพที่แท้จริงของตนเองคืออะไร

ความเป็นพลเมือง อย่างน้อยก็ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดกิจกรรมต่างๆ ให้เราได้ทำร่วมกัน แม้จะไม่ใช่กิจกรรมหลัก แต่เมื่อมีคนเข้ามาดูแลแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนของเราก็ทำให้เราได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กันมากขึ้น จนเจ้าหน้าที่แทบจะไม่ต้องไปก้าวก่ายเลย ซึ่งแตกต่างจากเมื่อก่อนที่จะต้องมีการขอร้องหรือจ่ายเบี้ยเลี้ยงให้กับชาวบ้านที่มาเข้าร่วมประชุม แต่ทุกวันนี้พวกเขาอินดีมารวมตัวกัน เพราะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

นั่นเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เขาหันมาสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น ดังนั้นความเป็นพลเมืองเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับ

การขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน และในระดับปัจเจกบุคคลอย่างเช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ อบต. หรือนักวิชาการโครงการ ทุกคนต่างก็พร้อมรับประสบการณ์ในการเรียนรู้และเปิดโลกกว้างสำหรับตัวเอง มิใช่แค่ทำงานไปตามหน้าที่ ตามหนังสือสั่งการ แต่ทุกคนทำงานด้วยจิตสำนึกที่เกิดขึ้นมาโดยไม่รู้ตัว

จากพลังของพลเมืองนี้เองจะเชื่อมโยงไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับการคืนอำนาจสู่ประชาชน ดิฉันคิดว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้ด้วยซ้ำว่า อำนาจที่ตนเองจะได้รับคืออะไร คนรากหญ้าไม่ฝึกฝนที่จะรับรู้ เหมือนได้อำนาจมาแล้วเขาก็ไม่รู้จะใช้มันอย่างไร นี่คือสภาพจริงที่

เป็นอยู่ ฉะนั้น เราควรต้องมุ่งสร้างการศึกษาหรือสร้างการเรียนรู้ให้เขาก่อน ก่อนที่จะคืนอำนาจให้เขา เพื่อให้เขาสามารถใช้อำนาจนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ท้องถิ่นมีหน้าที่ต้องกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะ และประสบการณ์ เมื่อเขาเข้มแข็งถึงจุดหนึ่งเขาก็จะรู้ว่าสิทธิเสรีภาพที่แท้จริงของประชาชนคืออะไร ประชาชนมีศักยภาพในการจะใช้อำนาจแค่ไหนอย่างไร ถ้าประชาชนรับรู้ในจุดนี้แล้วเราก็จะเชื่อมั่นได้ว่าประชาชนสามารถที่จะใช้อำนาจที่ได้รับมาอย่างถูกต้องเหมาะสม

ชยภรณ์ ดีเอม

ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการเพื่อการจัดการเครือข่ายภาคเหนือตอนล่าง

ศูนย์ประสานงานภาคเหนือตอนล่างมีภารกิจสำคัญในการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่ รวมทั้งนักวิชาการและผู้บริหาร

การส่งเสริมการเป็นพลเมืองนั้นต้องทำควบคู่กับการสร้างการมีส่วนร่วม การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งในช่วงหลังๆ ที่ผ่านมามาเราได้มีส่วนเข้าไปร่วมกับท้องถิ่นมากขึ้น เครือข่ายนักวิชาการของเราได้เข้าไปช่วยเรื่องการส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตำบลแม่ข่ายไหนมีงานแม่ข่ายอื่นๆ ก็จะไปช่วยด้วย ส่วนตำบลลูกข่ายที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างก็จะเข้าร่วมด้วยความเสียสละ

กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม อาทิ การเข้าไปพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ต่างๆ ถ้าตำบล เอ เป็นแม่ข่าย ก็จะมีตำบล บี ซี และดี มาเข้าร่วม อย่างเช่นเมื่อครั้งที่เราเข้าไปในช่วงที่บางพื้นที่กำลังประสบภัยพิบัติ เครือข่ายภาคเหนือตอนล่างก็พร้อมใจกันเข้าไปช่วยเหลืออย่างมีจิตสำนึก ทั้งในเรื่องของงบประมาณ สิ่งของ และการลงแรงในการช่วยทำความสะอาด เก็บกวาด พื้นฟูพื้นที่

พลเมืองสามารถเป็นใครก็ได้ เป็นตัวบุคคล เป็นกลุ่ม เป็นตำบล หรือเป็นคนเล็กคนน้อย ขอให้มีใจ มุ่งมั่นทำงานโดยไม่มุ่งแสวงผลประโยชน์ส่วนตน

การจะเป็นชุมชนเข้มแข็งได้นั้น แต่ละพื้นที่ก็มีองค์ประกอบแตกต่างกันไป บางแห่งมีผู้นำเข้มแข็ง บางแห่งภาคประชาชนเข้มแข็ง ทั้งนี้ ทุกองค์ประกอบจะต้องเดินไปพร้อม ๆ กัน บางแห่งผู้นำคิด แต่ผู้ปฏิบัติไม่ทำตาม มันก็ไม่เกิดผล

ศูนย์สนับสนุนวิชาการระดับภาค ทุกแห่งจะทำหน้าที่เหมือนกันคือ เป็นตัวกลางในการประสานระหว่าง สสส. กับพื้นที่เครือข่าย โดยมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันคือ งานเชิงประเด็นการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ทำหน้าที่สนับสนุนด้านวิชาการ สร้างกลไกต่าง ๆ ให้งานในพื้นที่ได้ถูกขับเคลื่อนขึ้น

มาเพื่อจะนำเสนออย่างเป็นทางการได้

อีกส่วนคืองานสนับสนุนงานของ สสส. สำนัก 3 เช่น การพัฒนา '5 นัก' คือ นักวิชาการ นักบริหาร นักจัดการ นักจัดการข้อมูล รวมถึงนักสื่อสารชุมชน เพื่อให้เกิดการต่อยอดการทำงานของคนในพื้นที่ได้

โดยส่วนตัวเห็นว่า พลเมืองสามารถเป็นใครก็ได้ เป็นตัวบุคคล เป็นกลุ่ม เป็นตำบล หรือเป็นคนเล็กคนน้อย ขอให้มีใจทำโดยไม่หวังผลตอบแทน ทำแล้วมีความสุข เอาพื้นที่ของตนเองเป็นตัวตั้ง ส่วนข้อจำกัดนั้นในระยะแรก ๆ อาจจะติดขัดที่ระดับ

ตัวบุคคลซึ่งยังมีทัศนคติว่าธุระไม่ใช่ บางกิจกรรมจึงไม่ได้รับความร่วมมือ เพราะมองว่าเป็นเรื่องเสียเวลา ไม่เกิดประโยชน์ต่อตัวเอง

อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาเมื่อมีการทำงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น พวกเขาจะไม่มองแค่ประโยชน์ที่จะได้รับกลับไป แต่เขายังได้มิตร ได้รับการต่อยอดความรู้ ทำให้เรามีแนวร่วมมากขึ้น ถ้าให้ประเมินศักยภาพของภาคเหนือตอนล่างในการไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง อาจเรียกได้ว่ามีความพร้อมเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ในทุกด้าน ทั้งในด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่น การพัฒนาคน และการมีส่วนร่วม

ทัศนีย์ วีระกันต์

ผู้จัดการแผนงานส่งเสริมการพัฒนาระบบ

เพื่อสภาวะของเกษตรกรและความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม

คำว่า ‘พลเมือง’ แฝงด้วยนัยยะของความรับผิดชอบ การ
 เกื้อกูลซึ่งกันและกัน การพยายามทำหน้าที่ของตัวเองให้ดี
 ที่สุด ในโลกสมัยใหม่การสร้างความเป็นพลเมืองเป็นสิ่งสำคัญ
 เพราะนี่คือหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม เพราะถ้าเราพูดถึงสังคม

ประเทศ สังคมโลก มันกว้างเกินไป แต่หากเราเริ่มจากการสร้างพลเมืองให้เข้ม
 แข็งจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่นและสังคมได้

สังคมไทยในปัจจุบันต้องสร้างความเข้มแข็งในเรื่องอาหารและการเกษตร
 ไม่มีใครอยากกินข้าวบนน้ำตาของชาวนาอีกต่อไป การทำให้ราคาอาหารต่ำ
 เพื่อแลกกับอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว มันก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเกษตรกรมา
 นาน รวมถึงเกิดปัญหาต่อคุณภาพชีวิตของผู้บริโภค และโยงไปถึงความสัมพันธ์
 ระหว่างคนในสังคม

ประเด็นของการสร้างอาหารปลอดภัย เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับความเป็น
 พลเมืองในหลายมิติ เพราะอาหารปลอดภัยเกี่ยวพันตั้งแต่ในระดับชุมชนเอง เริ่ม
 ตั้งแต่การทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ไม่ใช่สารเคมี ทำอย่างไรให้การเกษตรไม่ไป

พลังพลเมืองเป็นสิ่งที่เกิดจากคนทุกคน เราต้องสร้างความเปลี่ยนแปลง ต้องการคิดถึงส่วนรวมในสังคม สิ่งที่เราทำต้องไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นในทางร้าย เป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง เพื่อให้เกิดสังคมที่เป็นธรรม

กระทบกับสิ่งแวดล้อม ทำอย่างไรให้
คนด้อยโอกาส คนที่มีฐานะยากจน
สามารถเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยเหล่า
นั้นด้วย นี่คือนโยบายที่ผูกโยงกับความเป็น
พลเมือง ฉะนั้นทุกคนต้องตระหนัก
ในหน้าที่ ไม่คิดแต่จะผลิตอาหารเพียง
อย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงด้านอื่น ๆ
ไม่คิดเรื่องความเป็นธรรม

ถ้าเกษตรกรไม่สนใจผู้บริโภค ใส่
สารเคมีเท่าไรก็ได้เพื่อให้ได้ผลผลิต
ปริมาณมาก ๆ โดยไม่สนใจเรื่องพิษ
ภัยที่จะตามมา แต่คำนึงถึงปริมาณ
ผลผลิตและราคาที่สูงเท่านั้น ถ้าคิด
เช่นนี้ก็จะเกิดผลกระทบต่อผู้บริโภค
ทั้งสังคม ฉะนั้นเราจึงจำเป็นต้องมี
การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง เรา
ต้องตระหนักว่า ลูกหลานเราจะกิน
อะไร ทุกอย่างมันมีนัยยะแฝงอยู่

เรื่องราคาที่เป็นธรรมก็เช่นกัน
ไม่เพียงแต่จะต้องเป็นธรรมกับตัว
เกษตรกรแล้ว ยังหมายรวมถึงคนยาก
คนจนด้วย คนเข้าถึงอาหารได้น้อยลง
เรามีตัวเลขผู้ขาดสารอาหารกว่า 10
ล้านคน และตัวเลขนี้ก็สูงขึ้นทุกปี

สิ่งสำคัญที่สุดคือ การสร้าง
จิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักว่า พลัง
พลเมืองเป็นสิ่งที่เกิดจากคนทุก
คน เราต้องสร้างความเปลี่ยนแปลง
ต้องการคิดถึงส่วนรวมในสังคม สิ่ง
ที่เราทำต้องไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น
ในทางร้าย เป็นการเปลี่ยนแปลงใน
เชิงโครงสร้าง เพื่อให้เกิดสังคมที่เป็น
ธรรม

ภารกิจเร่งด่วนในวันนี้คือ ทำ
อย่างไรให้ผู้คนเข้าใจถึงปัญหาใน
ท้องถิ่นที่ตัวเองอยู่ ให้ผู้บริโภคเข้าใจ

ว่าการทำเกษตรไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องมี
ต้นทุน เกษตรกรต้องการคุณภาพชีวิต
ที่ดีเหมือน ๆ กับทุกคนในสังคม และ
ตัวเกษตรกรเองก็ต้องเข้าใจว่า อาหาร
นั้นสำคัญต่อสุขภาพของผู้บริโภคด้วย

ในการเปลี่ยนแปลงสิ่งหนึ่งสิ่งใด
นั้น เราต้องการความร่วมมือจากทุก
ฝ่าย งานทุกอย่างไม่สามารถทำเพียง
ลำพังได้ ต้องมีความรู้และองค์ความ
รู้จากภายนอกที่จะเข้ามาหนุนเสริม
คนในชุมชนท้องถิ่น ถ้ามว่าตลาดสี
เขียวจำเป็นไหม กองทุนต่าง ๆ จำเป็น
ไหม ทำอย่างไรให้คนที่ไร่ที่ดินทำกิน
สามารถเข้าไปใช้ที่สาธารณะเพื่อปลูก
สร้างผลผลิตได้ เรื่องเหล่านี้คือสิ่งที่
เราต้องพิจารณาให้ดี

บนิษฐา นันทบุตร

ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (ศวช.)
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ในฐานะนักวิชาการ เราทำงานที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาชุมชน
ท้องถิ่นอยู่ 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นการให้ชุมชนได้เรียนรู้เรื่อง
ทุนทางสังคมและศักยภาพของตนและท้องถิ่น หรือการศึกษา
เชิงชาติพันธุ์วรรณา เมื่อเราทำงานเรื่องชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง

ถ้าเราสามารถช่วยให้พวกเขาเห็นว่าพื้นที่ของตัวเองนั้นมีศักยภาพอะไรบ้างก็จะ
ทำให้งานสัมฤทธิ์ผลได้ง่าย รวมถึงมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เหมือนเป็นการ
ทวีคูณศักยภาพให้มากขึ้น ซึ่งต่างจากการลงไปให้ความช่วยเหลืออย่างเดียว
แบบนี้จะไม่ได้ผลเท่าที่ควร

หลังจากนั้นคนในชุมชนจะต้องลงมือทำเอง เรียนรู้เอง ต้องค้นหาวว่ามีคนดี
คนเก่งอยู่ที่ไหน เรียนรู้อีกกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ทำกิจกรรมใด ประเด็นใด ทำแล้ว
เกิดผลด้านบวกกับสมาชิกอย่างไร หรือเกิดผลดีต่อชาวบ้านคนอื่น ๆ อย่งไร
ท้ายที่สุดถ้าเกิดประโยชน์ต่อชาวบ้านก็จะเกิดผลดีต่อชุมชนด้วย ทั้งหมดนี้จะ
เป็นเครื่องมือที่ช่วยตอบโจทย์ได้ว่า ท้องถิ่นจะสามารถทำงานกับกลุ่มบุคคล
เหล่านี้ได้อย่างไร

ทำไมชุมชนท้องถิ่นจึงต้องทำวิจัยชุมชนด้วยตนเอง คำตอบง่ายๆ คือ คนนอกพื้นที่จะไม่รู้ถึงปัญหาในชุมชน ไม่เข้าใจปัญหาของคุณได้ดีเท่าตัวคุณเอง

อีกส่วนหนึ่งคือ เครื่องมือที่ใช้สำหรับสร้างกระบวนการเรียนรู้ปัญหาของตนเอง โดยเราจะเข้าไปดูข้อมูลตั้งแต่ระดับบุคคล ครัวเรือน กลุ่ม และชุมชนทั้งหมด ดูว่าสถานะของชุมชนเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไร ประชากรมีกี่กลุ่ม ปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ละกลุ่มเป็นอย่างไรบ้าง

เมื่อเรานำส่วนนี้ไปเชื่อมกับส่วนแรกก็จะทำให้เรามองเห็นปัญหาและทางแก้ เช่น หมู่บ้านเรามีผู้สูงอายุอยู่ 2,000 คน ในจำนวนนี้เจ็บป่วยอยู่กับบ้าน 200 คน แล้วจะส่งใครไปช่วยดูแลได้บ้าง กลุ่มอาสาสมัคร ชมรมผู้สูงอายุ หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล คนพวกนี้จะไปช่วยกันอย่างไร เป็นต้น

คำถามต่อมาคือ ทำไมชุมชน

ท้องถิ่นจึงต้องทำเอง คำตอบง่ายๆ คือ คนนอกพื้นที่จะไม่รู้ถึงปัญหาในชุมชน ไม่เข้าใจ เราจึงต้องผลักดันให้เกิดเครื่องมือ 2 อย่างนี้ คือ กระตุ้นให้ชาวบ้านรู้ปัญหาตนเอง และเกิดการเรียนรู้วิธีแก้ปัญหา

สำหรับนักวิชาการเรามีการสร้างเครือข่ายเชื่อมร้อยกัน เพราะเราเชื่อว่านักวิชาการสามารถเข้าไปช่วยจัดวางระบบเก็บข้อมูล ช่วยออกแบบกระบวนการเรียนรู้ และช่วยประเมินทิศทางว่าสิ่งที่ทำนั้นใช้งานได้จริงหรือไม่

ที่ผ่านมาเราได้จัดทำคู่มือขึ้นมาสำหรับนักวิชาการ อาทิ คู่มือนักวิชาการชุมชนท้องถิ่น คู่มือพัฒนาโครงการ คู่มือการทำวิจัย คู่มือการทำหลักสูตร รวมประมาณ 6-7 ชุดคู่มือ

ซึ่งวัตถุดิบก็นำมาจากข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือดังกล่าวนั่นเอง ซึ่งจะเป็นตัวช่วยให้นักวิชาการทำงานง่ายขึ้น เพราะอยู่ๆ จะให้ลงมือทำเลยไม่ได้ ต้องมีแนวทางให้ก่อน

องค์ความรู้ทางวิชาการเหล่านี้ จะช่วยให้เกิดการสร้างพลังพลเมืองสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ของตัวเองได้ ทำให้ชาวบ้านเรียนรู้ปัญหาและแก้ไขกันเอง ฟังตนเองได้มากขึ้น ฉะนั้นความเป็นพลเมืองก็คือ เมื่อเห็นปัญหาจะต้องตระหนักได้ว่า ปัญหาเป็นของเราทุกคน เมื่อเห็นหนทางสังคมก็จะรู้ว่า เราสามารถทำอะไรได้บ้าง ภายใต้หลักพื้นฐานคือชุมชนต้องฟังตนเองให้ได้มากที่สุด

ก้าน กุณะวงษ์

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

การตระหนักในความเป็นพลเมืองที่ดีก็คือ
ทำอย่างไรให้คนในชุมชนท้องถิ่น
รู้ร้อน รู้หนาว รู้ปัญหาของตนเอง มีส่วนร่วมใน
การคิดและหาแนวทางแก้ไขปัญหา ะดูตายไม่ได้
ที่สำคัญคือต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต
มีความเกรงกลัวต่อความชั่วหรือสิ่งที่ไม่ดีงาม
อย่าปล่อยให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น
ในชุมชนท้องถิ่นของเรา

ตำบลนาอ้อของเราเป็นชุมชนเก่าแก่กว่า 450 ปี มี
ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเนิ่นนาน หล่อหลอม
ให้ทุกคนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฉะนั้นชุมชนของเราจึงมีความ
กลมเกลียวเหนียวแน่น มีความเอื้ออาทรต่อกัน พึ่งพาอาศัยกัน

ได้ นี่คือจุดแข็งเรา

สิ่งที่เทศบาลตำบลนาอ้อมุ่งมั่นก็คือ ทำอย่างไรที่จะรักษาจุดแข็งของเรา
ให้คงอยู่และสืบสานต่อไปยังคนรุ่นหลังได้ เราจึงกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า ชาว
เทศบาลตำบลนาอ้อจะต้องตระหนักในความเป็นพลเมืองที่ดี มีขีดความสามารถ
มีสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาวะ

การตระหนักในความเป็นพลเมืองที่ดีก็คือ ทำอย่างไรให้คนในชุมชน
ท้องถิ่นของเรา รู้ร้อน รู้หนาว รู้ปัญหาของตนเอง ทุกคนต้องรับรู้ร่วมกันและช่วย
กันสะท้อนปัญหา จากนั้นต้องมีส่วนร่วมในการคิดและหาแนวทางแก้ไขปัญห
จะดูตายไม่ได้ เพราะเราอยู่ร่วมกัน นอกจากนี้ต้องมีจิตสำนึกที่จะทำเพื่อผู้อื่น
ที่สำคัญคือต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต โดยเฉพาะเรื่องการบริหารเงิน

งบประมาณต้องให้ทุกคนรับรู้และ
ร่วมกันรับผิดชอบ ทุกคนต้องมีความ
เกรงกลัวต่อความชั่วหรือสิ่งที่ไม่ดีงาม
อย่าปล่อยให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในชุม
ชมท้องถิ่นของเรา และสุดท้ายคือต้อง
ส่งเสริมคนดี

ในการทำงานของเราจะเปิด
โอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามีส่วนร่วม มี
การตั้งคณะกรรมการชุมชน ชุมชนละ
10 คน และมีตัวแทนจากกลุ่มองค์กร
ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาผู้นำองค์กร
ชุมชน กลุ่มชมรมต่าง ๆ และกำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน โดยจัดประชุมร่วมกันทุก
เดือนในนามของคณะอนุกรรมการ
พัฒนาเทศบาล เพื่อที่จะกำหนด
ลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหา

บทบาทของเทศบาลจะ
สนับสนุนให้พี่น้องประชาชนพัฒนา
ขีดความสามารถ รู้จักคิด ริเริ่ม และ
แบ่งปันความรู้กัน เพราะความคิด
แต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน ไม่ควร
มีใครผูกขาดความคิด นอกจากคิด
เป็นก็ต้องทำเป็นด้วย โดยอาศัย
กระบวนการทำงานแบบกลุ่มเพื่อ
ฝึกฝนทักษะให้ชุมชนจัดการตนเอง

และท้ายที่สุดต้องสามารถปฏิสัมพันธ์
กับองค์กรภายนอก สามารถประสาน
กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องได้

หากทุกคนตระหนักในความ
เป็นพลเมืองที่ดี รู้จักพัฒนาขีดความ
สามารถ สังคมของเราจะเติบโต
ไปในทิศทางที่ดีขึ้นแน่นอน และจะ
นำไปสู่สังคมสุขภาวะที่ทุกคนมีความ
สุขร่วมกัน

กล่าวโดยหลักการแล้ว แผน
ปฏิบัติงานของเทศบาลต้องขึ้นเกิด
จากความร่วมมือของ 3 ภาคส่วน
ส่วนหนึ่งมาจากการประชาคมกับ
พี่น้องประชาชนเพื่อจัดทำแผนแม่บท
ชุมชน โดยยึดความต้องการของ
ประชาชนเป็นหลัก อีกส่วนหนึ่งเป็น
แนวนโยบายของฝ่ายบริหารที่ให้ไว้กับ
ประชาชนก่อนจะเข้ามารับตำแหน่ง
และอีกส่วนคือการผนวกเข้ากับแนว
นโยบายระดับจังหวัดและระดับชาติ
ซึ่งต้องสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน

อย่างไรก็ดี อุปสรรคของการ
พัฒนาชุมชนท้องถิ่นคือ ความจริงใจ
ของภาครัฐในการกระจายอำนาจและ
งบประมาณ เนื่องจากที่ผ่านมาการ

กระจายงบประมาณมักเป็นไปตาม
ความต้องการของผู้มีอำนาจ นั่นก็คือ
ส.ส. ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องฐานคะแนน
เสียง ก่อให้เกิดความเป็นธรรม
ในแต่ละพื้นที่ หรือบางพื้นที่อาจได้
เพียงเศษเสี้ยวของงบประมาณที่ลงมา
นี่คือจุดอ่อนอย่างหนึ่งของการบริหาร
บ้านเมือง แต่หากมีการกระจาย
งบประมาณไปยังท้องถิ่นโดยตรง
และเปิดโอกาสให้พี่น้องประชาชน
ร่วมบริหารจัดการตนเองย่อมเกิด
ประสิทธิภาพสูงกว่า เพราะชุมชน
ท้องถิ่นย่อมรู้ว่าความต้องการที่
แท้จริงของตนเองคืออะไร

ถ้าภาครัฐไม่หวงอำนาจไว้กับ
ตนเอง ความเปลี่ยนแปลงจะเกิด
ขึ้นได้โดยธรรมชาติ ทุกวันนี้พี่น้อง
ประชาชนตื่นตัวขึ้นมากและมีความ
รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของประเทศ
ร่วมกัน ฉะนั้นทิศทางการพัฒนาใน
อนาคตต้องเริ่มจากฐานรากคือชุมชน
ท้องถิ่น หากทุกคนตระหนัก มีส่วน
ร่วม และลงมือทำจริงๆ ประเทศไทย
จะก้าวหน้าไปไกลและสังคมจะอยู่
ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

เนตรชนก ภาคคำ

รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ผู้เป็นพลเมือง คือผู้ที่มีความรับผิดชอบ อย่างน้อยต้องรับผิดชอบต่อตนเอง และต้องเผื่อแผ่ไปถึงคนอื่นด้วย นั่นคือต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะหากเราอยู่ในสังคมที่ทุกคนขาดความรับผิดชอบ คงเป็นสังคมแบบตัวใครตัวมัน

เมื่อมีความรับผิดชอบแล้วก็ต้องเป็นพลเมืองที่สนับสนุนคนดีด้วย หมายความว่า ถึงแม้จะมีความรับผิดชอบมากขนาดไหน แต่ถ้าไปอยู่กับคนไม่ดี หรือสนับสนุนคนไม่ดี ก็จะทำให้สังคมเราไม่น่าอยู่

ชุมชนท้องถิ่นอาจเป็นเพียงจุดเล็กๆ แต่ถ้าจะไปให้ถึงปลายทางจะต้องทำควบคู่ไปกับนโยบายระดับมหภาคจึงจะเดินหน้าไปได้อย่างเข้มแข็ง ถ้าประชาชนลงมือทำเพียงฝ่ายเดียว โดยที่หน่วยงานอื่นไม่มารับ ไม่ตอบสนอง กิจกรรมนั้นก็จะไปไม่ได้ไมไกล ดังนั้นต้องอาศัยพลังจากทุกเครือข่ายขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน

การดึงภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม ต้องเริ่มต้นจากร่วมคิด ร่วมกันกำหนดทิศทาง จากนั้นจึงช่วยกันทำ ช่วยออกแบบ ให้ทุกคนรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของความคิด เมื่องานสำเร็จก็จะเกิดความภาคภูมิใจ และหากไม่สำเร็จ ทุกคนก็ต้อง

**ถ้าทุกสังคมมีพลังของพลเมืองเป็นพื้นฐาน สังคมนั้นจะเกิดความเปลี่ยนแปลง
โดยอัตโนมัติ เมื่อก่อนเรื่องนี้คงเป็นแค่จินตนาการ แต่จินตนาการจะเป็นจริงได้
ถ้าเราทุกคนช่วยกันทำ หากทุกที่ทุกแห่งช่วยกันทำ ในไม่ช้าจะกลายเป็นพลังอันยิ่งใหญ่**

ร่วมรับผิดชอบ นั่นคือกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

ในอดีตนั้น ความต้องการของประชาชนในพื้นที่มักเป็นเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน แต่ระยะหลังความต้องการของประชาชนก็เปลี่ยนไปตามสภาพสังคม ประชาชนต้องการการฝึกอบรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากขึ้น

ความต้องการที่เปลี่ยนไปเช่นนี้ สะท้อนได้ว่าประชาชนมีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น ชาวบ้านไม่ได้มองแค่เรื่องโครงสร้างพื้นฐาน แต่เขาต้องการพัฒนาศักยภาพของตน ต้องการโอกาส ต้องการความรู้

กระทั่งต้องออกแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง แต่ทุกวันนี้ผู้นำประเมินคนรากหญ้าต่ำไป เพราะคนรากหญ้าคือคนส่วนใหญ่ของประเทศ ถ้าผู้นำมองว่าพวกเขาเป็นคนด้อยโอกาส เป็นผู้มีการศึกษาน้อย จะปฏิบัติต่อเขาอย่างไรก็ได้ นั่นหมายถึงกำลังดูถูกเขา ตั้งแต่เริ่มแรก ฉะนั้น ตัวของผู้นำเองจะต้องเปลี่ยนมุมมองวิถีคิด ต้องให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นมากกว่าที่เป็นอยู่

ถ้าทุกสังคมมีพลังของพลเมืองเป็นพื้นฐาน สังคมนั้นจะเกิดความเปลี่ยนแปลงโดยอัตโนมัติ เมื่อก่อนเรื่องนี้คงเป็นแค่จินตนาการ แต่

จินตนาการจะเป็นจริงได้ถ้าเราทุกคนช่วยกันทำ หากทุกที่ทุกแห่งช่วยกันทำ ในไม่ช้าจะกลายเป็นพลังอันยิ่งใหญ่

หากเราเลือกคนที่ดี ส่งเสริมคนดี มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ให้เข้ามาทำงาน จะช่วยให้งานนั้นบรรลุผลได้ เช่นเดียวกับงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ทุกพื้นที่ตำบลควรแข่งกันทำความดีและพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ สิ่งนี้จะเป็นพลังสร้างสรรค์ได้ ลองนึกภาพว่าถ้าทุกตำบลมีความสุขทุกพื้นที่ บ้านเมืองเราจะน่าอยู่ขนาดไหน

ฤทธิรงค์ ชองศิริ

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่
อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ทุกวันนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ยังถูกกำหนดให้ปฏิบัติตามคำสั่ง
จากเบื้องบน ทำให้ไม่มีอิสระ
ในการบริหารจัดการตนเอง เช่นเดียวกับ
งบประมาณที่ลงมาก็มักจะถูกอยู่ที่ใด
ที่หนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม
หากรัฐมีความจริงใจก็ต้องกระจายอำนาจ
ให้ได้ตามที่กฎหมายกำหนด

เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน
ท้องถิ่นโดยคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะ
เรามีบทเรียนแล้วว่าสิ่งที่ท้องถิ่นจะดำเนินการเรื่องใด ถ้าไม่มี
ความร่วมมือของชุมชนแล้ว ความสำเร็จก็จะเกิดขึ้นได้ยาก

หรือไม่เกิดความยั่งยืน

การที่เรามีโอกาสได้เข้าร่วมเครือข่ายตำบลสุขภาวะ มีส่วนสำคัญที่ทำให้
เกิดความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่
เรามีอยู่ก่อนแล้วให้มีความสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น เพราะประชาชนเข้าใจในบริบท
หรือแนวทางในการพัฒนาตนเอง

เทศบาลได้สนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาความสามารถของตนเอง รวมถึง
อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินทุนก็ดี เรื่องความรู้
ก็ดี วัสดุอุปกรณ์ก็ดี เราพยายามส่งเสริมสนับสนุนมาโดยตลอดเท่าที่สถานะ
ด้านการเงินการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเอื้ออำนวย แต่จะสำเร็จตาม
วัตถุประสงค์มากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับความพร้อมของคนในชุมชนนั่นเอง

ผมคิดว่าประชาชนทุกวันนี้สามารถที่จะคิดเป็น ทำเป็น มีความเข้าใจและมีความรู้มากขึ้น เพราะเขาได้เปิดประสบการณ์ใหม่ๆ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากตำบลอื่นๆ ซึ่งหลายเรื่องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของเขาโดยตรง โดยเฉพาะชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทุกคนต่างก็ให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อจะได้นำเอาความรู้นั้นมาพัฒนาผลผลิตและคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

สิ่งที่เทศบาลตำบลเหล่าใหญ่พยายามผลักดันคือ ทำอย่างไรจึงจะเกิดกระบวนการพัฒนาคนให้เกิดจิตสำนึกต่อสาธารณะ ทำอย่างไรจึงจะเกิดจิตอาสาที่อยากเข้ามาร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม ทำอย่างไรให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วม โดยให้เขารู้สึกมีความเป็นเจ้าของ รู้สึกสำนึกในหน้าที่ ร่วมกันรับผิดชอบ และขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ให้

ประสบความสำเร็จด้วยตนเอง เพราะสิ่งนี้จะทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ลงมือทำ

ผมต้องขอย้ำอีกครั้งว่า บทบาทของเทศบาลตำบลเหล่าใหญ่เป็นเพียงผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ คอยช่วยเหลือปรับระดับประคอง คอยให้ความรู้และชี้แนะ แต่ไม่ใช่เป็นผู้ชี้แนะหรือกำหนดกฎเกณฑ์ให้เขาทำในสิ่งที่เขาไม่ได้เป็นผู้เสนอ ที่สำคัญความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ก็ขึ้นอยู่กับความเป็นปึกแผ่นของประชาชนเอง

ผมเชื่อว่าประชาชนทุกวันนี้มีศักยภาพเพียงพอที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมของเขาให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ได้ เพียงแต่ ณ ปัจจุบันอาจมีปัญหาเรื่องปัจจัยสนับสนุน โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการกระจายอำนาจจากรัฐบาลกลางไปยังท้องถิ่น ทุกวันนี้ยังไม่ใช่การกระจายอำนาจที่แท้จริง ทั้งในระดับ อบจ. อบต. เทศบาล ทุกพื้นที่ต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า

รัฐบาลกลางมิได้ให้อำนาจในการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างที่บัญญัติไว้กฎหมาย

ทุกวันนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังถูกกำหนดให้ปฏิบัติตามคำสั่งจากเบื้องบน ทำให้ไม่มีอิสระในการบริหารจัดการตนเองเท่าที่ควร ส่งผลให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ได้ ขณะเดียวกัน งบประมาณที่ลงมา ก็มักกระจุกอยู่ที่ใดที่หนึ่งซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

หากรัฐมีความจริงใจที่จะพัฒนาสังคมตั้งแต่ระดับฐานราก จะต้องกระจายอำนาจให้ได้ตามที่กฎหมายกำหนดอย่างจริงจัง ทั้งอำนาจในการบริหารและงบประมาณ ซึ่งจะทำให้ท้องถิ่นบริหารจัดการได้ราบรื่นมากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะท้องถิ่นรู้ว่าพี่น้องประชาชนต้องการอะไร

พรพรรณ แก้วคำภา

ปลัดเทศบาลตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภูจินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ตำบลเหล่าใหญ่มุ่งเน้นการบริหารจัดการด้วยหลักการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในตำบลของเรามีแหล่งเรียนรู้ที่โดดเด่นที่สามารถเป็นแม่แบบให้กับตำบลอื่นๆ เข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้ก็คือ โครงการไทยเหล่าใหญ่

ห่วงใยผู้ด้อยโอกาส ซึ่งโครงการนี้เกิดจากการที่แกนนำชุมชนและเทศบาลเห็นพ้องต้องกันว่า ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และผู้พิการ เป็นกลุ่มที่ยังขาดผู้ดูแลขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐ เราจึงจัดทำโครงการนี้ขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาเหล่านี้

เมื่อแรกเริ่มเราได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สสส. เป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แสดงน้ำใจต่อกัน ซึ่งปัจจุบันเป็นสิ่งที่ทำได้ยากในสังคมไทย ฉะนั้นจึงต้องช่วยกันรื้อฟื้นความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่บ้านชุมชน และปลูกฝังแนวคิดให้คนในชุมชนไม่ทอดทิ้งกัน

มีตัวอย่างเล็กๆ ของครอบครัวหนึ่งที่มีพ่อตาบอด ส่วนลูกสาวป่วยเป็นจิตเวช ไม่สามารถดูแลตนเองได้ เมื่อเกิดโครงการนี้ขึ้นทำให้มีจิตอาสาเข้าไป

ปัญหาชุมชนต้องแก้ด้วยคนในชุมชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐและเทศบาล
ร่วมให้การสนับสนุน จึงจะเป็นพลังชุมชนท้องถิ่นและเกิดประโยชน์ต่อประชาชน
ส่วนรวม เพราะลำพังหน่วยงานท้องถิ่นเองอาจไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง
สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลขาธิการทุกคนไม่มี ‘ใจ’

ช่วยเหลือดูแลใกล้ชิดมากขึ้น รวมทั้ง
ทีม อสม. และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล
ก็ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้าไปดูแล
เริ่มต้นจากการเยี่ยมยาพื้นฟูลูกสาว
จากอาการป่วยจิตเวชให้สามารถกลับ
มามีชีวิตในสังคมได้ตามปกติ และ
หลังจากนั้นเธอก็สามารถช่วยเหลือ
ดูแลพ่อได้ต่อไป จนปัจจุบันสภาพ
ความเป็นอยู่ของครอบครัวเริ่มดีขึ้น
มาก

นอกจากนี้ยังมีอีกหลายกรณีที่
คนในชุมชนได้ร่วมมือกัน เช่น การช่วย
เหลือผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ไร้ญาติ
ขาดมิตร โดยมีชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง
ไปเยี่ยมเยียนให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็น
ว่า ปัญหาชุมชนต้องแก้ไขด้วยคนใน
ชุมชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐและ
เทศบาลร่วมให้การสนับสนุน จึง
จะเกิดเป็นพลังชุมชนท้องถิ่นและ
เกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวม
เพราะลำพังหน่วยงานท้องถิ่นเองอาจ
ไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง

สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย
หากทุกคนไม่มี ‘ใจ’ ซึ่งจะทำให้การ
ขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ของตำบล
เหล่าใหญ่สามารถดำเนินไปได้ด้วยดี
‘ใจ’ ในที่นี้คือ การมีจิตสำนึกต่อ
ชุมชน รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และ
เปิดกว้างให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วม

ไม่ว่ามาจากหน่วยงานใดก็สามารถ
ทำงานร่วมกันได้

เมื่อคนในชุมชนเกิดความตื่นตัว
และตระหนักต่อปัญหาก็จะเกิดพลัง
ที่จะลุกขึ้นมาขับเคลื่อนด้วยตนเอง
จากเดิมหน่วยงานท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจ
แทนประชาชนแทบทุกเรื่อง แต่ ณ
วันนี้ประชาชนจะต้องลุกขึ้นมาคิดเอง
และลงมือทำด้วยตนเอง การแก้ไข
ปัญหาต่างๆ จึงจะประสบผลสำเร็จ
ต้องยอมรับว่าทุกวันนี้แต่ละชุมชนมี
ความเข้มแข็งในตัวเอง เพียงแต่เราจะ
เปิดใจและเปิดโอกาสให้แก่กันหรือไม่

ไพรวลัย ไลมรัตน์

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดงอีจาน
อำเภอโนนสุวรรณ จังหวัดบุรีรัมย์

ปัจจุบันในพื้นที่ อบต.ดงอีจาน มีแหล่งเรียนรู้ทั้งสิ้น 28 แห่ง ซึ่งจัดตั้งโดยชุมชน บริหารจัดการโดยชุมชน และเป็นรูปแบบของการทำงานแบบมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่เอง ความสำเร็จในการทำงานเกิดขึ้นได้ด้วยพลังของจิตอาสาที่มีความปรารถนาดีต่อบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง

แม้ว่าผมเองจะเพิ่งรับตำแหน่งนายก อบต. ดงอีจาน ได้เพียงไม่นาน แต่ผมก็ตัดสินใจที่จะให้ตำบลของเราเข้าร่วมและสานต่อโครงการตำบลน่าอยู่ เพราะเชื่อมั่นว่าโครงการดังกล่าวจะช่วยสร้างความสามัคคีให้กับคนในตำบล และลดความขัดแย้งระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ซึ่งแต่เดิมนั้นมักเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างชาวบ้านกับการทำงานของ อบต.

หากมีการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับท้องถิ่นมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการตนเอง จะเป็นการลดภาระแก่ อบต. ได้ เพราะประชาชนย่อมรู้ปัญหาของตนเองดีที่สุด อีกทั้งเป็นการสร้างประสบการณ์และการเรียนรู้กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบให้แก่ชาวบ้านเอง

ในฐานะนายก อบต. เมื่อเกิดปัญหาผมจะไม่นั่งทำงานในห้องแอร์ แต่จะใช้วิธีเดิน
ไปตามชาวบ้าน ไม่ว่าจะเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ แต่ละเดือนๆ ผมจะออกไปพบปะพี่น้อง
ประชาชนนครบทั้ง 13 หมู่ เพื่อรับฟังเสียงของคนในทุกข์ร้อนจริงๆ
โดยเอาปัญหาของชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง

ในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม นั้น ทุก ๆ 2 เดือน อบต. จะจัดให้มีการประชุมแบบบูรณาการ เริ่มจากทำประชาคมในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้แต่ละหมู่บ้านสะท้อนความต้องการ และเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา ไม่ว่าจะปัญหาเร่งด่วนเฉพาะหน้า ไปจนถึงการแก้ปัญหาระยะยาว

ในฐานะที่ผมเป็นนายก อบต. เมื่อเกิดปัญหาผมจะไม่นั่งทำงานในห้องแอร์ แต่จะใช้วิธีเดินไปตามชาวบ้าน ไม่ว่าจะเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ แค่วันก็ตาม แต่ละเดือนๆ ผมจะออกไปประชุมหมู่บ้าน ไปพบปะกับพี่น้องประชาชนนครบทั้ง 13 หมู่ เพื่อรับฟังเสียงของคนในทุกข์ร้อนจริงๆ

ผมมีหลักในการบริหารว่า ก่อนที่จะตัดสินใจทำโครงการใดๆ จะต้องสอบถามความเห็นจากชาวบ้านก่อนเสมอ โดยเอาปัญหาของชาวบ้าน

เป็นศูนย์กลาง เพื่อจะได้จัดสรรงบประมาณไว้ตอบสนองปัญหานั้นได้อย่างตรงจุด

ตัวผมเองได้รับความไว้วางใจจากประชาชนที่เลือกเข้ามาเป็นนายก อบต. ฉะนั้นการตัดสินใจใดๆ จึงต้องยึดประโยชน์ประชาชนเป็นที่ตั้ง หากท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจเองทั้งหมด โดยที่ไม่สอบถามความต้องการของประชาชนเลย การแก้ปัญหา ก็จะสุญเปล่า ฉะนั้น โครงการใดๆ ก็ตามหากมีการพูดคุยทำความเข้าใจกับประชาชนอย่างทั่วถึงก็จะเกิดประโยชน์และช่วยลดความความขัดแย้งลงได้

ผลจากการรับฟังเสียงสะท้อนของประชาชน ทำให้เราสามารถนำมาแปรเป็นแผนปฏิบัติของ อบต. ได้มากกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งมี

ประสิทธิผลมากกว่าการที่เรากำหนดนโยบายจากบนสู่ล่าง สิ่งนี้เองที่เรียกว่าการกระจายอำนาจ

ขณะเดียวกัน การกระจายอำนาจจากรัฐบาลกลางมาสู่ท้องถิ่นยังทำได้ไม่เต็มที่ งบประมาณยังติดค้างอยู่ที่ระดับจังหวัด ทำให้ท้องถิ่นไม่มีความคล่องตัวเท่าที่ควร จึงอยากเรียกร้องว่าหากรัฐมีความจริงจังต่อปัญหานี้ก็ควรถ่ายโอนอำนาจและงบประมาณให้ท้องถิ่นอย่างเต็มที่มากขึ้น

ผมเชื่อว่าถ้าทำได้เช่นนี้ ต่อไปประชาชนจะสามารถตรวจสอบการใช้งบประมาณได้ง่ายยิ่งขึ้น เพราะท้องถิ่นอยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด การใช้เงินแต่ละบาทแต่ละสตางค์ก็จะได้มีการตรวจสอบเข้มข้นยิ่งขึ้น การทุจริตโกงกินก็จะลดน้อยลง

ประจวบ เสงี่ยมทรัพย์

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบักได

อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ผู้บริหารท้องถิ่นทุกคนที่ได้รับเลือกตั้งหรืออาสาเข้ามาทำหน้าที่ตรงนี้ ล้วนมีความปรารถนาดีที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เข้มแข็ง คำว่าเข้มแข็งมีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ซึ่งความสามารถของแต่ละ

ชุมชนอาจมีไม่เท่ากัน ฉะนั้นหากผู้บริหารท้องถิ่นสามารถส่งเสริมผลักดันให้ประชาชนรู้จักพัฒนาตนเองขึ้นได้ก็จะเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพราะหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่นคือการรับใช้พี่น้องประชาชนให้เขาสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมของตนเองได้

ภารกิจพื้นฐานของผู้บริหารท้องถิ่นคือ การอำนวยความสะดวกในงานบริการและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของรัฐ นอกเหนือจากนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารแต่ละคนว่าจะมีความสามารถแค่ไหนที่จะผลักดันนโยบายสาธารณะที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนโดยรวม

สำหรับ อบต.บักได จะมุ่งเน้นให้ชุมชนอยู่ดีกินดี สังคมมีความสุข โดยพยายามเสริมสร้างความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในด้าน

**อบต. มีหน้าที่สนับสนุนองค์ความรู้และชี้ให้เขามองเห็นปัญหา เมื่อประชาชนเข้าใจ
ปัญหาที่จะเกิดจิตสำนึก ที่สำคัญประชาชนต้องเป็นผู้นำไปปฏิบัติและจัดการกันเอง
เพราะถ้าหวังพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียวอาจไม่ได้ผล
ฉะนั้นจึงต้องปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักพึ่งพาตนเอง**

เกษตรกรรม เพื่อจะเพิ่มกำไรและลด ต้นทุนการผลิต แต่สภาวะปัจจุบัน ราคาผลผลิตยังไม่ดีเท่าที่ควร สวน ทางกับต้นทุนการผลิต ค่าแรง ค่า ปุ๋ยเคมี เราจึงพยายามสร้างความ รู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตร แบบยั่งยืน เช่น การใช้ปุ๋ยชีวภาพ การ แปลงขยะเป็นปุ๋ย จนเกิดเป็นโครงการ ธนาคารขยะ โดยให้ชาวบ้านมาร่วม กลุ่มกันและบริหารจัดการขยะด้วย ตนเอง สิ่งนี้ทำให้เกิดกระบวนการ เรียนรู้และเกิดจิตสำนึกสาธารณะใน การทำงานเพื่อชุมชน

ปัจจัยที่จะทำให้การขับเคลื่อน โครงการประสบความสำเร็จจำเป็น อย่างยิ่งที่ต้องได้รับความร่วมมือจาก

พี่น้องประชาชน โดย อบต. มีหน้าที่ สนับสนุนองค์ความรู้และชี้ให้เขามอง เห็นปัญหา เมื่อประชาชนเข้าใจปัญหา ก็จะเกิดจิตสำนึก ที่สำคัญประชาชน ต้องเป็นผู้นำไปปฏิบัติและจัดการ กันเอง เพราะถ้าหวังพึ่งพาหน่วยงาน ภาครัฐเพียงอย่างเดียวอาจไม่ได้ผล ฉะนั้นจึงต้องปลูกฝังให้ประชาชนรู้จัก พึ่งพาตนเอง

ผมเชื่อมั่นว่า ถ้าขับเคลื่อน แนวคิดในการพึ่งพาตนเองให้กว้าง ขวางออกไป ชุมชนก็จะนำเอาอภัย แต่การเปลี่ยนแปลงต้องค่อยเป็นค่อย ไปและใช้เวลาในการเรียนรู้ เมื่อมี ชุมชนหนึ่งเริ่มทดลองทำและประสบ ความสำเร็จก็จะเกิดการซึมซับและ

เป็นแรงบันดาลใจให้กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

ทุกวันนี้ท้องถิ่นทำหน้าที่เพียง กำกับดูแลและชี้แนะ ขณะที่ชาวบ้าน เองก็ตื่นตัวกันมากขึ้นและพยายาม ปรับตัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของสังคม ขณะเดียวกัน กลไกราชการ ก็ต้องปรับตัวให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะทุกวันนี้ท้องถิ่นไม่มีอำนาจ เป็นของตนเองเท่าที่ควร แม้ผู้บริหาร ท้องถิ่นจะมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ของคนในพื้นที่ แต่สุดท้ายอำนาจใน การกำกับดูแลกลับรวมศูนย์อยู่ที่ส่วน กลาง ทำให้สายการบังคับบัญชา มี หลายขั้นตอนและเป็นอุปสรรคต่อการ พัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ว่าที่ร้อยตรีสิริพงษ์ ชูชื่นบุญ

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบักได อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

การสร้างความเป็นพลเมืองในชุมชนตำบลบักได ท้องถิ่นของเรามองว่าความเป็นพลเมืองต้องเริ่มต้นจากการมีจิตอาสาที่จะเข้ามาทำงานให้กับหมู่บ้านตำบล คนที่มีจิตอาสาจะมี 2 ลักษณะ คือ จิตอาสาที่ไม่เป็นทางการ เช่น ในหมู่บ้านตำบลมี

งานบุญงานประเพณี ชาวบ้านจะอาสามาช่วยงานคนละไม้ละมือ ซึ่งชาวตำบลบักไดส่วนใหญ่ล้วนมีจิตสำนึกเช่นนี้อยู่แล้ว

อีกรุ่นหนึ่งคือ จิตอาสาที่เป็นทางการ เป็นจิตอาสาที่มาจากการจัดตั้งโดยภาครัฐ เช่น อสม. อปพร. หรืออาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ ซึ่งอาสาสมัครเหล่านี้จะทำงานเฉพาะด้าน และบางครั้งก็อาจเป็นปัญหา เพราะเรามองจิตอาสาแบบแยกส่วน ว่าเป็นภารกิจของ อสม. นี้ไม่ใช่ภารกิจของฉัน

การจัดการระบบจิตอาสา ควรขยายให้งานอาสาครอบคลุมทุกมิติของชีวิต คนคนหนึ่งสามารถเป็นจิตอาสาในเรื่องใดก็ได้ โดยไม่เกี่ยงว่าจะอยู่ในขอบเขตหน้าที่ของตนหรือไม่ ซึ่งตำบลบักไดอาจยังไม่ถึงขั้นนั้น เรายังมองแบบแยกส่วนว่า หากเป็น อสม. ก็ทำหน้าที่สาธารณสุขเพียงอย่างเดียว หากเป็น อปพร.

ที่ผ่านมาเราเคยชินกับคำว่ากระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ในความหมายของการ
ถ่ายโอนภารกิจจากกระทรวง ทบวง กรม มาให้ท้องถิ่น แต่กระบวนการที่เครือข่าย
ตำบลสุภาวะกำลังขับเคลื่อนนั้น เรามุ่งที่จะกระจายอำนาจจากท้องถิ่นไปสู่ชุมชน
เพื่อคืนอำนาจให้กับประชาชนอย่างแท้จริง

ก็ต้องดูแลความมั่นคงปลอดภัย
อย่างเต็มที่

ที่ผ่านมาเราเคยชินกับคำว่า
กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งในความ
หมายของคนทั่วไปคือการถ่ายโอน
อำนาจ ถ่ายโอนภารกิจจากกระทรวง
ทบวง กรม มาให้ท้องถิ่น คือ อบจ.
อบต. เทศบาล แต่กระบวนการที่เครือ
ข่ายตำบลสุภาวะกำลังขับเคลื่อนนั้น
เรามุ่งที่จะกระจายอำนาจจากท้องถิ่น
ไปสู่ชุมชน เป็นการคืนอำนาจให้กับ
ประชาชน

สิ่งที่เครือข่ายตำบลสุภาวะ
ลงมือทำอยู่ ณ ขณะนี้ เป็นงานที่เน้น
ให้คนในชุมชนได้มีกิจกรรมกลุ่มกันทำ
กิจกรรมต่าง ๆ หนุนเสริมให้ประชาชน
มีสำนึกใหม่ของการเป็นพลเมือง ให้
เขาเห็นคุณค่าในสิ่งที่เขาทำ แม้สิ่งที่
เขาทำจะเป็นสิ่งเล็กน้อย แต่ก็ส่งผล

กระทบในระดับตำบลได้

กระบวนการที่เครือข่ายตำบล
สุภาวะกำลังขับเคลื่อนคือ การคืน
อำนาจให้ท้องถิ่นจัดการตนเอง นี่
คือการปฏิรูปประเทศไทยที่แท้จริง
การให้ชุมชนจัดการตนเองจะทำให้
ชุมชนเข้มแข็ง อบต. และภาคราชการ
เป็นเพียงผู้หนุนเสริมในด้านวิชาการ
ความรู้ แต่คนที่เป็นพระเอกตัวจริงคือ
ชุมชน คือท้องที่ เพราะเขาอยู่ในพื้นที่
ข้าราชการต้องหลบพาทลงเหลือ
เพียงหนุนเสริม นี่คือการคืนอำนาจให้
ท้องถิ่นจัดการตนเอง

ถ้าทุกหมู่บ้านจัดการตนเองได้ ก็
จะยกระดับขึ้นไปสู่ตำบล สู่อำเภอ ใน
ที่สุดก็เป็นจังหวัดที่จัดการตนเองได้

ทุกวันนี้ท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังไม่มี
ฐานข้อมูลของตัวเอง ไม่รู้จักตัวเอง
ซึ่งการเข้าร่วมโครงการเครือข่ายตำบล

สุภาวะทำให้เรามีเครื่องมือในการ
จัดเก็บฐานข้อมูลชุมชน ระบบจะ
ประมวลผลให้เห็นภาพระดับตำบล
และหมู่บ้าน สิ่งสำคัญในการจัดฐาน
ข้อมูลนี้มีฐานคิดหลักคือ ชุมชนต้อง
เป็นผู้ทำเอง ใช้เอง และมีความเป็น
เจ้าของ

การที่ชุมชนเป็นเจ้าของข้อมูล
ทำให้ผู้นำชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูล
ได้ตลอดเวลา หากผู้ใหญ่บ้านเห็นว่า
ข้อมูลในหมู่บ้านไม่ถูกต้องก็สามารถ
ให้ฝ่ายจัดเก็บไปตรวจสอบข้อมูล
ซึ่งจะเป็นการสอบทานข้อมูลอีกชั้น
หนึ่ง และยังสามารถนำข้อมูลนี้ไป
ใช้ประโยชน์ในการทำงานได้ นี่คือ
เครื่องมือที่โครงการเครือข่ายตำบลสุ
ภาวะเข้ามาหนุนเสริมการทำงานของ
ท้องถิ่นได้ดีมาก

สาคร พลซื่อ

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบึงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

พื้นฐานของชาวตำบลบึงเลิศมีความรักความสามัคคีในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายท้องถิ่น ท้องที่ และฝ่ายข้าราชการ ทำให้คนในชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ จุดเด่นคือมีการรวมกลุ่มเป็นรูปธรรม เช่น กลุ่มทอผ้า

กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมภูไท แต่จุดอ่อนคือความรู้และประสบการณ์อาจยังไม่เพียงพอ ทางเทศบาลจึงพยายามหนุนเสริมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเชิญนักวิชาการมาอบรมให้ความรู้และการไปศึกษาดูงานในตำบลอื่นๆ

หลังจากมีโครงการตำบลสุขภาวะในพื้นที่ตำบลบึงเลิศ ทำให้มีส่วนช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนหันมารวมกลุ่มอาชีพต่างๆ กันมากขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิตสร้างรายได้ และยืนด้วยตัวเอง ผลจากการรวมกลุ่มยังทำให้เกิดอำนาจในการต่อรองกับหน่วยงานอื่นๆ ได้ดีกว่าการต่างคนต่างทำ สะท้อนให้เห็นว่ายิ่งมีการรวมตัวของพลังพลเมืองก็ยิ่งก่อให้เกิดพลังชุมชน ซึ่งเป็นแบบอย่างของความเข้มแข็งในระดับฐานราก

กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของตำบลบึงเลิศ เริ่มต้นจากบุคลากรที่

ในอดีตชาวบ้านมักต้องพึ่งพาอาศัยภาครัฐหรือหน่วยงานราชการ แต่ ณ ปัจจุบัน สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปมาก พวกเขาพยายามรวมตัวกัน โดยไม่หวังพึ่งระบบราชการเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้คิดและลงมือทำ ด้วยตัวเอง แม้จะสำเร็จบ้าง ล้มเหลวบ้าง แต่ก็ถือเป็นการเริ่มต้น

เป็นผู้นำชุมชนและเป็นศูนย์รวมจิตใจ ให้แก่ชาวบ้าน เช่น พระสงฆ์ ปราชญ์ ชาวบ้าน ซึ่งสามารถที่จะหลอมรวม คนในชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หากเอ่ยปากขอความร่วมมือในเรื่องใด ชาวบ้านก็พร้อมที่จะอาสาออกแรง

ในฐานะที่ผมเป็นนายกเทศมนตรี เห็นได้ชัดว่าคนในชุมชนให้การตอบสนองกับหน่วยงานราชการเป็นอย่างดี เพราะประชาชนมีความรู้สึกรักและหวงแหนชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะมีความรู้สึกรักและหวงแหนชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะมีความรู้สึกรักและหวงแหนชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะมีความรู้สึกรักและหวงแหนชุมชนท้องถิ่น ประชาชนก็พร้อมที่จะร่วมมือและสามารถดำเนินการเองได้ ส่วนทางเทศบาลจะคอยเป็นพี่เลี้ยงอยู่เบื้องหลัง รวมถึงช่วยประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้เกิดการขยายความร่วมมือไปยังพื้นที่ใกล้เคียง

แนวทางการทำงานของเทศบาลก่อนที่จะกำหนดแผนนโยบายใดๆ จะต้องมีการระดมความเห็นจากตัวแทน

ภาคส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปราชญ์ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หมออนามัย โรงเรียน วัด เพื่อให้ทุกฝ่ายรับรู้ปัญหาพร้อมกัน และมาเข้าร่วมเป็นกรรมการวางแผนการพัฒนา ตำบลของเราไปพร้อมๆ กัน

กระบวนการรับฟังความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมถือเป็นขั้นตอนสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้เทศบาลมองเห็นสภาพปัญหาที่แท้จริงชัดเจนมากขึ้น เมื่อทราบปัญหาทั้งหมดแล้ว จึงนำมาสู่แผนปฏิบัติเพื่อจัดสรรงบประมาณรองรับ ทั้งแผนระยะ 3 ปี และ 5 ปี

ขณะเดียวกัน การรวมกลุ่มในแต่ละชุมชนก็มีความเป็นอิสระ ประชาชนสามารถกำหนดรูปแบบการจัดการด้วยตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการจัดตั้งเงินกองทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม พร้อมกับตั้งกรรมการขึ้นมาช่วยกันดูแลรับผิดชอบ หาก

ขาดเหลือประการใดทางเทศบาลก็จะจัดงบประมาณให้อีกส่วนหนึ่งเพื่อให้งิจกรรมของชุมชนดำเนินไปได้อย่างราบรื่น เช่น กองทุนวันละบาท ทางเทศบาลได้ตั้งงบประมาณช่วยเหลือทุกปี ปีละ 50,000 บาท และอนาคตจะเพิ่มเป็นปีละ 100,000 บาท เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้กับกลุ่มที่มีความตั้งใจในการทำงาน

จะเห็นได้ว่า ในอดีตชาวบ้านมักต้องพึ่งพาอาศัยภาครัฐหรือหน่วยงานราชการ แต่ ณ ปัจจุบันสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปมาก พวกเขาพยายามรวมตัวกัน โดยไม่หวังพึ่งระบบราชการเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้คิดและลงมือทำด้วยตัวเอง แม้จะเป็นกลุ่มเล็กๆ สำเร็จบ้าง ล้มเหลวบ้าง แต่ก็ถือเป็นพลังของการเริ่มต้น ซึ่งผมเชื่อมั่นว่าสิ่งนี้จะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของชุมชนท้องถิ่น

แก้ว ชิ่งวงค์

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าโมง
อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ชีวิตของชาวตำบลป่าโมง หน้าฝนทำนา หน้าแล้งปลูก
ผัก สภาพความเป็นอยู่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีพืชผักสวนครัว
ไว้กินเองในครัวเรือน เมื่อถึงเวลาชดสนักแบ่งปันกันในชุมชน
เป็นการพึ่งพาอาศัยแบบญาติพี่น้อง สิ่งนี้หล่อหลอมให้ตำบล

ของเราเกิดความร่วมมือร่วมใจที่ดี

เมื่อชาวบ้านเสร็จงานจากไร่นาก็จะมีเวลาว่างมารวมกลุ่มทำกิจกรรมกัน มี
ทั้งกลุ่มทอเสื่อกก สานตะกร้า ทอผ้าไหม เป็นรายได้เสริมเลี้ยงชีพ ซึ่งทาง อบต.
ป่าโมง จะเข้าช่วยเหลือดูแลทุกกลุ่ม ทั้งให้ทุนสนับสนุน ให้ความรู้ทางวิชาการ
เพื่อเพิ่มพูนทักษะในการประกอบอาชีพ เพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพ

ทุก ๆ เดือนจะมีบุคลากรของเทศบาลออกไปตรวจเยี่ยมความคืบหน้าของ
กิจกรรมแต่ละกลุ่ม และหาวิธีส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้มแข็งยิ่งขึ้น หากมีกิจกรรม
หรือโครงการใดที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน อบต.ป่าโมง ก็พร้อมจะสนับสนุน หาก
ขาดแคลนหรือต้องการความช่วยเหลือในด้านใดก็ประสานขอความช่วยเหลือมายัง
อบต.ได้ โดยเราจะรับฟังเสียงเรียกร้องของพี่น้องประชาชนเพื่อจะสนองให้ตรงจุด

อันที่จริงตำบลของเรายังมีคนอีกจำนวนมากที่พร้อมจะเข้ามาเป็นจิตอาสา แต่ขาดโอกาสที่จะแสดงศักยภาพ หากมีผู้หยิบยื่นโอกาสนั้นให้ ผมเชื่อว่าเขาพร้อมที่จะทำได้ทันที โดยท้องถิ่นสามารถปล่อยมือให้ชาวบ้านทำเองได้ เพียงแต่ต้องมีคนนำทาง

ทุกเสียงของชาวบ้านมีความหมาย เสียงของประชาชนต้องเป็นใหญ่ ถ้าเดือดเนื้อร้อนใจ อบต.จะต้องช่วยปลดปล่อยความทุกข์ยากนั้น โดยอาศัยกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน และอีกวิธีการหนึ่งคือ การชักชวนให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมแก้ปัญหาของเขาเอง ส่งเสริมให้เขาจัดตั้งกลุ่ม ตั้งคณะกรรมการในชุมชนรับผิดชอบตนเอง บริหารจัดการกันเอง ชาติตกบกพร่องตรงไหนก็ขอให้บอก แต่หากเกินขอบเขตอำนาจของ อบต. ทางเราก็จะเชื่อมประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

หัวใจสำคัญคือ เราพยายามสร้างจิตอาสาให้มากขึ้น เพราะจิตอาสามีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะช่วย

ขับเคลื่อนงานของตำบลให้ประสบความสำเร็จ ลำพังเจ้าหน้าที่และบุคลากรของ อบต. คงไม่สามารถทำแทนชาวบ้านได้ทุกเรื่อง ฉะนั้นต้องให้เขาเป็นผู้ลงมือทำเอง เมื่อประสบความสำเร็จก็จะเกิดความภาคภูมิใจ

จิตอาสาเหล่านี้ถือเป็นกำลังสำคัญ ยังมีคนจำนวนมากก็ยิ่งเกิดพลัง สิบหัวย่อมดีกว่าหัวเดียว และพลังของพลเมืองยังช่วยแบ่งเบาภารกิจของท้องถิ่นลงไปได้มาก ณ วันนี้ทุกคนเกิดความตื่นตัว อยากมีส่วนร่วม ทุกคนรู้หน้าที่ของตัวเอง หากพบเห็นสิ่งไหนที่ขัดหูขัดตาจะมาช่วยกันแก้ไข เพราะอยากให้ชุมชนของตัวเองพัฒนา

ในความเป็นจริงแล้ว ตำบลของ

เรายังมีคนอีกจำนวนมากที่พร้อมจะเข้ามาเป็นจิตอาสา แต่ขาดโอกาสที่จะแสดงศักยภาพ แต่หากมีผู้หยิบยื่นโอกาสนั้นให้ ผมเชื่อว่าเขาพร้อมที่จะทำได้ทันที ซึ่งงานบางอย่างท้องถิ่นสามารถปล่อยมือให้ชาวบ้านทำเองได้ เพียงแต่ต้องมีคนนำทาง

สำหรับแนวทางในอนาคต ผมอยากมุ่งเน้นให้แต่ละกลุ่มทำในสิ่งที่ตัวเองเชี่ยวชาญ เช่น กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ก็ต้องทำอย่างชำนาญและมีทักษะ ส่วนกลุ่มไหนถนัดเรื่องอะไรก็ต้องมุ่งมั่นทำสิ่งนั้นต่อไปและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น แล้ววันหนึ่งผลของความเพียรพยายามนั้นจะปรากฏให้เห็นเอง

ทัศน์พงศ์ ตนกกลาง

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่อม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

มีข้อสังเกตว่า กลุ่มที่ภาครัฐเข้าไปจัดตั้งให้ส่วนใหญ่แล้วมักไปไม่รอด อยู่ได้แค่ชั่วคราวชั่วคราว ต่างจากกลุ่มที่ชาวบ้านจัดตั้งกันขึ้นมาเอง ส่วนใหญ่ค่อนข้างจะยั่งยืน เพราะเขามีความรู้ความเข้าใจในปัญหาของตนเอง ขณะที่ภาครัฐเองอาจยังไม่รู้ด้วยซ้ำว่าคนในพื้นที่ต้องการอะไร

อาชีพหลักของชาวท่อมคือเกษตรกรทำนา เราทำนาโดยพึ่งพารธรรมชาติอย่างเดียว ไม่มีระบบชลประทาน ถ้าปีไหนฝนดี ชาวนาก็ได้ผลผลิตดี ถ้าปีไหนฝนฟ้าไม่เป็นใจ ผลผลิตที่ได้ก็ไม่ได้ไปด้วย

ด้วยอาชีพหลักเราเป็นเกษตรกร เราจึงจำเป็นต้องมีการรวมตัวเป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้พี่น้องเกษตรกรมีพลังต่อรอง โดยเฉพาะการเข้าถึงแหล่งเงินทุนต่างๆ รวมทั้งเพื่อหาหนทางสร้างอาชีพทางเลือก เพราะลำพังการทำนาอย่างเดียว ไม่อาจจะช่วยให้ความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีแต่เพิ่มภาระหนี้สินขึ้นทุกปี ๆ

สำหรับกลุ่มที่มีการรวมตัวกันค่อนข้างเข้มแข็ง เช่น กลุ่มเกษตรธรรมชาติ ตำบลท่อม กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มปศุสัตว์อินทรีย์ ซึ่งหันมาใช้ระบบการผลิตแบบธรรมชาติ ลดการพึ่งพาสารเคมี ทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้น และยังช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตของเรา จากเดิมที่เน้นผลิตเพื่อจำหน่ายให้ได้เงินมากๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงความปลอดภัยต่อผู้บริโภค

การบริหารจัดการภายในกลุ่มเกษตรกรจะประกอบด้วยคณะกรรมการซึ่งเป็นตัวแทนชาวบ้านเข้ามาทำงานร่วมกัน เกิดการเรียนรู้วิธีการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ดำเนินกิจกรรมกันมานาน โดย อบต.ทมอ จะไม่เข้าไปแทรกแซงจนทำให้เขาเสียกระบวนการ เราเพียงแต่ไปให้การสนับสนุน ส่งเสริม เพราะกลุ่มเหล่านี้มีความเข้มแข็งเป็นทุนเดิม อบต.ทมอ เพียงเข้าไปช่วยเหลือด้านความรู้ เช่น การศึกษาดูงาน การอบรม หรือสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และปัจจัยการผลิต

มีข้อสังเกตบางประการว่า กลุ่มที่ภาครัฐเข้าไปจัดตั้งให้ส่วนใหญ่แล้วมักไปไม่รอด อยู่ได้แค่ชั่วคราวชั่วคราวต่างจากกลุ่มที่ชาวบ้านจัดตั้งกันขึ้นมาเอง ส่วนใหญ่ค่อนข้างจะยั่งยืน เพราะเขามีความรู้ความเข้าใจในปัญหาของตนเอง เขาทราบดีว่าจะแก้ปัญหา

อย่างไร ขณะที่ภาครัฐเองอาจยังไม่รู้ด้วยซ้ำว่าคนในพื้นที่ต้องการอะไร เพราะระบบที่สั่งการจากเบื้องบนมักจะมองไม่เห็นสภาพความเป็นจริงของแต่ละชุมชนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม เชื่อว่าชุมชนท้องถิ่นทุกแห่งจะสามารถลุกขึ้นมาจัดตั้งกลุ่มของตนเองขึ้นมาได้ เพราะจุดเริ่มต้นจะต้องเกิดจากการทำความเข้าใจระหว่างประชาชนด้วยกัน ต้องมีความคิดเห็นที่ตรงกันก่อนจึงจะสามารถรวมกลุ่มได้ และหากบริหารจัดการได้ดี มีประสิทธิภาพ สามารถลดรายจ่ายเพิ่มรายได้จริง ก็จะได้รับความร่วมมือจากสมาชิกกลุ่มมากขึ้น

ต้องยอมรับว่าการพัฒนาชุมชนต้องเริ่มจากฐานราก แต่ทุกวันนี้ฐานรากประเทศไทยยังไม่มั่นคง เพราะรัฐมุ่งแต่จะให้ความสำคัญกับส่วนกลางหรือสังคมนระดับบนก่อน แม้ภาครัฐจะรู้ว่าชุมชนฐานรากคือ

สิ่งสำคัญ แต่จะมีสักกี่คนที่จริงจังและทุ่มเต็มที่ให้กับฐานรากเหล่านี้ ดังนั้นหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่นจึงต้องดูแลพี่น้องประชาชนในพื้นที่ของตนเองให้ใกล้ชิดมากขึ้น ส่งเสริมให้ชาวยืนอยู่ได้ด้วยลำแข้งของตัวเอง ขณะเดียวกันหากผู้บริหารกำหนดนโยบายที่มีแต่ให้มากเกินไป โดยที่ประชาชนเป็นผู้รอรับเพียงอย่างเดียวก็จะไม่เกิดความยั่งยืน

ผมเชื่อมั่นว่า พลังพลเมืองจะเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของประเทศไทย ถึงแม้วันนี้อาจจะเป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ แต่ถ้าไม่มีการเริ่มต้นก็ไม่มีโอกาสเติบโต ที่สำคัญพลังของภาคประชาชนจะเติบโตไม่ได้ถ้าขาดแรงสนับสนุนของภาครัฐที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะนโยบายของจังหวัดก็ดี นโยบายของรัฐก็ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยค้ำจุนกลุ่มองค์กรภาคประชาชนเหล่านี้ให้ยืนหยัดอยู่ได้จริง

ไสว จันทร์เหลืออง

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร

ศรีฐานเป็นชุมชนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ประชาชนมีความสามัคคีสูง คนที่นี่มักไม่ค่อยออกไปทำงานต่างถิ่น แต่จะปักหลักทำมาหากินอยู่ที่บ้านเกิด เพราะสภาพเศรษฐกิจค่อนข้างดี มีความเข้มแข็งเป็นลำดับต้นๆ ของจังหวัดก็ว่าได้

คนศรีฐานเชื่อมั่นในตัวผู้นำ ตรงนี้เป็นจุดแข็งของศรีฐาน ทั้งผู้นำท้องถิ่นอย่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะผู้นำทางศาสนาซึ่งท่านเป็นเกจิอาจารย์ชื่อดังสายปฏิบัติกรรมฐาน จะเป็นผู้เชื่อมประสานให้ชุมชนมีพลังสามัคคีแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ไม่ว่าหลวงตาจะเอ่ยปากอะไร ชาวบ้านก็พร้อมจะซันอาสา เพราะมีความศรัทธาและเลื่อมใส หากทางวัดมีการจัดกิจกรรมหรืองานบุญประเพณีใดก็ตาม ทุกคนในชุมชนก็พร้อมจะมาร่วมไม้ร่วมมือกัน สิ่งนี้ทำให้เกิดจิตอาสาโดยธรรมชาติ กระทั่งคนต่างถิ่นต่างพื้นที่ยังอดแปลกใจไม่ได้ว่า ทำไมชาวศรีฐานจึงสามารถจัดงานใหญ่ขนาดนี้ได้สำเร็จ ทำให้เป็นแบบอย่างแก่ตำบลข้างเคียงได้

เมื่อชาวบ้านเชื่อมั่นในตัวผู้นำ ผู้นำจึงต้องปฏิบัติตัวให้เป็นแบบอย่าง ถ้าผู้นำพูดแล้วไม่ทำ ชาวบ้านก็จะไม่เชื่อถือ ผมและเจ้าหน้าที่ อบต. จึงยึดหลักใน

อยากฝากไปถึงรัฐบาลกลางว่า อย่าให้ความหวังกับชาวบ้านมากนัก แต่ขอให้ความ
 หนทางให้คนรากหญ้าบ้านนอกอย่างเราได้พึ่งพาตัวเอง ส่งเสริมให้ชาวบ้าน
 ได้ใช้สติปัญญาและกำลังของเขาเอง เพราะการหยิบยื่นความช่วยเหลือให้มากเกินไป
 ต่อไปอนาคตลูกหลานของเราจะพึ่งพาแต่รัฐ โดยไม่รู้จักทำอะไรเอง

การทำงานว่า เราต้องพูดจริง ทำจริง เพื่อพิสูจน์ความจริงใจให้ชาวบ้านเห็น เพราะหากผู้นำทำไม่ได้ แล้วชาวบ้านจะเชื่อถือได้อย่างไร

กระนั้นก็ตาม ทาง อบต.เองก็คงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชาวบ้านได้ทั่วถึงทั้งหมด เพราะต้องอยู่ภายใต้กรอบระเบียบราชการ บางครั้งทำให้ไม่อาจใช้อำนาจตัดสินใจได้เอง เพราะต้องผ่านความเห็นชอบจากหน่วยงานเบื้องบน สิ่งนี้เองที่เป็นอุปสรรคของการบริหารท้องถิ่น

ขณะเดียวกัน การทำงานภายใต้การรับคำสั่งจากส่วนกลาง บางครั้งยังเป็นการซ้ำเติมให้ประชาชนอ่อนแอ ดังเช่นนโยบายประชานิยม บางโครงการเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนไม่รู้จักรักพึ่งพาตนเอง และ

หวังให้ผู้อื่นคอยช่วยเหลือ ประชา
 นิยมจึงทำให้สังคมเป็นทุกข์ ทำให้
 ประเทศไทยอ่อนแอ และในที่สุดก็ไป
 ไม่รอด ฉะนั้นผมจึงมองเห็นว่า ถ้า
 ส่งเสริมให้คนในชุมชนสามารถขับ
 เคลื่อนกิจกรรมของตนเองได้โดยไม่
 ต้องพึ่งพาระบบราชการมากนัก งาน
 นั้นก็จะสำเร็จลุล่วงได้ง่ายดายกว่า

ผมอยากฝากไปถึงส่วนกลาง
 และรัฐบาลกลางว่า อย่าให้ความหวัง
 กับชาวบ้านมากนัก แต่ขอให้ความ
 หนทางให้คนรากหญ้าบ้านนอกอย่าง
 เราได้พึ่งพาตัวเอง ส่งเสริมให้ชาวบ้าน
 ได้ใช้สติปัญญาและกำลังของเขาเอง
 ในการทำมาหากิน เพราะการหยิบยื่น
 ความช่วยเหลือให้ชาวบ้านมากเกินไป
 ไป ต่อไปอนาคตลูกหลานของเราจะ
 พึ่งพาแต่รัฐบาล โดยไม่รู้จักรักทำอะไร

เอง เพราะถูกปลุกฝังค่านิยมนี้ไปแล้ว
 สุดท้ายชาวบ้านก็ต้องขายที่ทำกิน ไป
 เป็นแรงงานรับจ้าง หรือเช่าที่เขากิน

แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชน
 เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ คือการย้อนกลับ
 ไปสู่วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ที่ตำบลศรีฐาน
 ผมมุ่งเน้นไปที่เรื่องเกษตรยั่งยืน
 เพราะเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต
 ก่อนหน้านี้ผมเองก็เคยต่อต้านเกษตร
 อินทรีย์ เพราะมันล่าช้าไม่ทันใจ แต่
 พอถึงจุดหนึ่งผมรู้สึกที่ชาวบ้านใช้
 สารเคมีกันมากจนเกินไปแล้ว ทุก
 วันนี่ผมจึงหันมาทำเกษตรอินทรีย์
 เอง เพราะถ้าจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง
 ได้ก็ต้องเริ่มจากตรงนี้ สิ่งที่พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชดำริ
 ไว้ถูกต้องแล้วคือ เศรษฐกิจพอเพียง

วณิชฐา ธงไชย

หัวหน้าส่วนสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน
อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

ร่องรอยการปลูกสร้างลำน้ำกรักบ้านเกิดของชาวศรีฐาน
อาจย้อนกลับไปได้ในปี 2535 หลังเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ
สมัยนั้นคนในชุมชนเริ่มต้นตัวทางการเมืองมากขึ้น มีการจัด
เวทีประชาคมเพื่อสอบถามความคิดเห็นของส่วนรวมในเรื่อง

ต่างๆ เพราะประชาชนเริ่มเข้าใจถึงคำว่าสิทธิพลเมืองกันมากขึ้น

ช่วงเวลาเดียวกันนั้นเองก็มีผู้นำทางความคิดอย่างคุณโจน จันโต เกษตรกร
ผู้เป็นต้นแบบของการพึ่งพาตนเอง ซึ่งพยายามวางแนวคิดและชักนำชาวบ้านให้
มาร่วมทำกิจกรรมด้านการพึ่งตนเอง จนเกิดเป็นกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ กลุ่ม
เกษตรอินทรีย์ ที่ดำเนินงานต่อเนื่องมาจนทุกวันนี้

ต่อมาในปี 2545 เกิดกลุ่มกิจกรรมในชุมชนมากมายหลายกลุ่ม ประกอบ
กับหน่วยงานภายนอกได้เข้ามาสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์
หมอนชิตของชุมชน กระทั่งว่าหากมีการประกวดระดับประเทศ จังหวัดยโสธร
จะต้องเลือกศรีฐานไปเป็นตัวแทน

หมอนชิตเป็นผลงานความภาคภูมิใจอีกอย่างหนึ่งของคนศรีฐาน เป็นทั้ง

สังคมศรีฐานไม่เคยชินกับความรุนแรง การเดินขบวน ฟ้องร้อง เพราะคนศรีฐาน มีการพูดคุยกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทุกปัญหาจะต้องมีการประชุมหารือร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด และช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนลงได้

อาชีพลักและอาชีพเสริม มีผู้คน จากต่างพื้นที่แวะเวียนเข้ามาชมมา อุดหนุนอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนศรีฐาน เกิดความรักและหวงแหนในภูมิปัญญา บ้านเกิดของตนเองไปโดยไม่รู้ตัว

จุดรวมใจสำคัญของคนศรีฐาน คือ ความศรัทธาในหลวงตาองค์ เดียวกัน ทุกคนมีศรัทธารวมใจให้เกาะ เกี่ยว เชื่อมร้อยคนศรีฐานให้เป็นอัน หนึ่งอันเดียวกัน เมื่อหลวงตาพาทำ กิจกรรมใด ไม่ว่าจะเป็นการระดมเงิน ทุนหรือขออาศัยแรงงาน คนศรีฐานก็ ช่วยเหลือกันด้วยดีมาตลอด เพราะมี ความสำนึกดี เชื่อมมั่นในเรื่องบาปบุญ จึงสร้างกิจกรรมดี ๆ ขึ้นมาได้ง่าย พลั งพลเมืองของศรีฐานจึงมีพื้นฐานหลัก มาจากความเชื่อและศรัทธา

อีกด้านหนึ่ง ศรีฐานได้พยายาม สร้างผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นมา โดยผ่าน กระบวนการอบรม ศึกษาดูงาน แลก เปลี่ยนเรียนรู้ทั้งจากนอกชุมชนและ

ในชุมชน ทุกวันนี้จึงมีคนหนุ่มคนสาว รุ่นใหม่ๆ เข้ามาทำงานการเมืองชุมชน กันมากขึ้น

สังคมศรีฐานไม่เคยชินกับความ รุนแรง การเดินขบวน ฟ้องร้อง เพราะ คนศรีฐานมีการพูดคุยกัน ให้เกียรติ ซึ่งกันและกัน อย่างเช่นเมื่อครั้งที่มีการสร้างอาคารศูนย์สามวัยให้แก่ผู้ สูงอายุ เด็ก และคนวัยทำงาน คนใน ตำบลจะต้องมีการประชุมหารือร่วม กันว่าควรดำเนินการอย่างไรจึงจะ เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด ขณะเดียวกัน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำใน ชุมชนก็เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น จากทุกฝ่าย ไม่ยึดเอาอำนาจตนเอง เป็นที่ตั้ง ทำให้ช่วยลดปัญหาความ ขัดแย้งในชุมชนลงได้

อย่างไรก็ตาม แม้ในภาพรวม ตำบลศรีฐานจะค่อนข้างมีความ เข้มแข็ง แต่เชื่อว่า จะไม่มีปัญหา ปัญหาอันดับหนึ่งของชุมชนคือเรื่อง

สิ่งแวดล้อม ความสะอาด รองลงมา คือปัญหาครอบครัว ไปจนถึงยาเสพติด เอดส์ และปัญหาท้องในวัยเรียน เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งทุกภาคส่วนต่าง ก็พยายามแก้ไขปัญหามาในจุดนี้ โดย พยายามใช้จุดแข็งที่เรามีอยู่มาสร้าง จิตสำนึกที่ดีและรู้จักบาปบุญคุณโทษ

อาจพูดได้ว่า ความสำเร็จ ของตำบลศรีฐานไม่ได้เกิดจากการ สนับสนุนของผู้นำเพียงฝ่ายเดียว แต่ ต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชน หรือชุมชน งานทุกอย่างจึงจะสำเร็จ ราบรื่นด้วยดี ที่สำคัญต้องกระตุ้น ให้ประชาชนรู้จักตัวเอง รู้ว่าทุนของ ชุมชนคืออะไร และดึงสิ่งนั้นออกมาใช้ ให้เป็นประโยชน์ เราจำเป็นจะต้องพูด ข้ำเรื่องนี้อย่างน้อยๆ เพื่อตอกย้ำให้ชุมชน มองเห็นคุณค่าของตน จึงจะเกิดความ อีกเหิม และอยากที่จะทำสิ่งดี ๆ ต่อไป

เทพฤทธิ์ บัวโรย

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกจาน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

การเป็นพลเมืองต้องรู้จักรับผิดชอบ รู้หน้าที่ของตน ฟังตนเองได้ ดังปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ในหลวงทรงสอนไว้

จากประสบการณ์ของตำบลโคกจาน เราพัฒนาพลังพลเมืองจากสร้างหมู่บ้านต้นแบบ เริ่มจากหมู่บ้านหนึ่งในชุมชน ซึ่งมีขนาดใหญ่โตนัก แต่สามารถจัดการตนเองได้ ในหมู่บ้านนั้นได้มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้นมาหลายสิบกลุ่ม แต่ละกลุ่มช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น กลุ่มโรงสีนำข้าวของชุมชนมาเข้ากลุ่ม เมื่อได้กลบ ได้รำ ก็ขายให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงหมูในราคาที่ถูกกว่าตลาด ส่วนกลบก็นำไปทำปุ๋ยให้แก่เกษตรกรกลุ่มปลูกเผือก รวมทั้งมีการจัดตั้งธนาคารข้าว ทำให้ทรัพยากรทุกอย่างหมุนเวียนกันภายในชุมชน จนกระทั่งหมู่บ้านนี้ได้รับรางวัลอันดับหนึ่งจากการประกวดหมู่บ้านระดับจังหวัด

เราเริ่มต้นจากจุดนี้ด้วยการสร้างหมู่บ้านต้นแบบ เพื่อให้ชุมชนหรือหมู่บ้านอื่นหยิบยืมแนวทางไปปรับใช้ ส่วนกลุ่มที่ยังล้มลุกคลุกคลานอยู่ เราก็ต้องช่วยประคับประคองด้วยการให้ความรู้และประสบการณ์

หากต้องการให้ชาวบ้านเข้มแข็งจริง หน่วยงานท้องถิ่นต้องไม่ไปทำแทนชาวบ้าน แต่อาจเพียงแค่หนุนเสริมอยู่เบื้องหลัง เมื่อประชาชนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเช่นนี้แล้ว จึงจะวิวัฒน์ไปสู่ความเป็นพลเมือง สามารถแบ่งเบาภาระท้องถิ่นได้ แบ่งเบาภาระประเทศชาติได้

กิจกรรมส่วนใหญ่ที่จะขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้ต้องอาศัยกำลังของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม เราต้องค้นหาวิธีการที่จะทำให้พวกเขาเป็นพลเมืองผู้มีความรับผิดชอบ พึ่งพาตัวเองได้โดยไม่อาศัยรัฐมากเกินไป ถ้าเราทำได้ ปัญหาต่างๆ ก็จะลดน้อยลง

ประเด็นสำคัญที่เราค้นพบคือ หากต้องการให้ชาวบ้านเข้มแข็งจริง หน่วยงานท้องถิ่นต้องไม่ไปทำแทนชาวบ้าน แต่อาจเพียงแค่หนุนเสริมอยู่เบื้องหลัง เมื่อประชาชนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเช่นนี้จึงจะวิวัฒน์ไปสู่ความเป็นพลเมือง สามารถแบ่งเบาภาระท้องถิ่นได้ แบ่งเบาภาระประเทศชาติได้

ผมเชื่อมั่นว่าถ้าเราแก้ปัญหาที่ฐานราก เสริมสร้างพลเมืองให้เข้มแข็ง ประเทศก็จะเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นได้ หากไม่ปรับตัวเสียตั้งแต่วันนี้ อีกไม่นานเมื่อประเทศไทยต้องเข้า

สู่ประชาคมอาเซียน เราจะอยู่ยาก เพราะจะเกิดการแข่งขันกันมาก เราจึงต้องกระตุ้นคนของเราให้พัฒนาตนเองเพื่อเตรียมตัวรับมือ จะนิ่งเฉยอยู่อย่างเดิมไม่ได้อีกแล้ว

รัฐบาลกลางต้องกระจายอำนาจให้รัฐบาลท้องถิ่น และต้องกระจายอย่างแท้จริง งบประมาณต้องลงไปยังท้องถิ่นเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะเมื่อไม่ส่งงบประมาณ การขับเคลื่อนก็ย่อมจะติดขัด หลายครั้งหลายคราวที่เบื่องบนใช้งบประมาณไปทำกิจกรรมที่ไม่เกิดประโยชน์ และไม่ได้มาจากความต้องการของชุมชนเลย ทำให้งบประมาณนั้นสูญเปล่าโดยใช่เหตุ

กับคำพูดที่ได้ยินได้ฟังกันมานานว่า ส่วนกลางยังไม่กระจายอำนาจเต็มที่ เพราะยังไม่ไว้ใจท้องถิ่น หรือมองว่าชาวบ้านยังไม่พร้อม ผมอยากบอกอย่างนี้นะครับว่า หน่วยงานท้องถิ่นตั้งขึ้นมา 14-15 ปีแล้ว

ผู้บริหารท้องถิ่นในเวลานี้บางท่านจบการศึกษาถึงระดับปริญญาโท ปริญญาเอก บางท่านเติบโตมาจากสายข้าราชการประจำ บางท่านเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถ ท้องถิ่นในขณะนี้ มีพนักงานบริหารงานเรื่องต่างๆ เป็นจำนวนมาก มากพอที่จะตัดสินใจได้เองโดยไม่ต้องรอคำสั่งจากส่วนกลาง

ทุกวันนี้ประชาชนในพื้นที่เริ่มเข้าใจถึงกระบวนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น และท้องถิ่นเองก็รู้ความต้องการของประชาชนมากขึ้น ดังนั้นจึงควรมีอิสระในการตัดสินใจเชิงนโยบายร่วมกัน ระหว่างท้องถิ่นกับชุมชน ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ประชาชนจะต้องเป็นฝ่ายรับเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นถึงเวลาแล้วที่ทุกอย่างจะต้องเปลี่ยน

รัชชัช ศีลาบุตร

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกจาน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

การสร้างฐานรากของสังคมให้แข็งแรง เราอาจต้องย้อนกลับไปดูที่กิจกรรมต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่น ถ้าท้องถิ่นเข้มแข็ง ประเทศชาติก็จะเข้มแข็งด้วย ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมคือ ห่วงโซ่การผลิตอาหาร ถ้าท้องถิ่นพร้อมใจกันผลิตอาหาร

ที่ปลอดภัย ไม่ใช่สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลผลิตนั้นก็กระจายไปทั่วประเทศ ทำให้ผู้บริโภคชั้นบนสุดได้รับประทานอาหารที่ปลอดภัยด้วย

การเมืองก็เช่นกัน ถ้าชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง ก็จะส่งผลให้เกิดความโปร่งใสในภาพรวมระดับประเทศเช่นกัน ฉะนั้นพลังชุมชนจึงเป็นพลังของคนรากหญ้าและเป็นพลังบริสุทธิ์อย่างแท้จริง

ในอดีตมักมีคำพูดอยู่ว่า หน่วยงานปกครองมักคิดแทนชาวบ้านแทบทุกเรื่อง หรือแม้กระทั่งสั่งให้คิด สั่งให้ทำ แต่ปัจจุบันไม่ควรเป็นเช่นนั้นอีกต่อไป เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการปรับตัวเข้าหาประชาชน ท้องถิ่นจะคิดแทนไม่ได้ ทำแทนไม่ได้ ต้องผลักดันให้ประชาชนช่วยคิดด้วย ขณะเดียวกัน ท้องถิ่นก็ต้องฟังนโยบายจากเบื้องบนอยู่ เพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ของ

ในอดีตมักมีคำพูดอยู่ว่า หน่วยงานปกครองมักคิดแทนชาวบ้านแทบทุกเรื่อง หรือแม้กระทั่งสั่งให้คิด สั่งให้ทำ แต่ปัจจุบันไม่ควรเป็นเช่นนั้นอีกต่อไป องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปรับตัวเข้าหาประชาชน ะคิดแทนไม่ได้ ทำแทนไม่ได้ ต้องผลักดันให้ประชาชนช่วยคิดด้วย

กลุ่มจังหวัด เพียงแต่เราต้องเอามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ตำบลโคกจานของเราใช้หลักการบริหารโดยเริ่มต้นจากกระบวนการประชาคม ให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นและเสนอในสิ่งที่เขาต้องการ เพื่อเป็นการเกาให้ถูกที่คัน ฉะนั้นผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องคอยผลักดันให้เขาคิดเป็น ทำเป็น โดยใช้กระบวนการปลูกจิตสำนึก สร้างทัศนคติที่ตรงกัน อย่างเช่นการสร้างคำขวัญประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นค่านิยมให้ชาวบ้านได้ซึมซับเข้าไปในจิตสำนึก

ทุกวันนี้มีเครื่องมือหลายชนิดที่จะช่วยให้ชาวบ้านตื่นตัว โดยเฉพาะการให้ข้อมูลข่าวสารซึ่งจะมีผลต่อคน

รากหญ้ามาก เพราะข้อมูลข่าวสารจะช่วยให้เขามีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น มีความรู้มากขึ้น และรู้ว่าโลกทุกวันนี้ไปถึงไหนแล้ว เขาจะไม่นิ่งดูตายอีกต่อไป

ท้องถิ่นของผม ผมมั่นใจได้เลยว่าค่อนข้างมีความเสมอภาค ชาวบ้านมีบทบาทสูงมาก เพราะเขาตระหนักแล้วว่าต่อไปเขาจะต้องเป็นผู้กำหนดทิศทางการบริหารชุมชนท้องถิ่นของเขาได้เอง ชาวบ้านมีสิทธิที่จะเสนอแผนพัฒนาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง สามารถเข้าร่วมกระบวนการตรวจสอบการทำงานของ อบต. ได้เอง โดยมีการส่งตัวแทนของชุมชนเข้ามาเป็นกรรมการตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้าง หรือการตรวจรับพัสดุต่าง ๆ

ผมเชื่อว่าพลังชุมชนจะสร้างความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ แต่อาจต้องใช้เวลา ท้องถิ่นเป็นเพียงผู้จุดประกายให้เขาเกิดการเรียนรู้ เหมือนเราจุดเทียนขึ้นมาสักเล่มหนึ่ง คงไม่อาจให้สว่างได้มากนัก แต่หากมีการสร้างระบบเครือข่ายการเรียนรู้ให้ขยายตัวมากยิ่งขึ้น แสงสว่างก็จะปรากฏขึ้นทุกหนทุกแห่ง วันนี้ชาวบ้านเริ่มเรียนรู้วิธีการ รู้หลักการบริหารจัดการ รู้ความหมายและคุณค่าของจิตอาสา และรู้ว่าสุดท้ายแล้วสิ่งที่พวกเขาช่วยกันทำจะส่งผลอะไรต่อส่วนรวมและลูกหลานของเขาในอนาคตข้างหน้า

ธีระพล กลางประพันธ์

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพิมาน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

การสร้างเสริมความเข้มแข็งของตำบลพิมานเริ่มต้นจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ราวปี 2549-2550 โดยการสนับสนุนจากนักวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมาให้ความรู้กับพี่น้องประชาชน จากนั้นเราก็เริ่มพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ใน

ชุมชน ฝึกปรี๊ดผู้คนให้สามารถนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชนแก่นักท่องเที่ยว

จากการค้นหาจุดเด่นที่มีอยู่เดิมในชุมชน เพื่อจะดึงมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ทำให้เราได้ค้นพบว่า แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงคือตัวตนของเรา และเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน เราจึงใช้หลักคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นจุดเน้นด้านการท่องเที่ยว

เราพัฒนาให้พิมานเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ ให้นักท่องเที่ยวเลือกได้ว่าจะพักในส่วนตัวหรือพักกับชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ โดยจะมีวิทยากรชุมชนให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งในหมู่บ้านหลายแห่งจะมีการจัดฝึกอบรมคนในชุมชน สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวเองได้ และดำเนินการเองแทบทุกขั้นตอน ช่วยแบ่งเบาภาระของ อบต.ได้ จากเมื่อก่อนเราต้องไปช่วยเหลือเขาในทุก

**กิจกรรมหรือโครงการต่างๆ จะยั่งยืนได้ ต้องเริ่มจากตัวบุคคลากรที่มีศักยภาพ
ซึ่งก็คือพี่น้องประชาชนทั้งหมดในพื้นที่ เมื่อทุกคนมีความรักและหวงแหน
ชุมชนท้องถิ่น ก็จะเกิดพลังที่จะลุกขึ้นมาพัฒนาถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง
และสุดท้ายประโยชน์ทั้งหลายก็จะตกแก่คนทั้งตำบล**

กระบวนการ ทุกวันนี้ชาวบ้านเข้มแข็ง
ขึ้น อบต.ก็สบายขึ้น ท้องถิ่นเพียงแค
ไปหนุนเสริมในส่วนที่เขายังขาดอยู่
เท่านั้น

ที่ผ่านมามีหน่วยงานเข้ามาใช้
บริการชุมชนของเราเพื่อเป็นสถาน
ที่จัดอบรมต่างๆ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน
เรียนรู้กับตำบลอื่นๆ ต่อมา
เราจึงให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่อง
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น
โดยมีสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่
6 นครพนม เข้ามาให้ความรู้เรื่องการ
ดูแลป่า การทำป่าชุมชน ขณะเดียวกัน
ก็ได้รับความช่วยเหลือจาก ธกส. ใน
การริเริ่มทำโครงการธนาคารต้นไม้

เราพัฒนาไปไกลจนถึงขั้นที่ว่า
สามารถสร้างหลักสูตรการท่องเที่ยว
เชิงเรียนรู้ และสามารถจัดอบรมให้แก่
ผู้ที่สนใจได้ ซึ่งขณะนี้เรามีแหล่งเรียน

รู้ถึง 28 แห่ง กระจายตัวไปทั่วตำบล
มีชาวบ้านเข้าร่วมโครงการโฮมสเตย์
มากถึง 50-60 หลัง และมีกลุ่มที่ทำ
หน้าที่จัดเลี้ยงอาหารเพิ่มเป็น 4-5
หมู่บ้าน ทำให้ความร่วมมือจากคนใน
ชุมชนขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ

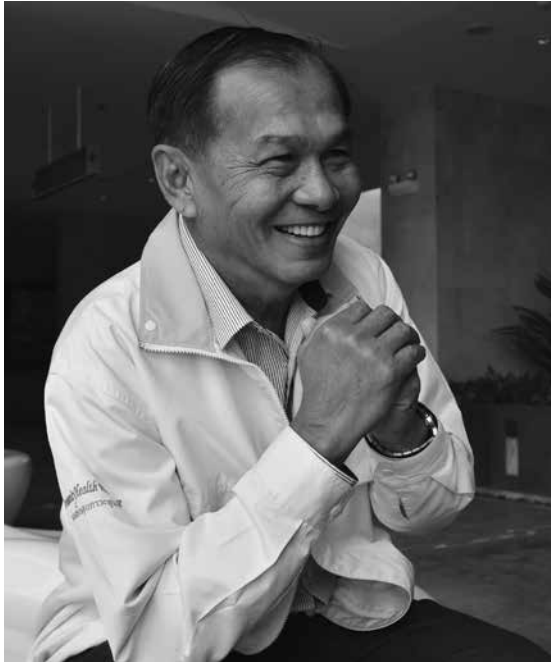
ทุกวันนี้มีนักท่องเที่ยวเข้ามา
เรียนรู้ที่ตำบลพิมานอย่างต่อเนื่อง
ทำให้เราต้องพัฒนาเรื่องกฎระเบียบ
ต่างๆ มากขึ้น ใส่ใจเรื่องความสะอาด
ความสวยงาม ความเป็นระเบียบ
เรียบร้อย การดูแลบ้านของตัวเอง ไป
จนถึงการจัดการเสียงรบกวนที่สร้าง
ความรำคาญให้กับชุมชน เราจัดเวที
พูดคุยกันบ่อยขึ้น สื่อสารกันมากขึ้น
เพราะสิ่งนี้เป็นหน้าเป็นตาของชุมชน
ถ้าเกิดปัญหาหรือเรื่องไม่เข้าใจกันขึ้น
เราจะหยิบปัญหานั้นขึ้นมาพูดคุยกัน
ในที่ประชุม

เครื่องมือการสร้างความร่วมมือ
ของชาวพิมานคือการประชุม เราจะ
ใช้เวทีนี้เพื่อปรึกษาหารือกันทุกเดือน
โดยมีทั้งนายก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่
บ้าน พระสงฆ์ ครูอาจารย์ รวมทั้งเชิญ
ภาคีต่างๆ ให้เข้ามาร่วมประชุมกัน
ทั้งหมดนี้ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วน
ร่วมในทุกภาคส่วน

ผลจากการพัฒนาด้านการ
ท่องเที่ยวของ อบต.พิมาน ทำให้เราได้
เรียนรู้ว่า กิจกรรมหรือโครงการต่างๆ
จะยั่งยืนได้ ต้องเริ่มจากตัวบุคคลากร
ที่มีศักยภาพ ซึ่งก็คือพี่น้องประชาชน
ทั้งหมดในพื้นที่ที่ให้ความร่วมมือด้วย
ดีเสมอมา เมื่อทุกคนมีความรักและ
หวงแหนชุมชนท้องถิ่น ก็จะเกิดพลัง
ที่จะลุกขึ้นมาพัฒนาถิ่นฐานบ้านเกิด
ของตนเอง และสุดท้ายประโยชน์
ทั้งหลายก็จะตกแก่คนทั้งตำบล

พ.ต.ท.สุรชัย เทศวงศ์

ประธานสภาเทศบาลตำบลเขมรราช อำเภอเขมรราช จังหวัดอุบลราชธานี

ชาวเขมรราชถือคติว่า ผู้ที่แข็งแกร่งกว่า
ต้องดูแลผู้ที่อ่อนแอกว่า เป้าหมาย
ของเราคือ การมุ่งสู่สังคมไม่ทอดทิ้งกัน
ในอนาคตจะต้องเพิ่มจำนวนจิตอาสา
ให้ครอบคลุมทั่วถึงทุกหมู่บ้าน จิตอาสา
เหล่านี้คือคนที่พร้อมจะอุทิศตนเพื่อผู้อื่น
โดยไม่หวังผลตอบแทน หากสามารถ
รวมกลุ่มกันได้มากขึ้นก็จะยิ่งเกิดพลัง

ชาวเขมรราชถือคติว่า ผู้ที่แข็งแกร่งกว่าต้องดูแลผู้ที่อ่อนแอกกว่า ซึ่งพลังของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องมาจากประชาชนทุกหมู่เหล่ามาร่วมมือกัน รวมกลุ่มกัน ในการแสดงความคิดเห็น เพื่อพัฒนาบ้านเมือง

ในพื้นที่ตำบลเขมรราชของเรามีทั้งการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ กลุ่มเศรษฐกิจ ชุมชน กลุ่มกองทุนสวัสดิการ กลุ่มช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส นอกจากนี้ยังรวมถึงกลุ่มทางวัฒนธรรมที่พยายามอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีปราชญ์ชาวบ้านและผู้สูงอายุเป็นแกนหลัก

กว่าจะรวมตัวเป็นกลุ่มก้อนที่ชัดเจนเช่นนี้ได้ ต้องเริ่มจากกระตุ้นให้เขาค้นหาความถนัดของตนเอง ใครมีความรู้ความสามารถในเรื่องใดก็นำมาแลกเปลี่ยนกัน หรืออาจเริ่มต้นจากปัญหาใกล้ตัวของเขา และให้เขาช่วยกันคิดหาทางแก้ โดยให้ทุกคนช่วยกันแสดงความคิดเห็น ส่วนทางเทศบาลจะสนับสนุนด้วยการพาไปศึกษาดูงานในพื้นที่ตำบลที่เป็นต้นแบบ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทชุมชนของตนเอง

จุดเน้นของเราในการพัฒนา ตำบลให้น่าอยู่คือ เรื่องการดูแลผู้สูงอายุ เพราะปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุ ในชุมชนมีมากขึ้น บางคนไม่มีผู้คอย ดูแลช่วยเหลือ และส่วนใหญ่ฐานะก็ ไม่ดีเท่าที่ควร ลูกหลานต้องออกไป ทำงาน จำเป็นต้องปล่อยให้ผู้สูงอายุ อยู่ที่บ้านตามลำพัง จุดนี้จึงทำให้ชาว เขมรรัฐพัฒนาคนขึ้นมาเป็นจิตอาสา เพื่อมาทำงานช่วยเหลือสังคม รวมทั้งมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อให้ มีกิจกรรมทำร่วมกันและเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ก่อให้เกิด ความรักใคร่สามัคคีกัน

จิตอาสาเหล่านี้คือคนที่พร้อม จะอุทิศตนเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังผล ตอบแทน รวมทั้งมี อสม. ทำงานคู่ ขนานกัน แต่ละทีมจะลงพื้นที่สำรวจ เจาะลึกทุกครัวเรือนว่ามีบ้านไหนบ้าง ที่ต้องให้ความช่วยเหลือดูแล จากนั้นจึงแบ่งทีมงานกระจายกำลังรับผิดชอบในแต่ละหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ จะเป็นการดูแลเบื้องต้น เช่น ตรวจ วัดความดัน ให้คำแนะนำเกี่ยวกับ

ดูแลรักษาสุขภาพ การออกกำลังกาย และการรับประทานอาหารให้ถูก สุขลักษณะ และออกไปเยี่ยมเยียนผู้ สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ

เป้าหมายของเราคือ การ มุ่งสู่สังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน โดยในอนาคตจะต้องเพิ่มจำนวนจิตอาสา ให้ครอบคลุมทั่วถึงทุกหมู่บ้าน ทำ อย่างไรให้ผู้เฒ่าผู้แก่มีชีวิตในบั้นปลาย อย่างมีความสุข และทำให้ลูกหลาน มองเห็นคุณค่าในตัวของผู้สูงอายุ เหล่านั้น

ปัจจุบันอาสาสมัครชมรมผู้สูง อายุของเรามีอยู่ทั้งสิ้น 54 คน และมี อสม. รับผิดชอบประจำทั้ง 8 ชุมชน ชมชนละ 6-7 คน สิ่งที่ทำทนายก็คือ ทำอย่างไรจึงจะบ่มเพาะจิตสำนึกให้ กับประชาชนในพื้นที่ให้มาเข้าร่วม เป็นอาสาสมัคร เพราะต้องยอมรับว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของคนภาคอีสาน ยังไม่ดีเท่าที่ควร ทุกคนต่างก็มีภาระ ทำงานหาเช้ากินค่ำ ฉะนั้นคนที่จะเข้า มาทำงานเพื่อส่วนรวมเช่นนี้จึงต้องมี จิตใจที่เสียสละอย่างแท้จริง และหาก

สามารถรวมกลุ่มกันได้มากขึ้นก็จะยิ่ง เกิดพลัง

วิธีการทำงานของเรา ทาง เทศบาลจะมีหน้าที่ประสานความ ร่วมมือกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงกรรมการชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่าย มาร่วมกันคิดว่าจะมีโครงการพัฒนา คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเราให้ ดีขึ้นอย่างไรบ้าง โดยใช้กระบวนการ ประชาคมหมู่บ้าน สอบถามความคิดเห็นอย่างรอบด้าน เพื่อนำมาถกเถียง กรองเป็นแผนปฏิบัติงาน จากนั้นจึง ให้ชาวบ้านตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ดูแล ฉะนั้นในทุกขั้นตอนจะต้องได้ รับความเห็นชอบจากคนในพื้นที่ก่อน และร่วมกันคิดว่าเราจะทำอะไร

สิ่งสำคัญคือ ทุกคนต้องเข้ามา ร่วมมือกัน หากไม่รวมตัวกันแล้ว งานนั้นก็จะสำเร็จได้ยาก แต่หาก ชาวบ้านรวมตัวกันได้ ต่อให้ล้มเหลว ใดๆก็ถือเป็นประสบการณ์ของ การเรียนรู้

สุรวุฒิ บุทธชนะ

นักวิชาการชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลเขมราฐ
อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

จากประสบการณ์ตรงในการทำงานภายใต้โครงการ ตำบลสุขภาวะ ทำให้เชื่อมั่นว่าแนวคิดและวิธีการดังกล่าว เดินมาถูกทางแล้ว และตรงตามเป้าหมายในการที่จะ พัฒนาชุมชนท้องถิ่นของเราให้เป็นตำบลน่าอยู่ น่าอาศัย และทำให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข เพราะเป็นการขับเคลื่อน นโยบายสาธารณะที่ครอบคลุมในทุกมิติตั้งแต่เกิดจนตาย

แนวทางการทำงานที่ผ่านมาเป็นการหยิบยกประเด็น ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมาแก้ไขเสียแต่วันนี้ โดยไม่ต้อง รอให้ปัญหานั้นเกิดขึ้นก่อน ตัวอย่างที่เห็นชัดที่สุดก็คือ การ

ในยุคปัจจุบันชาวบ้านต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิด
จะปล่อยให้ป็นหน้าที่ของผู้นำ
เพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ เพราะนั่นคือ
หน้าที่ของพลเมืองทุกคน เช่นเดียวกับ
คำว่า ‘ประชาธิปไตย’ ซึ่งมีได้มีความหมาย
แค่การหย่อนบัตรเลือกตั้ง
แล้วยกอำนาจนั้นให้กับผู้แทนทั้งหมด
แต่ประชาธิปไตยต้องเกิดจาก
การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

ที่สังคมไทยกำลังจะก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งไม่มีหน่วยงานใดให้ความสำคัญและทำงานเชิงรุกในประเด็นนี้อย่างจริงจัง แต่เราพยายามชี้ให้เห็นว่าในอนาคตเราจะต้องประสบกับปัญหาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อให้ทุกคนรู้จักเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น เพราะเป็นปัญหาที่ใกล้ตัวของชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด

การเผชิญหน้ากับปัญหาเหล่านี้จำเป็นอย่างไรที่จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของประชาชน จึงจะก่อเกิดเป็นพลังชุมชน แต่อุปสรรคอย่างหนึ่งที่พบก็

คือ ในระดับปัจเจกบุคคลหรือตัว
ชาวบ้านเองอาจไม่เข้าใจหรือมองไม่
เห็นปัญหาที่เป็นรูปธรรม ซึ่งประชาชน
ที่ตื่นตัวและเข้าใจถึงปัญหามีเพียงแค
ไม่กี่กลุ่ม แม้กระทั่งหน่วยงานท้องถิ่น
เองก็ยังคิดไม่ได้ เพราะเข้าใจว่าปัญหา
ยังมาไม่ถึง และเมื่อถึงเวลานั้นอาจจะ
สายเกินไปแล้ว ถ้าเปรียบไปก็เหมือน
'ไม่เห็นโลงศพ ไม่หลั่งน้ำตา' เมื่อไม่
เห็นปัญหาจึงทำให้ขาดวิสัยทัศน์ใน
การทำงาน

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาชุมชน
ท้องถิ่นตามแนวทางของโครงการ
ตำบลสุขภาวะนี้ หากจะให้สำเร็จและ
ยั่งยืนได้ต้องอาศัยเครื่องมืออย่าง
ในการขยายแนวคิดนี้ออกไปสู่การรับรู้
ของผู้คนในชุมชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

สิ่งที่ต้องขบคิดเพิ่มเติมก็คือ ทำ
อย่างไรแนวคิดในการพัฒนาชุมชนไป
สู่ตำบลสุขภาวะนี้จะเกิดความยั่งยืน
และรูกืบมากขึ้น ฉะนั้นต้องอาศัย
เครื่องมืออีกชนิดหนึ่ง นั่นก็คือ 'งาน
ประชาสัมพันธ์' ซึ่งต้องเน้นหนักให้
มากยิ่งขึ้น เพื่อผลักดันให้ผู้บริหาร
ท้องถิ่นและคนในชุมชนมองเห็นความ
สำคัญร่วมกัน และหากมีการเปลี่ยน

ตัวผู้นำหรือผู้บริหารท้องถิ่น โครงการ
นี้ก็ต้องดำเนินการต่อไปได้อย่าง
ราบรื่นโดยการขับเคลื่อนของพลัง
ชุมชนเอง

ที่ผ่านมาความร่วมมือร่วมมือ
ของคนในชุมชนอาจยังไม่ทั่วถึงมาก
นัก ตัวอย่างเช่นหากมีการตั้งโครงการ
ดูแลสุขภาพขึ้นมาสักโครงการหนึ่ง แต่
มีบางคนที่ไม่เคยป่วยและไม่เคยเข้า
มาใช้บริการเลย จึงมองไม่เห็นความ
สำคัญของโครงการนี้ และมองไม่
เห็นว่าคนอื่น ๆ ในชุมชนได้ประโยชน์
อย่างไร แต่เขาอาจจะเห็นประโยชน์ก็
ต่อเมื่อวันหนึ่งญาติพี่น้องของเขาป่วย
และได้รับการดูแลจากโครงการนี้ ซึ่ง
ตรงนี้ยังเป็นปัญหาหลักในระดับการ
รับรู้ของประชาชนที่ยังไม่ขยายวงกว้าง
เท่าที่ควร

โลกปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป
อย่างรวดเร็ว เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วชาว
บ้านเองก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธี
คิดด้วยเช่นกัน จะปล่อยให้เป็นที่
ของผู้นำเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้อีกต่อไป
เพราะนั่นคือหน้าที่ของพลเมืองทุกคน

เช่นเดียวกับความหมายของคำ
ว่า 'ประชาธิปไตย' ซึ่งมีได้มีความ

หมายเพียงแค่การหย่อนบัตรลง
คะแนนเลือกตั้งแล้วยกอำนาจนั้นให้
กับผู้แทนทั้งหมด แต่ประชาธิปไตย
คือการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ไม่ใช่
ปล่อยให้เป็นที่ของใครคนใดคน
หนึ่ง ฉะนั้นทำอย่างไรให้ประชาชน
เกิดความตื่นตัวและพัฒนาศักยภาพ
ของตนเองให้สูงขึ้น เพื่อจะได้มาช่วย
กันพัฒนาบ้านเมืองของเราให้น่าอยู่
น่าอาศัย

ความหมายของคำว่าศักยภาพ
ในที่นี้คือ ประชาชนต้องตระหนักถึง
ความเป็นพลเมือง ต้องพึงระลึกไว้ว่า
สิ่งที่เราทำไม่ใช่เพื่อตัวเราเท่านั้น แต่
เพื่อประโยชน์สุขของบ้านเมืองและ
ของพี่น้องประชาชนด้วยกัน

ขอยืนยันอีกครั้งว่า การพัฒนา
ชุมชนให้เป็นตำบลน่าอยู่ต้องเริ่มต้น
จากความเป็นพลเมือง ไปสู่ชุมชน
ตำบล และเชื่อมโยงไปสู่ความเข้มแข็ง
ของประเทศชาติ เพราะหากไม่มีก้าว
แรกย่อมไม่มีก้าวที่สอง

ธัญญา แสงอุบล

ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการเพื่อการจัดการเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หากย้อนกลับไปมองประวัติศาสตร์ของการอยู่ร่วมกันในชุมชนก่อนจะมีการปกครองสมัยใหม่เข้ามา จะเห็นได้ว่าเราเคยอยู่กันแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน แต่หลังจากมีการปกครองแบบใหม่ซึ่งกำหนดให้ชุมชนต้องมี

กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวแทนของชุมชน นั้นจึงทำให้ชาวบ้านถูกลดบทบาทให้เป็นเพียงผู้รอคอยความช่วยเหลือ รอคอยคำสั่ง และทำให้การเรียนรู้บทบาทหน้าที่ตามธรรมชาติของความเป็นพลเมืองมีอัตราลดลง

ดังนั้น เราจึงพยายามฟื้นฟูความเป็นพลเมืองในชุมชนท้องถิ่นด้วยการค้นหาวิธีการทำงานร่วมกัน เพื่อทำให้คนในสังคมกลับมามีความเกื้อกูลต่อกัน และสร้างการกลไกการมีส่วนร่วม ให้เขาร่วมกันคิด ร่วมกันลงมือทำ และทำงานนอกเหนือจากกรอบนโยบายของราชการ โดยยึดเอาพื้นฐานของปัญหาในแต่ละพื้นที่เป็นหลัก

การสร้างพลังให้พลเมืองของชุมชนมีความสำคัญอย่างมาก เพราะจะทำให้พวกเขาไม่ต้องรอคอยคำสั่ง แต่จะเกิดการเรียนรู้และเข้าใจด้วยตัวเองว่า

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับเสียงของพี่น้องประชาชน นอกจากจะรับฟังเสียงของคนส่วนมากแล้ว ต้องไม่ละทิ้งเสียงของคนส่วนน้อย เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานได้อย่างเต็มที่

ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น แต่ทั้งนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องทำให้เห็นเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้เสียก่อน เพื่อเป็นแบบแผนให้ชาวบ้านเข้าใจได้ว่าวิธีการทำงานเช่นนี้เรียกว่าการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทำได้ไม่ยาก ประการแรก ภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องออกแบบกระบวนการทำงานที่มีส่วนร่วม ต้องฟังเสียงของประชาชน เพราะเท่าที่ผ่านมาวิธีการทำงานของภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ได้รับฟังเสียงของภาคประชาชนเท่าที่ควร เพราะฉะนั้นหัวใจที่สำคัญที่สุดของการสร้างการมีส่วนร่วมคือ การรับฟังข้อเสนอจากทุกภาคส่วน

ยกตัวอย่างตำบลในภาคอีสาน

ที่สามารถจัดการตัวเองได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น ตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งตำบลดังกล่าวองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับเสียงของพี่น้องประชาชนเป็นอย่างมาก นอกจากจะรับฟังเสียงของคนส่วนมากแล้ว ก็ไม่ละทิ้งเสียงของคนส่วนน้อย จึงทำให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานได้อย่างเต็มที่

หลายที่หลายแห่งเราพบว่า ชาวบ้านสามารถจัดการกันเองได้โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น โครงการปลูกผักรอบหมู่บ้าน ซึ่งเป็นโครงการที่คนในชุมชนช่วยกันระดมทุนกันเอง ลงมือทำด้วยตัวเอง และทำโดยไม่รอภาครัฐ ผลจากโครงการนี้จึงทำให้ชาวบ้านมองเห็นว่าพวก

เราสามารถจัดการได้ทุกอย่าง ทั้งยังสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่หมู่บ้านด้วยมือของพวกเขาเอง ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตรง

เป้าหมายของเราในอนาคตคือจะต้องทำให้พลเมืองตระหนักว่าพลังของเขามีความสำคัญอย่างไร และจะสร้างกลไกการทำงานร่วมกันได้ด้วยวิธีใด ทั้งยังต้องชูธงของคำว่า ‘พลังพลเมือง’ ให้เป็นคำที่มีคุณค่า มีความหมาย สามารถเข้าใจได้ง่ายสำหรับทุกช่วงวัย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในรุ่นต่อไป เพื่อสร้างให้เด็กเหล่านี้มีความรู้และนำไปปฏิบัติ กระบวนการทั้งหมดนี้จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในประเทศของเราต่อไป

โสภณ พรหมแก้ว

นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลขุนทะเล
อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ชุมชนท้องถิ่นต้องลับอาวุธที่เรามียู่
ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ต้องทำให้
ทุกคนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรามี
ในอนาคตเราจำเป็นต้องสร้าง
การมีส่วนร่วมให้เต็มพื้นที่
รวมถึงปลูกสำนึกที่มีต่อชุมชน
ว่านี่เป็นบ้านของพวกเขาทุกคน

พลังพลเมืองคือแรงบันดาลใจที่เกิดจากพลังในท้องถิ่นในการร่วมกัน
ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ เพื่อสร้างท้องถิ่นให้มีความยั่งยืน มาร่วมสร้างสุข
ที่ขุนทะเล เพื่อให้ขุนทะเลเป็นเมืองน่าอยู่

ขุนทะเลมีการสร้างการมีส่วนร่วมในหลายมิติที่ได้รับการขับเคลื่อนไป
พร้อมกัน จากอัตลักษณ์ที่มีอยู่ให้เป็นระบบกิจกรรมร่วมระหว่างคนในชุมชนทั้ง
12 หมู่บ้าน เพื่อให้ก่อเกิดแนวคิดในการพัฒนาตำบลไปสู่ความสำเร็จผ่านการ
ทำประชาคมร่วมกัน

เราทำประชาคมเพื่อกำหนดจุดยุทธศาสตร์ พัฒนาต่อยอดและหนุนเสริม
ตลอดจนถอดบทเรียนตำบลของตัวเอง ประเมินจุดแข็งของเรา ใช้ภูมิปัญญา

เข้ามาร่วมพูดคุย โดยทำทุกหมู่บ้านทีละหมู่บ้าน ยังมีเวทีรวมของเทศบาลตำบลขุนทะเล ซึ่งทุกคนจะมีโอกาสเข้าร่วมตรงนี้อีกครั้ง อันเป็นช่วงตอนที่ข้อมูลทั้งหลายที่ผ่านการพูดคุยในกลุ่มเล็กได้ตกผลึกออกเป็นชุดความคิด และเมื่อได้รวมแลกเปลี่ยนก็จะมี การประเมินความสำคัญเร่งด่วนเพื่อเข้าสู่แผนพัฒนาชุมชนต่อไป

จุดแข็งของตำบลขุนทะเลคือเรามีภาวะผู้นำที่ค่อนข้างสูง โดยมีประชาชนชาวบ้านมากมาย แหล่งเรียนรู้ มีความเข้มแข็ง เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย แต่ละแหล่งมีผลสำเร็จเป็นของตัวเอง ทำงานสอดคล้องกับท้องถิ่นที่ช่วยหนุนเสริม ทั้งในเรื่องงบประมาณและกำลัง

ขณะเดียวกัน ขุนทะเลก็กำลังเผชิญกับโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลให้ประชาชนบางกลุ่มหวั่นหวาดข้อมูลมาหักล้าง ตั้งคำถามต่อภูมิปัญญาที่เรามีอยู่ว่าจะสอดคล้องกับชีวิตในโลกปัจจุบัน และช่วยให้ดำรงอยู่ได้จริงหรือไม่ ทั้งยังมีอีกด้านในประเด็นภาวะผู้นำ ด้วยหลายคนใช้เงินเป็นปัจจัย ไม่ได้ยึดเอาแนวคิดหรือทุนดั้งเดิมที่เรามีอยู่มาบูรณาการให้เกิดประสิทธิภาพแก่ชุมชน

วันนี้การกระจายอำนาจเป็นการกระจายอำนาจที่ไม่จริงจัง ทุกอย่างกระจุกอยู่ที่ส่วนกลาง ซึ่งการรวมไว้เช่นนั้นจะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ยกตัวอย่างเช่นงบประมาณ ท้องถิ่นควรได้ 100 แต่ได้จริงเพียง 25 ขณะที่ภารกิจที่ท้องถิ่นจะต้องทำนั้นมีมากมาย ที่สาหัสไปกว่านั้น ในส่วนที่รัฐจัดสรรมาให้ยังมีการระบุให้จ่ายตามเงื่อนไข ทั้งเบี้ยผู้สูงอายุ อาหารกลางวันเด็กเล็ก ผู้ป่วยโรคเอดส์

การทำประชาคมแต่ละครั้งจะมีการพิจารณางบประมาณตรงนี้ นำเข้าเทศบาลฯ มีการกำหนดรายจ่ายประจำ ในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานซึ่งอย่างไรเสียก็หนีไม่พ้น เราให้ทุกคนรู้ข้อมูล ให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบโจทย์ความจำเป็นสูงสุด มิเช่นนั้นแล้วอาจจะเกิดปัญหาได้ เพราะงบประมาณที่ได้ อยากรู้ก็ไม่เพียงพอกับความต้องการของคนในพื้นที่

การเข้าร่วมกับเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ทำให้เขาเริ่มเห็นถึงการทำงาน กิจกรรมที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวหนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของตำบล ผ่านกระบวนการในหลากหลายมิติ โดยพยายามกระจายออกไป

ให้ครอบคลุมทั่วถึงทุกหมู่บ้าน ทำงานร่วมกันทั้งผู้นำท้องถิ่น ประชาชน ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ ประชาชน และเยาวชน ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

เครือข่ายยังช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ ลับอาวุธที่เราทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้คนหันกลับมารู้จักคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่อย่างความเป็นวิถีพื้นบ้าน ความเป็นพลเมืองของชุมชน และรักษาสมดุลระหว่างธรรมชาติที่เรามีกับที่เราใช้

ในอนาคตเราจำเป็นต้องสร้างการมีส่วนร่วมให้ได้เต็มพื้นที่ ด้วยการสำนึกความรักที่มีต่อชุมชนว่านี่เป็นบ้านของพวกเขาทุกคน โดยเวลานั้นนอกจากกระบวนการอย่างประชาคม หรือกิจกรรมผ่านแหล่งเรียนรู้ที่เราทำร่วมกับเครือข่าย ก็ยังมีเรื่องของเสียงตามสาย ซึ่งจะพบกับชาวบ้านทุกวันในเวลา 12.05 น. เพื่อประกาศข่าวสารราชการ ปิงปองประมาณประกาศให้รับทราบว่ามีเท่าไร ประชาชนรับรู้ และเตรียมเข้าร่วมหารือ ทั้งยังมีเรื่องราวเพื่อให้เขารู้สึกอบอุ่นและภูมิใจที่ได้อาศัยอยู่ในบ้านเกิดของพวกเขา

สอนโซชา กูตีทิพย์

รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลขุนทะเล อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำว่าพลังพลเมืองนั้นฟังดูยิ่งใหญ่ อย่างเมื่อก่อนชาวบ้าน ก็ยังเป็นชาวบ้านธรรมดา แต่พอมีเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่น นำอยู่ ทำให้เกิดการเห็นการรู้ มีการแลกเปลี่ยนไปดูลงาน ทำให้ เกิดการพัฒนาเป็นพลังพลเมืองที่ร่วมกันขับเคลื่อนตำบล

เมื่อก่อนนี้เราไม่มีข้อมูลเชิงประจักษ์ ขาดการบริหาร จัดการข้อมูล แต่การได้ไปเห็นได้เรียนรู้จากเครือข่าย ทำให้เรามาประกอบสร้าง ข้อมูลเชิงประจักษ์ของเราเอง กลายเป็นเครื่องมือที่เราสามารถนำมาใช้ และ ต่อ ยอดได้

โดยส่วนตัวคิดว่า พลังพลเมืองจะเกิดอย่างเข้มแข็ง พวกเขาจำเป็นต้องมี ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถใช้เรียนรู้ได้ ประเมินได้ การไม่มีข้อมูลนั้นหมายถึง ความอ่อนแอของปัญญา เพราะถ้ามันแต่สนใจสิ่งภายนอกโดยไม่ตระหนักว่า เรา จะถูกครอบงำด้วยทุน เป็นเครื่องมือของระบบทุนไปโดยปริยาย

ก่อนเข้าสู่ตำบลสุขภาวะ เรามีการถอดแผนแม่บทชุมชน ทุกหมู่บ้านมีแผน ของเขาเชื่อมโยงกับ อบต. เขาอยากได้อะไร หนุนเสริมอาชีพด้านไหน โครงการ สุขภาวะทำหน้าที่เข้ามาเชื่อมระหว่างบทเรียนของแหล่งเรียนรู้กับแผนแม่บท

เครือข่ายตำบลสุขภาวะทำให้เราได้เห็นทุนทางสังคมและภูมิปัญญาของตำบล
นำไปสู่เป้าหมายต่อไปว่า เราจะทำอย่างไรให้ชุมชนมีความยั่งยืน ฉะนั้นประชาชน
จำเป็นต้องมีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำมาพัฒนาและต่อยอดได้
เพราะการไม่มีข้อมูลนั้นหมายถึงความอ่อนแอทางปัญญา

ทำให้ได้เห็นทุนและปัญญาของตำบล
นำไปสู่การตั้งคำถามและเป้าหมาย
ต่อไปว่า เราจะทำอย่างไรให้ชุมชน
มีความยั่งยืน

วันนี้ตำบลขุนทะเลมีการนำ
ข้อมูลมาปรับใช้เข้ากับการทำงานใน
พื้นที่ เป็นส่วนสนับสนุนที่มีความ
สำคัญในการสร้างพลังพลเมืองใน
พื้นที่ เพราะฉะนั้นจะเรียกว่าทุนทาง
ปัญญาเป็นจุดแข็งของตำบลเราก็ได้
ส่วนในเรื่องของข้อต่อเรา ก็ต้องมาดู
กันที่เรื่องของคนอื่น ซึ่งต้องยอมรับว่า
มีส่วนหนึ่งที่ยังอาศัยในลักษณะของ
ปัจเจก บ้างก็รู้ แต่ไม่ทำ ต้องรอจนมี
ปัญหาเกิดกระทบกับตัวจึงเข้ามา

อีกตัวอย่างหนึ่งนอกเหนือจาก
การใช้ข้อมูล คือหมู่ที่ 10 บ้านนาทอน
บริหารจัดการตนเองโดยใช้เงินกำไร
จากกองทุนหมู่บ้าน มีการบริหาร
จัดการโดยคณะกรรมการ จ่ายคืน
ประโยชน์ให้กับสมาชิก งบดุลต้อง
รับรองโดยคณะกรรมการกองทุน
หมู่บ้านของอำเภอ

ทุกวันนี้ขุนทะเลพยายามที่จะ
กระจายอำนาจไปให้ถึงประชาชน
ผู้เป็นเจ้าของ เรามีประชุมประจำเดือน
เพื่อนำข้อมูลต่างๆ มาร่วมกันตกลง
ต่อ ด้วยตั้งใจตอบรับต่อความต้องการ
ของประชาชน แม้บางเรื่องจะมา
สรุปที่เรื่องโครงสร้างพื้นฐาน เราก็

ดีนรเพื่อให้ได้มา อย่างวันหนึ่งบของ
ขุนทะเลมีจำกัด ถ้าของทางเทศบาล
ไม่พอ ผู้บริหารก็ทำเรื่องไปที่ อบจ.
เราพยายามหาทางออก โดยมี
ประโยชน์ของชุมชนเป็นที่ตั้ง

การเข้าร่วมกับเครือข่ายร่วม
สร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ก็เช่นกัน
นายกเทศบาลไม่ได้ตัดสินใจลำพัง
แต่เป็นการรู้โดยทั่วกัน และเล็งเห็น
ประโยชน์ของชุมชน อย่างเพื่อน
เครือข่ายที่มาร่วมเรียนรู้กับขุนทะเล
ทำให้คนขุนทะเลเกิดรายได้ ได้เห็น
คนขุนทะเลมาร่วมด้วยช่วยกันใน
การบริการเพื่อน ซึ่งเป็นภาพที่น่า
ประทับใจ

สมพร โบบทอง

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแสน อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา

คนในชุมชนมีความคิดดี ร่วมด้วยช่วยกันพัฒนา มีความปรองดอง เข้มแข็ง นั่นคือพลังพลเมืองในแบบของตำบลบ่อแสน โดยที่ตำบลตอนนี้เราพยายามผลักดันให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชนมากขึ้น

ตำบลบ่อแสนมีการสร้างพลังพลเมืองผ่านการรณรงค์เรื่องการให้ชาวบ้านที่มีความอยู่ดีกินดี ได้ออกไปเยี่ยมคนไข้ คนที่มีปัญหาทางครอบครัว หนี้สิน ภาระต่างๆ ทั้งนี้ เพราะเราอยากเห็นสังคมที่ปรองดองและเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างกัน ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยหยิบยื่นไมตรีจิตให้แกกัน

ที่นี่ประกอบด้วยไทยมุสลิมถึง 80 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ ส่วนที่เหลือคือไทยพุทธ แต่ตรงนี้ไม่ใช่ปัญหาเลย เราสามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี อย่างผมเป็นอิสลาม แต่ในฐานะผู้บริหาร เวลาทีมงานบุญทางพุทธศาสนาเราก็ไปเข้าร่วม เพราะเราอยากให้เขาเห็นว่า แม้ผู้บริหารจะเป็นอีกศาสนา แต่ก็ไม่เคยละเลยความสำคัญของคนอีกกลุ่มศาสนา ซึ่งเป็นกลุ่มที่เล็กกว่าในพื้นที่

นอกจากนี้ ผู้บริหารยังมีการพบปะประชาชนทุกหมู่บ้าน เพื่อถามความ

**ตำบลบ่อแสนประกอบด้วยไทยมุสลิมถึง 80 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือคือไทยพุทธ
แต่ตรงนี้ไม่ใช่ปัญหาเลย เราสามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี เพราะเราเปิดโอกาส
ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเราเต็มร้อย ทำให้สังคมเกิดความปรองดอง
และเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างกัน**

คิดเห็น พูดคุยแลกเปลี่ยนซึ่งสาระอัน
นำมาสู่การบริหารชุมชนต่อไป ขณะ
เดียวกัน ในทุกวันศุกร์ซึ่งเป็นวันพบปะ
ของคนมุสลิม เราก็มักใช้โอกาสดังนี้คุย
กับพวกเขา พยายามให้ตัวเองเป็น
ส่วนหนึ่งของสังคม เป็นประชาชน
เหมือนกัน ไม่มีตำแหน่ง ณ ที่ตรงนั้น

ที่สำคัญเราไม่เคยหมกเม็ดใน
เรื่องของข้อมูล เรามีการทำประชาคม
เปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามาเสนอ
ความคิดเห็น อย่างโครงการของ สสส.
เราชี้แจงให้ชาวบ้านรับทราบก่อนที่จะ
ลงนามขอตกลง และให้พวกเขาเข้า
มาตรวจสอบเราด้วย กล่าวพูดได้เลย
ว่า เราเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามี
ส่วนร่วมกับเราเต็มร้อย

ทุกวันนี้ชาวบ้านในตำบลของ
เราเข้ามามีส่วนร่วมมาก ซึ่งนับเป็น

จุดแข็งของเรา เขาอยากได้อะไร
ต้องการอะไร สามารถเดินเข้ามาบอก
ผ่านเวทีหมู่บ้าน ผ่านเวทีทางศาสนา
หรือผ่านการพบกันมีโอกาสต่าง ๆ
ด้วยสังคมชนบทนั้นเล็กมาก การเข้าถึง
ของผู้บริหารกับประชาชนก็ทำได้ง่าย

ขณะที่จุดอ่อนของตำบลเรายังเป็น
เป็นเรื่องของการเมือง คนยังคิดถึง
เรื่องการแข่งขัน บางคนอยากได้
หน้าตา บ้างยังติดกับการที่รัฐชอบ
แจก จึงคาดหวังว่าเราต้องแจกด้วย
จึงพยายามแก้โดยการนำอาสาสมัคร
เจ้าหน้าที่ ผู้นำศาสนาจากเมืองหลวง
เข้าไปพูดในพื้นที่ เพื่อฟื้นฟูและให้
หลักคิดที่ดีในการใช้ชีวิตร่วมกัน

การเข้ามาของเครือข่ายร่วม
สร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่นั้นช่วยหนุน
เสริมเราอีกทางหนึ่ง เปิดโอกาสให้

ประชาชนเราได้ทำ จากการได้ไปเห็น
และร่วมเรียนรู้ เป็นการพัฒนาคนของ
เราอีกทางหนึ่ง และพื้นฐานของคน
บ่อแสนที่ชอบแบ่งปัน การทำงานร่วม
กับเครือข่ายจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึง
การต่อยอดของพลังพลเมืองในพื้นที่

ในอนาคตเรามีภาพที่ชัดเจนของ
อุดมคติ หากแต่ความจริงมีแนวทาง
ที่สวยงามเช่นนั้นไหม ต้องยอมรับ
ว่าคงไม่ เพราะทุกวันนี้มีเรื่องเข้ามา
ให้ได้แก้กันโดยตลอด โดยเฉพาะ
สถานการณ์แบ่งแยกสีเสื้อทางการเมือง
ที่กระทบมาถึงตำบลบ่อแสน
และกลายเป็นปัญหามากในเวลานี้
เราอยากให้คนที่ใส่ใจกับเรื่องนี้
ยอมรับเรื่องการคิดต่าง ดีกว่ายอมรับ
ที่จะอยู่อย่างแตกแยกแบ่งพวก

ศรีเกา ฐวิพัชรกุล

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะกลาง
อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่

พลังพลเมืองต้องเริ่มจากท้องถิ่น
ไล่ไปสู่องค์กรที่ใหญ่ขึ้นคือ อำเภอ
จังหวัด ประเทศชาติ เรามองว่า
เด็กและเยาวชนเป็นกำลังสำคัญ
เขาจำเป็นต้องได้รับความรู้
เพื่อให้มีความเข้มแข็งและเท่าทัน
เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ บทบาท
ที่เขามีต่อสังคมก็จะใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ

ส่วนตัวแล้วพลังพลเมืองเป็นเรื่องของคนที่มีจิตอาสาใน
การมาช่วยกันดูแลสังคม ชุมชน โดยตระหนักรู้ว่าเป็นหน้าที่
ของตนเองด้วย กระนั้นเราต้องยอมรับว่า วันนี้พลังพลเมืองยัง
ไม่สมบูรณ์ ด้วยปัจจัยอย่างการเมือง ซึ่งเป็นประเด็นร้อนแรง

เราจึงต้องพยายามประสานความร่วมมือในพื้นที่ ยิ่งในพื้นที่เราเป็นพื้นที่ที่มีคน
นับถือศาสนาอิสลามมากกว่า 95 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นผู้นำอย่างโต๊ะอิหม่าม
ก็เป็นส่วนที่สำคัญยิ่งที่ต้องประสานไปยังกลุ่มอื่นๆ ทั้งกลุ่มการบริหาร อนามัย
โรงเรียน

ตำบลเกาะกลางมีการสร้างพลังพลเมืองอยู่แล้ว อาทิ กลุ่มเพื่อน หมู่ที่ 2
ซึ่งมารวมตัวกันเพื่อเอาปัญหาของชุมชนมาวิเคราะห์ ทั้งในเรื่องของยาเสพติด
การทะเลาะเบาะแว้ง โดยเป็นเวทีของพวกเขา ซึ่งเรามองว่าเป็นเรื่องที่ดี เพราะ
หากไม่มีการพูดคุย จะมีปัญหาในการขับเคลื่อน

นอกจากนี้ เรายังมี ‘เวทีโกปี้’ เอาเงินมาหยอดกระปุกในลักษณะลงขันกัน
กินกาแฟ ซึ่งเป็นลักษณะของคนภาคใต้ หรือที่เคยได้ยินกันชินหูว่า สภากาแฟ

การทำแบบนี้มีข้อดีตรงที่บรรยากาศค่อนข้างผ่อนคลาย เป็นกันเอง ทุกคนรู้สึกเท่าเทียมและไม่ลังเลที่จะแสดงความคิดเห็นของตัวเอง

ในวันนี้จุดแข็งของตำบลเกาะกลางถูกจับแน่นด้วยกิจกรรมในพื้นที่ซึ่งจัดขึ้นบ่อยครั้ง อย่างงานทุ่งทะเลอันนี้ถือเป็นงานใหญ่ที่เป็นการอนุรักษ์ป่า เป็นการรวมพลังพลเมืองเพื่อเทิดทูนแต่ในหลวง นำเด็กและเยาวชนในพื้นที่ สภาดึก กลุ่มแม่บ้าน อสม. กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้สูงอายุ เรียกว่าทุกภาคส่วนมาร่วมกันทำให้งานประสบความสำเร็จ

ส่วนจุดอ่อนอย่างทีกล่าวไปแล้วว่า ยังคงเป็นเรื่องของการเมือง เพราะยังมีเรื่องของความชอบ ความไม่ชอบ ซึ่งส่งผลสู่ความร่วมมือในงานต่างๆ ของส่วนรวม ซึ่งจำเป็นต้องก้าวผ่านจุดนี้ไปให้ได้

พลังพลเมืองต้องเริ่มจากท้องถิ่น ไล่ไปสู่อำเภอที่ใหญ่ขึ้นคือ อำเภอ จังหวัด ประเทศชาติ โดยเรามองว่าเด็กเป็นกำลังสำคัญ เขาจำเป็นต้องได้รับความรู้ เพื่อให้เขาเข้มแข็งและเท่าทัน

เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ บทบาทที่เขามีต่อสังคมก็จะใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ โดยวันนี้สิ่งที่ อบต. กำลังทำ อย่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เราสร้างศูนย์ให้มีความสวยงามเหมือนปราสาท เพื่อให้เด็กอยากเข้ามา ให้เขาใส่ชุดที่มีความทันสมัย เนคไท กระโปรงลาย สก็อต เพราะเราต้องยอมรับว่าชนบทบ้านเรามีความต่างจากเมืองมาก เราอยากให้เด็กรู้สึกอยากเข้ามา รู้สึกว่าเขาก็มีเหมือนกัน ขณะเดียวกัน เรื่องของการศึกษาเราก็พยายามพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ

ตำบลเกาะกลางเด่นเรื่องการกระจายอำนาจเสมอมา เรากล้าพูดตรงนี้ เพราะทุกครั้งที่ผ่านการเลือกตั้ง เราย้ำเสมอว่า หน้าที่ของทุกคนยังไม่จบแค่นั้น คุณต้องเข้ามาดูแลการใช้อำนาจของเรา ดูว่าเราทำงานจริงไหม ได้ผลดีกับชุมชนตามเป้าไหม แม้กระทั่งในเรื่องของงบประมาณ นายกอบต. ก็ไม่มีสิทธิ์ เราถือว่าประชาชนเป็นสมาชิกของ อบต. พวกเขามีอำนาจในสภาท้องถิ่น เปิดโอกาสให้เขาเข้ามาพูดคุยและจัดสรรงบประมาณ

ไปตามความจำเป็นและเหมาะสม

กระบวนการจัดการของเรา ล้วนตอบโจทย์ในเรื่องของการสร้างพลังพลเมือง แต่สิ่งที่พุ่งเป้าสำคัญในตอนนั้นก็เห็นจะเป็นเรื่องการสร้างพลังเยาวชน เราต้องการคนกลุ่มนี้เพื่อเป็นกำลังสำคัญในอนาคต ฉะนั้นเขาต้องมีความคิด มีเหตุผล อยากเห็น เขาเคารพความถูกต้อง ต้องสามารถคิดแยกแยะ นามสกุลเดียวกันไม่ได้ หมายความว่า จะต้องถูกเสมอไป ทุกวันนี้สังคมหล่อหลอมเพราะแนวคิดของระบบอุปถัมภ์ เราต้องสร้างโรงเรียนประชาธิปไตย เพื่อให้เขาคิดด้วยหลักเหตุผลเท่านั้น

ขณะเดียวกัน ตำบลเกาะกลางยังมีการทำงานร่วมกับเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการให้องค์ความรู้และการจัดการ จากการทำงานเป็นเครือข่าย ทำให้ชุมชนได้เห็นได้รู้มากขึ้นจากการไปศึกษาดูแลกับเพื่อนเครือข่าย และนำกลับมาพัฒนาต่อยอดชุมชนของตัวเองต่อไป

สินธพ อินทร์ตัน

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ในยุคปัจจุบันเราจำเป็นต้องรู้เท่าทัน
สังคมบริโภคนิยม ถ้าประชาชน
มีการตื่นรู้ ดำรงตนอย่างเท่าทันต่อโลก
ไม่หลงไปกับค่านิยมด้านวัตถุอย่างเกินงาม
มีหัวใจที่พร้อมจะทำประโยชน์ ผมเชื่อว่า
สิ่งนี้จะยกระดับจากชาวบ้านสู่การเป็น
พลเมืองอย่างเต็มตัว

พลังพลเมืองคือการที่ประชาชนตื่นรู้ ทันเหตุการณ์ บ้านเมือง ตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับประเทศ ยิ่งในยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องรู้เท่าทันโลกที่อยู่ในสังคมบริโภคนิยม ซึ่งถ้าประชาชนมีการตื่นรู้ ดำรงตนอย่างเท่าทันต่อโลก ไม่หลงไปกับค่านิยมด้านวัตถุอย่างเกินงาม เสริมด้วยหัวใจที่พร้อมจะทำประโยชน์ เชื่อว่าสิ่งนี้จะยกระดับจากชาวบ้านสู่การเป็นพลเมืองอย่างเต็มตัว

ที่ผ่านมาตำบลท่าข้ามได้ดำเนินการสร้างพลังพลเมืองผ่านประเด็นนโยบายสาธารณะ ซึ่งโดยหลักการและผลลัพธ์โดยภาพรวมล้วนตอบโจทย์เรื่องการสร้างพลังพลเมือง ยกกระตือรือร้นมีส่วนร่วมของคนในตำบลมากขึ้น

อย่างที่เด่น ๆ ของตำบลเราคือเรื่องการจัดการขยะ เดิมทีลงถึง เทศบาลจัดเก็บ อบต. เฝ้า เราได้สร้างการตื่นรู้โดยการทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของขยะ แยกแยะส่วนไหนมีประโยชน์นำไปใช้ต่อ ส่วนไหนเปลี่ยนเป็นเงินได้ คือถ้าเขาได้เรียนรู้ ผลลัพธ์ก็เกิดขึ้นกับตัวเขา และเกิดขึ้นกับชุมชนที่อยู่อาศัยด้วย นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงอันเกิดจากองค์ความรู้และการตื่นรู้

ของคน ซึ่งมีคุณค่ามาก

จุดแข็งของตำบลท่าข้ามคือ เราเป็นสังคมเครือญาติ สังคมดั้งเดิมสามารถคุยกันได้ทุกหลังคาเรือน แม้จะมีกลายพันธุ์ไปตามโลกทุนนิยมบ้าง แต่เทียบสัดส่วนแล้วยังไม่ถึงกับส่งผลกระทบต่อสังคมเดิมมากนัก และเรายังมีคนรุ่นใหม่เข้ามาเป็นกำลัง ด้วยเป็นกลุ่มคนที่มีแรงมีกำลัง เราจึงเสริมความรู้ให้พวกเขา ทั้งพยายามฟื้นฟูชนบทชุมชนดั้งเดิมของเรา สร้างสมดุลให้เกิดขึ้นกับพื้นที่

ขณะที่จุดอ่อนของตำบลท่าข้ามก็คือความเป็นเมือง เราตั้งอยู่ขอบเมืองก็จริง แต่อิทธิพลจากการสื่อสารที่รุกเข้ามาอย่างหนัก ได้ตอกย้ำภาพของสังคมบริโภคนิยม ซึ่งหลายคนติดกับดัก มองเป็นเรื่องของความภูมิฐาน ตรงนี้ถ้าเกินเลยไปจะส่งผลกระทบกับวิถีความเป็นอยู่ของชุมชน เราอยากให้ประชาชนรู้จักตัวเองมากขึ้น วัฒนธรรมของตัวเอง สภาพแวดล้อมของตัวเอง เพื่อที่จะอยู่โดยไม่ทำลายให้สิ้นสูญ

การสร้างพลังพลเมืองจึงให้ความสำคัญกับส่วนนี้ การเรียนรู้เพื่อให้เขาเห็นคุณค่าของตัวเอง ครอบครั

ชุมชน คืออย่างน้อยในภาพความขัดแย้ง ประชาชนจำเป็นต้องตระหนักรู้ และสามารถประเมินเพื่อรับหรือไม่รับ สิ่งหนึ่งสิ่งใดเข้ามา โดยเขาต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับส่วนรวมด้วย

ทุกวันนี้ตำบลท่าข้ามสร้างการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยให้ชาวบ้านเข้ามาวางแผนร่วมกัน เสนอแนวทางที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาเองทุกด้าน ทั้งสังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยเราพยายามสร้างชิ้นผ่านแกนนำ ให้เป็นทัพหน้าในการนำ เสริมสร้างความรู้ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงสำนึกของความเป็นพลเมือง

ขณะเดียวกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสรุปทริเียนของตัวเอง เพื่อนำสู่การแก้ปัญหา ตลอดจนพัฒนาชุมชนไปตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีการพัฒนาพลเมืองที่ต้องทำควบคู่กันไป เพราะทุกวันนี้พลังที่ว่ายังมีไม่มากนัก คนยังไม่ตระหนักเท่าที่ควรถึงสิทธิและหน้าที่ของตัวเอง การเมืองแบบผู้แทนไม่ใช่แค่การเลือกตั้ง หากแต่รวมถึงการเข้ามาร่วมตรวจสอบดูแลผลประโยชน์ของตัวเองต่อไปด้วย

การปฏิรูปพลเมืองนี้เป็น

ประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ หากแต่ต้องเริ่มจากท้องถิ่นที่ต้องตื่นรู้ก่อน เมื่อท้องถิ่นเข้มแข็งจากหลายๆ ที่มารวมกันก็ยิ่งเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งเราเองได้รับการเสริมกำลังจากองค์กรอิสระอื่นๆ ภายนอกพื้นที่ อย่างการเข้ามาของเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่นั้นก็มีส่วนสำคัญในการพัฒนาพลังพลเมือง ทั้งยังมีเป้าประสงค์ที่อยากให้ชุมชนท้องถิ่นอยู่ดีมีความสุข เครือข่ายนำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมศักยภาพคนพิการ เข้ามาสร้างรายได้สร้างอาชีพ จัดระบบองค์ความรู้ในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

ที่สุดแล้วไม่ว่าจะเป็นการสร้างอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งหมดล้วนสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับการสร้างพลังพลเมือง เพราะหากจะให้เขาเข้มแข็ง ชีวิตความเป็นอยู่เขาต้องดีก่อน ทุกวันนี้เราเปิดเวทีให้ประชาชนได้รู้ข้อมูลจากฝ่ายบริหาร ให้เขาเสนอ วิचारณ์ และเราก็ตอบรับทุกคำวิจารณ์ เรื่องใดแยกก็ต้องปรับแก้ เรื่องใดดีต้องได้รับการต่อยอดพัฒนา

ผศ.ณชพงศ์ จินจุฬา

ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการเพื่อการจัดการเครือข่ายภาคใต้

พลังพลเมือง คือวิถีทางความคิด
และการปฏิบัติเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงเส้นทาง
การพัฒนาให้เป็นที่ชุมชนต้องการ
เป็นสำนึกที่แสดงถึงความต้องการ
ที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง ผลักดันให้เกิด
การพัฒนาในทุกระดับ ด้วยความตื่นรู้
ถึงสถานะของพลเมืองที่มีอยู่ในตนเอง

พลังพลเมือง คือวิถีทางความคิดและการปฏิบัติเพื่อที่จะ
เปลี่ยนแปลงเส้นทางพัฒนาให้เป็นที่ชุมชนต้องการ
เป็นสำนึกที่แสดงถึงความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง
ผลักดันให้เกิดการพัฒนาในทุกระดับ ด้วยความตื่นรู้ถึงสถานะ

ของพลเมืองที่มีอยู่ในตนเอง

หน้าที่หลักของศูนย์ประสานงานคือ การเชื่อมประสานนโยบายและแผน
สุขภาวะสู่การปฏิบัติ เพื่อขับเคลื่อนและดูแลการทำงานของผู้จัดการโครงการให้
ดำเนินการสอดคล้องกับแผน

วิถีการเปลี่ยนแปลงของภาคใต้ ทุกคนเห็นผลประโยชน์ ผู้คนประกอบ
ด้วยอัตลักษณ์ของคนภาคใต้ ใช้ความคิดพิจารณาทุกชั้นตอน จะพบว่า
ในจำนวนตำบลเครือข่ายนั้น ภาคใต้เป็นภาคที่ขับเคลื่อนไปได้ยากที่สุด เพราะ
ด้วยปัจจัยเรื่องของคน คือถ้าแผนและนโยบายของชุมชนสุขภาวะสามารถมา
บรรจบกับพื้นความคิดเดิมก็สามารถไปได้ ถ้าเข้ากันไม่ได้ คนรู้สึกจะไปเปลี่ยน
ความเป็นเขา หรือขัดต่อความคิดความเชื่อก็ไม่สามารถไปได้ ทั้งยังต้องไม่ลืมน่า

ภาคใต้เป็นภาคที่มีต้นทุนสูงในหลายเรื่อง ถ้าเราเอาเรื่องของความอยู่ดีกินดีเป็นตัวชี้วัด การหมุนแผนสุขภาวะเข้าไปก็อาจไม่ตอบสนองกับบางพื้นที่ ตำบลที่เด่น ๆ เรื่องของพลังพลเมือง ก็มีตำบลปริก อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา ที่นี้มีความชัดเจนในกลุ่มแม่บ้าน สตรี มีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างแข็งขัน เป็นโมเดลหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า เราสามารถทำได้

คนทั่วไปจะมองว่า ภาคใต้มีความหลากหลายของศาสนา ซึ่งอาจเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้งานขับเคลื่อนไม่ราบรื่น ตรงนี้ต้องบอกเลยว่าไม่จริง ตรงกันข้ามศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนุนเสริมเสียอีก หลายตำบลที่เราเข้าไปมีสัดส่วนของไทยมุสลิมมากกว่าไทยพุทธในแบบที่เรียกว่าเกินครึ่งไปเยอะ ซึ่งกลุ่มไทยมุสลิมจะมีการรวมกลุ่มกันเป็นประจำ เข้ามัสยิดมีความเป็นหนึ่งเดียวอันเนื่องมาจากกิจกรรมและความเชื่อทางศาสนา ถ้าพวกเขาเห็นว่าสิ่งที่เข้าไปในชุมชนนั้นเป็นประโยชน์ การสร้างพลังจะเกิดขึ้นได้

อย่างน้อยเราเป็นคนในพื้นที่เรารู้ดีว่า การจะหยิบยื่นสิ่งใดที่เป็นเรื่องของความคิดให้คนภาคใต้จะต้องทำด้วยความระมัดระวัง เราไม่อาจคาดหวังให้เขาเปลี่ยนแปลงเหมือนคนที่อื่น ต้องให้เขาพิจารณาและปรับเอาที่ละน้อยค่อยเป็นค่อยไป

ในส่วนของผู้บริหารในภาคใต้นั้น มองผิวเผินอาจเห็นว่าการเมืองรุนแรง แต่ก็ได้ไม่ได้แสดงออกในลักษณะรบราฆ่าฟัน โดยผู้บริหารภาคใต้เข้าใจเรื่องการกระจายอำนาจเป็นอย่างดีว่าคืออะไร บทบาทภาวะผู้นำค่อนข้างชัด เขาจะรู้ว่าจะจัดการอย่างไรเพื่อให้เกิดการยอมรับ และกระจายอำนาจคืนประชาชน

อีกพื้นที่หนึ่งที่สำคัญคือนักวิชาการตำบล เราเห็นว่าการขับเคลื่อนนั้นต้องผ่านงานวิชาการ ผ่านความคิด ตัวกลางจึงอยู่ที่นักวิชาการตำบล ดังนั้นคำถามของเราคือ ทำอย่างไรให้นักวิชาการตำบลสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ลงไปในพื้นที่ได้

การมีเครือข่ายร่วมสร้างชุมชน

ท้องถิ่นน่าอยู่นับว่าช่วยได้มาก เพราะมีองค์ความรู้อยู่แล้ว เหลือแค่วิธีการอย่างคนภาคใต้เห็นอย่างนี้ เวลาบออะไร เขาทำ แต่ทำด้วยวิธีการและความคิดของเขา ส่วนตกสำเร็จจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับการฟ้องถ่ายความรู้จากแม่ข่ายไปสู่ลูกข่าย เราต้องพยายามสร้างแม่ข่ายที่แข็งและมีใจในการถ่ายทอด เพราะจริงๆ แล้ว แม่ข่ายก็เป็นข้อต่อความรู้ที่ต่อมาจากท่อใหญ่ อีกทั้ง จึงต้องให้แน่ใจว่าแม่ข่ายมีความเข้มแข็งและมีความพร้อมจริง ๆ

เวลานี้ศูนย์ประสานงานภาคใต้พยายามสร้างความเข้าใจให้กับตำบลในเครือข่ายที่ศูนย์ดูแลอยู่ ให้เขาได้เข้าใจเป้าหมายของเราที่อยากเห็นการแบ่งปันองค์ความรู้ที่นั้นเกิดขึ้นในภูมิภาค ซึ่งประโยชน์ตรงนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่ออาศัยพลังพลเมืองเข้ามาเป็นส่วนสำคัญ พลังอันเกิดจากการตระหนักรู้

โทเมศร์ ทองบุญชู

หัวหน้าโครงการพัฒนาระบบและโครงสร้างการจัดการ
ภัยพิบัติด้วยพลังสังคมพื้นที่ภาคใต้

การจัดการภัยพิบัติจะทำได้เลยหากไม่มี
สำนึกความเป็นพลเมือง ฉะนั้น
ประชาชนต้องตระหนักว่าการถึงเหล่านี้
เป็นหน้าที่ของคนทุกคน ไม่ใช่ทำเพราะถูกบังคับ
อาสาสมัครนั้นไม่มีตำแหน่ง ไม่มีเงินเดือน
แต่เป็นเรื่องของใจที่อยากอาสาเข้ามาทำงาน

คำว่า ‘พลเมือง’ คุณกลายเป็นคำใหม่ ซึ่งจริงๆ แล้วก็
คือ กระบวนการการทำงานที่เกิดจากการมีส่วนร่วม นี่คือ
คุณสมบัติหลักของคำที่คุณล้วยคำใหม่นี้ ซึ่งต้องเริ่มตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม
ติดตาม ไปจนถึงร่วมประเมินผล และการที่ทุกคนจะมีส่วนร่วมได้นั้นต้องมี
สำนึกความเป็นเจ้าของพื้นที่ ถ้าขาดตรงนี้ไปก็ไม่สามารถดำเนินงานให้ครบ
องค์ประกอบได้

จากนั้นเราต้องค่อยๆ พัฒนางาน ยกกระตักความคิดคน ค่อยๆ เรียนรู้
อย่าคิดว่าสิ่งที่ตนเองรู้นั้นมากพอแล้ว เราต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา นี่คือ
ภาพรวมของคำว่าพลเมือง

สำหรับภารกิจของผมคือเรื่องการจัดการภัยพิบัติ มันเกี่ยวอย่างไรกับ
การเป็นพลเมือง แน่นนอน ถ้าเราไม่มีสำนึกความเป็นพลเมือง การจัดการเรื่อง
ภัยพิบัติย่อมจะทำได้เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานอาสาสมัคร ต้องปลูกฝังเรื่องนี้

ให้มาก

ภัยพิบัติคือสิ่งที่อุบัติขึ้นตามธรรมชาติ ที่ผ่านมามีมองข้ามกลไกความร่วมมือด้านนี้ เพราะมองว่าไม่ใช่หน้าที่ของตัวเอง คิดว่าเป็นหน้าที่หน่วยงานนั้นหน่วยงานนี้ แต่เมื่อเกิดความรุนแรงครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง ถ้าเรายังคิดแบบเดิมอยู่ก็จะยิ่งก่อให้เกิดความเสียหายทวีคูณขึ้นไปอีก

ดังนั้น กระบวนการทำงานจะต้องร่วมกันทำทั้งตัวอาสาสมัครและพี่น้องประชาชน รวมถึงผู้ประสบภัย และทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาร่วมมือกัน ต้องมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ต้องตระหนักว่าภารกิจเหล่านี้เป็นหน้าที่ของคนทุกคน ไม่ใช่ทำเพราะถูกบังคับ อีกอย่างคือการเป็นอาสาสมัครนั้นไม่มีตำแหน่ง ไม่มีเงินเดือน แต่เป็นเรื่องของใจที่อยากอาสาเข้ามาทำงาน

ตัวอาสาสมัครเองต้องพัฒนาศักยภาพของตนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการวางแผน การจัดทำข้อมูล การใช้เครื่องมือเครื่องมือ แม้กระทั่ง

การพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย รวมไปถึงถึงสภาพจิตใจให้พร้อมในการทำงานอยู่ตลอดเวลา

คนทำงานภัยพิบัติได้มีหน้าที่จัดการเรื่องภัยพิบัติเพียงอย่างเดียว เพราะหลักการทำงานด้านนี้มีอยู่ 3 ประการคือ ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ดังนั้นจะต้องมีการวางแผนทุกขั้นตอน ต้องสำรวจจุดเสี่ยงภัยต่าง ๆ ที่เราคาดว่าจะเกิดเพื่อเป็นการป้องกันล่วงหน้า รวมถึงการวางแผนระยะยาว เช่น การจัดตั้งกองทุนพิบัติเพื่อใช้ในยามฉุกเฉิน

สุดท้ายคือ การจัดทำระบบฐานข้อมูลที่จะเชื่อมประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ นั่นคือภารกิจของเครือข่ายจัดการภัยพิบัติพื้นที่ภาคใต้ที่เราทำกันอยู่ ฉะนั้น คำว่าพลเมืองจะเกิดพลังขึ้นขึ้นได้ก็ด้วยความเสียสละของพวกเขาทุกคน

สิ่งสำคัญที่สุดคือ การวางระบบดูแลอาสาสมัคร เพราะงานอาสาสมัครเป็นเรื่องของจิตอาสา ถ้าพวกเขาмаกันแล้วไม่มีระบบดูแลที่ดีพอก็จะเกิดความท้อในการทำงานได้ เช่น

การส่งเสริมให้มีกิจกรรมเสริมรายได้ เป็นต้น

ประการสำคัญคือ การเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างคนต่างภูมิโนคน เช่น คนที่สร้างบ้านเรือนอยู่บนภูเขาจะต้องฝึกการขับเรือให้เป็น และคนริมทะเลก็ต้องสามารถไปช่วยเหลือคนที่ติดอยู่บนภูเขาได้ เพราะการเกิดภัยพิบัติ มันกินวงกว้างมากกว่าท้องถิ่นของตนเอง

คนทั่วไปมีจิตอาสาอยู่แล้ว แต่สิ่งสำคัญคือเราต้องมอบกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ว่า ภัยพิบัติเป็นปัญหาที่ทุกคนต้องร่วมกันรับมือและแก้ไข เราจัดเวทีพูดคุยเรื่องเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนทั่วไปมองเห็นถึงสถานการณ์ภัยพิบัติและผลกระทบที่จะเกิดกับเขา เมื่อมีความรู้แล้วก็ต้องมีข้อมูลว่าพื้นที่ของเขายู่ในจุดเสี่ยงภัยหรือไม่ มิเช่นนั้น จะไม่มีแรงจูงใจในการเข้ามาร่วม ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะทำให้เกิดพลังชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นในบั้นปลาย

